

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อยที่ 2

โครงการนำร่องต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก
ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

An Initiated Community Management Model for
Creative Tourism around World Heritage Corridor area
Si Satchanalai - Sukhothai - Kamphaengphet

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมาวลี จินดาพล และคณะ

มิถุนายน 2562

เลขที่สัญญา RDG61T0103

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อยที่ 2

โครงการนำร่องต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก
ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

An Initiated Community Management Model for
Creative Tourism around World Heritage Corridor area
Si Satchanalai - Sukhothai - Kamphaengphet

คณะผู้วิจัย สังกัด

1. ผศ.ดร.สุมาวลี จินดาพล คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. ผศ.ดร.ปิยเดช อัครโพธิวงศ์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ชุดโครงการ การบูรณาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกน
เมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและ

นวัตกรรม (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

โครงการนำร่องต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร เป็นโครงการวิจัยย่อยที่ 2 ภายใต้แผนงานวิจัยการบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร, ทุนวิจัยมุ่งเป้า สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ปี พ.ศ. 2561 ได้สำเร็จลุล่วงได้โดยผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกว.) ที่ให้การสนับสนุนเงินอุดหนุนการวิจัยตลอดโครงการวิจัย ขอขอบคุณคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่อนุเคราะห์เรื่องสถานที่และอุปกรณ์ในการทำวิจัย และขอขอบคุณ ดร.ศรันภัทร วงศ์พุดิ ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ปรึกษาในการทำวิจัย

ขอขอบคุณหน่วยงานทางภาครัฐและเอกชนที่กรุณาให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ดังนี้ คุณประคอง สายจันทร์ ผู้จัดการสำนักงานพื้นที่พิเศษ 4 (อพท.4), คุณฟ้า อัญชิสา เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองกำแพงเพชร ฝ่ายเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว, เจ้าหน้าที่กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาสุโขทัย, คุณนิภาภรณ์ ประสงค์พันธ์ เจ้าหน้าที่งานธุรการ เทศบาลตำบลนครชุม และที่ปรึกษาของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนนครชุม, คุณพิเชฐ ไทยกกล้า นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองสุโขทัยธานี และคุณนิรันดร์ แผลงสร เจ้าหน้าที่ธุรการ และผู้ดูแลด้านการท่องเที่ยวองค์การบริหารส่วนตำบลสารจิตร

ขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับชุมชนที่ได้ทำการสำรวจเชิงลึก ได้แก่ คุณเสงี่ยม แสงวลาภ ประธานชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, คุณทรรศวรรณ ลิสวน (ผู้ใหญ่หนู) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 12 ชุมชนบ้านคุกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, คุณวันชัย โมระชัยย รรอนายกเทศมนตรีตำบลทุ่งหลวงและประธานกลุ่มเครื่องปั้นดินเผา คุณสยามพูน นกหงษ์ นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการและที่ปรึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย และคุณสมศรี คำพวงวิจิตร ประธานชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร ขอขอบคุณ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านทั้ง 12 ชุมชน ตามพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลกที่ให้การต้อนรับและให้ข้อมูลของชุมชนเป็นอย่างดี ตั้งแต่ อำเภอศรีสัชนาลัย – จังหวัดสุโขทัย - จังหวัดกำแพงเพชร ได้แก่ บ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, บ้านหาดเสี้ยว อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, บ้านเกาะน้อย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, บ้านท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, บ้านคุกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนตะพังทองกลาง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนลิไท อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนศรีชุม อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, บ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย, บ้านพรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร, และชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร

เนื่องจากโครงการนำร่องต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกฯ นี้ มีขอบเขตการวิจัยเชิงพื้นที่ค่อนข้างกว้างครอบคลุมการทำงานของหลายฝ่าย คณะผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านสำหรับความอนุเคราะห์มา ณ ที่นี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี จินดาพล

หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 2

บทสรุปผู้บริหาร

อุทยานประวัติศาสตร์ ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร ถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย โบราณสถานต่างๆ ได้รับการดูแลรักษาตามมาตรฐานการอนุรักษ์โบราณสถาน ในทุกๆ ซึ่งสถิติการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2560 พบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวถึงกว่า 35 ล้านคน โดยเฉพาะชาวจีนที่มีมาท่องเที่ยวในไทยถึงกว่า 9 ล้านคนในปี พ.ศ. 2560 (ที่มา : สถิติการนักท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2560. <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/17.aspx>, สืบค้นเมื่อ 11 มิ.ย. 2562) โดยพื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์ ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร มีพื้นที่ทั้งหมด 1,812.16 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม 23 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร

อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มุ่งเดินทางท่องเที่ยวมาในพื้นที่ไม่ได้คาดหวังจะเรียนรู้ประวัติศาสตร์จากพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์เท่านั้น นักท่องเที่ยวเหล่านี้ยังคงมีความคาดหวังจะได้สัมผัสวัฒนธรรมที่เป็นเนื้อแท้ทางมรดกวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์โดยชุมชนของพื้นที่โดยรอบอีกด้วย ชุมชนเหล่านี้มีศักยภาพซ่อนเร้นที่สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างเหมาะสม ปัญหาสำคัญของชุมชนเหล่านี้คือ ไม่เป็นที่รู้จักและไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชน ถึงแม้บางชุมชนจะมีต้นทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และพื้นที่ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ แต่การบริหารและการจัดการชุมชนยังไม่สามารถพัฒนาและวางแผนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้เล็งเห็นถึงโอกาสดังกล่าว และจำเป็นต้องศึกษาวิจัยแนวทางการบริหารจัดการชุมชนตามแนวนั้น พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร โดยการศึกษาเพื่อหาชุมชนนาร่องที่สามารถจะเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สัมผัสวัฒนธรรมในชุมชนยาวนานขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการสืบสานเนื้อแท้ มรดกโลกวัฒนธรรมของชุมชนโดยรอบตามแนวนั้น ในวัฒนธรรมพระร่วงอีกด้วย งานวิจัยนี้มุ่งไปที่การวางแผนการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการท่องเที่ยวของชุมชนนาร่อง โดยวางกรอบของการจัดการอยู่ในแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) กรอบการบริหารจัดการมุ่งเน้นให้เกิดการใช้ทรัพยากรชุมชนให้เกิดศักยภาพสูงสุด สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน (คนและทรัพยากรชุมชน) เพิ่มสมรรถนะการรองรับนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพไม่กระทบต่อวิถีชีวิตพื้นฐานของชุมชน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสำหรับคนในชุมชนเองและสำหรับนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดทำเกณฑ์การประเมินและประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาออกแบบการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับพื้นที่

3. เพื่อเสนอแนวทางต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้จะทำการสำรวจโดยใช้แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลจากนั้นจึงนำข้อมูลมาประมวลผลและวิเคราะห์ เพื่อสร้างแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนที่เหมาะสมกับกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในพื้นที่ หลังจากเลือกรูปแบบการท่องเที่ยวจำนวน 3 รูปแบบเพื่อลงพื้นที่ชุมชนได้ จะทำการสำรวจพื้นที่เชิงลึกในชุมชนเหล่านั้น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อประเมินศักยภาพและสมรรถนะของชุมชน (Participatory survey) จากนั้นทำการอบรมสัมมนา และระดมความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงร่างแผนบริหารจัดการและร่างแนวทางการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับชุมชน และสรุปเป็นต้นแบบแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่อไป ขั้นตอนการศึกษาแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการรวบรวมข้อมูล และตัวชี้วัดที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน เพื่อสร้างแบบประเมินศักยภาพทางทรัพยากร ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ และศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย แบบประเมินทั้ง 3 ชุดเป็นการรวบรวมตัวชี้วัดหลักด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 5 ประการของแผนงาน ได้แก่ มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์ มีการทดลองทำจริงและคนในชุมชนมีส่วนร่วม และมีธุรกิจและการตลาดที่รองรับอย่างชัดเจน

ขั้นตอนที่ 2 ทำการลงสำรวจพื้นที่กรณีศึกษาชุมชนตัวอย่างไม่ต่ำกว่าจำนวน 10 ชุมชนเพื่อสำรวจและประเมินศักยภาพของชุมชนด้วยแบบประเมินทั้ง 3 ชุดดังกล่าวข้างต้น เพื่อวิเคราะห์หาชุมชนตัวแทน 3 ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นำมาสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนนาร่อง

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำแผนที่ท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ต้นแบบที่รวบรวมกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์เพื่อนำไปสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงลึกทั้ง 3 ชุมชนตัวแทน พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนตัวแทนเพื่อจัดทำร่างแผนการบริหารจัดการกลางเพื่อเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ แผนระยะสั้น – กลาง – ยาว

ขั้นตอนที่ 4 นำแผนการบริหารจัดการเชิงสร้างสรรค์ แผนที่ท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ลงพื้นที่ชุมชนตัวแทนเพื่อระดมความคิดเห็นให้ได้ข้อสรุปของชุมชนไปในทิศทางเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 5 เป็นขั้นสุดท้ายโดยการจัดทำแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จัดทำเกณฑ์การประเมินด้าน ศักยภาพทรัพยากร และ ประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งการประเมินด้านศักยภาพทรัพยากรจะจัดทำเกณฑ์การ ประเมินด้วยแบบประเมินทรัพยากรโดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ตัวบ่งชี้ด้านทรัพยากรกายภาพ (สถานที่ ภูมิ ทัศน์ วัฒนธรรม), ตัวบ่งชี้ด้านตัวกลาง (Agent), ตัวบ่งชี้ด้านปฏิสัมพันธ์ และตัวบ่งชี้ด้านผลิตผล ด้วยวิธีการหา ค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้ทั้ง 4 ด้าน โดยมีค่าระดับวัดศักยภาพทรัพยากร และการประเมินด้านการบริหารจัดการ จะจัดทำเกณฑ์การประเมินด้วยแบบประเมินการบริหารจัดการ โดยใช้ตัวบ่งชี้ 8 ด้าน ได้แก่ การวางแผนของ ผู้รับผิดชอบกิจกรรมสร้างสรรค์, การบริหารงานองค์กรมีประสิทธิภาพ, การบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรม ท่องเที่ยวสร้างสรรค์, การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, การ บริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก (สำหรับชุมชนที่มีโฮมสเตย์), การบริหารจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์, การบริหารจัดการด้านอนุรักษ์สภาพแวดล้อม, การบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ของชุมชนมีประสิทธิภาพ ซึ่งพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย- กำแพงเพชร จากการรวบรวมเอกสารและศึกษาชุมชนโดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย- สุโขทัย-กำแพงเพชร กว่า 50 ชุมชน โดยมีชุมชนที่มีผลิตผลที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนมรดกโลก ขององค์การยูเนสโก (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns) ตามหลักเกณฑ์ คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii (UNESCO, 1991) ซึ่งมีจำนวน 12 ชุมชนเพื่อลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและประเมิน ศักยภาพทางด้านกายภาพและการบริหารจัดการ โดยมีผลการประเมินและสามารถคัดเลือกชุมชนเพื่อเป็น ตัวแทนนำร่องตามรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อจัดทำแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ 3 ชุมชนตัวแทน ดังนี้

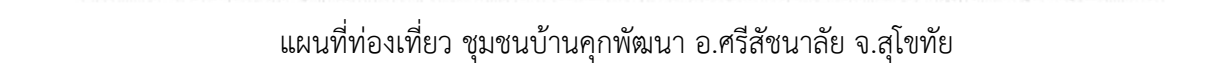
1) ชุมชนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี ชุมชนตัวแทน ได้แก่ ชุมชนนครชุม ซึ่ง เป็นชุมชนที่มีศักยภาพสูงโดดเด่นในการท่องเที่ยวแบบเทศกาลประเพณี ถือเป็นชุมชนนำร่องใน cluster 1 – ชุมชนโดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกกำแพงเพชร มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาระดับเทศบาลระดับ จังหวัดให้เป็นเทศบาลระดับภาค หรือยกระดับเทศบาลระดับย่านให้เป็นระดับจังหวัด โดยเน้นการพัฒนา กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้บูรณาการกับวิถีชีวิตและเส้นทางการท่องเที่ยวของนครชุมมากขึ้น สามารถ ต่อเนื่องเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับร้านอาหาร ร้านของฝากและแหล่งเรียนรู้เดิมของชุมชนได้

2) ชุมชนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท ชุมชนตัวแทน ได้แก่ ชุมชนบ้านทุ่งหลวง ซึ่งเป็น ชุมชนที่มีศักยภาพทางด้านวัฒนธรรมสูงเป็นตัวแทนของการท่องเที่ยวแบบเยี่ยมชมวิถีชีวิตจริงของชาบบ้านหม้อ โบราณโดยมีการปรับตัวกิจกรรมชุมชนให้น้อยเพื่อให้เห็นถึงธรรมชาติแท้จริงของชุมชน ถือเป็นชุมชนนำร่องใน cluster 2 – ชุมชนโดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกสุโขทัย แต่มีอุปสรรคสำคัญคือ การสืบทอดวัฒนธรรม สู่คนรุ่นใหม่ การขาดกำลังคนวัยทำงานทำให้การวางแผนการบริหารจัดการที่เป็นระบบทำได้ยาก เนื่องจากไม่

สามารถระบุกิจกรรม และความรับผิดชอบในระยะยาวได้ การพัฒนาอย่างเร่งด่วนในชุมชนทุ่งหลวงจึงเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ ทั้งกลุ่มผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ กลุ่มช่างฝีมือรุ่นใหม่ และกลุ่มนักสื่อความหมายรุ่นใหม่ การพัฒนาลักษณะนี้ควรทำควบคู่ไปกับการวางแผนการบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ ให้บูรณาการกับเส้นทางท่องเที่ยวและกำลังคนที่มี จึงมีแผนในการพัฒนาช่างตีหม้อดินเผาแบบโบราณให้เพิ่มจำนวนขึ้น รวมถึงเพิ่มเติมจุดบริการข้อมูลนักท่องเที่ยว สุดท้าย

3) ชุมชนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ ชุมชนตัวแทน ได้แก่ ชุมชนบ้านคุกพัฒนา โดยเป็นชุมชนที่มีศักยภาพสูงในด้านตำนานเรื่องเล่า และวิถีชีวิตเชิงเกษตร จึงมีความโดดเด่นในการเป็นตัวแทนชุมชนท่องเที่ยววิถีชีวิตเชิงเกษตรแบบโฮมสเตย์ที่นักท่องเที่ยวจะสามารถเรียนรู้วิถีชีวิตทั้ง 24 ชั่วโมงได้ ทั้งนี้ศักยภาพของชุมชนมีความสอดคล้องกันในด้านเรื่องเล่าเชิงวัฒนธรรมที่ผสมผสานกับบริบทเชิงสถานที่ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ประกอบกับอัตลักษณ์ของชุมชนมีความเป็นมิตรเป็นกันเองสูง ทำให้มีความเป็นไปได้สูงในการพัฒนาเป็นชุมชนท่องเที่ยว ถือเป็นชุมชนนำร่องใน cluster 3 - ชุมชนโดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย ชุมชนมีเป้าหมายระยะยาวในการพัฒนาอัตลักษณ์ชุมชนเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมพระร่วง ในการบริหารจัดการระยะกลางจึงมีข้อเสนอในการของบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีกายภาพที่สื่อสารชัดเจนถึงตำนานพระร่วง โดยได้งบประมาณการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบางส่วน ในขณะเดียวกัน ควรมีการกำลังคนเพิ่มเติมในระหว่างรองบประมาณ เช่น การพัฒนาเจ้าบ้านโฮมสเตย์ทุกหลังให้เป็นนักเล่าเรื่องได้ หรือพัฒนากลุ่มผู้นำที่สามารถรับแผนพัฒนาจากผู้ใหญ่บ้านไปปฏิบัติได้ เพื่อเป็นการกระจายอำนาจภาระหน้าที่การบริหารจากผู้ใหญ่บ้านคนเดียวส่งต่อสู่กลุ่มผู้นำรุ่นถัดไปได้ เป็นการสืบทอดแผนพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืนยิ่งขึ้น ถือเป็นชุมชนนำร่องใน cluster 3 - ชุมชนโดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย สามารถดำเนินการของบประมาณพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการในพื้นที่โดยรอบ Cluster 3 เพื่อเป็นชุมชนเครือข่ายตำนานพระร่วงได้

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาออกแบบการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับพื้นที่ โดยนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวบริเวณรอบๆ อุทยานประวัติศาสตร์ ตามแนวแกนมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร ส่วนใหญ่มาจากภาคเหนือ และภาคกลาง จะมาท่องเที่ยวกันเป็นรูปแบบของรถส่วนตัวครอบครัวและใช้รถส่วนตัวเป็นยานพาหนะซึ่งส่วนใหญ่แล้วเคยมาเที่ยวมากกว่า 1 ครั้ง นิยมพักค้างคืนที่โรงแรมในจังหวัดสุโขทัย ระยะเวลาท่องเที่ยวตั้งแต่ 1 วัน และพักค้าง 1 คืน ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจส่วนใหญ่นิยมท่องเที่ยวแบบช่วงเทศกาลประเพณี และท่องเที่ยวชมโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรม โดยสิ่งที่ตรงกับความคาดหวังมากที่สุดคือ มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เมืองโบราณ พิพิธภัณฑ์ และชื่นชอบ แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด มากที่สุดและยัง พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ไม่เคยทำกิจกรรมสร้างสรรค์และไม่ค่อยเข้าใจรูปแบบของกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามยังมีนักท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งที่เคยร่วมทำกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมปลูกป่า การปั้นเครื่องปั้นดินเผา การเขียนลายลงบนเครื่องสังคโลก การทำเครื่องเงิน ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เคยทำกิจกรรมสร้างสรรค์ที่จังหวัด สุโขทัย และเชียงใหม่ ซึ่งลักษณะกิจกรรมสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวสนใจ คือ กิจกรรมสร้างสรรค์ที่ทำ จะต้องได้ประสบการณ์เรียนรู้วิถีชีวิตจริงกับชุมชน

โปรแกรมการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย

แผนที่ท่องเที่ยว ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร

เป้าหมายระยะกลาง เป็นการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ได้ผลการพัฒนาชุมชนตามการให้ความสำคัญหลักของชุมชนในระยะยาว จึงเป็นการระบุกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนในระยะ 5-10 ปี ในที่นี้ได้ใช้แผนที่และโปรแกรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการค้นหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอนาคตของชุมชน โดยสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนนครชุม มีแนวทางในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเทศกาลประเพณีที่โดดเด่น มีโอกาสจะบริหารจัดการเพื่อยกระดับเทศกาลประเพณีระดับย่านเป็นระดับจังหวัดให้มากขึ้น ชุมชนทุ่งหลวง มีแนวทางการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้วิถีชีวิตชนบท ต้องการเพิ่มเติมกิจกรรมและจุดเยี่ยมชมการปั้นหม้อแบบโบราณเพิ่มขึ้น และชุมชนบ้านคุกพัฒนามีแนวทางการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตทางการเกษตรและวัฒนธรรม การเรียนรู้และเยี่ยมชมสถานที่กำเนิด ตำนานเรื่องเล่า “พระร่วงพระลือ” ให้นวนกไปกับการรองรับนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์

เป้าหมายระยะสั้น เป็นการรวบรวมลักษณะการท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ชุมชนมีอยู่แล้ว ให้เกิดการพัฒนาตามศักยภาพ หรือให้พัฒนาให้เต็มศักยภาพเดิมก่อน จึงใช้แผนที่การท่องเที่ยวเดิมตามศักยภาพเป็นเครื่องมือ ทำให้พบว่าชุมชนนครชุมมีศักยภาพสูงมากในการให้บริการด้านกิจกรรมสร้างสรรค์ แต่การบริหารจัดการยังไม่สามารถรวมกลุ่มผู้นำเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาได้ชัดเจน เนื่องจากมีลักษณะการกระจายอำนาจของกลุ่มผู้นำหลายกลุ่มทำให้ยังไม่เห็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่โดดเด่นเป็นรูปธรรม เป้าหมายระยะสั้นจึงควรเน้นการระดมความคิดเห็นระหว่างกลุ่มผู้นำโดยใช้กิจกรรมท่องเที่ยวตามเทศกาลประเพณีเป็นจุดเชื่อมโยง ชุมชนทุ่งหลวงเป็นชุมชนที่มีศักยภาพด้านศิลปวัฒนธรรมในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง แต่ปัญหาอุปสรรคสำคัญของชุมชนคือ ขาดผู้สืบทอด ประชากรในชุมชนที่ยังคงมีอาชีพหลักในการทำเครื่องปั้นดินเผาส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ หรือถ้าเป็นคนรุ่นสืบทอดก็มักจะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าช่วย ทำให้ลดบทบาทความแท้ของวัฒนธรรมเดิมลง เป้าหมายระยะสั้นจึงเป็นการรื้อฟื้นศิลปวัฒนธรรม สืบสานให้คนรุ่นต่อไป และกำหนดแหล่งเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาที่แสดงอัตลักษณ์ของชุมชนพร้อมกำหนดบทบาทหน้าที่ให้คนในชุมชนดำเนินการให้ได้ตามลักษณะการพัฒนา สำหรับชุมชนบ้านคุกพัฒนาเป็นชุมชนที่มีศักยภาพด้านวิถีชนบท ด้วยความที่ผู้นำชุมชนมีความเป็นผู้นำสูงมาก ทำให้การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับโฮมสเตย์ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เดิมที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยว

สามารถสรุปการศึกษาโครงการวิจัยย่อยที่ 2 ได้ว่า การประเมินศักยภาพและกำหนดเป้าหมายระยะยาวของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดแผนการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนอย่างมาก ทั้งนี้เป้าหมายสูงสุด คือ การที่ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเพียงพอที่จะประเมินศักยภาพ เลือกและร่วมกันกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายระยะยาวของชุมชนได้เอง โดยอาจจะต้องมีหน่วยงานภายนอกเข้าช่วยสนับสนุนในระยะแรกก่อน ดังนั้น ผู้นำชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเป็นตัวแทนชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางและนโยบายการพัฒนาชุมชน การทำความเข้าใจและให้ความรู้กับกลุ่มผู้นำชุมชนเดิมจึงเป็นก้าวแรกในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญที่สุด

ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัย

การวิจัยนี้มีเป้าหมายที่จะพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ผลวิจัยจะทำให้เกิดผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัยระดับ ดังนี้

1.) ผลสำเร็จที่คาดว่าจะเกิดขึ้นด้านกายภาพ คือ ได้แผนที่ท่องเที่ยวชุมชน และโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนนำร่อง 3 ชุมชน และแนวทางการบริหารจัดการชุมชนตัวแทนเพื่อให้รองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้นแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อนำร่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน เมื่อประกอบรวมกันกับชุดโครงการวิจัยใหญ่ และโครงการวิจัยย่อยที่ 1 จะเป็นแผนบูรณาการการท่องเที่ยวชุมชนในเขตพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนมรดกโลกได้

2.) ผลสำเร็จที่คาดว่าจะเกิดขึ้นด้านสังคม ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์เกิดการรวมกลุ่มจากขั้นตอนการระดมความคิดเห็น เกิดการตักตวงด้านมรดกวัฒนธรรมที่ควรส่งเสริมในพื้นที่ เกิดระบบการบริหารจัดการโดยชุมชนขึ้น นอกจากนั้นชุมชนตัวอย่างการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนจะสามารถเป็นต้นแบบการบริหารจัดการให้ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ได้มีความรู้ความเข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนเองได้ในอนาคต

3.) ผลสำเร็จที่คาดว่าจะเกิดขึ้นด้านเศรษฐกิจ กลุ่มผู้นำในชุมชนนำร่องสามารถสร้างความร่วมมือกันระหว่างชาวบ้านและผู้ประกอบการในชุมชน เพื่อต่อยอดเพิ่มเครือข่ายภายในชุมชนเอง และเมื่อบูรณาการร่วมกับแผนสามารถขยายเป็นโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดเป็นย่านธุรกิจท่องเที่ยวชุมชนโดยรอบตามแนวแกนมรดกโลกได้ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับย่านจากการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การนำผลวิจัยไปประโยชน์

งานวิจัยนี้มีการประยุกต์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ตามจริงใน 3 มิติ ได้แก่

- การใช้ประโยชน์ในด้านวิชาการ โดยทีมวิจัยของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นำผลจากการดำเนินการวิจัยโครงการวิจัยย่อยที่ 2 ที่ก่อให้เกิดการต่อยอดทางทฤษฎี ได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของกรณีศึกษาชุมชนต้นแบบบ้านนาต้นจั่น และการต่อยอดด้านลักษณะความเป็นผู้นำและการรวมกลุ่มของผู้นำชุมชนต่อการบริหารจัดการชุมชน โดยนำไปเขียนบทความวิชาการ 3 เรื่อง (ดูรายละเอียดในหัวข้อการเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์)

- การใช้ประโยชน์มิติการพัฒนาสังคม / ชุมชน โดยชุมชนตัวแทนจำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนนครชุม จ. กำแพงเพชร, ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีเมษิต จ.สุโขทัย และชุมชนบ้านคุกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย มีการนำไปใช้โดยชุมชนได้เข้าร่วมระดมความคิดเห็น ต่อแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาในระยะยาว ทำให้กลุ่มผู้นำชุมชนมีการเรียนรู้ ปรับใช้ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเพื่อสรรหากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และกำหนดผู้รับผิดชอบกิจกรรม ร่วมกันได้

- การใช้ประโยชน์มิติพาณิชย์ โดย ชมรมท่องเที่ยวใน 3 ชุมชนตัวแทน ได้แก่ ชุมชนนครชุม จ. กำแพงเพชร, ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีเมษิต จ.สุโขทัย และชุมชนบ้านคุกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย มีการนำ ข้อมูลจากการระดมความคิดเห็นในชุมชนตัวแทนทั้ง 3 ชุมชน ร่วมกับทีมคณะผู้วิจัยโครงการย่อยที่ 2 คณะ

สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2561 ทำให้กลุ่มผู้นำชุมชนเกิดความรู้ เชื่อมโยงและต่อยอดจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเอง นอกจากนั้นยังได้รับแผนที่ท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ทั้งในรูปแบบแผ่นพับที่มีโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบครึ่งวันและเต็มวัน (สามารถนำไปปิ่นเพื่อแจก หรือขายนักท่องเที่ยวได้) และในรูปแบบแผนที่ถาวรบนวัสดุพลาสติกันน้ำ ขนาด A2 ที่พร้อมนำไปติดตั้งที่ ชุมชนได้ และยังมีการเสนอรูปแบบการตลาดในลักษณะการซื้อแผนที่และตัวเยี่ยมชมชุมชนผ่านชมรมการ ท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาดสำหรับสินค้าและบริการของชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้รูปแบบและราคาของ โปรแกรมการท่องเที่ยวได้ผ่านการระดมความคิดเห็นแล้ว สามารถนำไปใช้เชิงพาณิชย์ได้เลย

กลุ่มเป้าหมาย

หน่วยงานระดับประเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และ หน่วยงานระดับท้องถิ่นของจังหวัดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การท่องเที่ยวระดับภูมิภาค อพท. 4 องค์การบริหารส่วน จังหวัดและส่วนท้องถิ่นของจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร และชุมชนในเขตพื้นที่ระเบียงมรดกโลกศรีสัชนา ลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

บทคัดย่อ

นักท่องเที่ยวกลุ่มที่มาเที่ยวชมอุทยานประวัติศาสตร์เป็นกลุ่มที่มีความคาดหวังจะได้สัมผัสเนื้อแท้ของมรดกวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนโดยรอบด้วย แต่อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญของชุมชนเหล่านี้คือ ไม่เป็นที่รู้จักและไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชนได้ แม้ว่าบางชุมชนจะมีต้นทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และพื้นที่ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ แต่การบริหารและการจัดการชุมชนยังไม่สามารถพัฒนาและวางแผนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โครงการวิจัยนี้เล็งเห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาวิจัยแนวทางการบริหารจัดการชุมชนตามแนวก้น พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อจัดทำเกณฑ์การประเมินและการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวก้นเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความคาดหวังนักท่องเที่ยวเพื่อออกแบบการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับพื้นที่โดยรอบตามแนวก้นเมืองมรดกโลกฯ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในพื้นที่ศึกษา โดยใช้วิธีการระดมความคิดเห็นกับชุมชนตัวแทนทั้ง 3 ชุมชน เพื่อกำหนดเป้าหมายและแนวทางการบริหารจัดการชุมชนที่เหมาะสมเฉพาะตัวต่อไป

จากการศึกษาพบว่า สามารถคัดเลือกชุมชนตัวอย่างจากกว่า 50 ชุมชนโดยรอบพื้นที่ตามแนวก้นเมืองมรดกโลกฯ เพื่อลงพื้นที่สำรวจ พบว่ามี 12 ชุมชนที่มีผลิตผลที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนมรดกโลกขององค์การยูเนสโก มีศักยภาพของทรัพยากรทางกายภาพและศักยภาพด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สูง จึงคัดเลือกชุมชนตัวแทนของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาได้ 3 ชุมชน เพื่อสำรวจเชิงลึกได้ ผลการสำรวจพื้นที่และประเมินทำให้ได้ชุมชนตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยว 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนนครชุม เป็นตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี ชุมชนบ้านทุ่งหลวง เป็นตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท และ ชุมชนบ้านคุปพัฒนา เป็นตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ ผลการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ประทับใจสถานที่ท่องเที่ยวประเภทวัดเก่าแก่และงานประเพณีมากที่สุด และสนใจกิจกรรมที่ได้ประสบการณ์เรียนรู้วิถีชีวิตจริงกับชุมชนในฐานะตัวแทนของกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยเจ้าบ้าน ได้ผลิตผลที่ทำเองจากกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อเป็นของฝาก มีการนำเสนอการท่องเที่ยวชมมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และชมการแสดงทางวัฒนธรรมโดยมีตารางเวลา และราคาบอกที่ชัดเจน

ผลจากการระดมความคิดเห็นของ 3 ชุมชนตัวแทน โดยใช้แผนการพัฒนาก้นการท่องเที่ยวและแผนที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือ สามารถสรุปตามเป้าหมายการพัฒนาก้นการบริหารจัดการชุมชนเป็น 3 ระยะ คือ 1) เป้าหมายระยะยาว เป็นการกำหนดแนวคิดเชิงคุณค่าหรือการให้ความสำคัญของชุมชน พบว่าทั้ง 3 ชุมชน มีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนตามศักยภาพเดิมแต่ขยายความสามารถให้รองรับการท่องเที่ยวได้มากขึ้น 2) เป้าหมายระยะก้น โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนตามการให้ความสำคัญหลักของชุมชนในระยะยาว เป็นการระบุกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนในระยะ 5-10 ปี ในที่นี้ใช้แผนที่และโปรแกรมการ

ท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการค้นหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอนาคต และ 3) เป้าหมายระยะสั้น เป็นการรวบรวมลักษณะการท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ชุมชนมีอยู่แล้ว ให้เกิดการพัฒนาตามศักยภาพสูงสุด หรือให้พัฒนาให้เต็มศักยภาพเดิมก่อน จะเห็นได้ว่า ศักยภาพและเป้าหมายชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดแผนการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนอย่างมาก เป้าหมายหลักของวิจัยนี้คือ การที่ชุมชนสามารถวางแผนการจัดการชุมชนได้ด้วยตนเอง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกับชุมชน ให้ชุมชนมีความรู้เพียงพอที่จะร่วมกันกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายระยะยาวของชุมชนได้เพื่อที่จะสามารถพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนได้ต่อไป

คำสืบค้น : การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน, การบริหารจัดการชุมชน, เมืองมรดกโลก, ศรีสัชนาลัย, สุโขทัย, กำแพงเพชร

ABSTRACT

Tourists visiting the world heritage sites at Historical Park Si Satchanalai - Sukhothai - Kamphaeng Phet are also expecting to experience the essence of the cultural heritage and creative tourism in the surrounding communities. The main problem of these communities is a lack of popularity and tourism attractiveness in general. Although some of these communities are rich of culture and heritage potential, they are unefficient in community management in terms of unclear directional development and inadequate capacity resource management. The research's objectives are 1) To establish the tourism potential assessment criteria and to assess the potential of community management for creative tourism in the communities around World Heritage Corridor area Si Satchanalai - Sukhothai - Kamphaeng Phet; 2) To study tourists' behaviour and expectation in order to design the suitable management plan of creative tourism activities in the research sites; and 3) To propose an initiate management model for creative tourism communities. Participatory survey conducted in the three key communities, as 'the representative community', is a method to set core value of the community for initiating a long term management plan of each community.

According to more than 50 sample communities around the World Heritage sites, 12 communities were conducted a physical survey and a semi-structure interview. These communities' product and service have related to UNESCO World Heritage criteria and high potential in physical resources and community-based tourism management. Then three communities are revisited for in-depth interview survey. Three communities represent three creative tourism styles which are 'Nakorn Chum' community, representing cultural and traditional tourism; 'Ban Thung Luang' community, representing rural/village tourism; and 'Ban Koog Pattana' community, representing farm stay/home stay tourism. In terms of tourist behavior and expectation, historical temples and cultural festivals are the most attractive places. The tourists are also interested in learning experiences with the locals as a form of creative tourism such as culture-exchanging with the host, creative workshop activities with their own handmade souvenirs and a clear schedule and price for local village route trip, villagers' life sightseeing trip or cultural performances.

The participatory survey in three representative communities are concluded in three development phases. Firstly, long term target is specified by the community's core value. The survey suggests that all three communities' core value is to maintain the existing potential since they are their professional basis and apply in-depth development for

expertise and enrich tourism capacity. Secondly, medium term target is to narrow down the tourism development direction following the community's core value. This can state a near future creative activity in five-to-ten year for upgrading communities' tourist facilities. The brainstorming session uses a particular initiative development plan and a creative tourism map to initiate an original idea from villagers. Thirdly, short term target is to maximize capability of current products and services for creative tourism. To summary, it can be found that communities' potential and core value are very important to initiate the community management plan. It is essential to understand and acknowledge the communities to be sufficient to participate and collaborately set up their own community management model. Since the ultimate goal of the research is community capability to achieve their sustainable creative tourism plan.

Keywords : Creative Community-Based Tourism, Community Management, World Heritage, Si Satchanalai, Sukhothai, Kamphaengphet

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ข
บทคัดย่อ	ฐ
สารบัญ	ด
สารบัญตาราง.....	น
สารบัญแผนภูมิ	ผ
สารบัญรูป.....	ฝ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยย่อยที่ 2.....	3
1.3 กรอบขั้นตอนการวิจัย	4
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	5
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	6
1.5.1 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	6
1.5.2 ระยะเวลาทำการวิจัย และขอบเขตของการวิจัย	9
1.6 การวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อมูล และการแปลผล	11
1.6.1 การวิเคราะห์ข้อมูล	11
1.6.2 การตรวจสอบข้อมูลและการแปลผล	11
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ	11
บทที่ 2 การทบทวนเอกสาร และวรรณกรรม	13
2.1 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
2.1.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.....	13
2.1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	17
2.1.3 การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	21
2.1.4 การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (Information) ที่เกี่ยวข้อง.....	28

สารบัญ(ต่อ)

2.2 กรอบแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	32
บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย.....	33
3.1 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย.....	33
ขั้นที่ 1 การรวบรวมข้อมูล	33
ขั้นที่ 2 การสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 1 (สำรวจประเมินศักยภาพของชุมชน).....	34
ขั้นที่ 3 สรุปการประเมินศักยภาพชุมชนตัวอย่าง	34
ขั้นที่ 4 การสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 2 (สำรวจเชิงลึกด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์)	35
ขั้นที่ 5 ร่างแผนการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	35
ขั้นที่ 6 การสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 3 จัดสัมมนาระดมความคิดเห็น.....	35
ขั้นที่ 7 การสรุปโครงการ และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	35
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	37
3.2.1 การเลือกชุมชนที่มีศักยภาพเป็นชุมชนตัวอย่างในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนมรดกโลก.....	37
3.2.2 ขั้นตอนการเลือกชุมชนที่มีศักยภาพเป็นชุมชนตัวอย่างในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนมรดกโลก ศรีสัชชาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร	39
3.2.3 การเลือกชุมชนตัวแทน	40
3.2.4 การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	41
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	41
3.3.1 เครื่องมือแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ใช้ในเก็บข้อมูลภาคสนาม.....	41
3.3.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในเก็บข้อมูลภาคสนามอื่นๆ	44
3.3.2.1 อุปกรณ์ในการลงสำรวจภาคสนาม.....	44
3.3.2.2 อุปกรณ์ในการระดมความคิดเห็น	44
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	45
3.4.1 การสำรวจศักยภาพทางกายภาพของชุมชนตัวอย่าง	45
3.4.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกด้านบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชน ใน 3 ชุมชนตัวแทน.....	45

สารบัญ(ต่อ)

3.4.3 การสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน 3 พื้นที่ ตามแนวกานเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร.....	45
3.5 การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล	46
3.5.1 วิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลศักยภาพทรัพยากร	46
3.5.2 วิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลศักยภาพด้านการบริหารจัดการ	46
3.5.3 การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลนักท่องเที่ยวด้วยการวิเคราะห์เชิงสถิติ	47
3.6 การแปลผลข้อมูล เภณท์ และการให้ความหมาย	47
3.6.1 แปลผลข้อมูลตามศักยภาพทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชน	47
3.6.2 แปลผลศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน	48
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	49
4.1 ผลการจัดทำเกณฑ์การประเมินและการประเมินศักยภาพชุมชนตัวอย่าง	49
4.1.1 ผลการประเมินศักยภาพทรัพยากร	49
4.1.2 ผลการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน	74
4.1.3 ผลการศึกษาชุมชนต้นแบบ : บ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	80
4.2 สรุปผลการประเมิน 12 ชุมชนตัวอย่าง.....	82
4.2.1 สรุปการประเมินด้านทรัพยากร 12 ชุมชนตัวอย่าง	82
4.2.2 สรุปการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน	83
4.3 ผลการเลือกชุมชนตัวแทน 3 ชุมชน	88
4.3.1 รูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ	88
4.3.2 ลักษณะตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และคะแนนการประเมินศักยภาพของชุมชนตัวอย่าง	88
4.4 ผลการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวบริเวณ 3 ชุมชน	93
4.4.1 ข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยว	93
4.4.2 ความคาดหวังของนักท่องเที่ยว	97
4.4.3 ความประทับใจในการมาท่องเที่ยว	99
4.4.4 ความต้องการกิจกรรมสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว.....	100

สารบัญ(ต่อ)

4.4.5 จุดแข็งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามพฤติกรรมการท่องเที่ยว	101
4.4.6 ความเชื่อมโยงกับนักท่องเที่ยว.....	101
4.5 ผลการเสนอแนะทางบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	101
4.5.1 ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร	101
4.5.2 ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย	110
4.5.3 ชุมชนบ้านคูกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	119
4.6 สรุปผลการเลือกชุมชนและแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชน	127
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย.....	132
5.1 สรุปงานวิจัย.....	132
5.1.1 สรุปผลการจัดทำเกณฑ์การประเมินและการประเมินศักยภาพชุมชน	132
5.1.2 สรุปผลการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อออกแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	133
5.1.3 สรุปผลการเสนอแนะทางต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	135
5.2 อภิปรายผล	142
5.2.1 อภิปรายผลการจัดทำเกณฑ์และเกณฑ์การประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการ	142
5.2.2 การคาดการณ์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวจากทฤษฎีสู่ผลสรุปการระดมความคิดเห็น.....	143
5.2.3 อภิปรายผลการสร้างแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชนนำร่อง 3 ชุมชน	145
5.3 ข้อเสนอแนะ	151
5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำเกณฑ์การประเมินและวิธีการประเมินผลไปใช้ประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	151
5.3.2 ข้อเสนอแนะในการนำการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวไปใช้	153
5.3.3 ข้อจำกัดในการนำแนวทางการบริหารจัดการในงานวิจัยนี้ไปใช้.....	153
5.3.4 ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้ และการวิจัยครั้งต่อไป.....	154
บรรณานุกรม.....	155
ภาษาไทย.....	155

สารบัญ(ต่อ)

ภาษาอังกฤษ.....	159
ออนไลน์	161
ภาคผนวก	164
ภาคผนวก ก การสร้างแบบประเมินและแบบสัมภาษณ์	164
ภาคผนวก ข สรุบบนสำรวจคักยภาพทรัพยากรของชุมชน ที่ใช้ในงานวิจัย.....	195
ภาคผนวก ค ข้อมูลจากการศึกษารายละเอียดชุมชนและการสำรวจพื้นที่ 12 ชุมชนตัวอย่าง ในเขตพื้นที่ โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสขนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร	209
ภาคผนวก ง ต้นแบบโปรแกรมท่องเที่ยวเมืองกำแพงเพชรและนครชุม	257
ภาคผนวก จ การสัมภาษณ์ความคิดเห็น	259
ภาคผนวก ฉ สัมภาษณ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	265

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1. 1	ระยะเวลาและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย	9
ตารางที่ 2. 1	รูปแบบพื้นฐานที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวรับรู้ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	14
ตารางที่ 2. 2	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	17
ตารางที่ 2. 3	แบบตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	19
ตารางที่ 2. 4	เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	20
ตารางที่ 2. 5	โครงการของ อพท. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงพื้นที่พิเศษฯ จำแนกตามยุทธศาสตร์	28
ตารางที่ 2. 6	โครงการของ อพท. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงพื้นที่พิเศษฯ จำแนกตามยุทธศาสตร์ (ต่อ)	29
ตารางที่ 2. 7	โครงการของ อพท. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงพื้นที่พิเศษฯ จำแนกตามยุทธศาสตร์ (ต่อ)	30
ตารางที่ 3. 1	ข้อสรุปปัจจัยสำคัญ และตัวชี้วัดเพื่อนำไปสร้างแบบประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์	42
ตารางที่ 3. 2	ข้อสรุปปัจจัยสำคัญ และตัวชี้วัดเพื่อนำไปสร้างแบบประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์	43
ตารางที่ 3. 3	ข้อสรุปปัจจัยสำคัญ และตัวชี้วัดเพื่อนำไปสร้างแบบประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์	44
ตารางที่ 4. 1	แสดงคะแนนการประเมินด้านทรัพยากร	73
ตารางที่ 4. 2	สรุปคะแนนการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	86
ตารางที่ 4. 3	ตารางเลือกชุมชนตัวแทน 12 ชุมชน ในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย- สุโขทัย-กำแพงเพชร	92
ตารางที่ 4. 4	ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว	93
ตารางที่ 4. 5	พฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยว	95
ตารางที่ 4. 6	พฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยว	96
ตารางที่ 4. 7	ความคาดหวังของนักท่องเที่ยว แรงจูงใจด้านประเภทแหล่งท่องเที่ยวและการให้บริการ	97
ตารางที่ 4. 8	ความคาดหวังของนักท่องเที่ยว แรงจูงใจด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม	98
ตารางที่ 4. 9	ผลการประเมินศักยภาพของชุมชนตัวอย่าง 12 ชุมชน	128
ตารางที่ 4. 10	การแบ่งกลุ่ม ชุมชนตามรูปแบบการท่องเที่ยว และที่ตั้งตามภูมิศาสตร์	129
ตารางที่ 4. 11	สรุปแผนบริหารจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชนตัวแทน	130

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ 4. 12 สรุปแผนบริหารจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชนตัวแทน (ต่อ).....	131
ตารางที่ 5. 1 แนวทางการพัฒนาคนในชุมชน.....	142
ตารางที่ 5. 2 แนวทางการพัฒนาสามารถแบ่งตามเป้าหมายระยะสั้น กลาง และระยะยาว.....	153
ตารางที่ 6. 1 ปัจจัยบ่งชี้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	164
ตารางที่ 6. 2 ปัจจัยบ่งชี้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ)	165
ตารางที่ 6. 3 เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ย่อยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ระหว่างหลายแหล่งข้อมูล	166
ตารางที่ 6. 4 ตัวชี้วัดศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	167
ตารางที่ 6. 5 ตัวชี้วัดศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	168
ตารางที่ 6. 6 ตัวชี้วัดศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	169
ตารางที่ 6. 7 ตัวชี้วัดศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ)	170
ตารางที่ 6. 8 เกณฑ์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานขั้นต้นของการท่องเที่ยว	172
ตารางที่ 6. 9 เกณฑ์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานขั้นต้นของการท่องเที่ยว (ต่อ)	173
ตารางที่ 6. 10 เกณฑ์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานขั้นต้นของการท่องเที่ยว (ต่อ)	174
ตารางที่ 6. 11 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการตามการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.	174
ตารางที่ 6. 12 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการตามการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ต่อ)	175
ตารางที่ 6. 13 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	176
ตารางที่ 6. 14 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (ต่อ)	177
ตารางที่ 6. 15 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (ต่อ)	178
ตารางที่ 6. 16 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (ต่อ)	179
ตารางที่ 6. 17 ข้อสรุปตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.....	180
ตารางที่ 6. 18 ข้อสรุปตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ).....	181
ตารางที่ 6. 19 สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	182
ตารางที่ 6. 20 สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ).....	183
ตารางที่ 6. 21 สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ).....	184
ตารางที่ 6. 22 สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	185
ตารางที่ 6. 23 สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ).....	186
ตารางที่ 6. 24 สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ).....	187
ตารางที่ 6. 25 สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ).....	188
ตารางที่ 6. 26 สรุปตัวชี้วัดด้านพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว	188

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ 6. 27 แบบสอบถามความคาดหวัง.....	191
ตารางที่ 6. 28 แบบสอบถามเหตุใดบ้างที่ทำให้ท่านอยากกลับมาเที่ยวในพื้นที่นี้อีก	192
ตารางที่ 6. 29 รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่ท่านสนใจ	193
ตารางที่ 6. 30 รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่ท่านสนใจ	194
ตารางที่ 7. 1 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย.....	209
ตารางที่ 7. 2 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านหาดเสี้ยว อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	214
ตารางที่ 7. 3 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านเกาะน้อย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	218
ตารางที่ 7. 4 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านคุกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย.....	222
ตารางที่ 7. 5 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย.....	226
ตารางที่ 7. 6 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย	229
ตารางที่ 7. 7 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนตะพังทองกลาง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย	233
ตารางที่ 7. 8 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนลิไธ อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย	236
ตารางที่ 7. 9 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนศรีชุม อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย	240
ตารางที่ 7. 10 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย	243
ตารางที่ 7. 11 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของบ้านพรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร	248
ตารางที่ 7. 12 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของ ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร	251

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 4. 1 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย.....	50
แผนภูมิที่ 4. 2 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านหาดเสี้ยว อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	52
แผนภูมิที่ 4. 3 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านเกาะน้อย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	53
แผนภูมิที่ 4. 4 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย.....	55
แผนภูมิที่ 4. 5 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านคุกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย.....	57
แผนภูมิที่ 4. 6 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย	59
แผนภูมิที่ 4. 7 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนตะพังทองกลาง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย.....	61
แผนภูมิที่ 4. 8 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนลิไท อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย.....	63
แผนภูมิที่ 4. 9 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนศรีชุม อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย	64
แผนภูมิที่ 4. 10 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย.....	66
แผนภูมิที่ 4. 11 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านพรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร.....	68
แผนภูมิที่ 4. 12 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร	69
แผนภูมิที่ 4. 13 แสดงการประเมินทรัพยากร 12 ชุมชน	72
แผนภูมิที่ 4. 14 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่ผู้ตอบแบบสอบถามสนใจ	94
แผนภูมิที่ 4. 15 แสดงความคาดหวังของนักท่องเที่ยว แรงจูงใจด้านประเภทแหล่งท่องเที่ยวและการให้บริการ	98
แผนภูมิที่ 4. 16 ความคาดหวังของนักท่องเที่ยว แรงจูงใจด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม	98
แผนภูมิที่ 4. 17 สถานที่ที่ประทับใจมากที่สุดในการมาท่องเที่ยว	99
แผนภูมิที่ 4. 18 กิจกรรมสร้างสรรค์ที่สนใจ.....	100

สารบัญรูป

รูปที่ 1. 1 พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร	3
รูปที่ 1. 2 กรอบวิธีดำเนินการวิจัย	4
รูปที่ 1. 3 พื้นที่ที่ทำการศึกษา	8
รูปที่ 2. 1 กรอบแนวความคิดของการวิจัย	32
รูปที่ 3. 1 สรุปขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	36
รูปที่ 3. 2 แผนภาพขั้นตอนการเลือกชุมชนตัวอย่าง	38
รูปที่ 3. 3 การจัดกลุ่มชุมชนโดยใช้รูปแบบการท่องเที่ยว	40
รูปที่ 3. 4 การจัดกลุ่มตัวชี้วัด เพื่อสร้างเครื่องมือในการวิจัย	42
รูปที่ 4. 1 สรุปรูปแบบการจัดการชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	81
รูปที่ 4. 2 ตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของชุมชนตัวอย่าง	89
รูปที่ 4. 3 แผนที่ท่องเที่ยวนครชุม จ.กำแพงเพชร	103
รูปที่ 4. 4 โปรแกรมท่องเที่ยวนครชุม จ.กำแพงเพชร	104
รูปที่ 4. 5 แผนการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนแบบท่องเที่ยวเทศกาลประเพณี	106
รูปที่ 4. 6 แผนที่ในระหว่างการระดมความคิดเห็นชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร	107
รูปที่ 4. 7 แผนที่ท่องเที่ยวหลังระดมความคิดเห็นของชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร	108
รูปที่ 4. 8 โปรแกรมท่องเที่ยวหลังระดมความคิดเห็นของชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร	109
รูปที่ 4. 9 แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย	111
รูปที่ 4. 10 โปรแกรมท่องเที่ยวชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย	113
รูปที่ 4. 11 แผนการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนแบบท่องเที่ยววิถีชีวิตชนบท	114
รูปที่ 4. 12 แผนที่ในระหว่างการระดมความคิดเห็นชุมชนบ้านทุ่งหลวง	115
รูปที่ 4. 13 แผนที่ท่องเที่ยวหลังระดมความคิดเห็น ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย	117
รูปที่ 4. 14 โปรแกรมท่องเที่ยวหลังระดมความคิดเห็น ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย	118
รูปที่ 4. 15 แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนบ้านคูกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	120
รูปที่ 4. 16 โปรแกรมท่องเที่ยวชุมชนบ้านคูกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	121
รูปที่ 4. 17 แผนการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนแบบท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์	123
รูปที่ 4. 18 แผนที่ในระหว่างการระดมความคิดเห็น ชุมชนบ้านคูกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	124
รูปที่ 4. 19 แผนที่ท่องเที่ยวหลังระดมความคิดเห็น ชุมชนบ้านคูกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	125
รูปที่ 4. 20 โปรแกรมการท่องเที่ยวหลังระดม ชุมชนบ้านคูกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	126

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่ 5. 1 แผนที่ท้องที่ก่อสร้างสรรค์ฉบับพกพา	135
รูปที่ 5. 2 องค์ประกอบหลักของการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน	145
รูปที่ 5. 3 ผ้าหมักโคลน	211
รูปที่ 5. 4 ข้าวเปียหรือ กวยเตี่ยวพระร่วง	211
รูปที่ 5. 5 ลักษณะการท่องเที่ยวชุมชนบ้านนาต้นจั่น	211
รูปที่ 5. 6 ลักษณะการท่องเที่ยวชุมชนบ้านนาต้นจั่น	212
รูปที่ 5. 7 กิจกรรมที่สร้างขึ้นใหม่ของบ้านนาต้นจั่น	212
รูปที่ 5. 8 สาธิตการทำผ้าหมักโคลน	213
รูปที่ 5. 9 สาธิตการทำข้าวเปีย ข้าวแบริ อาหารพื้นถิ่นของบ้านนาต้นจั่น	213
รูปที่ 5. 10 งานประเพณีบวชช้างหาดเสี้ยว	215
รูปที่ 5. 11 ผ้าทอหาดเสี้ยว จากร้านสาธิต ผ้าทองคำ	215
รูปที่ 5. 12 ผ้าทอไทพวน ลายช้าง	216
รูปที่ 5. 13 ผ้าทอไทพวน ลายนกแก้ว	216
รูปที่ 5. 14 การสาธิตการทอผ้า ร้านสุนทรีผ้าไทย	217
รูปที่ 5. 15 พิพิธภัณฑ์สาธิตผ้าทองคำ	218
รูปที่ 5. 16 ชาวไทยครั้ง หมู่ 6 บ้านเกาะ	219
รูปที่ 5. 17 พิพิธภัณฑ์เตาทุเรียง	220
รูปที่ 5. 18 เครื่องสังคโลกบ้านเกาะน้อย	220
รูปที่ 5. 19 การสาธิตการทำเครื่องสังคโลก ร้านประเสริฐแอทคิค	221
รูปที่ 5. 20 การประกวดว่าวพระร่วง-พระลือ	223
รูปที่ 5. 21 ว่าวพระร่วง	223
รูปที่ 5. 22 ว่าวพระร่วง	224
รูปที่ 5. 23 ที่พักโฮมสเตย์ในชุมชนบ้านคูกพัฒนา	225
รูปที่ 5. 24 กิจกรรมทำว่าวพระร่วง	225
รูปที่ 5. 25 เครื่องเงินลายโบราณชุมชนท่าชัย	227
รูปที่ 5. 26 ตลาดโบราณท่าชัย	228
รูปที่ 5. 27 สาธิตการทำเครื่องเงินลายโบราณชุมชนท่าชัย	228
รูปที่ 5. 28 พิพิธภัณฑ์เครื่องสังคโลก สุเทพสังคโลก	231
รูปที่ 5. 29 ร้านสุเทพสังคโลก	231
รูปที่ 5. 30 สาธิตวิธีการทำเครื่องสังคโลก ร้านสุเทพสังคโลก	231
รูปที่ 5. 31 กิจกรรมสร้างสรรค์ปั้นเครื่องสังคโลกร้านสุเทพสังคโลก	232
รูปที่ 5. 32 ข้าวตอกพระร่วง	233

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่ 5. 33 นายเหล็ง จันทร์ฉาย ผู้ให้ความรู้และเป็นผู้ก่อตั้งบ้านข้าวตอกพระร่วง	235
รูปที่ 5. 34 สาธิตการทำข้าวตอกพระร่วง	235
รูปที่ 5. 35 กระทงใบลานชุมชนลิไท.....	237
รูปที่ 5. 36 วิธีชีวิตคนในชุมชน.....	238
รูปที่ 5. 37 นักท่องเที่ยวภายในอุทยานประวัติศาสตร์	238
รูปที่ 5. 38 การทำกระทงใบลาน.....	239
รูปที่ 5. 39 การทำกระทงใบลาน.....	239
รูปที่ 5. 40 วัดศรีชุม.....	241
รูปที่ 5. 41 ปลาตะเพียนใบลาน	241
รูปที่ 5. 42 หม้อกรัน บ้านทุ่งหลวง.....	244
รูปที่ 5. 43 เครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง	244
รูปที่ 5. 44 วิธีชีวิตการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง	245
รูปที่ 5. 45 การอัดดินเพื่อใช้สำหรับทำเครื่องปั้นดินเผา	245
รูปที่ 5. 46 สาธิตการปั้นเครื่องปั้นดินเผาเป็นรูปปลา	246
รูปที่ 5. 47 สาธิตการปั้นเครื่องปั้นดินเผาเป็นรูปแกะ	246
รูปที่ 5. 48 สาธิตการปั้นเครื่องปั้นดินเผาและให้นักท่องเที่ยวทดลองทำ.....	247
รูปที่ 5. 49 ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว	250
รูปที่ 5. 50 ศูนย์เรียนรู้บ้านเรือนไทย	250
รูปที่ 5. 51 พระพิมพ์นครชุม	252
รูปที่ 5. 52 บ้านเก่าสมัย ร.5.....	253
รูปที่ 5. 53 งานบวงสรวงพระยาสิทธิ	254
รูปที่ 5. 54 แหล่งเรียนรู้พระเครื่อง.....	255
รูปที่ 5. 55 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกำแพงเพชร.....	255
รูปที่ 5. 56 แผนที่ท่องเที่ยวต้นแบบ เมืองกำแพงเพชรและนครชุม	257
รูปที่ 5. 57 โปรแกรมท่องเที่ยวต้นแบบ เมืองกำแพงเพชรและนครชุมวันที่ 1	257
รูปที่ 5. 58 โปรแกรมท่องเที่ยวต้นแบบ เมืองกำแพงเพชรและนครชุมวันที่ 2	258
รูปที่ 5. 59 โปรแกรมท่องเที่ยวต้นแบบ เมืองกำแพงเพชรและนครชุมวันที่ 3	258

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากรายได้จำนวนมากเกิดมาจากธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ถือเป็นหนึ่งใน 12 ประเภทของสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทยซึ่งแบ่งตามความสำคัญและสภาพแวดล้อม ประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี โดยสถิติการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2560 พบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวถึงกว่า 35 ล้านคน โดยเฉพาะชาวจีนที่มีมาท่องเที่ยวในไทยถึงกว่า 9 ล้านคนในปี พ.ศ. 2560 (ที่มา : สถิติการนักท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2560. <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/17.aspx>, สืบค้นเมื่อ 11 มิ.ย. 2562) อุทยานประวัติศาสตร์ ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร ถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย โบราณสถานต่างๆ ได้รับการดูแลรักษาตามมาตรฐานการอนุรักษ์โบราณสถาน ในทุกๆ ปีมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมมากถึงกว่า 1,200,000 คนต่อปี ในปี พ.ศ. 2558 โดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ 75 นอกจากนั้นเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ มีเงินสะพัดจากการท่องเที่ยวในแต่ละปีกว่า 3,000 ล้านบาท (กรมการท่องเที่ยว, 2559c) สำหรับอุทยานประวัติศาสตร์นี้มีฤดูกาลท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในช่วงเดือน มกราคม – มิถุนายน และธันวาคม สำหรับฤดูกาลท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ คือช่วงมกราคม – มีนาคม และกรกฎาคม – สิงหาคม (ท่องเที่ยวสะตูดตา, 2556)

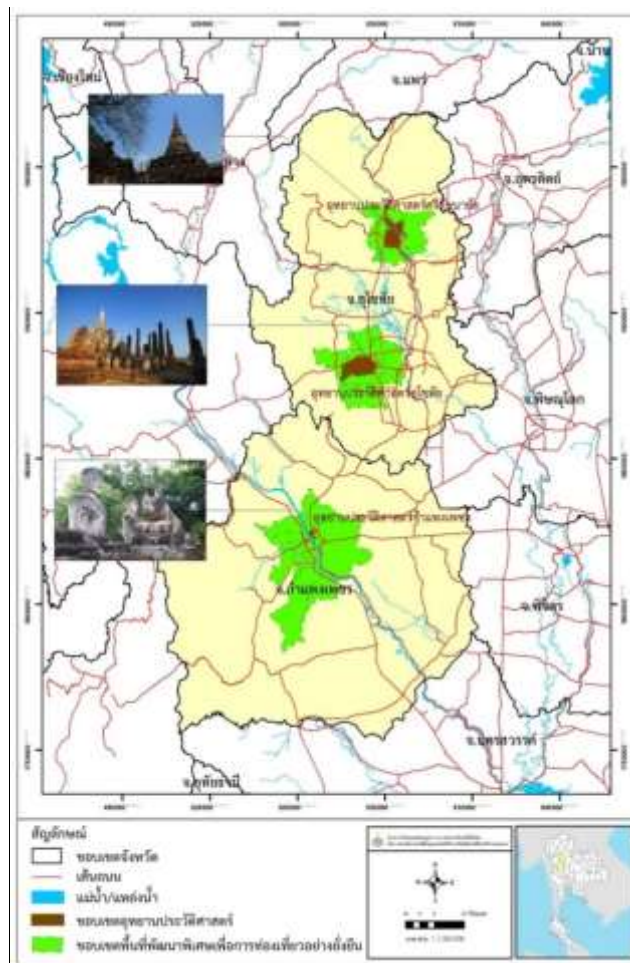
พื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์ ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร มีพื้นที่ทั้งหมด 1,812.16 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม 23 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชรมีเขตติดกับจังหวัดแพร่ อุตรดิตถ์ และลำปางทางตอนเหนือ มีพิกัดอยู่ทางทิศตะวันออก ขนานกับตำแหน่งของจังหวัดสุโขทัยตอนใต้ และมีจังหวัดพิจิตร นครสวรรค์ และอุทัยธานีรับอยู่ทางทิศใต้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาพื้นที่ชุมชนโดยรอบอุทยานทั้ง 3 แห่งยังไม่ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยง แนวทางการพัฒนาพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร ตลอดจนพื้นที่ต่อเนื่องโดยรอบจึงสามารถช่วยให้การเชื่อมต่อเครือข่ายการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีมาตรการและกลไกการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนทุกรูปแบบ ทั้งชุมชนประวัติศาสตร์ ชุมชนวัฒนธรรม ชุมชนตลาด และชุมชนริมน้ำ เสริมสร้างการพัฒนา เศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยภาคประชาชนมีส่วนร่วมทุกกระบวนการพัฒนา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น ต่อเนื่องไปจนถึง การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มการท่องเที่ยวเป็นแกน แหล่งมรดกประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม โดยพัฒนาศักยภาพให้ประเทศไทยเป็น ศูนย์กลาง มรดกโลกกลุ่มอาเซียน (World Heritage Cluster “ASEAN”) สร้างความตระหนักและให้

ความสำคัญต่อ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวมรดกวัฒนธรรมให้คงไว้ซึ่งความมีคุณค่าสืบต่อไปในอนาคต

ภายใต้การจัดการบนฐานความรู้และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างจริงจังจึงจำเป็นต้องวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งครอบคลุมการวางแผนการพัฒนาทางด้านกายภาพที่เน้นเรื่องการสร้างแรงจูงใจให้กับ การอนุรักษ์โบราณสถานและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของชุมชนรวมทั้งการ ควบคุมดูแลการบริหารจัดการตามแผนงานดังกล่าวโดยมีประชาชนเป็นส่วนร่วม ในปี พ.ศ. 2559 ทางสถาบัน เทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาดังกล่าว จึงได้มีบันทึก ข้อตกลงทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรรวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะมีส่วนร่วมในการบูรณาการวิชาการ จัดทำแผนการวิจัย แนวทางการพัฒนาพื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ในเชิงการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืนเพื่อเป็นแผนงานหลักในการสร้างภูมิความเข้าใจ และความผูกพันให้กับชุมชน และเป็นฐานในการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป งานวิจัยดังกล่าวได้ทำการรวบรวมข้อมูล ศักยภาพชุมชนในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ทำให้โครงการวิจัยในปี พ.ศ. 2561 นี้ได้เล็งเห็นถึงโอกาสในการพัฒนาต่อยอดชุมชนในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนอุทยานทั้ง 3 แห่ง ให้มีความเหมาะสมกับทรัพยากรทั้งทางกายภาพและทางวัฒนธรรมของชุมชน และลักษณะนักท่องเที่ยว เพื่อขยายขอบเขตโครงข่ายการท่องเที่ยวให้เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวทั้งภายในชุมชน ระดับจังหวัด และต่อเนื่องระหว่างจังหวัดด้วย

อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มุ่งเดินทางท่องเที่ยวมาในพื้นที่ไม่ได้คาดหวังจะเรียนรู้ ประวัติศาสตร์จากพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์เท่านั้น นักท่องเที่ยวเหล่านี้ยังคงมีความคาดหวังจะได้สัมผัส วัฒนธรรมที่เป็นเนื้อแท้ทางมรดกวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์โดยชุมชนของพื้นที่โดยรอบอีกด้วย ชุมชนเหล่านี้มีศักยภาพซ่อนเร้นที่สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างเหมาะสม ปัญหาสำคัญของชุมชนเหล่านี้คือ ไม่เป็นที่รู้จักและไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชน ถึงแม้บางชุมชนจะมีต้นทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และพื้นที่ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ แต่การบริหาร และการจัดการชุมชนยังไม่สามารถพัฒนาและวางแผนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้เล็งเห็นถึงโอกาสดังกล่าว และจำเป็นต้องศึกษาวิจัยแนวทางการบริหารจัดการชุมชนตามแนวแกน พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร โดยการศึกษาเพื่อหาชุมชนนำร่องที่สามารถจะเป็น ต้นแบบในการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สัมผัสวัฒนธรรม ในชุมชนยาวนานขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการสืบสานเนื้อแท้ มรดกโลกวัฒนธรรมของชุมชนโดยรอบตามแนวแกน ในวัฒนธรรมพระร่วงอีกด้วย งานวิจัยนี้มุ่งไปที่การวางแผนการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการ ท่องเที่ยวของชุมชนนำร่อง โดยวางกรอบของการจัดการอยู่ในแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) กรอบการบริหารจัดการมุ่งเน้นให้เกิดการใช้ทรัพยากรชุมชนให้เกิดศักยภาพสูงสุด สร้างปฏิสัมพันธ์ ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน (คนและทรัพยากรชุมชน) เพิ่มสมรรถนะการรองรับนักท่องเที่ยวอย่างมี ประสิทธิภาพไม่กระทบต่อวิถีชีวิตพื้นฐานของชุมชน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสำหรับคนในชุมชนเองและ สำหรับนักท่องเที่ยว การศึกษาวิจัยจะทำการลงสำรวจพื้นที่กรณีศึกษาชุมชนตัวอย่างเพื่อสำรวจและประเมิน

ศักยภาพของชุมชนในพื้นที่จริง เพื่อสร้างแนวทางนำร่องการพัฒนาชุมชนเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวต่อไป

รูปที่ 1. 1 พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร

ที่มา : องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (2559)

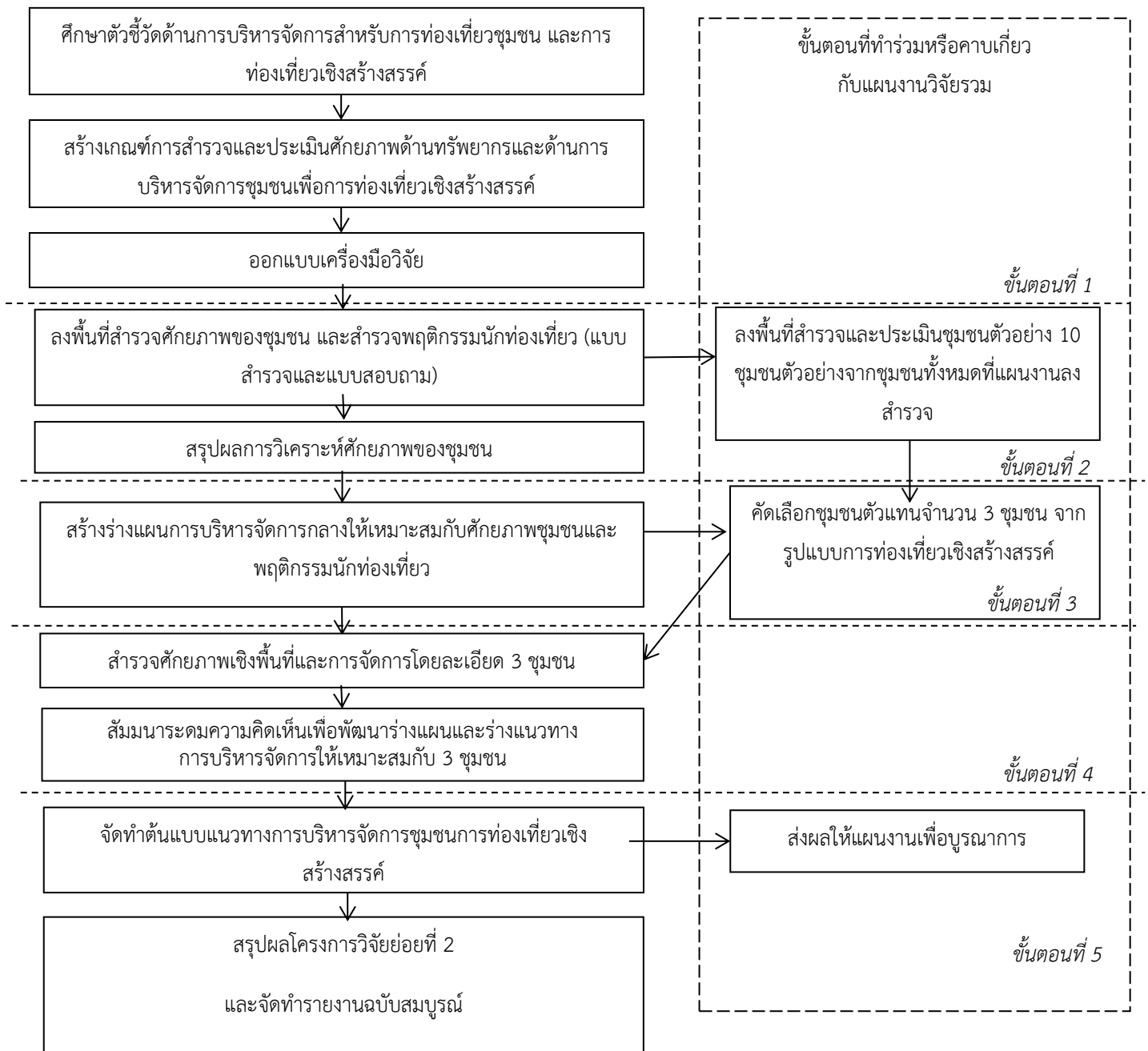
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยย่อยที่ 2

1.2.1 เพื่อจัดทำเกณฑ์การประเมินและประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

1.2.2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อออกแบบการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

1.3 กรอบขั้นตอนการวิจัย

รูปที่ 1. 2 กรอบวิธีดำเนินการวิจัย

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

นิยามศัพท์ของโครงการ หมายถึง ความหมายของคำสำคัญที่ใช้ในโครงการ ซึ่งมีความหมายเฉพาะตัวเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทและความสัมพันธ์ของพื้นที่ศึกษา และเพื่อให้เกิดความเข้าใจโดยรวมที่ตรงกันระหว่างคณะผู้จัดทำโครงการ และผู้อ่านงานวิจัย โครงการวิจัยนี้มีคำนิยามศัพท์ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นการเกิดกระบวนการต้นสำหรับการท่องเที่ยวแบบใหม่ นิยามโดย Crispin Raymond และ Greg Richards (2000, หน้า 18) หมายถึง “การท่องเที่ยวซึ่งมอบโอกาสให้กับผู้เดินทางในการพัฒนาศักยภาพ การสร้างสรรค์ของตน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริงที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว”

ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ศักยภาพทางทรัพยากรทั้งที่จับต้องได้ (Tangible) และจับต้องไม่ได้ (Intangible) ขององค์กร ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งโครงการวิจัยนี้ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มปัจจัยออกเป็น 4 ส่วนตามตัวบ่งชี้ด้านทรัพยากร ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์ และด้านผลิตผล เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายในการประเมินรายละเอียดต่อไป นอกจากนี้ยังระบุความหมายตามแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (C-CBT) (สุดสันต์ สุทธิพิศาล, 2556) จากแผนงานวิจัย 5 ตัวชี้วัดได้แก่

1. มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ
2. มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์
3. มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์
4. มีการทดลองทำจริงและคนในชุมชนมีส่วนร่วม
5. มีธุรกิจและการตลาดที่รองรับอย่างชัดเจน

ศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึงความสามารถในการวางแผน ควบคุม ดูแล (บริหาร) และจัดการ ให้องค์กรสามารถดำเนินกิจการไปได้ตามเป้าหมาย หรือแผนงานที่ได้วางไว้ ในโครงการวิจัยนี้สรุปออกเป็น 8 ประเด็น ประกอบด้วยการวางแผนของผู้รับผิดชอบ การบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และการบริหารจัดการผลิตผลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนมีประสิทธิภาพ (รายละเอียดดูได้ในบทที่ 3 หัวข้อ 3.3.2)

พฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว หมายถึง พฤติกรรม ความชอบ ลักษณะการเดินทาง และกิจกรรมที่ต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มสร้างสรรค์ โดยในการศึกษาจะแบ่งการสำรวจออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว เช่น เพศ อายุ รายได้ ข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ วัตถุประสงค์การเดินทาง ประวัติการเดินทาง เวลาและสถานที่ที่เดินทาง และข้อมูลความคาดหวังของนักท่องเที่ยว (รายละเอียดสามารถดูได้ในบทที่ 3 ข้อ 3.3.3)

ชุมชนตัวอย่าง หมายถึง ชุมชนที่มาจากกระบวนการคัดกรองกว่า 50 ชุมชนตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสุขนาถ-สุโขทัย-กำแพงเพชร โดยการรวบรวมข้อมูลและทบทวนเอกสาร เพื่อเลือกชุมชนที่มีผลิตผลชุมชนสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนมรดกโลกขององค์การยูเนสโก (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns) ตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii (UNESCO, 1991) ไม่ต่ำกว่า 10 ชุมชน (ในการศึกษาวิจัยนี้คัดเลือกชุมชนตัวอย่างได้ 12 ชุมชน) เพื่อลงพื้นที่สำรวจข้อมูล

ชุมชนตัวแทน หมายถึง ชุมชนที่ผ่านกระบวนการคัดเลือกจากชุมชนตัวอย่าง ด้วยการลงสำรวจพื้นที่ การประเมินด้านทรัพยากรและประเมินด้านการบริหารจัดการ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นชุมชนต้นแบบตามรูปแบบการท่องเที่ยวตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสุขนาถ-สุโขทัย-กำแพงเพชร (ในการศึกษาวิจัยนี้มีชุมชนตัวแทนได้ 3 ชุมชน) ซึ่งชุมชนที่เป็นตัวเลือกรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีในพื้นที่ ได้แก่ การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท และการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้จะใช้การสำรวจโดยใช้แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากนั้นจึงนำข้อมูลมาประมวลผลและวิเคราะห์ เพื่อสร้างแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนที่เหมาะสมกับกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในพื้นที่ หลังจากเลือกรูปแบบการท่องเที่ยวจำนวน 3 รูปแบบเพื่อลงพื้นที่ชุมชนได้ จะทำการสำรวจพื้นที่เชิงลึกในชุมชนเหล่านั้น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อประเมินศักยภาพและสมรรถนะของชุมชน (Participatory survey) จากนั้นทำการอบรมสัมมนา และระดมความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงร่างแผนบริหารจัดการและร่างแนวทางการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับชุมชน และสรุปเป็นต้นแบบแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่อไป ขั้นตอนการศึกษาแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.5.1 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ขั้นที่ 1 การรวบรวมข้อมูล

1. ทบทวนเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
3. สร้างเกณฑ์การสำรวจและประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
4. ออกแบบเครื่องมือวิจัย ได้แก่
 - แบบสำรวจศักยภาพทรัพยากรของชุมชนในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสุขนาถ-สุโขทัย-กำแพงเพชร เพื่อประเมินการรองรับนักท่องเที่ยวด้านกายภาพและการบริหารจัดการชุมชน

- แบบสอบถามเพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา
- สร้างเกณฑ์การสำรวจและประเมินชุมชน ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ขั้นที่ 2 การสำรวจพื้นที่ (เดือน 3-5)

1. ลงพื้นที่เพื่อสำรวจศักยภาพทางทรัพยากรของพื้นที่ศึกษา และโครงสร้างการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร โดยใช้แบบสำรวจศักยภาพทรัพยากรของชุมชน (ลงพื้นที่สำรวจร่วมกับแผนงานวิจัยไม่ต่ำกว่า 10 ชุมชน)
2. ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา โดยใช้แบบสอบถามจากนักท่องเที่ยว
3. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ทรัพยากรทางกายภาพของชุมชน การบริหารจัดการชุมชน ลักษณะกิจกรรมสร้างสรรค์

ขั้นที่ 3 การเสนอร่างแผนและร่างแนวทางการบริหารจัดการ (เดือน 6)

1. คัดเลือก 3 ชุมชนจากที่มีศักยภาพทางด้านกายภาพและการบริหารจัดการ โดยพิจารณาจากรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3 ลักษณะ ได้แก่ การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท และการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์
2. จัดทำร่างแผนการบริหารจัดการกลางเพื่อเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนให้เหมาะสมกับศักยภาพชุมชนและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เช่น การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก (จำนวนห้องน้ำสาธารณะและศูนย์ข้อมูล) การจัดการกิจกรรม (จำนวนกิจกรรมสร้างสรรค์ ลักษณะท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้) เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การสำรวจเชิงลึกและสัมมนาระดมความคิดเห็น (เดือน 7-10)

1. ลงพื้นที่สำรวจเชิงลึกใน 3 ชุมชนตัวแทนในด้านการบริหารจัดการชุมชน
2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำร่างแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร
3. นำร่างแผนการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และร่างแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มาจัดการสัมมนาแบบมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนตัวแทนหน่วยงานส่วนท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อระดมความคิดเห็นต่อร่างแผนการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และร่างแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ขั้นที่ 5 การสรุปโครงการ และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ (เดือน 11-12)

1. จัดทำต้นแบบแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร
2. สรุปรายงานการวิจัยโครงการวิจัยย่อยที่ 2 ภายใต้การบูรณาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

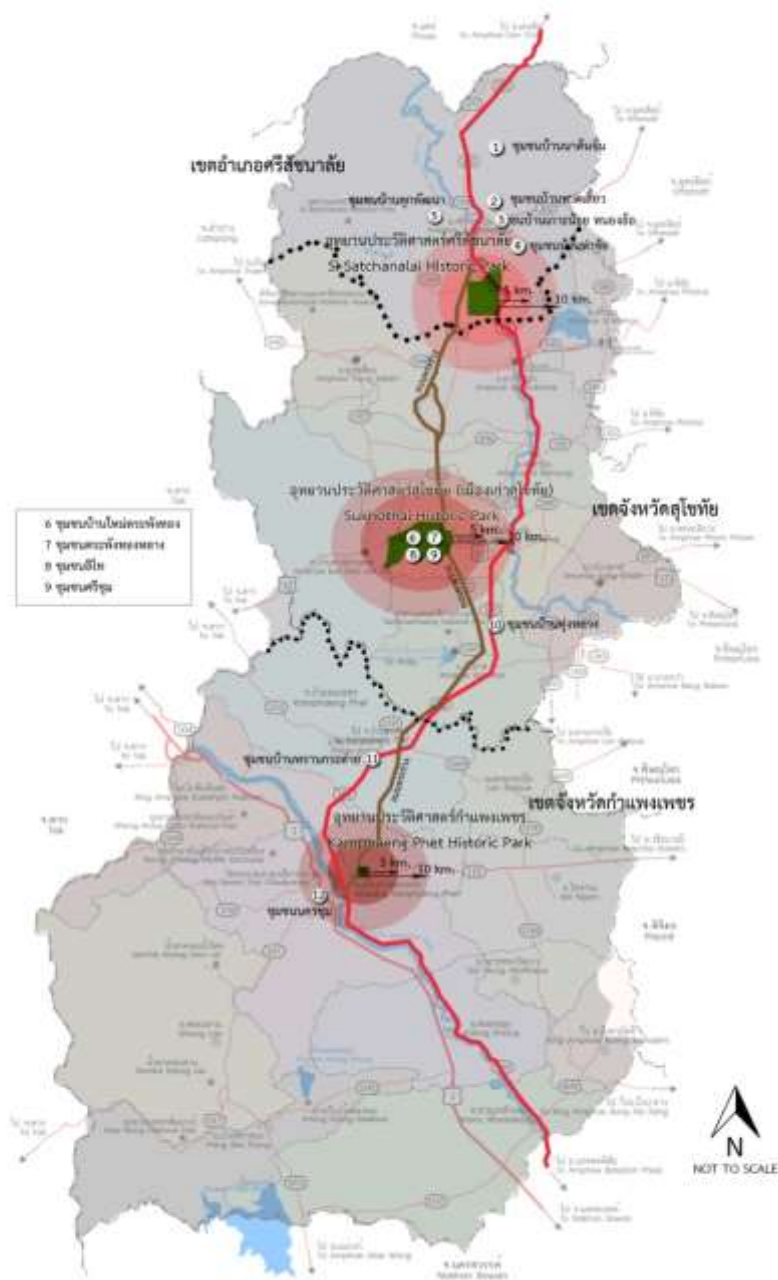
สถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

สถานที่ทำการวิจัย

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง
เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

พื้นที่ทำการการศึกษา

ชุมชนในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

รูปที่ 1. 3 พื้นที่ทำการการศึกษา

1.5.2 ระยะเวลาทำการวิจัย และขอบเขตของการวิจัย

1. ระยะเวลาทำการวิจัย

ตารางที่ 1. 1 ระยะเวลาและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

กิจกรรม	เดือนที่					
	ก.พ.-มี.ค.	เม.ย.-พ.ค.	มิ.ย.-ก.ค.	ส.ค.-ก.ย.	ต.ค.-พ.ย.	ธ.ค.-ม.ค.
1. การรวบรวมข้อมูล						
2. การสำรวจพื้นที่						
3. การเสนอร่างแผนและร่างแนวทางการบริหารจัดการ						
4. การสำรวจเชิงลึกและสัมมนาระดมความคิดเห็น						
5. การสรุปโครงการ และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์						

2. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ในการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนนาร่อง เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative-tourism) ที่สามารถบริหารจัดการได้ด้วยชุมชนเอง (Community-based tourism) โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติการจริงในชุมชนตัวอย่างที่มีศักยภาพ ที่มีการเชื่อมต่อเป็นโครงข่ายระหว่างพื้นที่พิเศษมรดกโลก และชุมชนรายรอบระเบียงมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร ขอบเขตการวิจัยสามารถอธิบายได้ 3 ลักษณะ ได้แก่

- ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วยเนื้อหาแนวคิดทฤษฎี ได้แก่ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว และการบริการ เพื่อนำผลไปเสนอต้นแบบแนวทางการบริหารจัดการชุมชนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

- ขอบเขตด้านพื้นที่และเวลา พื้นที่ชุมชนโดยรอบตามแนวแกนมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย สุโขทัย และกำแพงเพชร ถือเป็นพื้นที่ศึกษาทั้งหมดของโครงการ แต่จะเข้าสำรวจชุมชนในเชิงลึกเพียงบางชุมชนที่เลือกมาเป็นชุมชนตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เท่านั้น การศึกษาวิจัยทั้งหมดใช้ระยะเวลา 1 ปี

- ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในกรณีนี้ “ประชากร” หมายถึง กลุ่มชุมชนโดยรอบในพื้นที่ระเบียงมรดกโลก ซึ่งถือเป็นเป้าประชากรหลักของการวิจัย ทั้งนี้ ในโครงการวิจัยย่อยที่ 2 นี้ จะทำการสำรวจเบื้องต้นในพื้นที่ชุมชนตัวอย่าง ในฐานะ “กลุ่มตัวอย่าง” จำนวนไม่ต่ำกว่า 10 ชุมชน นำมาสร้างร่างแผนการบริหารจัดการร่วมกับ “ชุมชนตัวแทน” เพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ให้เหมาะสมกับศักยภาพชุมชนและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว โดยสามารถแบ่งขอบเขตเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1) ชุมชนตัวอย่าง คือ ชุมชนที่มาจากกระบวนการคัดกรองกว่า 50 ชุมชนตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร โดยการรวบรวมข้อมูลและทบทวนเอกสาร เพื่อเลือกชุมชนที่มีผลผลิตชุมชนสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนมรดกโลกขององค์การยูเนสโก (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns) ตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii (UNESCO, 1991) ไม่ต่ำกว่า 10 ชุมชน เพื่อลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้นร่วมกับแผนงาน ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี้สามารถคัดเลือกชุมชนตัวอย่างได้ 12 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านหาดเสี้ยว อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านเกาะน้อย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านคูกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนตะพังทองกลาง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนลิไท อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนศรีชุม อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย, ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร, ชุมชนบ้านพรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร

2) ชุมชนตัวแทน คือ ชุมชนที่ผ่านกระบวนการคัดเลือกจากชุมชนตัวอย่าง ด้วยการลงสำรวจพื้นที่ การประเมินด้านทรัพยากรและประเมินด้านการบริหารจัดการ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบตามรูปแบบการท่องเที่ยวตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร (ในการศึกษาวิจัยนี้มีชุมชนตัวแทนได้ 3 ชุมชน ได้แก่ 1.ชุมชนบ้านคูกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย 2.ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย และ 3. ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร) ซึ่งชุมชนที่เป็นตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีในพื้นที่ ได้แก่ การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท และการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ โดยเป็นชุมชนที่โครงการวิจัยย่อยที่ 2 จะเข้าสำรวจเชิงลึกทั้งด้านกายภาพ และการบริหารจัดการชุมชน และทำการสัมมนาระดมความคิดเห็นกับชุมชนจำนวน 3 ชุมชน

ขอบเขตด้านเครื่องมือวิจัย หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในโครงการวิจัยย่อยที่ 2 เท่านั้น ได้แก่ คู่มือการประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แบบประเมินการท่องเที่ยวชุมชน และแบบประเมินการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หรือแบบประเมินอื่นๆ ที่มีใช้ในประเทศไทยเท่านั้น เนื่องจากนิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับประเทศไทยอาจแตกต่างจากบริบทของต่างประเทศ โดยทำการประยุกต์ ปรับปรุงแบบประเมินดังกล่าว ปรับใช้เป็นเครื่องมือประเมินศักยภาพชุมชน โดยแบ่งเครื่องมือออกเป็น 3 ชุดเครื่องมือ (รายละเอียดดูในบทที่ 3 หัวข้อ 3.3) ดังนี้

- 1) ชุดเครื่องมือสำรวจศักยภาพทรัพยากรของชุมชน
- 2) ชุดเครื่องมือประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การประเมินเบื้องต้นใช้ในการสำรวจศักยภาพเบื้องต้นของชุมชน และการประเมินศักยภาพในเชิงลึกเพื่อสร้างแผนการพัฒนาเฉพาะสำหรับ 3 ชุมชนตัวแทน
- 3) ชุดเครื่องมือการสำรวจพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

1.6 การวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อมูล และการแปลผล

1.6.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมเอกสารเพื่อจัดทำเครื่องมือและคัดกรองชุมชนเพื่อลงพื้นที่สำรวจ โดยการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและดำเนินการเก็บข้อมูลของชุมชนที่คัดเลือกแล้วเพื่อให้ได้ทราบถึงสถานการณ์ในปัจจุบัน ประกอบกับการลงพื้นที่สัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้รับทราบถึงในด้านการบริหารจัดการของภาครัฐในเขตพื้นที่ชุมชนที่ดูแล และจากการใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลด้านศักยภาพของพื้นที่เพื่อประเมินความพร้อมของชุมชนในปัจจุบันและกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการที่ตรงตามการวิเคราะห์ข้อมูล

1.6.2 การตรวจสอบข้อมูลและการแปลผล

ในการตรวจสอบข้อมูลและการแปลผลนั้นผู้วิจัยได้ทำการประเมินและจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น โดยวางกรอบในการการประเมินโดยผู้วิจัยเองที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการประเมินทำการแปลผลเพื่อให้ได้ทราบถึงสถานการณ์ของชุมชน เพื่อสร้างแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีขั้นตอนในการพัฒนาตามศักยภาพของชุมชนด้วยแผนพัฒนาเป็นระยะเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างการท่องเที่ยวและวิถีชีวิตของชุมชนไปในทิศทางเดียวกัน

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ประโยชน์ในเชิงวิชาการ ได้ข้อสรุปตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน และได้แบบสำรวจประเมินศักยภาพการบริหารจัดการฯ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

กลุ่มเป้าหมาย

หน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชนโดยรอบตามแนวแกนมรดกโลกฯ เพื่อนำไปขยายผลสำรวจประเมินศักยภาพในพื้นที่ชุมชนตัวอย่างอื่นๆ เพิ่มเติม

2. ประโยชน์เชิงการประยุกต์ใช้จริง เกิดการประยุกต์ใช้จริงใน 2 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 การประยุกต์ใช้แผนการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนตัวแทน ซึ่งเป็นแผนที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และระดับที่ 2 การประยุกต์ใช้แนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ที่สรุปจากการเข้าร่วมระดมความคิดเห็นในชุมชนตัวแทน) ไปต่อยอดประยุกต์ใช้กับชุมชนที่ศักยภาพอื่นๆ ในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนฯ

กลุ่มเป้าหมาย

ชุมชนที่มีศักยภาพเป็นชุมชนตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนมรดกโลกฯ จำนวน 3 ชุมชน หน่วยงานรัฐ และเอกชน ระดับท้องถิ่นของจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ได้แก่ ชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน อพท. เขต 4 รวมถึงกลุ่มธุรกิจ รัฐวิสาหกิจชุมชน

3. ประโยชน์เชิงเศรษฐศาสตร์ แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ จะช่วยให้ชุมชนตัวแทนสามารถบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวของชุมชนได้ด้วยตนเอง เกิดการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวระดับชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

ชุมชนตัวแทนในเขตพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

4. ประโยชน์เชิงภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ได้ข้อมูลที่เป็นแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ในลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

หน่วยงานระดับประเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหน่วยงานระดับท้องถิ่นของจังหวัดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การท่องเที่ยวระดับภูมิภาค อพท. 4 องค์การบริหารส่วนจังหวัดและส่วนท้องถิ่นของจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร และชุมชนในเขตพื้นที่ระเบียงมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

บทที่ 2

การทบทวนเอกสาร และวรรณกรรม

2.1 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นการเกิดกระบวนการทัศนสำหรับการท่องเที่ยวแบบใหม่ นิยามโดย Crispin Raymond และ Greg Richards (2000, หน้า 18) หมายถึง “การท่องเที่ยวซึ่งมอบโอกาสให้กับผู้เดินทางในการพัฒนาศักยภาพ การสร้างสรรค์ของตน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริงที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว” ต่อมา องค์การยูเนสโก (2004) ได้ดำเนินการสนับสนุนนโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของโลกผ่านโครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จึงได้มีการจัดกลุ่มเครือข่ายประเภทเมืองสร้างสรรค์ (Creative city) เป็น 7 กลุ่ม ได้แก่

1. วรรณกรรม (Literature)
2. งานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Crafts and Folk art)
3. งานออกแบบ (Design)
4. ดนตรี (Music)
5. อาหาร (Gastronomy)
6. ภาพยนตร์ (Cinema)
7. สื่อศิลปะ (Media Arts)

ยังมีการให้คำนิยามเพิ่มเติมในการประชุม Creative Cities Network ซึ่งจัดขึ้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2549 ว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์อันแท้จริง ซึ่งได้มาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่” (Creative Tourism is a tourism directed toward an engaged and authentic experience, with participative learning in the arts, heritage or special character of a place.) (Wurzburger, 2009)

จากการศึกษาของ Richards (2010) ยังกล่าวถึงคุณภาพที่ตกต่ำลงของการท่องเที่ยวโดยรวม รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเหมาะสมกับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษามากไปกว่าวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Resources) เคลื่อนไปสู่วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Intangible Cultural Resources) และจากความสนใจของนักท่องเที่ยวเดิมกับการให้คุณค่าวัฒนธรรมชั้นสูง (High Culture) ที่เปลี่ยนเป็นการให้คุณค่าวิถีชีวิตสามัญ (Everyday Culture) เพิ่มมากขึ้น โดยได้มีการนิยามคุณสมบัติของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไว้ 10 คุณลักษณะ ดังนี้

1. ผู้ท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านมีความผูกพันระหว่างกัน (Each engaging the other)
2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural engagement / Cultural experience)
3. มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ท่องเที่ยว (Spirit of place / deep meaning / understanding of the specific cultural of the place)
4. ประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม (Hands-on experience)
5. มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน / ส่งผ่าน-ส่งต่อประสบการณ์ (Exchange information / transformation and transformative experiences)
6. เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชม (More participate than observe)
7. นักท่องเที่ยวมีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนเองและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Co-creating tourism experience)
8. ความจริงแท้ทั้งในกระบวนการการผลิตและตัวผลิตภัณฑ์และประสบการณ์จริง (Authentic both process and product / genuine experience)
9. จดจำ ประทับใจ, เข้าใจ (Memorable / I hear and I forget, I see and I remember, I do and I understand.)
10. การท่องเที่ยวแบบจำเพาะเจาะจง (Tailor-made approach)

นอกจากนั้นรูปแบบพื้นฐานที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวรับรู้รูปลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Richards, 2010) สามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ใช้การสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยว (Using creativity as a tourist activity) และใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว (Using creativity as backdrop for tourism) รูปแบบทั้งสองลักษณะสามารถประยุกต์ให้เกิดความหลากหลายได้ตามพื้นฐาน 4 ทักษะ คือ การเรียนรู้ การทดสอบ การมองเห็น และการจับจ่าย แต่ละทักษะส่งผลต่อการสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ ได้ตามตาราง

ตารางที่ 2. 1 รูปแบบพื้นฐานที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวรับรู้รูปลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ทักษะ	รูปแบบประสบการณ์
การเรียนรู้	การฝึกปฏิบัติการ (workshop)
การทดลองทำ	ประสบการณ์ (experience) ห้องฝึกปฏิบัติงานศิลปะแบบเปิด (open ateliers)
การมองเห็น	เส้นทาง, รูปแบบการเดินทาง (itineraries)
การจับจ่าย	การจัดแสดงงานศิลปะ (galleries) การจัดพื้นที่ขาย (shop windows)

ที่มา: ปรับปรุงจาก (สุดแดน และคณะ, 2556, หน้า 27)

ตัวอย่างการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศนิวซีแลนด์ คณะทำงานด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนิวซีแลนด์ (Creative Tourism New Zealand: CTNZ) ได้กำหนดคำนิยามเพิ่มเติมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (สุดแดน, 2556) ดังนี้

- วัฒนธรรมท้องถิ่น (Local culture) เพื่อกำหนดหัวข้อ workshop ที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศนิวซีแลนด์ หมายความว่ารวมถึง อาหาร ธรรมชาติ และประเพณีและศิลปะของชนเผ่ามาอริ (Maori)
- การเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ (Informal) หมายถึง การเรียนรู้แบบเป็นกันเอง ผู้ถ่ายทอด (tutor) ไม่ใช่ครู (teacher) มีความกระตือรือร้นที่จะให้ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ไม่จำเป็นต้องผ่านการฝึกอบรม รวมถึง ผู้เข้าร่วมจะไม่ได้รับใบประกาศเกียรติคุณใด ๆ ทั้งสิ้นหลังการเรียนรู้
- การลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on) เน้นการปฏิบัติการจริง เน้นการปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันไประหว่างผู้ปฏิบัติกับกิจกรรมตามหัวข้อฝึกฝน เพราะผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่รู้สึกสนุกสนานเมื่อมีโอกาสได้ลงมือทำจริง ๆ
- กลุ่มเล็ก (Small groups) จำนวนผู้เรียนกลุ่มเล็กอาจจะเป็นแบบหนึ่งต่อหนึ่งหรือมีได้ไม่เกินกลุ่มละ 12 คนต่อผู้สอน 1 คน ทำให้ผู้สอนได้รับคำตอบแทนที่มากกว่าและได้มีปฏิสัมพันธ์ที่หลากหลายกับผู้เรียน
- บ้านและสถานที่ทำงานของผู้สอน (Tutors' homes and places of work) สถานที่ทั้ง 2 แห่งนี้ทำให้ผู้เรียนได้รับความเป็นกันเองและลักษณะของแท้ (Authenticity) อีกทั้งยังไม่เสียค่าเช่าห้องเรียนเพื่อการเรียนการสอนโดยเฉพาะ ผู้เรียนส่วนใหญ่ชอบที่จะเข้าร่วม workshop ที่บ้านของผู้สอน เพราะจะได้มีโอกาสสังเกตวิถีชีวิตจริงของผู้สอนด้วย
- การเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ค้นหาความริเริ่มสร้างสรรค์ภายในตัวเอง (Allow visitors to explore their creativity) กิจกรรมมักเป็นการทดลองเหมือนการชิมรส ไม่เน้นการลงลึก เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนมากมักมีเวลาน้อย ถ้านักท่องเที่ยวสนใจมากๆ สามารถมาทำกิจกรรมเดิมซ้ำได้อีกในวันรุ่งขึ้น
- การได้ใกล้ชิดกับคนท้องถิ่นมากขึ้น (Getting closer to local people) ประเด็นนี้ไม่ใช่จุดมุ่งหมายหลักของนักท่องเที่ยว แต่การได้สนทนากับผู้สอน เป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตในเรื่องอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากกิจกรรมลงมือปฏิบัติเป็นความเพลิดเพลินอย่างหนึ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วม
- การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมากขึ้น (More sustainable) การท่องเที่ยวประเภทนี้ได้เพิ่มพื้นที่ทางการตลาดให้กับทักษะต่าง ๆ ที่ชุมชนมีอยู่แล้ว เป็นการเพิ่มคุณค่าของวิถีชีวิตเดิมของชาวบ้าน และด้วยเหตุที่การท่องเที่ยวประเภทนี้มักใช้สถานที่ในชีวิตประจำวัน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีความยั่งยืนมากกว่าการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ

ในบริบทของประเทศไทย แม้ว่าการจุดประกายให้เกิดการนิยามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นในประเทศไทย แต่สำหรับบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบไทยนั้น ได้มีการนิยามไว้แตกต่างจากต่างประเทศเล็กน้อย โดย พ.อ.ดร. นาฬิกาติศักดิ์ แสงสนิท ผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ได้มีการนิยามไว้ว่าเป็น “การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรม วิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของสถานที่ ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชน แต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชนเท่านั้น”

สุดแดน และคณะ (2556, หน้า 2) นิยามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่า “การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง โดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม” ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นการ สร้างคุณค่าด้านประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวโดยเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และเป็น รูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว และการออกแบบรูปแบบการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน อันจะนำไปสู่เป้าหมายของการเป็นการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป จากการสรุปคุณสมบัติการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ อาจารย์สุดแดนและคณะ (2555) สรุปได้คุณสมบัติเชิงพื้นที่และเชิงกระบวนการได้ดังนี้

คุณสมบัติเชิงพื้นที่

- มีความหลากหลายและโดดเด่นทางวัฒนธรรมและ/หรือธรรมชาติ
- มีความตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชนโดยเจ้าของวัฒนธรรมการท่องเที่ยว

คุณสมบัติเชิงกระบวนการ

- มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม
- มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม
- มีกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ท่องเที่ยว
- ไม่ทำลายคุณค่าของชุมชนและนำไปสู่สมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ลักษณะและคุณสมบัติการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการท่องเที่ยวโดย ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (C-CBT) ที่เสนอในแผนงานวิจัย ในโครงการวิจัยย่อยที่ 2 นำไปพิจารณาร่วมกับปัจจัย เพื่อประเมินศักยภาพทรัพยากรของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย

- 1) มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ
- 2) มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์
- 3) มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์
- 4) มีการทดลองทำจริงและคนในชุมชนมีส่วนร่วม
- 5) มีธุรกิจและการตลาดที่รองรับอย่างชัดเจน

สรุปประเด็นที่จะนำไปใช้

จากการทบทวนวรรณกรรมโดยสรุปทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นำไปใช้ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลของโครงการวิจัยนี้ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าลักษณะและคุณสมบัติการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ (C-CBT) ประกอบด้วย มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่ เป็นอัตลักษณ์ มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์ มีการทดลองทำจริงและคนในชุมชนมีส่วนร่วม มีธุรกิจและ การตลาดที่รองรับอย่างชัดเจน

2.1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ในโครงการวิจัยนี้ประกอบด้วย 4 กรอบทฤษฎี ได้แก่

1) ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากการศึกษาของ Richards (2010b) ระบุปัจจัยด้านการจัดการทั้งสิ้น 11 ปัจจัย ซึ่งโครงการวิจัยนี้ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มปัจจัยออกเป็น 4 ส่วนตามตัวบ่งชี้ด้านทรัพยากร ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์ และด้านผลิตผล ได้แก่

ตารางที่ 2. 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ตัวบ่งชี้	ปัจจัยย่อยด้านการจัดการ
ด้านทรัพยากรกายภาพ	บริบท การมีพันธมิตร การมีแหล่งเงินที่เพียงพอ
ด้านตัวกลาง	การมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การวางแผนระยะยาว การมีอิสรภาพในการบริหารจัดการ การมีผู้นำที่เข้มแข็งและทีมงานที่มั่นคง และการเมือง
ด้านปฏิสัมพันธ์	การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น การสื่อสารและการตลาดที่ดี
ด้านผลิตผล	การมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ดี

การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบของบริษัทอาจไม่เหมาะสมสำหรับทุกประเทศ (สุดแดนและคณะ, 2558) ประเทศใดที่รัฐบาลให้เงินทุนสนับสนุนองค์กรการกุศลเป็นอย่างดี ก็ควรบริหารจัดการในรูปแบบองค์กรดังกล่าว สิ่งที่ถูกประเทศจะต้องยึดถือร่วมกันก็คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ควรอยู่บนพื้นฐานของประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการนำเสนอความสร้างสรรค์ของตนและจากการจ้างงาน ในประเทศไทยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเกิดขึ้นภายใต้การจัดการของชุมชนเป็นส่วนใหญ่

การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ไม่ได้เป็นเรื่องใหม่ ผู้คนต่างอยากรเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในช่วงวันหยุดพักผ่อน และมีการทำ workshop กันมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นอย่างมาก ในปัจจุบันมีรูปแบบของการจัดกิจกรรมหรืออบรมมากมายทั่วโลกให้นักท่องเที่ยวเลือก แต่ CTNZ เป็นองค์กรแรกที่ประชาสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์มากมายที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของประเทศ และแม้คำว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จะถูกจดลิขสิทธิ์ในนิวซีแลนด์ แต่ CTNZ คาดหวังว่า จะกลายเป็นแนวคิดที่ชุมชนต่าง ๆ สามารถนำไปใช้และได้รับประโยชน์ การสร้างเครือข่ายผู้สอนในนิวซีแลนด์ภายใต้ชื่อ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะยิ่งเข้มแข็งมากขึ้น ถ้ามีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศอื่นๆ ต่อไป

ประสบการณ์จากประเทศนิวซีแลนด์ แสดงให้เห็นว่า การบุกเบิก การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นประสบกับปัญหาอย่างไร และในท้ายที่สุดสามารถฟันฝ่าอุปสรรคมาได้ โดยที่ในปัจจุบันประเทศนิวซีแลนด์ ถือเป็นประเทศอันดับต้นๆ ที่โดดเด่นในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และนับได้ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีที่จะนำมาเป็นบทเรียนกับการริเริ่มการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในประเทศไทย

2) ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based tourism) (สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2555) หมายถึง การท่องเที่ยวทางเลือกที่บริหารจัดการโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ และมีมาตรฐานก่อให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และคุณภาพชีวิตที่ดี การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน มีหลักการดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

ข้อกำหนดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน (สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2555) ประกอบด้วยข้อกำหนด 5 ข้อ ได้แก่

- ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี
- ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกวัฒนธรรม
- ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน
- ด้านการบริการและความปลอดภัย

3) มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว และการบริการ

มาตรฐานเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว ที่กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ประกาศใช้แล้ว มีทั้งสิ้น 51 มาตรฐาน แบ่งออกเป็น มาตรฐานที่พัก มาตรฐานบริการด้านการท่องเที่ยว มาตรฐานกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว และมาตรฐานธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ มาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย ได้แก่

- มาตรฐานที่พัก (สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว, 2554) ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วยมาตรฐานที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Home stay standard) และมาตรฐานที่พักแบบพำนักระยะยาว (Long Stay Standard) โดยมีรายละเอียดตามมาตรฐานคุณภาพทั้งหมด 9 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) สถานที่ตั้ง สภาพแวดล้อม สิ่งก่อสร้างทั่วไป ทางสัญจรและสถานที่จอดรถ (2) โถงต้อนรับ ลิฟต์ (3) ห้องพัก (4) ห้องอาหาร บริเวณประกอบอาหารและรับประทานอาหาร (5) บริการเสริมอื่นๆ (6) บุคลากร (7)

ความปลอดภัย (8) การจัดการทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์กับชุมชน และ (9) ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ ราคาและการระบุบริการต่างๆ อย่างไรก็ตามในโครงการย่อยที่ 2 นี้มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับที่พักรูปแบบเดียว คือ การท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์ จึงมีการประเมินด้านที่พักเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์เท่านั้น

- มาตรฐานบริการการท่องเที่ยว (สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว, 2554) ประกอบด้วยมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มาตรฐานห้องน้ำสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวระดับสากล มาตรฐานการให้บริการในสถานที่จำหน่ายของที่ระลึก (สินค้าทั่วไป) มาตรฐานศูนย์บริการข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว

- มาตรฐานกิจกรรมการท่องเที่ยว (สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว, 2554) ที่อาจจะเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ มาตรฐานการจัดกิจกรรมใน Eco Lodge เพื่อการท่องเที่ยว

- มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) (สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว, 2557) จากแบบตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีข้อกำหนดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2. 3 แบบตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

	ข้อกำหนด	คะแนน
1.1	ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว	50
	คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม	35
1.2	ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรม	15
2.	ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	10
2.1	ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน	5
2.2	ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก	5
3.	การบริหารจัดการ	40
3.1	การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว	15
3.2	การจัดการด้านการบริการ	25

- มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2555) จากคู่มือเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 5 ด้าน รวมทั้งสิ้น 28 เป้าประสงค์ มีข้อกำหนดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2. 4 เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

	ข้อกำหนด
1.	ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
1.1	การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
1.2	ข้อตกลงร่วมกันสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
1.3	ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ
1.4	การพัฒนาบุคลากรในกลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
1.5	การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายมีประสิทธิภาพ
1.6	การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่างๆเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
1.7	การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่างๆเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
1.8	ระบบบัญชีการเงินมีประสิทธิภาพ
1.9	เยาวชนได้รับการให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2.	ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี
2.1	การจัดสรรรายได้มีประสิทธิภาพ
2.2	การส่งเสริมการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
2.3	ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีคุณภาพเพื่อเสริมสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว
2.4	สิทธิมนุษยชนในการท่องเที่ยวได้รับการให้ความสำคัญ
3.	ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม
3.1	ฐานข้อมูลด้านมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวมีคุณภาพ
3.2	การเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
3.3	การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ
4.	ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน
4.1	การจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ
4.2	ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ
4.3	การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
5.	ด้านการบริการและความปลอดภัย
5.1	การให้บริการและความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างน่าพึงพอใจ
5.2	นักสื่อความหมายมีประสิทธิภาพ
5.3	เส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย
5.4	จุดบริการท่องเที่ยวมีคุณภาพ
5.5	การบริหารจัดการเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนมีประสิทธิภาพ
5.6	การบริหารจัดการกรณีฉุกเฉินมีประสิทธิภาพ

สรุปประเด็นที่จะนำไปใช้

ใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวและบริการ ในการสร้างเกณฑ์การสำรวจและเครื่องมือประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2.1.3 การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว

1) พฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก

นักท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ถือเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการวิจัย จากการศึกษาของ โสภอารณ ตริสุวรรณ์ และคณะ (2554) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เคยเดินทางมาแล้วมากกว่า 1 ครั้ง มักมีผู้ร่วมเดินทาง และมักเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว ใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ 1-2 วัน พักในโรงแรมราคาเฉลี่ย 500 บาท/คน/คืน ข้อมูลการท่องเที่ยวได้รับการบอกต่อ โดยทำการจองโรงแรมด้วยตัวเอง มักจะเลือกซื้อของจากแหล่งผู้ประกอบการโดยตรง สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ มักเดินทางมาเป็นครั้งแรก และใช้รถประจำทาง ใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ 5 วันขึ้นไป พักในโรงแรมราคาเฉลี่ย 500 บาท/คน/คืน มักหาข้อมูลการท่องเที่ยวและซื้อกิจกรรมการท่องเที่ยวจากผู้ประกอบการโดยตรงหรือผ่านอินเทอร์เน็ต โดยมีความต้องการให้พัฒนาป้ายบอกทางเพิ่มขึ้น โดยรวมนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีความพึงพอใจในระดับพอใจมาก เนื่องจากมีความพึงพอใจสูงกว่าความคาดหวัง และพร้อมจะบอกต่อ หรือ เดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง

สอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกสุโขทัยโดย ธาวิษ ญนอมจิตต์ (2560) ที่ระบุว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมักเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว ข้อมูลการท่องเที่ยวได้รับการบอกต่อ ส่วนใหญ่เคยเดินทางมาแล้วมากกว่า 4 ครั้ง และมีสถานที่ท่องเที่ยวประจำ เช่น วัดมหาธาตุ และบริเวณเมืองเก่า เนื่องจากชอบความสงบเงียบของเมืองเก่า มักเดินทาง 1-2 วัน แต่มักจะพักค้างคืนในจังหวัดอื่น ทำการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว 400 คน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มาจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อายุระหว่าง 16-35 ปี ซึ่งถือเป็นกลุ่มเจนเนอเรชันวาย (Generation Y) เกือบครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลจบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ย 5,001-10,000 บาท และมีรายได้มากกว่า 20,001 บาท

2) แนวโน้มตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ในปัจจุบันพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไป เริ่มมีความสนใจความจริงแท้และวัฒนธรรม เน้นการเรียนรู้ การรับรู้ประสบการณ์ จากวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น โดยจากการศึกษาความเป็นไปได้ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย กรณีศึกษาจังหวัดสุโขทัย (ธีระ สันเตชารักษ์ และนาฬิกาอดิศักดิ์ แสงสนิท, 2557) พบว่านักท่องเที่ยวยังมีความเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่มากนัก เจ้าของกิจกรรมมีศักยภาพด้วยต้นทุนของสิ่งที่ตัวเองมีนั่นคือความเป็นเอกลักษณ์ของตัวกิจกรรม ซึ่งมีความ

น่าสนใจต่อการเรียนรู้ และคาดหวังในเรื่องทางเศรษฐกิจมากกว่าการมองในเรื่องของการอนุรักษ์ จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ายังมีช่องว่างระหว่างความเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับทั้งนักท่องเที่ยวและเจ้าของกิจกรรมในการรับรู้ ความพร้อมและต้องการการสนับสนุนทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เกิดขึ้นได้จริงตามเจตนารมณ์ในประเทศไทย

การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชน จำทำการศึกษาภายใต้ 4 ประเด็น คือ

- ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว
- ข้อมูลการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์
- ลักษณะการเดินทาง และระยะทาง
- สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากกลุ่มอายุและความสนใจของนักท่องเที่ยว (สันตญัฐ เชนเจษฎา, 2559) พบว่า กลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวของพื้นที่คือกลุ่ม Generation X และ Y ได้แก่ กลุ่มที่มีอายุประมาณ 34-49 ปี และ 15-35 ปี ตามลำดับ ซึ่งกลุ่ม Generation X เป็นนักท่องเที่ยวที่เน้นประสบการณ์ เน้นความสนใจเรียนรู้วัฒนธรรม มีความต้องการมีส่วนร่วม เกิดความประทับใจกับทั้งตัวสินค้า บริการ และอาจรวมถึงที่มาของสินค้าและบริการ มากกว่าแค่ตัวสินค้าแต่เพียงอย่างเดียว จึงเป็นกลุ่มที่มีความสนใจในการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องการเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิต มากกว่าแค่การท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว ในขณะที่กลุ่ม Generation Y จะมีความเป็นตัวของตัวเอง กล้าคิดกล้าทำ เป็นกลุ่มที่แสวงหาข้อมูลอย่างหนัก ก่อนการตัดสินใจ หรือต้องการคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ จึงมักจะเป็นกลุ่มที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้ทดลองทำสิ่งใหม่ๆ เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ จากผู้เชี่ยวชาญ

องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nations World Tourism Organization, UNWTO, 2015) ซึ่งได้พยากรณ์ไว้ว่า เมื่อถึงปี พ.ศ. 2563 จะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจำนวนกว่า 1,600 ล้านคน และในจำนวนของกลุ่มนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ที่มีงสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะมีโอกาสเพิ่มสูงขึ้นเป็น 133.3 ล้านคน ซึ่งมีแนวโน้มที่จะแสวงหารูปแบบของการท่องเที่ยวใหม่ด้วย และการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ก็必将มีความสอดคล้องตามความต้องการของนักท่องเที่ยวสมัยใหม่ในปัจจุบัน ที่ต่างแสวงหารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างเฉพาะเจาะจง (Special interest Tourism) ใช้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการแสวงหาค้นพบและเสริมสร้างและเพิ่มพูนศักยภาพของตนเอง ใช้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างอัตลักษณ์และเรื่องเล่าของตนเอง ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว

3) นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เกิดขึ้นจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งที่มีความกระตือรือร้นต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมของประเทศหรือชุมชนที่ตนเองเข้าไปเยี่ยมชม ไม่ได้ต้องการเพียงแค่เยี่ยมชมแล้วกลับออกไป แต่ต้องการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2558) คริสปิน เรย์มอนด์ (Raymond, 2003 อ้างใน Tan et al, 2014) หนึ่งในผู้

ก่อตั้งแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเป็นผู้หนึ่งที่บุกเบิกการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศนิวซีแลนด์ ระบุว่า ในขณะที่นักท่องเที่ยววัฒนธรรมสนใจการเยี่ยมชมห้องทำงานหรือโรงงานเซรามิก นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สนใจจะเรียนรู้และลงมือทำการปั้นเซรามิกด้วยตนเอง นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การลงมือทำและมีความสุข เพื่อที่จะได้บรรลุการพัฒนาความสามารถใหม่ๆ ของตนเอง ในกรณีของประเทศนิวซีแลนด์ เรย์มอนด์ ได้แยกแยะกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- กลุ่ม “baby-boomers” (คือ กลุ่มที่เกิดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ช่วง พ.ศ.2489 - 2507) ซึ่งก็คือกลุ่มที่เพิ่งเข้าสู่วัยเกษียณอายุ
- กลุ่มที่มีช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี ซึ่งมักเป็นกลุ่มนักเรียนที่ใช้เวลาว่างระหว่างกำลังรอเข้าเรียนมหาวิทยาลัยท่องเที่ยว
- กลุ่มชาวนิวซีแลนด์ทุกช่วงอายุที่สนใจเรียนรู้ในวัฒนธรรมของนิวซีแลนด์เองในมิติต่างๆ ซาลมานและอูญกูร์ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2558) ระบุคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยสรุปไว้ว่า เป็นผู้ที่มีลักษณะเหล่านี้
 - มีความเต็มใจที่จะก้าวออกมาจากวิถีการท่องเที่ยววัฒนธรรมแบบเดิม
 - ค้นหาทางเลือกใหม่
 - มองหาประสบการณ์การณจริงในวันหยุดพักผ่อนที่สร้างสัมพันธภาพ การมีส่วนร่วม การเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงจากภายใน
 - ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะของตนเอง
 - คาดหวังประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้มีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชนในท้องถิ่น
 - ใช้ประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างอัตลักษณ์ของตนเองอย่างไรก็ตาม การจัดกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในปัจจุบัน ยังคงมีลักษณะกว้างๆ และไม่ชัดเจน จำเป็นจะต้องมีการศึกษาในรายละเอียดต่อไป นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ จึงอาจเป็น
- กลุ่มของนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันที่สนใจเดินทางไปศึกษา "วิถีชีวิตของชาวโพรวองซ์" (เมืองทางตอนใต้ของประเทศฝรั่งเศส) โดยสนใจเข้าร่วมในกิจกรรมการปั้นเซรามิกหรือเวิร์คช็อปการทำน้ำหอม
- นักเดินทางที่ต้องการเรียนรู้ ใกล้ชิดกับวัฒนธรรมพื้นเมืองของชาวมายาด้วยการเข้าไปเรียนรู้การทอผ้าแบบชาวมายาที่ประเทศกัวเตมาลาในอเมริกาใต้
- กลุ่มเพื่อน ที่รวมตัวกันเดินทางไปยังเมืองอิบิซา (Ibiza) เกาะในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนของสเปนเมืองที่มีชื่อเสียงโด่งดังเกี่ยวกับการจัดงานดนตรีในช่วงฤดูร้อนโดยเฉพาะการเข้าไปเรียนรู้การเป็น DJ และการผลิตเพลงแนว Chill-out

- นักเดินทางหนุ่มสาวแบกเป้ ที่เดินทางมาในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่นอกจากจะเที่ยวภูเขาและทะเลแล้ว ยังอาจใช้เวลาส่วนหนึ่งในการเข้าอบรมการนวดแผนไทยที่วัดโพธิ์ กรุงเทพฯ ก่อนที่จะไปเรียนรู้การทำอาหารและการวาดผ้าบาติกที่บาหลี่ อินโดนีเซีย
- กลุ่มครอบครัวที่สมัครเข้าไปเรียนรู้เส้นทางการถ่ายรูปในปารีส
- กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวปารีสที่รวมตัวกันเดินทางมาวาดภาพชีวิตริมลำคลองในเมืองไทย

4) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย

รูปแบบการท่องเที่ยวมีการจัดประเภทหลักๆ ไว้ 3 ประเภท 18 รูปแบบ (UNWTO, 2005) ดังนี้

(1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (natural based tourism)

ประกอบด้วย

(1.1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

(1.2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (marine ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

(1.3) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (geo-tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็นหินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย เพื่อดูความงามของภูมิทัศน์ที่มีความแปลกของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โลก ศึกษาธรรมชาติของหิน ดิน แร่ต่าง ๆ และฟอสซิล ได้ความรู้ได้มีประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

(1.4) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และเลี้ยงสัตว์ เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จและเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

(1.5) การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (astrological tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการไปชมปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวาระ เช่น สุริยุปราคา ฝนดาวตก จันทรุปราคา และการดูดาวจักราศีที่ปรากฏในท้องฟ้าแต่ละเดือน เพื่อการเรียนรู้ระบบสุริยจักรวาล มีความรู้ความประทับใจความทรงจำและประสบการณ์เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อ

จิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการร่วมกันอย่างยั่งยืน

(2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (cultural based tourism) ประกอบด้วย

(2.1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้รับความรู้และมีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

(2.2) การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี (cultural and traditional tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือการเคารพพิธีกรรมต่าง ๆ และได้รับความรู้และมีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมมีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

(2.3) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (rural tourism / village tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่นเพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

(3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (special interest tourism) ประกอบด้วย

(3.1) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (health tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายใจ ได้รับความเพลิดเพลินและสุนทรียภาพ มีความรู้ต่อการรักษาคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดี มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนี้บางแห่งอาจจัดรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความงาม (health beauty and spa)

(3.2) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (edu-meditation tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อทัศนศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนา หาคำรู้สัจธรรมแห่งชีวิต มีการฝึกทำสมาธิเพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมุ่งการเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เช่น การทำอาหารไทย การนวดแผนไทย รำไทย มวยไทย การช่างและงานศิลปหัตถกรรมไทย รวมถึงการบังคับช้างและเป็นควาญช้าง เป็นต้น

(3.3) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (ethnic tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมของชาวบ้าน วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านผู้ไทย หมู่บ้านชาวกูย หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านชาวจีนฮ่อ เป็นต้น เพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

(3.4) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (sports tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเล่นกีฬาตามความถนัดความสนใจ ในประเภทกีฬา เช่น กอล์ฟ ดำน้ำ ตกปลา สนุกเกอร์ กระดานโต้คลื่น สกีน้ำ เป็นต้น ได้รับความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน ตื่นเต้น ได้รับความประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

(3.5) การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (adventure travel) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ ที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวแล้วได้รับความสนุกสนานตื่นเต้น หวาดเสียว ผจญภัย มีความทรงจำความปลอดภัย และได้ประสบการณ์ใหม่

(3.6) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (home stay & farm stay) หมายถึง นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือนเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รับความประทับใจในชีวิตเพิ่มขึ้น โดยมีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นที่ยั่งยืน

(3.7) การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (longstay) หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ชีวิตในบ้านปลายหลังเกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลัก เพื่อเพิ่มปัจจัยที่ห้าของชีวิตคือการท่องเที่ยว โดยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ย 3-4 ครั้งต่อปี คราวละนาน ๆ อย่างน้อย 1 เดือน

(3.8) การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (incentive travel) หมายถึง การจูงใจให้แก่มูลงลูกค้าของบริษัทที่ประสบความสำเร็จ (มีความเป็นเลิศ) ในการขายสินค้านั้น ๆ ตามเป้าหมายหรือเกินเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้แทนบริษัทจำหน่ายรถยนต์ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องสำอางค์ จากภูมิภาคหรือจังหวัดต่าง ๆ ที่สามารถขายสินค้าประเภทนั้นได้มากตามที่บริษัทผู้แทนจำหน่ายในประเทศตั้งเป้าหมายไว้เป็นการให้รางวัลและจูงใจให้เดินทาง โดยออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าพัก

แรมและค่าอาหารระหว่างการเดินทางให้กับผู้ร่วมเดินทาง เป็นการจํายการพักแรมตั้งแต่ 2-7 วัน เป็นรายการนำเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ อาจเป็นรายการนำเที่ยวแบบผสมผสาน หรือรายการนำเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

(3.9) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE หมายถึง M=meeting/I= incentive/C=conference / E=exhibition) เป็นการจํานําเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของผู้ที่จัดประชุม มีรายการจํานําเที่ยวก่อนการประชุม (pre-tour) และการจํายการนำเที่ยวหลังการประชุม (post-tour) โดยการจํายการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อบริการให้กับผู้เข้าร่วมประชุมโดยตรง หรือสำหรับผู้ร่วมเดินทางกับผู้ประชุม (สามีหรือภรรยา) อาจเป็นรายการท่องเที่ยววันเดียว หรือรายการท่องเที่ยวพักค้างแรม 2-4 วัน โดยคิดราคาแบบเหมารวมค่าอาหารและบริการท่องเที่ยว

(3.10) การท่องเที่ยวแบบผสมผสานเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้จัดการการท่องเที่ยวคัดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นำมาจํายการนำเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่างระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในระยะยาว ตั้งแต่ 2-7 วันหรือมากกว่านั้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และเกษตร (eco-agro tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประวัติศาสตร์ (agro-historical tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และผจญภัย (eco-adventure travel) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและประวัติศาสตร์ (geo- historical tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม (agro-cultural tourism) เป็นต้น

สรุปประเด็นที่จะนำไปใช้

ใช้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว ทั้ง 2 ประเด็น ได้แก่ พฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก และการแนวโน้มตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในการสร้างเครื่องมือการสำรวจพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร เพื่อสร้างแผนการบริหารจัดการชุมชนให้เหมาะกับนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาการท่องเที่ยวทั้ง 18 รูปแบบ พบว่ามีรูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้งสิ้น 3 รูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมประเพณี การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท และการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ เนื่องจากรูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 3 รูปแบบมีการเน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนในฐานะเจ้าบ้าน คือ รูปแบบที่ 2.2) การเยี่ยมชมวัฒนธรรมประเพณี รูปแบบที่ 2.3) การเยี่ยมชมวิถีชีวิตชนบท และรูปแบบที่ 3.6) การท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์ ดังนั้นโครงการวิจัยย่อยที่ 2 จะนำรูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 3 รูปแบบนี้เป็นแกนในการจัดกลุ่มชุมชนตามศักยภาพและทรัพยากรของชุมชน เพื่อคัดเลือกชุมชนตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวแต่ละรูปแบบต่อไป

2.1.4 การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (Information) ที่เกี่ยวข้อง

1) องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

(อพท.)

อพท. สำหรับเขตพื้นที่ 4 พื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร มีโครงการพัฒนาแผนแม่บทบูรณาการการบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ภายใต้วิสัยทัศน์ “เมืองมรดกโลกที่สร้างสรรค์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่คงคุณค่าและยั่งยืน” ทั้งนี้ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการขับเคลื่อนโครงการดังกล่าว โดยมีผู้ร่วมโครงการหลายภาคส่วน ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร ที่ปรึกษา รองผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร ประธานกรรมการ หัวหน้าหน่วยงานราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การเอกชน ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน เป็นกรรมการ และผู้จัดการ อพท.4 เป็นกรรมการและเลขานุการ (เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ อพท.4, 2560)

อพท.4 จัดการประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนแผนแม่บทบูรณาการการบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย - ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร และ การนำเสนอผลงานประจำปี 2559 วันที่ 20 กันยายน 2559 ณ โรงแรมสุโขทัย เทอเรเซอร์ รีสอร์ทแอนด์สปา ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

นอกจากนั้น อพท. ยังได้ดำเนินโครงการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงพื้นที่พิเศษฯ จำแนกตามยุทธศาสตร์ 5 ยุทธศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้น 140 โครงการ ในจำนวนนี้มีโครงการที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทั้งสิ้น 31 โครงการ (เทศกั, 2556) ดังตารางที่ 2.6 โดยมีโครงการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการวิจัยย่อยที่ 2 จำนวน 2 โครงการ ได้แก่ โครงการที่ 2.2.10 และ 2.2.14

ตารางที่ 2. 5 โครงการของ อพท. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงพื้นที่พิเศษฯ จำแนกตามยุทธศาสตร์

กลยุทธที่	โครงการ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
2.1	พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ สร้างคุณค่าการเรียนรู้	
2.1.8	โครงการศึกษาและออกแบบรายละเอียดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติอย่างยั่งยืน บริเวณเกาะกลางน้ำในเขตเมืองกำแพงเพชร	ทม.กำแพงเพชร
2.1.13	โครงการศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวพื้นที่พิเศษฯ เชื่อมโยงเมืองเก่าบางช้าง-บางพาน-ไตรตรึงษ์	อพท.
2.2	พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สร้างคุณค่าการเรียนรู้ เพิ่มมูลค่าจากการท่องเที่ยว	
2.2.1	โครงการออกแบบก่อสร้างเส้นทางเพื่อการท่องเที่ยวและเส้นทางจักรยานตามแนวคลองแม่รำพันสุโขทัยธานี-เมืองเก่าสุโขทัย 12 กม.	โยธาธิการและผังเมืองสุโขทัย

ตารางที่ 2. 6 โครงการของ อพท. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงพื้นที่พิเศษฯ จำแนกตามยุทธศาสตร์ (ต่อ)

กลยุทธ์	โครงการ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
2.2.2	โครงการออกแบบและปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางจักรยานท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย-แก่งหลวง-เกาะน้อย	โยธาธิการและผังเมืองสุโขทัย
2.2.4	โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสังคโลก-แก่งสลักไม้-ปนพระ	โยธาธิการและผังเมืองสุโขทัย
2.2.5	โครงการพัฒนาตลาดวิถีชุมชนวัดตระพังทองเพื่อการท่องเที่ยว	ทต. เมืองเก่า
2.2.6	โครงการชุมชนอุทยานตำนานศิลปะ (พัฒนาการสื่อสารศิลปะเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่พิเศษฯ 12 เดือนต่อไป)	อพท.
2.2.7	โครงการเกียรตินิยมบ้านปทุมเมือง (จัดทำฐานข้อมูลปทุมเมืองเพื่อการท่องเที่ยวเรียนรู้)	อพท.
2.2.8	โครงการถนนคนเดิน	ทต. เมืองเก่า
2.2.9	โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปะการทำทองสุโขทัย	อพท.
2.2.10	โครงการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	อพท.
2.2.11	โครงการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่พิเศษฯ	อพท.
2.2.12	โครงการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมชุมชน	อพท.
2.2.13	โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวตามหลักฐานศิลปาจารึก	อพท.
2.2.14	โครงการศึกษาความเหมาะสมและจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวตามเส้นทางถนนพระร่วงเชื่อมโยงอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย	อพท.
2.2.15	โครงการกิจกรรมการท่องเที่ยวสืบสานนาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์	อพท. ร่วมกับวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย
4.4	พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการบริหารจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกระดับนานาชาติ	
4.4.3	โครงการจัดการฝึกอบรมการจัดการเมืองมรดกโลกภูมิภาคอาเซียน	กระทรวงวัฒนธรรม
4.4.7	โครงการศึกษาด้านการขยายศักยภาพตลาดการบินเพื่อเป็น HUB การท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกในอาเซียน	อพท.

ตารางที่ 2. 7 โครงการของ อพท. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงพื้นที่พิเศษฯ จำแนกตามยุทธศาสตร์ (ต่อ)

5.1	พัฒนาสืบนานองความรู้และวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	
5.1.1	โครงการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวงานเทศกาลและประเพณีท้องถิ่นเพื่อสืบนานองวัฒนธรรม	อพท.
5.1.2	โครงการจัดตั้งเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน	อพท.
5.1.3	โครงการจัดกิจกรรมค่ายเยาวชนเพื่อเรียนรู้และสืบนานองวัฒนธรรม	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดและสภาวัฒนธรรมจังหวัด
5.1.6	โครงการบรรจุความรู้เกี่ยวกับแหล่งมรดกโลกในหลักสูตรการศึกษาของท้องถิ่นในทุกระดับ	อพท.
5.2	พัฒนาเครือข่ายและกลไกการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก	
5.2.1	โครงการจัดตั้งเครือข่ายและดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่พิเศษ	อพท.
5.2.2	โครงการจัดทำคู่มือการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์อย่างยั่งยืน ฉบับประชาชน	อพท.
5.2.3	โครงการจัดตั้งเครือข่ายอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว	อบจ.
5.2.4	โครงการจัดกิจกรรมรณรงค์และส่งเสริมความตระหนักในคุณค่าและภูมิใจในเมืองมรดกโลกของคนในท้องถิ่น	อบจ.
5.3	เสริมสร้างสมรรถนะ (Capacity Building) ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	
5.3.1	โครงการอบรมเพิ่มขีดความสามารถของเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์โบราณสถานและการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกที่ยั่งยืน	อพท.
5.3.2	โครงการอบรมด้านการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์แก่อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน	ทสจ.
5.3.3	โครงการอบรมผู้นำชุมชนในการเป็น “เจ้าบ้าน” ที่ดีสำหรับการท่องเที่ยว	ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด
5.3.4	โครงการอบรมเพิ่มทักษะการบริการการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกมาตรฐานสากล	อพท.
5.3.5	โครงการส่งเสริมความตระหนักด้านวัฒนธรรมระหว่างเยาวชนโดยปราชญ์ชุมชน	อพท.

2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์และคณะ (2554) “รายงานฉบับสมบูรณ์ ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” โครงการวิจัยการศึกษาพื้นที่พิเศษ 4 อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดเลย โครงการได้เลือกกิจกรรมต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากพื้นที่ดังกล่าวเพื่อนำเสนอเป็นตัวอย่าง 5 กิจกรรม คือ การทำผ้าหมักโคลนและข้าวเป็บบ้านนาต้นจัน การทำเครื่องปั้นสังคโลกสุโขทัย การทำพระพิมพ์ดินเผากำแพงเพชร การทำและบูชาต้นผึ้งพระธาตุศรีสองรัก และการทำผ้าหมักนวมเชียงคาน พร้อมเสนอตัวอย่างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สองเส้นทางในพื้นที่พิเศษ 4 และ 5

นางลักษณ์ โพธิ์ไพจิตร และคณะ (2555) “แนวทางการสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขันจากความคาดหวังและการรับรู้ต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยใช้หลักกิจกรรมสังคม/สาธารณะของนักท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ประเทศไทย” เสนอแนวทางในการสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขันในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยใช้หลักกิจกรรมสังคม/สาธารณะในการดำเนินโครงการต่างๆ เช่น หมู่บ้านวัฒนธรรม ศูนย์แสดงหัตถกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เครือข่ายอาสาสมัครการท่องเที่ยว ต้นแบบด้านความสะอาดและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่งกายแบบสุโขทัยท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมยามค่ำคืนเครือข่ายบริการข้อมูลการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยทุกภาคส่วนที่อยู่ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกโครงการ

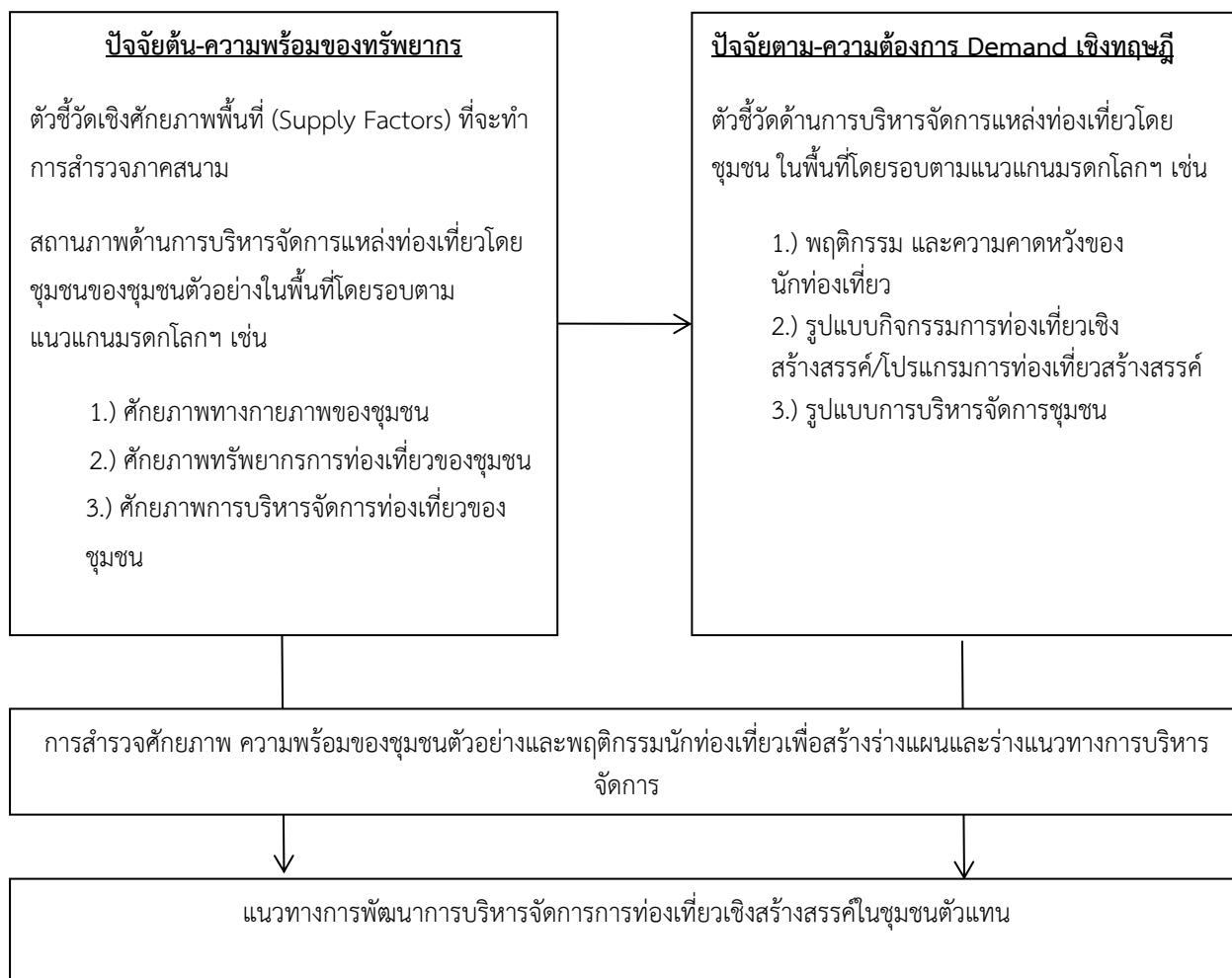
ชูสิทธิ์ จันทรเชื้อ และคณะ (2557) “การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมชุมชนโบราณเมืองบางขลัง จังหวัดสุโขทัยและชุมชนนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร” การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนโบราณเมืองบางขลังและชุมชนนครชุม เพื่อร่วมสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้ ใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และเน้นคนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ประชาชนในพื้นที่ด้วยกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม มีการบรรจุทั้ง 2 ชุมชนเข้าไปในโครงการพัฒนาเมืองวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว (ต้นแบบสุโขทัย - ศรีสัชนาลัย - กำแพงเพชร) แบบบูรณาการทุกภาคส่วนในมิติชุมชนท้องถิ่น ทั้งยังได้มีการจัดทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาในชุมชน สำหรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยี่ยมชมเยือนพื้นที่ เป็นต้นแบบสำหรับประยุกต์ใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

สรุป

จะเห็นได้ว่าจากกรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มักสนใจศึกษาในพื้นที่ศูนย์กลางอารยธรรมของ ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร ทั้งในแง่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงกับอุทยานประวัติศาสตร์ทั้ง 3 แห่ง โครงการวิจัยย่อยที่ 2 เล็งเห็นช่องว่างในการวิจัยเชิงพื้นที่ กล่าวคือ การศึกษาชุมชนโดยรอบตามแนวแกนมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร ที่มีศักยภาพด้านวัฒนธรรมหรือประวัติศาสตร์ตำนานที่เชื่อมโยงถึงวัฒนธรรมที่มีชีวิตชุมชนเหล่านี้มักถูกลืมเลือนหรือถูกมองผ่านไป ในฐานะเมืองรองซึ่งอาจมีระบบบริหารจัดการไม่ค่อยดีนัก โครงการวิจัยย่อยที่ 2 จึงมุ่งเน้นการศึกษาพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนโดยรอบตามแนวแกนเพื่อให้สามารถบริหารการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ต่อไป

2.2 กรอบแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

กรอบแนวความคิดของการวิจัยที่จะทำให้เกิดผลผลิตและผลลัพธ์ของการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีโครงสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

รูปที่ 2. 1 กรอบแนวความคิดของการวิจัย

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยนี้จะใช้การสำรวจโดยใช้แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากนั้นจึงนำข้อมูลมาประมวลผลและวิเคราะห์ เพื่อสร้างแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนที่เหมาะสมกับกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในพื้นที่ และรูปแบบการท่องเที่ยวจำนวน 3 รูปแบบ สามารถแบ่งขั้นตอนการศึกษาโดยละเอียดได้ 7 ขั้นตอน ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล การสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 1 (สำรวจประเมินศักยภาพของชุมชน) สรุปการประเมินศักยภาพชุมชนตัวอย่าง การสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 2 (สำรวจเชิงลึกด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์) ร่างแผนการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 3 จัดสัมมนาระดมความคิดเห็น และขั้นตอนการสรุปโครงการและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ในการสำรวจพื้นที่ชุมชนดำเนินการทั้งสิ้น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การสำรวจศักยภาพ (ขั้นตอนที่ 2) การสำรวจเชิงลึก (ขั้นตอนที่ 4) และการสัมมนาระดมความคิดเห็น (ขั้นตอนที่ 6) การสำรวจศักยภาพเป็นการลงพื้นที่สำรวจครั้งแรกทำการสำรวจพื้นที่ชุมชนตัวอย่างจำนวน 12 ชุมชน จากนั้นเมื่อคัดเลือกชุมชนตัวแทนของรูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบแล้วจึงทำการสำรวจเชิงลึก โดยใช้การสัมภาษณ์และสำรวจพื้นที่เชิงลึกสุดท้ายทำการสัมมนา และระดมความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงร่างแผนบริหารจัดการและร่างแนวทางการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับชุมชน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อประเมินศักยภาพและสมรรถนะของชุมชน (Participatory survey) และสรุปเป็นต้นแบบแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

3.1 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ขั้นที่ 1 การรวบรวมข้อมูล

1. ทบทวนเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาตัวชี้วัดด้านทรัพยากรและการบริหารจัดการสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
3. สร้างเกณฑ์การสำรวจและประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
4. ออกแบบเครื่องมือวิจัย ได้แก่
 - แบบสำรวจศักยภาพทรัพยากรของชุมชนในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร เพื่อประเมินการรองรับนักท่องเที่ยวด้านกายภาพและการบริหารจัดการชุมชน
 - แบบสอบถามเพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา
 - สร้างเกณฑ์การสำรวจและประเมินชุมชน ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
5. ศึกษาข้อมูลชุมชนรอบแนวแกนพื้นที่เมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร ได้แก่

- ศึกษาผลิตผลของทุกชุมชนเพื่อเลือกเฉพาะชุมชนตัวอย่างจำนวน 12 ชุมชน ที่มีผลิตผลที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนมรดกโลกขององค์การยูเนสโก (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns) ตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii (UNESCO, 1991)

จากการรวบรวมข้อมูลในขั้นที่ 1 จะได้เครื่องมือเพื่อนำไปลงสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 1 ได้แก่ แบบประเมินศักยภาพทางกายภาพ แบบประเมินด้านการบริหารจัดการ แบบสอบถามพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนที่มีผลิตผลชุมชนสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนมรดกโลกขององค์การยูเนสโก จำนวน 12 ชุมชนตัวอย่างรอบแนวแกนพื้นที่เมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

ขั้นที่ 2 การสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 1 (สำรวจประเมินศักยภาพของชุมชน)

1. ลงพื้นที่เพื่อสำรวจศักยภาพทางทรัพยากรของพื้นที่ศึกษา และโครงสร้างการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร โดยใช้แบบสำรวจศักยภาพทรัพยากรของชุมชน (ลงพื้นที่สำรวจรวม 12 ชุมชน)

2. ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา โดยใช้แบบสอบถามจากนักท่องเที่ยว

ขั้นที่ 3 สรุปการประเมินศักยภาพชุมชนตัวอย่าง

1. สรุปผลการประเมินชุมชนตัวอย่าง 12 ชุมชนที่มีศักยภาพทางด้านกายภาพและการบริหารจัดการ โดยพิจารณาจากรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3 ลักษณะ ตำแหน่งที่ตั้งและผลการประเมินด้านกายภาพและด้านการบริหารจัดการ

2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลด้านทรัพยากรทางกายภาพของชุมชน การบริหารจัดการชุมชน ลักษณะกิจกรรมสร้างสรรค์ ปรัชญาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาชุมชนตัวแทน 3 ชุมชน

3. จัดทำแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ต้นแบบที่รวบรวมกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์เพื่อทดลองนำไปสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงลึกของ 3 ชุมชนตัวแทน

4. จัดทำร่างแผนการบริหารจัดการกลางเพื่อเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนให้เหมาะสมกับศักยภาพชุมชนและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เช่น การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก (จำนวนห้องน้ำสาธารณะและศูนย์ข้อมูล) การจัดการกิจกรรม (จำนวนกิจกรรมสร้างสรรค์ ลักษณะท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้) เป็นต้น

5. ศึกษาข้อมูลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนตัวแทนรอบแนวแกนพื้นที่เมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากการรวบรวมข้อมูลในขั้นที่ 2 จะได้ผลสรุปชุมชนตัวแทน 3 ชุมชนในเขตรอบแนวแกนพื้นที่เมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร และเครื่องมือสำหรับลงพื้นที่ ได้แก่ ข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชนตัวแทนและแผนที่ท่องเที่ยวต้นแบบ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อลงสำรวจพื้นที่เชิงลึก ครั้งที่ 2

ขั้นที่ 4 การสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 2 (สำรวจเชิงลึกด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์)

1. ลงพื้นที่สำรวจเชิงลึกใน 3 ชุมชนตัวแทนในด้านการบริหารจัดการชุมชนและเก็บแบบสอบถาม
พฤติกรรมการท่องเที่ยว

2. สัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ 3 ชุมชนตัวแทน ในส่วนภาครัฐ

ขั้นที่ 5 ร่างแผนการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำร่างแผนแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการ
ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่เชิงลึกเพื่อจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์และ
โปรแกรมการท่องเที่ยวต้นแบบของ 3 ชุมชนตัวแทน

จากการจัดทำร่างแผน และแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์และโปรแกรมการท่องเที่ยวต้นแบบของชุมชน
ตัวแทน 3 ชุมชนในเขตรอบแนวแกนพื้นที่เมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร เพื่อเป็นเครื่องมือ
ในการจัดสัมมนาระดมความคิดเห็นในพื้นที่ 3 ชุมชนตัวแทน ในขั้นที่ 6

ขั้นที่ 6 การสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 3 จัดสัมมนาระดมความคิดเห็น

1. ทดสอบร่างแผนการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ ร่างแนวทางการ
บริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2. ทดสอบแผนที่และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้นแบบ ด้วยวิธีการสัมมนาแบบมีส่วนร่วม
ร่วมกับชุมชนตัวแทน หน่วยงานส่วนท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อระดมความคิดเห็นต่อร่างแผนการบริหาร
จัดการชุมชน

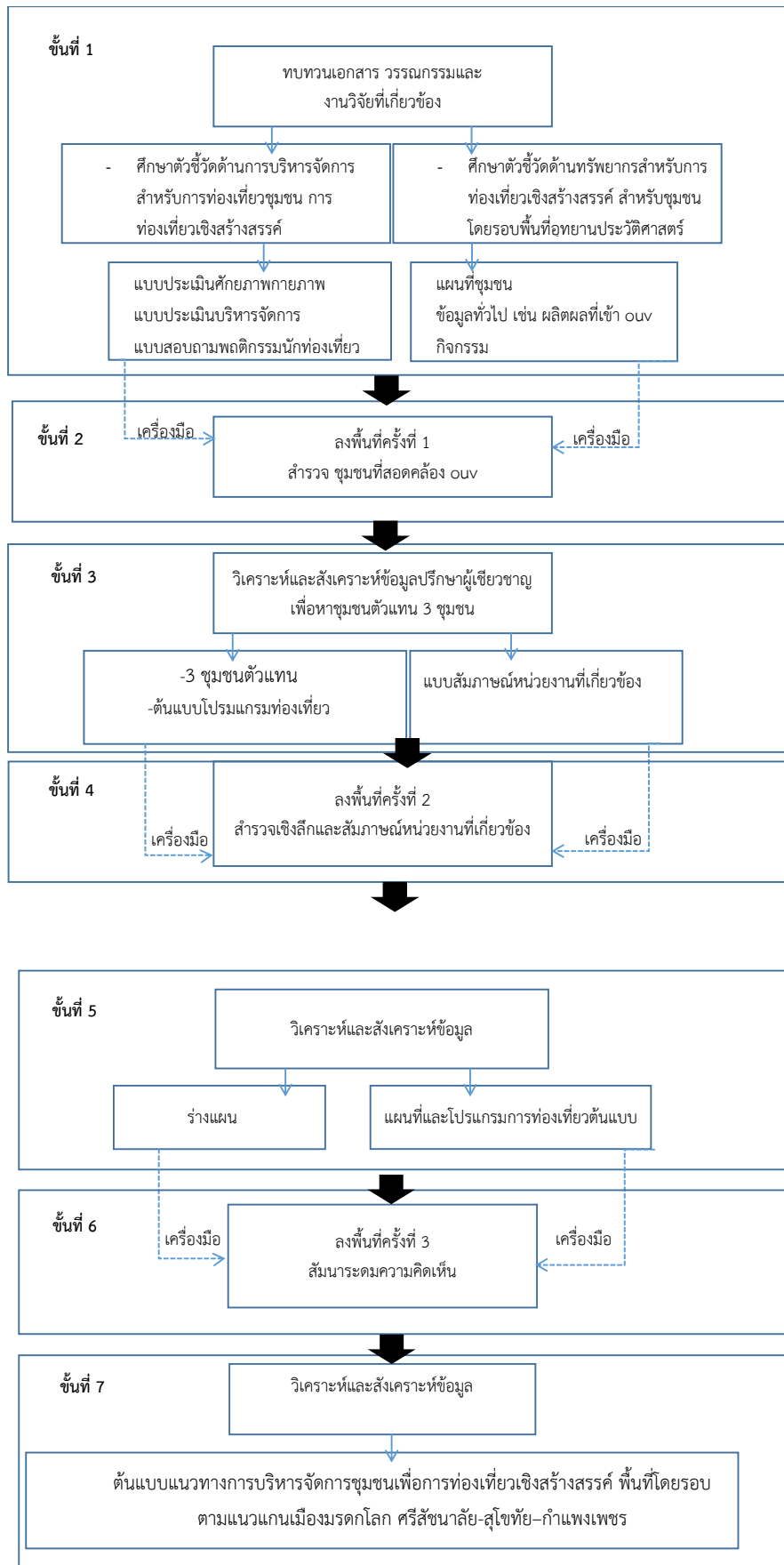
3. จัดทำร่างแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สำหรับ 3 รูปแบบการ
ท่องเที่ยว

ขั้นที่ 7 การสรุปโครงการ และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

1. จัดทำต้นแบบแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตาม
แนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

2. เสนอแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้แผนบูรณาการ ดำเนิน
การบูรณาการองค์ความรู้ต่อไป

3. สรุปรายงานการวิจัยโครงการวิจัยย่อยที่ 2 ภายใต้การบูรณาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่
โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

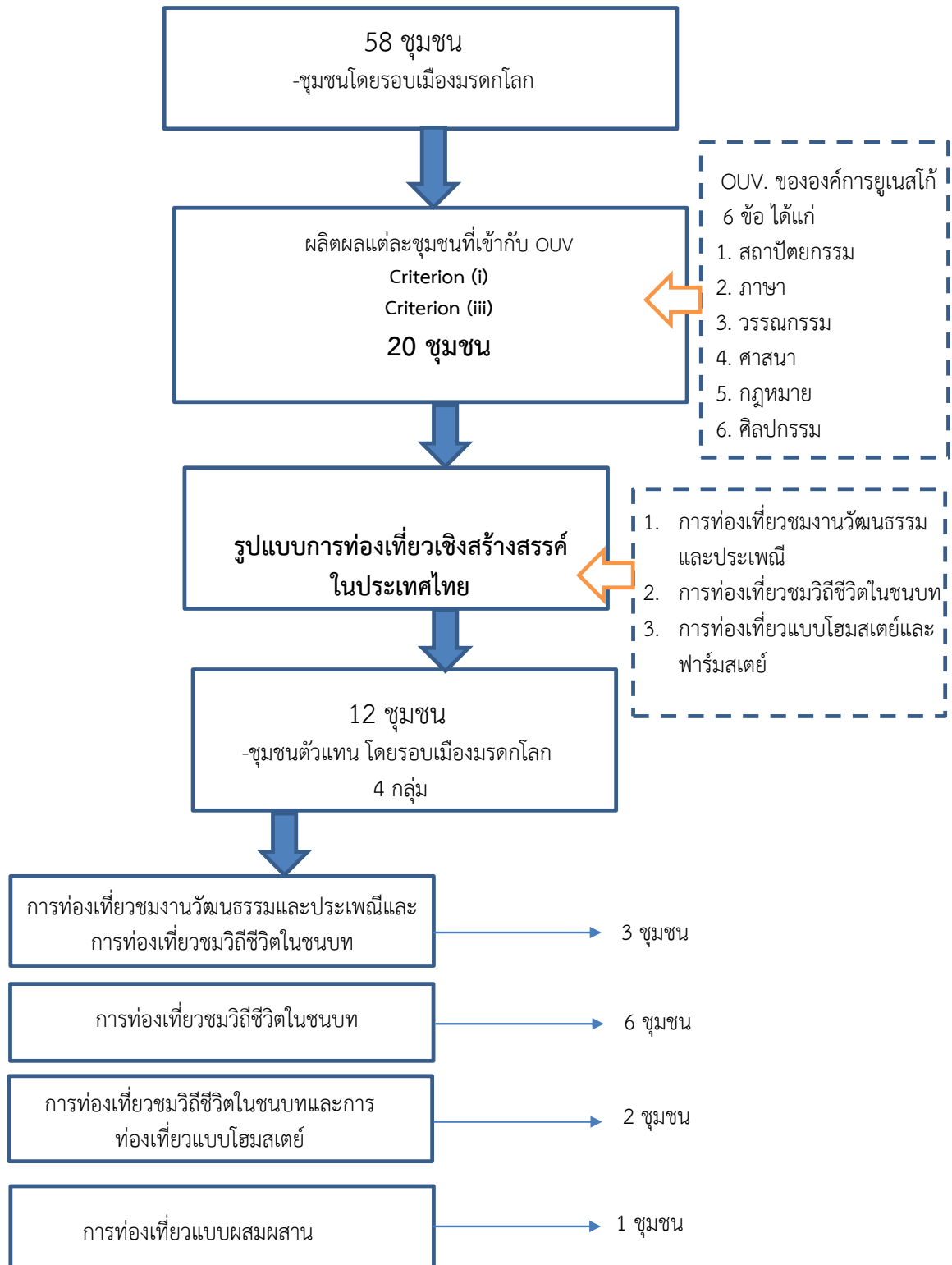

รูปที่ 3. 1 สรุปขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 การเลือกชุมชนที่มีศักยภาพเป็นชุมชนตัวอย่างในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนมรดกโลกฯ

การเลือกชุมชนเป็นขั้นตอนที่จะดำเนินการก่อนที่จะทำการสำรวจพื้นที่ ซึ่งเป็นการศึกษา รายละเอียดชุมชนในพื้นที่ศึกษาทั้งหมด 58 ชุมชน เพื่อคัดเลือกชุมชนตัวอย่างไม่ต่ำกว่า 10 ชุมชน (คัดเลือก ได้ 12 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านหาดเสี้ยว อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านเกาะน้อย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านคุกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนตะพังทองกลาง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนลิไท อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนศรีชุม อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย, ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร, ชุมชนบ้านพรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร) และนำแบบสำรวจประเมินทั้ง 3 ชุดลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล และหลังจากวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่ทำให้ได้ชุมชนตัวแทน 3 ชุมชน (3 ชุมชน ตัวแทน ได้แก่ 1.ชุมชนบ้านคุกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย 2.ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย และ 3. ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร) โดยมีวิธีการคัดเลือกชุมชน ดังนี้

รูปที่ 3. 2 แผนภาพขั้นตอนการเลือกชุมชนตัวอย่าง

3.2.2 ขั้นตอนการเลือกชุมชนที่มีศักยภาพเป็นชุมชนตัวอย่างในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกน มรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

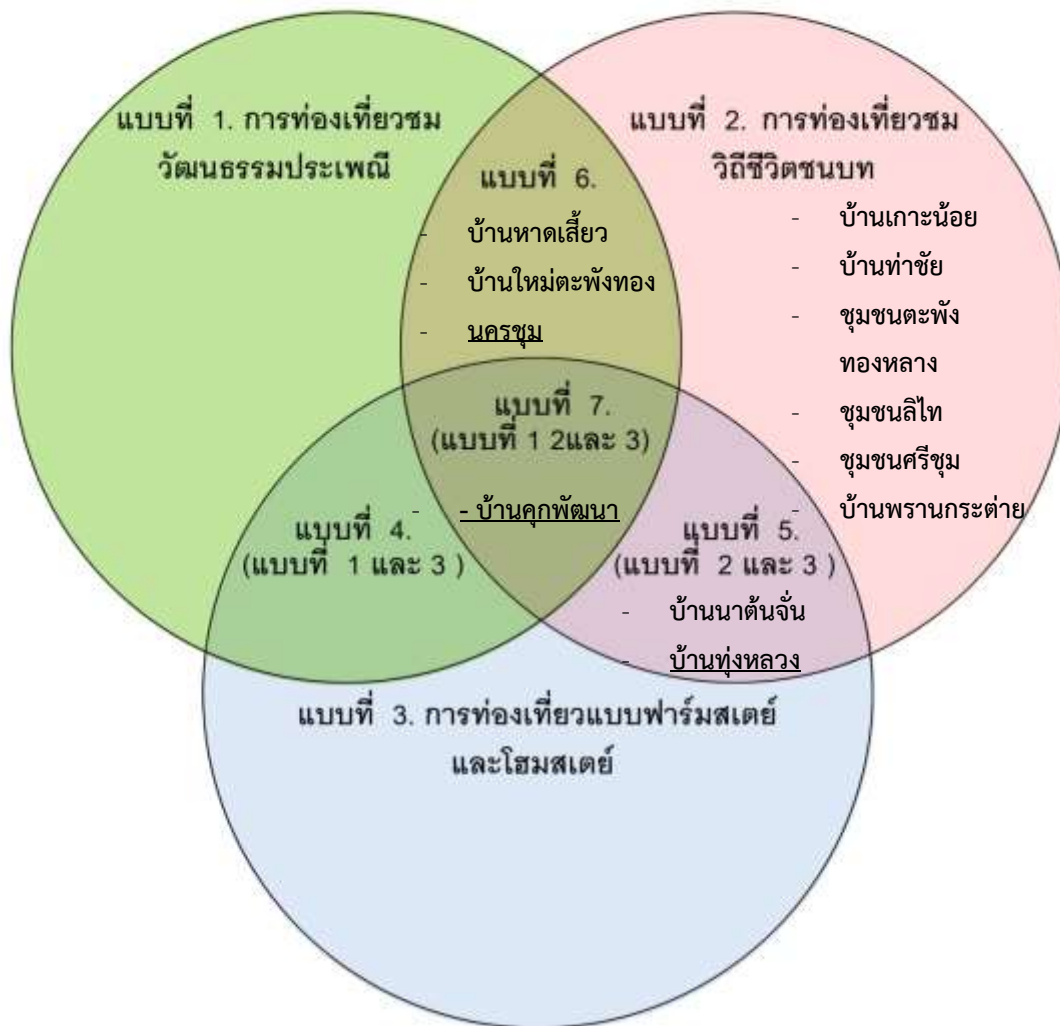
สามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. ผลผลิตของชุมชนที่มีสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนมรดกโลกขององค์การ ยูเนสโก (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns)

ศึกษาผลผลิตของทุกชุมชนและเลือกเฉพาะชุมชนที่มีผลผลิตที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การ
ขึ้นทะเบียนมรดกโลกขององค์การยูเนสโก (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic
Towns) ตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV)
ข้อที่ i และ iii (UNESCO, 1991) จาก 58 ชุมชน ตามแนวพื้นที่โดยรอบแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-
สุโขทัย-กำแพงเพชร มีชุมชนมีผลผลิตที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนมรดกโลกขององค์การยูเนสโก
20 ชุมชน

2. จัดกลุ่มตามรูปแบบการท่องเที่ยว

จัดกลุ่มรูปแบบการท่องเที่ยวของทั้ง 20 ชุมชน ที่มีผลผลิตที่ตรงกับสอดคล้องกับหลักเกณฑ์
การขึ้นทะเบียนมรดกโลกขององค์การยูเนสโก โดยจัดกลุ่มชุมชนทั้งหมดตามลักษณะการท่องเที่ยวและการ
บริการของชุมชน โดยมีการจำแนกลักษณะกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ ของชุมชนออกมาตามรูปแบบการ
ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3 รูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี การท่องเที่ยวชมวิถี
ชีวิตในชนบท และการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ ทั้งนี้มีบางชุมชนมีลักษณะเข้ากับรูปแบบการ
ท่องเที่ยวมากกว่า 1 ลักษณะ จึงสามารถจัดกลุ่มได้ดังรูป (ดูรายละเอียดผลการศึกษาชุมชนตัวอย่างในบทที่ 4)

รูปที่ 3. 3 การจัดกลุ่มชุมชนโดยใช้รูปแบบการท่องเที่ยว

3.2.3 การเลือกชุมชนตัวแทน

การคัดเลือก 3 ชุมชนตัวแทนจาก 12 ชุมชนตัวอย่าง ในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร มีวิธีการคัดเลือก ดังนี้

- 1.) จัดกลุ่มชุมชนตามรูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ
- 2.) จัดกลุ่มชุมชนตามลักษณะตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์
- 3.) คัดเลือกชุมชนตัวแทนจากผลการประเมินด้านทรัพยากร และ ผลการประเมินด้านบริหารจัดการ ของชุมชนที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับ รวมถึงข้อสังเกตที่พบในระหว่างการประเมิน

3.2.4 การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.4.1 การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับสัมภาษณ์ในชุมชน ได้แก่

- ผู้นำชุมชน ของชุมชนตัวอย่าง

การเลือกผู้นำชุมชนในชุมชนตัวอย่างเพื่อทำการสัมภาษณ์ ใช้วิธีสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยทั้งหมด 12 ชุมชน จะได้ผู้นำชุมชน 12 คน เป็นการเลือกโดยพิจารณาจากความรู้ชำนาญและประสบการณ์ที่จะเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ตามวัตถุประสงค์ของแบบประเมินศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ทั้งนี้กลุ่มผู้นำอาจรวมถึง ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มอาชีพ ประธานกลุ่มโฮมสเตย์ หรืออดีตผู้นำชุมชน ที่มีบทบาทด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

- ประชาชน ในชุมชน

ประชาชน ในชุมชนตัวอย่าง ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) โดยกำหนดกลุ่มประชากรที่จะได้รับการสัมภาษณ์จำนวน 20 คน แบบ ไม่จำกัดเพศ อายุ แล้วสุ่มเลือกตอบแบบบังเอิญจนครบตามจำนวนโควตา เพื่อให้ได้ความคิดเห็นโดยรวมของชุมชนต่อการท่องเที่ยวด้านศักยภาพด้านทรัพยากรและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

3.2.4.2 การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับทำแบบสอบถามนักท่องเที่ยว

การเลือกสอบถามนักท่องเที่ยวในชุมชนตัวอย่างใช้วิธีเลือกสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยเลือกสอบถามนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนตัวอย่างจนครบจำนวนไม่ต่ำกว่า 200 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลตามความเป็นจริง โดยระบุวัน เวลาและสถานที่เก็บแบบประเมิน เพื่อให้ได้ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้มีช่วงเวลากการเก็บแบบสอบถามตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2561

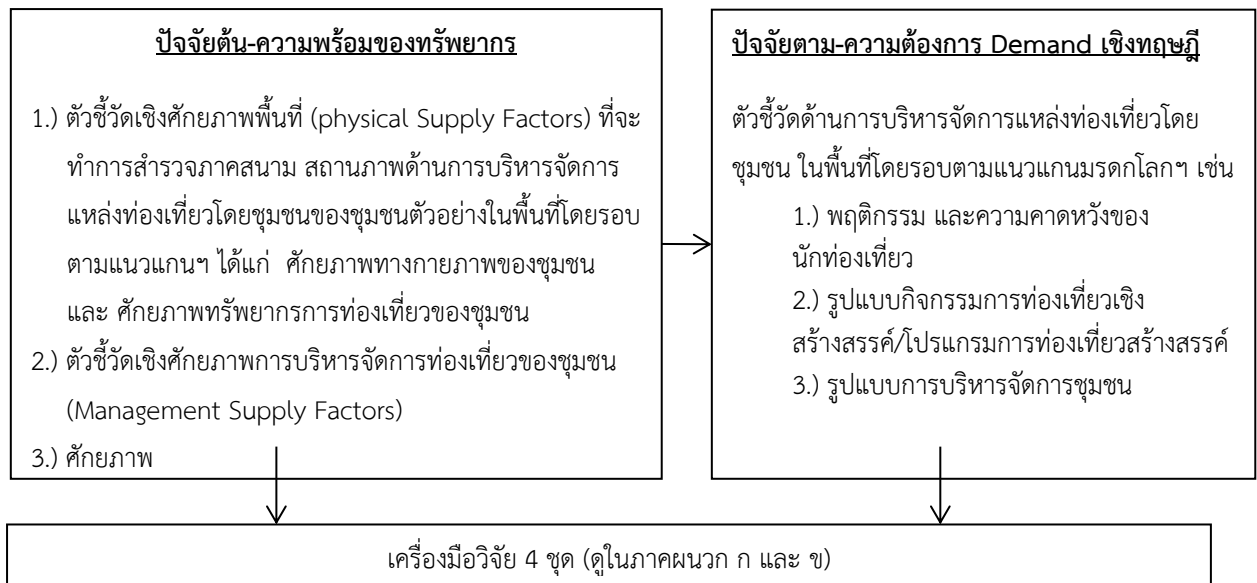
3.2.4.3 การเลือกกลุ่มประชากรเพื่อร่วมระดมความคิดเห็น

การเลือกประชากรเพื่อระดมความคิดเห็น ในพื้นที่ 3 ชุมชนตัวแทน ดำเนินการโดยให้แต่ละชุมชนคัดเลือกผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนาท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อเสนอความคิดเห็นในการสัมมนาระดมความคิดเห็น โดยกำหนดจากงบประมาณในการทำวิจัยที่ระบุผู้ให้ความคิดเห็นไม่ต่ำกว่าชุมชนละ 30 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 เครื่องมือแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูลภาคสนาม

ข้อสรุปตัวชี้วัดทั้งหมดเพื่อสร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูลเป็นดังนี้

รูปที่ 3. 4 การจัดกลุ่มตัวชี้วัด เพื่อสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ตารางที่ 3. 1 ข้อเสนอปัจจัยสำคัญ และตัวชี้วัดเพื่อนำไปสร้างแบบประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ตัวชี้วัดในการวิเคราะห์	การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา
1. ตัวชี้วัดศักยภาพเชิงพื้นที่	
1.1) ศักยภาพทางกายภาพของชุมชน	1. ตัวบ่งชี้ด้านทรัพยากรกายภาพ (สถานที่ + ภูมิทัศน์วัฒนธรรม) ได้แก่ 1.1 วัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาของชุมชนมีอัตลักษณ์ 1.2 มีความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางด้านประวัติศาสตร์ 1.3 มีความดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยวที่มีได้สร้างขึ้นใหม่ 1.4 วิถีชีวิตชุมชนมีความเป็นอัตลักษณ์ 1.5 มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม
1.2) ศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน	2. ตัวบ่งชี้ด้านตัวกลาง (Agent) 2.1 คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว 2.2 ความซื่อสัตย์ของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่ 2.3 มีกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์จริงสำหรับนักท่องเที่ยว 2.4 มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สืบทอด 2.5 คนในท้องถิ่นมีความตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชน 2.6 มีนักท่องเที่ยวเข้าถึง
	3. ตัวบ่งชี้ด้านปฏิสัมพันธ์ (Interaction) 3.1 คนในท้องถิ่นมีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมที่ยังคงใช้อยู่ 3.2 คนในท้องถิ่นมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดัดแปลงความรู้ หรือประยุกต์ให้เข้ากับบริบทในปัจจุบัน 3.3 มีกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับนักท่องเที่ยว 3.4 มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว
	4. ตัวบ่งชี้ด้านผลลัพธ์ 4.1 มีรูปแบบการนำเสนอการท่องเที่ยวชมมรดกวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต 4.2 มีการสร้างสรรค์การแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น 4.3 มีกระบวนการด้านการท่องเที่ยว สำหรับการเรียนรู้วิถีการทำงานฝีมือท้องถิ่น ⁴ 4.4 มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์ 4.5 มีธุรกิจและการตลาดที่รองรับอย่างชัดเจน

ตารางที่ 3. 2 ข้อสรุปปัจจัยสำคัญ และตัวชี้วัดเพื่อนำไปสร้างแบบประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2. ตัวชี้วัดศักยภาพเชิงการบริหารจัดการ	
2.1) ศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	1. การวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 1.1 มีการจัดตั้งคณะทำงานของผู้รับผิดชอบเพื่อการบริหารงานของแหล่งท่องเที่ยว 1.2 มีการวางแผนการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
	2. การบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพ 2.1 มีการนำวิสัยทัศน์และทิศทางการบริหารแหล่งท่องเที่ยวไปใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน 2.2 มีการวางกำลังคนที่เพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 2.3 การบริหารจัดการองค์กรด้านเศรษฐกิจชุมชน 2.4 การบริหารจัดการองค์กรด้านสังคม
	3. การบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3.1 มีการจัดสรรด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระหว่างพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และพื้นที่สำหรับชุมชน 3.2 มีการกำหนดความรับผิดชอบของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ระหว่างภาคเอกชน และชุมชน 3.3 มีการให้ชุมชน สมาคม และชมรม มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม
	4. การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4.1 มีการจัดเตรียมเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการเข้าถึงยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัย 4.2 มีการแสดงผังภาพรวมสถานที่และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวเห็นได้อย่างชัดเจน 4.3 มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและหรือฤดูกาล 4.4 มีการจัดให้มีพาหนะไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก 4.5 มีการแสดงข้อมูลข่าวสารในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก
	5. การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 5.1 ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการบริการข้อมูลท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ถูกต้อง เข้าถึงง่าย 5.2 จัดให้มีการบริการด้านอาหารและเครื่องดื่มที่สะอาดและถูกสุขลักษณะในแหล่งท่องเที่ยว 5.3 จัดให้มีห้องน้ำ/สุขาที่สะอาดถูกสุขลักษณะสำหรับนักท่องเที่ยว 5.4 มีการจัดเตรียมสถานที่ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ 5.5 มีการจัดสถานที่จำหน่ายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว 5.6 มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สาธารณะที่เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว 5.7 มีการจัดการด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
	6. การบริหารจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 6.1 จัดให้มีการประชุมระหว่างผู้รับผิดชอบกับภาคีการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว 6.2 จัดให้มีการควบคุมดูแลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อท้องถิ่น ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย 6.3 มีการจัดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนในท้องถิ่น 6.4 มีคำชี้แจงขอบเขตและข้อจำกัดการจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว 6.5 มีการประเมินคุณภาพการให้บริการ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 6.6 มีการประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นประจำ
	7. การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม 7.1 จัดให้มีการกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดภายในแหล่งท่องเที่ยว 7.2 จัดให้มีการประเมินผลทางการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง
	8. การบริหารจัดการผลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนมีประสิทธิภาพ 8.1 การบริหารจัดการด้านผลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน 8.2 การบริหารจัดการด้านการตลาด 8.3 การบริหารจัดการด้านรายได้

ตารางที่ 3. 3 ข้อสรุปปัจจัยสำคัญ และตัวชี้วัดเพื่อนำไปสร้างแบบประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

3. ความต้องการของนักท่องเที่ยว (Demand เชิงทฤษฎี)	
3.1 ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว	อายุ เพศ รายได้ สถานภาพ การศึกษา ภูมิสำเนา ของกลุ่มที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
3.2 พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว	วัตถุประสงค์การเดินทาง ลักษณะการเดินทาง ยานพาหนะ การพักค้างคืน และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สนใจพิเศษ
3.3 ความคาดหวังจากการท่องเที่ยว	แรงจูงใจจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงวิถีชีวิต ภูมิปัญญาและแรงจูงใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
3.4 ความประทับใจในการเดินทางท่องเที่ยว	ความประทับใจเกี่ยวกับสถานที่ กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของชุมชน หรือผลิตภัณฑ์จากการท่องเที่ยว รวมถึงความพึงพอใจ

ข้อสรุปเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยประกอบด้วยแบบประเมินและแบบสำรวจ 4 รูปแบบ ได้แก่ (การสร้างแบบประเมินทั้ง 4 รูปแบบรวมถึงแบบประเมิน แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ทั้ง 4 ชุด ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ข)

- 1) แบบชุด A แบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวสร้างสรรค์
- 2) แบบประเมินชุด B แบบประเมินศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน
- 3) แบบชุด C สัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน 3 พื้นที่ ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัช นาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร
- 4) แบบชุด D1 แบบสอบถามพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว (D2 เป็นแบบสอบถามฉบับภาษาอังกฤษ)

3.3.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในเก็บข้อมูลภาคสนามอื่นๆ

3.3.2.1 อุปกรณ์ในการลงสำรวจภาคสนาม

ได้แก่ แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ กล้องถ่ายภาพ แบบประเมิน สมุด เครื่องเขียน และอุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง

3.3.2.2 อุปกรณ์ในการระดมความคิดเห็น

ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นอธิบายข้อมูลในการระดมความคิดเห็น อุปกรณ์ในการออกเสียงเพื่อเสนอความคิดเห็น

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 การสำรวจศักยภาพทางกายภาพของชุมชนตัวอย่าง

1.) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ความจำเป็นขั้นพื้นฐานจากหนังสือ ตำรา เอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนตัวอย่าง 12 ชุมชน โดยข้อมูลที่ศึกษาเป็นข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ เช่น ข้อมูลลักษณะพื้นที่ ข้อมูลด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคมพร้อมกับทำแบบประเมินทรัพยากรในการศึกษารายละเอียดของชุมชนตัวอย่าง เพื่อนำมาศึกษาก่อนการสำรวจพื้นที่

2.) การเก็บรวบรวมข้อมูลของพื้นที่ในด้านผู้เกี่ยวข้องกับพื้นที่ โดยวิธีการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลสัมภาษณ์ปากเปล่าด้วยการจดบันทึก และการใช้แบบประเมินเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลด้านศักยภาพทางกายภาพและบริหารจัดการของพื้นที่ (แบบสัมภาษณ์รูปที่ ภาคผนวก ข)

3.) การรวบรวมข้อมูลด้านกิจกรรมที่มีในพื้นที่ ด้วยการลงมือทำกิจกรรมและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกภาพและการจดบันทึก

4.) จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินมารวบรวมเป็นเชิงปริมาณร้อยละโดยใช้โปรแกรม Excel และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการร่วมทำกิจกรรมสร้างสรรค์มารวบรวมเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการรวบรวมข้อมูลหลังจากการประเมินทรัพยากรในพื้นที่ที่สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเลือกชุมชนตัวแทน 3 ชุมชนตัวแทน

3.4.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชน ใน 3 ชุมชนตัวแทน

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวชุมชนโดยตรง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน เนื่องจากมีข้อคำถามที่เป็นคำถามเฉพาะ มีความซับซ้อนและมีคำจำกัดความที่ต้องการคำอธิบาย แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (แบบสัมภาษณ์เชิงลึกดูที่ ภาคผนวก ข)

3.4.3 การสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน 3 พื้นที่ ตามแนวกมเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

ผู้วิจัยไปทำการสัมภาษณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ เทศบาลตำบล อพท. สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา ที่อยู่ในเขตพื้นที่ทำการวิจัย เนื่องจากมีข้อคำถามเป็นจำนวนมาก มีความซับซ้อนและมีคำจำกัดความที่ต้องการคำอธิบาย แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์ (แบบสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูรูปที่ ภาคผนวก ข) โดยมีคำถามดังนี้

3.5 การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล

3.5.1 วิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลศักยภาพทรัพยากร

1.) การวิเคราะห์ข้อมูลทางกายภาพ โดยใช้เทคนิคทางภาพถ่ายทางอากาศในการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษา ด้วยโปรแกรม Google-earth เพื่อลงสำรวจพื้นที่โดยการตรวจสอบเชิงประจักษ์ ร่วมกับแบบประเมินศักยภาพทรัพยากร

2.) การใช้แบบประเมินศักยภาพทางกายภาพ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วรวบรวมเป็นเชิงสถิติพรรณนา เพื่อหาชุมชนที่มีศักยภาพเป็นชุมชนตัวแทน โดยรายละเอียด ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพทรัพยากรด้วยแบบประเมินทรัพยากรโดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ตัวบ่งชี้ด้านทรัพยากรกายภาพ (สถานที่ ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม), ตัวบ่งชี้ด้านตัวกลาง (Agent), ตัวบ่งชี้ด้านปฏิสัมพันธ์ และตัวบ่งชี้ด้านผลิตผล ด้วยวิธีการหาค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้ทั้ง 4 ด้าน โดยมีค่าระดับวัดศักยภาพทรัพยากร ดังนี้

- คะแนนการประเมินทรัพยากรเฉลี่ยรวม 4 ด้าน โดยมีค่าคะแนนเต็ม 100 คะแนน แบ่งเป็นช่วงระดับคะแนนตั้งแต่ 80 คะแนนขึ้นไป คือ ดีมาก, >60-80 คะแนน คือ ดี, >40-60 คะแนน คือ พอใช้, >20-40 คะแนน คือ น้อย และ 0-20 คะแนน คือ น้อยมาก

- ระดับทรัพยากรทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ (สถานที่ ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม), ด้านตัวกลาง (Agent), ด้านปฏิสัมพันธ์ และด้านผลิตผล โดยมีช่วงคะแนนเต็ม 5 แบ่งเป็นระดับคะแนน ดังนี้ 5 คะแนน คือ มากที่สุด, 4 คะแนน คือ มาก, 3 คะแนน คือ ปานกลาง, 2 คะแนน คือ น้อย, 1 คะแนน คือ น้อยสุด และ 0 คะแนน คือ ไม่มี

โดยค่าระดับคะแนนเฉลี่ยการประเมินทรัพยากรรวม จะเป็นค่าคะแนนที่สามารถบอกได้ถึงภาพรวมของทรัพยากรของแต่ละชุมชนว่ามีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มากหรือน้อย ส่วนระดับทรัพยากรทั้ง 4 ด้าน จะเป็นตัวที่แสดงให้เห็นถึง ระดับทรัพยากรที่มีในแต่ละตัวบ่งชี้ ได้แก่ ทรัพยากรด้านกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์ และด้านผลิตผล ว่ามีทรัพยากรมากน้อยเพียงใดเพื่อให้ทราบว่าแต่ละชุมชนมีความพร้อมด้านใดและขาดด้านใดบ้าง

3.5.2 วิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลศักยภาพด้านการบริหารจัดการ

1.) แบบสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแบบประเมินการบริหารจัดการพื้นที่ชุมชน

2.) การวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพด้านการบริหารจัดการด้วยแบบประเมิน โดยใช้ตัวบ่งชี้ 8 ด้าน ได้แก่

- การวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมสร้างสรรค์ มีคะแนนเต็ม 6 คะแนน,
- การบริหารงานองค์กรมีประสิทธิภาพ มีคะแนนเต็ม 15 คะแนน,
- การบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์มีคะแนนเต็ม 3 คะแนน,
- การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีคะแนนเต็ม 6 คะแนน

- การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก (สำหรับชุมชนที่มีโฮมสเตย์) มีคะแนนเต็ม 6 คะแนน
- การบริหารจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีคะแนนเต็ม 5 คะแนน
- การบริหารจัดการด้านอนุรักษ์สภาพแวดล้อม มีคะแนนเต็ม 5 คะแนน
- การบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนมีประสิทธิภาพ มีคะแนนเต็ม 9 คะแนน

ซึ่งคะแนนการประเมินด้านบริหารจัดการรวม 8 ด้าน โดยมีค่าคะแนนเต็ม แบ่งเป็นช่วง 2 รูปแบบ คือ

คะแนนเต็ม 55 คะแนน สำหรับชุมชนที่มีโฮมสเตย์ แบ่งออกเป็นศักยภาพตามระดับคะแนน ดังนี้ คะแนนตั้งแต่ 45 คะแนนขึ้นไป คือ มีศักยภาพมาก, คะแนน 44 - 30 คะแนน คือ ค่อนข้างมีศักยภาพ, 29-15 คะแนน มีศักยภาพน้อย, ต่ำกว่า 15 คะแนน มีศักยภาพน้อยมาก

คะแนนเต็ม 49 คะแนน สำหรับชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์ คะแนนตั้งแต่ 35 คะแนนขึ้นไป คือ มีศักยภาพมาก, คะแนน 34 - 20 คะแนน คือ ค่อนข้างมีศักยภาพ, 19-10 คะแนน มีศักยภาพน้อย, ต่ำกว่า 10 คะแนน มีศักยภาพน้อยมาก

โดยค่าคะแนนการประเมินศักยภาพด้านบริหารจัดการ จะเป็นค่าคะแนนที่สามารถบอกได้ถึง ศักยภาพภาพรวมของการบริหารจัดการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชนซึ่งนอกจากนี้การประเมินของแต่ละชุมชน ต้องพิจารณาตัวบ่งชี้ 8 ด้าน ควบคู่ไปด้วยเพื่อให้ทราบว่าแต่ละชุมชนมีความพร้อมด้านใดและขาดด้านใดบ้าง

3.5.3 การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลนักท่องเที่ยวด้วยการวิเคราะห์เชิงสถิติ

การใช้แบบประเมินพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ แล้วโดยใช้โปรแกรมทางสถิติแล้วรวบรวมข้อมูลเป็นสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistical analysis) เช่น ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าฐานนิยม (mode) เพื่อหาข้อสรุปพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ส่วน ดังตารางที่ 3.1

3.6 การแปลผลข้อมูล เกณฑ์ และการให้ความหมาย

3.6.1 แปลผลข้อมูลตามศักยภาพทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

การแปลผลข้อมูลตามทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชนแปลผลมาจากพื้นฐานทรัพยากรเดิมของชุมชน ทั้งทางกายภาพ บุคลากร และกิจกรรมท่องเที่ยว โดยจะสังเคราะห์ข้อมูลแยกตามรูปแบบการท่องเที่ยวและพื้นที่ชุมชน เนื่องจากแต่ละชุมชนมีบริบทที่มีความเฉพาะตัวต่างกัน

3.6.2 แปลผลศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน

การแปลผลข้อมูลศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะแปลผลข้อมูลจากค่าสถิติ เพื่อวิเคราะห์ ตีความ และให้ความหมายร่วมกับข้อมูลพื้นฐานด้านศักยภาพของทรัพยากรชุมชน

3.6.3 แปลผลข้อมูลพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนตัวอย่าง ในแง่ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

การแปลผลข้อมูลพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวนั้น จะแปลผลข้อมูลโดยการเปรียบเทียบความประทับใจ และลักษณะตามความต้องการกิจกรรมสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่แล้วเพื่อเสนอการพัฒนาชุดกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของพื้นที่ชุมชน ทั้งนี้ ข้อเสนอชุดกิจกรรมท่องเที่ยวถูกนำไปรวมเป็นแผนที่และโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบครึ่งวันและเต็มวันเพื่อระดมความคิดเห็นถึงความเหมาะสมและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการระยะสั้น-กลาง-ยาวต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

4.1 ผลการจัดทำเกณฑ์การประเมินและการประเมินศักยภาพชุมชนตัวอย่าง

จากการรวบรวมเอกสารและศึกษาชุมชนโดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร กว่า 50 ชุมชน โดยมีชุมชนที่มีผลิตผลที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนมรดกโลกขององค์การยูเนสโก (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns) ตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii (UNESCO, 1991) ซึ่งมีจำนวน 12 ชุมชนเพื่อลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและประเมินศักยภาพทางด้านกายภาพและการบริหารจัดการ โดยมีผลการประเมินดังนี้

4.1.1 ผลการประเมินศักยภาพทรัพยากร

การประเมินทรัพยากร 12 ชุมชนตัวอย่าง ในเขตพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร จากการประเมินทรัพยากร 12 ชุมชนตัวอย่าง ด้วยแบบประเมินทรัพยากรโดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ตัวบ่งชี้ด้านทรัพยากรกายภาพ (สถานที่ ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม) ตัวบ่งชี้ด้านตัวกลาง (Agent) ตัวบ่งชี้ด้านปฏิสัมพันธ์ และตัวบ่งชี้ด้านผลิตผล ด้วยวิธีการหาค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้ทั้ง 4 ด้าน โดยมีค่าระดับวัดศักยภาพทรัพยากร ดังนี้

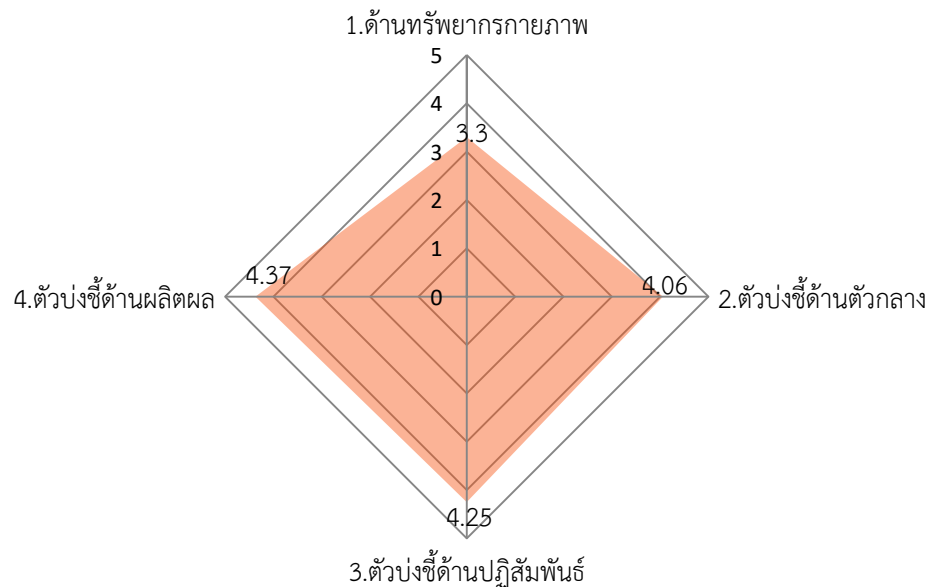
คะแนนการประเมินทรัพยากรเฉลี่ยรวม 4 ด้าน โดยมีค่าคะแนนเต็ม 100 คะแนน แบ่งเป็นช่วงระดับคะแนนตั้งแต่ 80 คะแนนขึ้นไป คือ ดีมาก, >60-80 คะแนน คือ ดี, >40-60 คะแนน คือ พอใช้, >20-40 คะแนน คือ น้อย และ 0-20 คะแนน คือ น้อยมาก

ระดับทรัพยากรทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ (สถานที่ ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม), ด้านตัวกลาง (Agent), ด้านปฏิสัมพันธ์ และด้านผลิตผล โดยมีช่วงคะแนนเต็ม 5 แบ่งเป็นระดับคะแนน ดังนี้ 5 คะแนน คือ มากที่สุด, 4 คะแนน คือ มาก, 3 คะแนน คือ ปานกลาง, 2 คะแนน คือ น้อย, 1 คะแนน คือ น้อยสุด และ 0 คะแนน คือ ไม่มี

โดยค่าระดับคะแนนเฉลี่ยการประเมินทรัพยากรรวม จะเป็นค่าคะแนนที่สามารถบอกได้ถึงภาพรวมของทรัพยากรของแต่ละชุมชนว่ามีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มากหรือน้อย ส่วนระดับทรัพยากรทั้ง 4 ด้าน จะเป็นตัวที่แสดงให้เห็นถึง ระดับทรัพยากรที่มีในแต่ละตัวบ่งชี้ ได้แก่ ทรัพยากรด้านกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์ และด้านผลิตผล ว่ามีทรัพยากรมากน้อยเพียงใดเพื่อให้ทราบว่าแต่ละชุมชนมีความพร้อมด้านใดและขาดด้านใดบ้าง

การวิเคราะห์ศักยภาพของ 12 ชุมชนที่จะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ โดยมีรายละเอียดการประเมินทรัพยากรแต่ละชุมชนดังนี้

1.) การประเมินทรัพยากร ชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

แผนภูมิที่ 4. 1 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านนาต้นจั่น โดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์และด้านผลิตผล ได้คะแนนการประเมินรวมเฉลี่ย 78.66 คะแนน (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) อยู่ในระดับ ดี และมีระดับศักยภาพแต่ละด้านเฉลี่ย 4.00 คะแนน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) อยู่ในระดับ มาก จากคะแนนการประเมินชุมชนบ้านนาต้นจั่นสามารถสรุปได้ว่ามีทรัพยากรพร้อมมากพอในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ดี โดยมีรายละเอียดแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านทรัพยากรกายภาพ (สถานที่ ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม) มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ย อยู่ที่ 3.30 คะแนน อยู่ในระดับระหว่างคะแนนปานกลางไปจนถึงมาก ดังนี้ มีวัฒนธรรมและความโดดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับอำเภอ พบหลักฐานความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ระดับชุมชน มีความดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยวเป็นบางส่วน มีวิถีชีวิตชุมชนที่มีความโดดเด่นระดับอำเภอและมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากกว่าสองแห่ง ได้แก่ วัดนาต้นจั่นและศูนย์ทำผ้าหมักโคลน

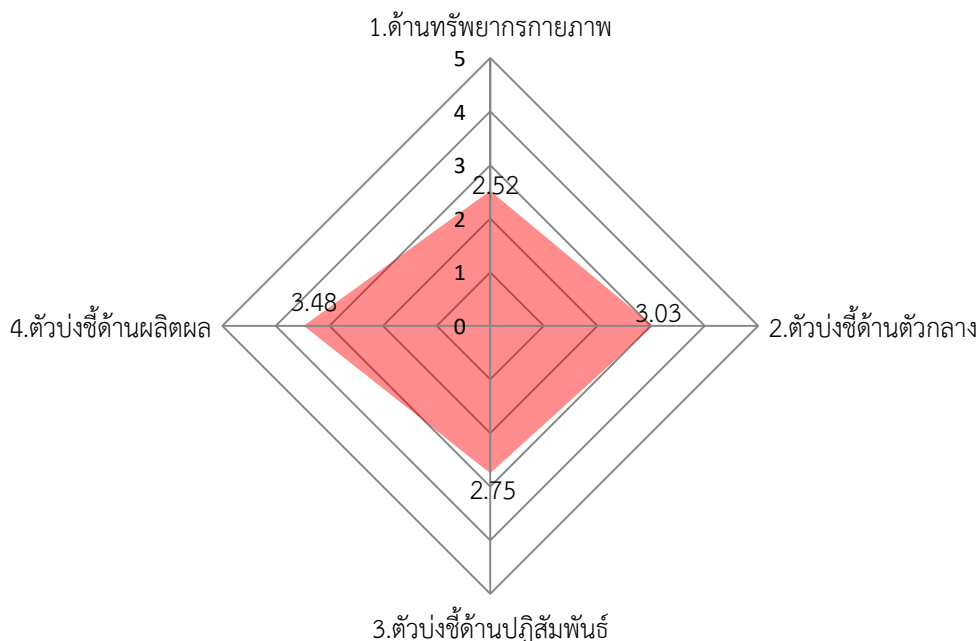
ด้านตัวกลาง (Agent) มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 4.06 คะแนน อยู่ในระดับมาก พบว่าคนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมาก สามารถช่วยเหลือและพูดคุยได้ ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่มีการบอกเล่าถึงเรื่องของหายบ้าง เช่น ผลไม้ ที่อยู่ในสวน สินค้าบางชนิดมีราคาที่ย่อมเยาเกินจริง ด้านกิจกรรมมีกิจกรรมสร้างประสบการณ์ร่วมและได้ผลผลิตสร้างสรรค์ ได้แก่ การทดลองทำผ้าหมักโคลน การทดลองทำข้าวเปี๊ยะ เป็นต้น มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สืบทอดของชุมชน เช่น การทอผ้า การฟ้อนรำ ซึ่งคนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ตระหนักรู้และอนุรักษ์คุณค่าชุมชน ส่วนการเข้าถึงพื้นที่ไม่มีรถสาธารณะให้บริการ ต้องใช้รถส่วนตัวถึงจะเข้าไปในชุมชนได้

ด้านปฏิสัมพันธ์ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 4.25 คะแนน อยู่ในระดับมาก ดังนี้ ด้านปฏิสัมพันธ์คนในท้องถิ่นมีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรม มีหลักสูตรที่อยู่ในรูปแบบการถ่ายทอดจากผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ การทอผ้า การย้อมสีผ้าจากวัตถุดิบจากธรรมชาติ เช่น เปลือกต้นจันทน์ การหมักผ้าด้วยโคลน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ดัดแปลงความรู้จากวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เข้ากับปัจจุบัน เช่น การดัดแปลงผ้าหมักโคลนให้มีรูปทรงทันสมัยมีกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับนักท่องเที่ยวในผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมระหว่างเจ้าบ้านกับนักท่องเที่ยวในระดับมาก เช่น การทำผ้าหมักโคลน การทำข้าวเป็ป เป็นต้น

ด้านผลิตภัณฑ์ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 4.37 คะแนน อยู่ในคะแนนระดับมาก ดังนี้ มีการนำเสนอการเที่ยวชมมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่ส่วนใหญ่ที่มีตารางเวลาและราคาที่แน่นอน มีการแสดงด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นส่วนใหญ่มีตารางเวลาที่แน่นอน มีโปรแกรมการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้ และสามารถสอนให้กับนักท่องเที่ยวได้ลงมือทำ ดังนี้ การท่องเที่ยวใน 1 วัน เริ่มจาก ช่วงเช้ามีการเตรียมอาหารให้ใส่บาตร ช่วงกลางวันชมวิถีชีวิตและทำกิจกรรมเรียนรู้ในชุมชน เช่น การทำผ้าหมักโคลน และช่วงเย็นเป็นต้นไปจะจัดกิจกรรมรับขวัญนักท่องเที่ยวพร้อมกับรับประทานอาหารและชมการแสดงจากคนชุมชน ผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่โดดเด่นและสร้างสรรค์ คือ ผ้าหมักโคลน ซึ่งมีความโดดเด่นอยู่ในระหว่างระดับจังหวัดและระดับชาติ ด้านธุรกิจและผลิตภัณฑ์ส่วนมากมีตลาดรองรับชัดเจน เช่น มีร้านค้าส่วนกลางในชุมชน

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านนาต้นจันทน์ อยู่ในระดับที่มีทรัพยากรมากในทุกๆ ด้านซึ่งสามารถบ่งบอกได้ว่าชุมชนบ้านนาต้นจันทน์มีทรัพยากรที่คนในชุมชนนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน และสามารถเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ได้

2. การประเมินทรัพยากร ชุมชนบ้านหาดเลี้ยว อ.ศรีษะนาถ จ.สุโขทัย

แผนภูมิที่ 4. 2 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านหาดเลี้ยว อ.ศรีษะนาถ จ.สุโขทัย

การประเมินทรัพยากร

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านหาดเลี้ยว โดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์และด้านผลิตผล ได้คะแนนการประเมินรวมเฉลี่ย 48 คะแนน (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) อยู่ในระดับ พอใช้ และมีระดับศักยภาพแต่ละด้านเฉลี่ย 2.95 คะแนน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) อยู่ในระดับศักยภาพทรัพยากรระหว่าง น้อยไปจนถึงปานกลาง จากคะแนนการประเมินชุมชนบ้านหาดเลี้ยวสามารถสรุปได้ว่า มีทรัพยากรอยู่ในระดับพอใช้และมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับที่อยู่ระหว่างน้อยจนถึงปานกลาง โดยมีรายละเอียดแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านทรัพยากรกายภาพ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.52 คะแนน อยู่ในระดับระหว่าง น้อยไปจนถึงปานกลาง ดังนี้ มีวัฒนธรรมและความโดดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ระหว่างในระดับอำเภอและระดับจังหวัด โดยพบหลักฐานความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์บางส่วน มีความดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยวเป็นบางส่วน มีวิถีชีวิตชุมชนที่มีความโดดเด่นอยู่ระหว่างระดับอำเภอและระดับจังหวัด มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 1-2 แห่ง อย่างไรก็ตามเป็นด้านที่ได้คะแนนต่ำที่สุดเนื่องจากมีความดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยวน้อยและวิถีชีวิตชุมชนไม่ค่อยมีความโดดเด่น

ด้านตัวกลาง มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 3.03 คะแนน อยู่ในระดับปานกลาง พบว่าคนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวระดับปานกลางสามารถยิ้มทักทายแต่ไม่สะดวกพูดคุยมากนัก

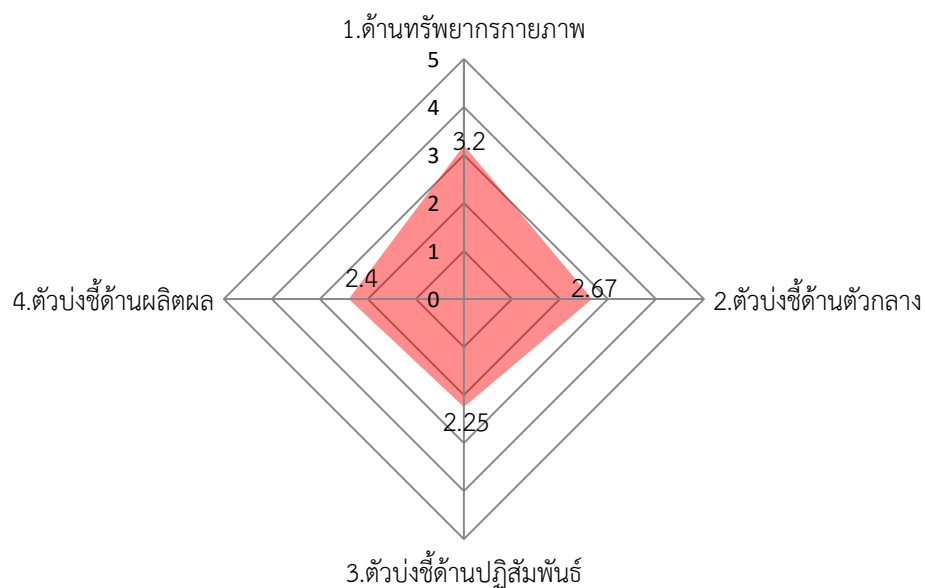
ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ที่มีการบอกเล่าถึงเรื่องของการหาย ด้านกิจกรรมมีกิจกรรมสร้างประสบการณ์ร่วมทางวัฒนธรรม มีการนำเสนอวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นบางส่วน เช่น สาธิตการทอผ้าแบบไทพวนและให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทอผ้าด้วยตัวเอง แต่คนในท้องถิ่นส่วนน้อยที่ตระหนักรู้และอนุรักษ์คุณค่าชุมชน ด้านการเข้าถึงพื้นที่มีรถสาธารณะบริการและใช้รถส่วนตัวถึงเข้าถึงชุมชนได้

ด้านปฏิสัมพันธ์ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.75 คะแนน อยู่ในระหว่างระดับน้อยไปจนถึงปานกลาง ดังนั้น ด้านปฏิสัมพันธ์คนในท้องถิ่นมีกิจกรรมถ่ายทอดทางวัฒนธรรมเป็นประจำ เช่น วัฒนธรรมการทอผ้าของชาวไทพวนที่นำมาสาธิตแก่นักท่องเที่ยวในร้านผ้าทอ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ตัดแปลงความรู้และประยุกต์ผลิตผลจากวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เข้ากับปัจจุบันแต่ยังไม่มี การคิดถึงบริบทพื้นที่ มีกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมบางกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การทดลองทอผ้าแบบชาวไทพวนด้วยกี่ทอผ้าแบบดั้งเดิมและการใช้ชนเผ่า มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมผ่านการเยี่ยมชม เช่น พิพิธภัณฑ์สาธิตผ้าทอคำ ที่รวบรวมผ้าโบราณและมีวิทยากรแนะนำให้ความรู้ผ่านการเยี่ยมชม

ด้านผลิตผล มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 3.48 คะแนน อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น มีการนำเสนอการเที่ยวชมวิถีชีวิต และการนำเสนอวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแต่ไม่ใช่ในรูปแบบการแสดง เช่น พิพิธภัณฑ์สาธิตผ้าทอคำ มีกระบวนการด้านการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีการทำงานฝีมือท้องถิ่นสามารถเยี่ยมชมได้และมีการสอนให้กับนักท่องเที่ยว มีผลิตภัณฑ์ของชุมชนโดดเด่นในระดับจังหวัด คือ ผ้าทอตีนจกไทพวน มีธุรกิจและการตลาดรองรับค่อนข้างชัดเจน

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านหาดเสี้ยว มีตัวกลางและด้านผลิตผลของชุมชนที่มีความโดดเด่นโดยเฉพาะเอกลักษณ์ของผลิตผลที่มีที่เดียวที่บ้านหาดเสี้ยวจึงน่าจะเป็นจุดแข็งที่สามารถนำไปต่อยอดให้กับทรัพยากรด้านอื่นๆ ของชุมชนได้

3.) การประเมินทรัพยากร ชุมชนบ้านเกาะน้อย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

แผนภูมิที่ 4. 3 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านเกาะน้อย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

การประเมินทรัพยากร

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านเกาะน้อย โดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์และด้านผลิตผล ได้คะแนนการประเมินรวมเฉลี่ย 50 คะแนน (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) อยู่ในระดับ พอใช้ มีระดับศักยภาพแต่ละด้านเฉลี่ย 2.67 คะแนน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) อยู่ในระดับคะแนนระหว่าง น้อยไปจนถึงปานกลาง จากคะแนนการประเมินชุมชนบ้านเกาะน้อยสามารถสรุปได้ว่า มีทรัพยากรของชุมชนอยู่ในระดับพอใช้และมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับที่อยู่ระหว่างน้อยจนถึงปานกลาง ดังนี้

ด้านทรัพยากรกายภาพ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 3.20 คะแนน อยู่ในระดับปานกลาง ดังนี้ ชุมชนมีวัฒนธรรมและความคิดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับจังหวัด มีหลักฐานความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ที่มีนัยยะระดับชาติ ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิม มีวิถีชีวิตชุมชนที่มีความโดดเด่นระดับหมู่บ้าน มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมมีความเป็นไปได้ 2 แห่ง คือ แหล่งท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในชุมชนบ้านเกาะน้อย ได้แก่ แหล่งทำเครื่องสังคโลก และศูนย์ศึกษาและอนุรักษ์เตาสังคโลก

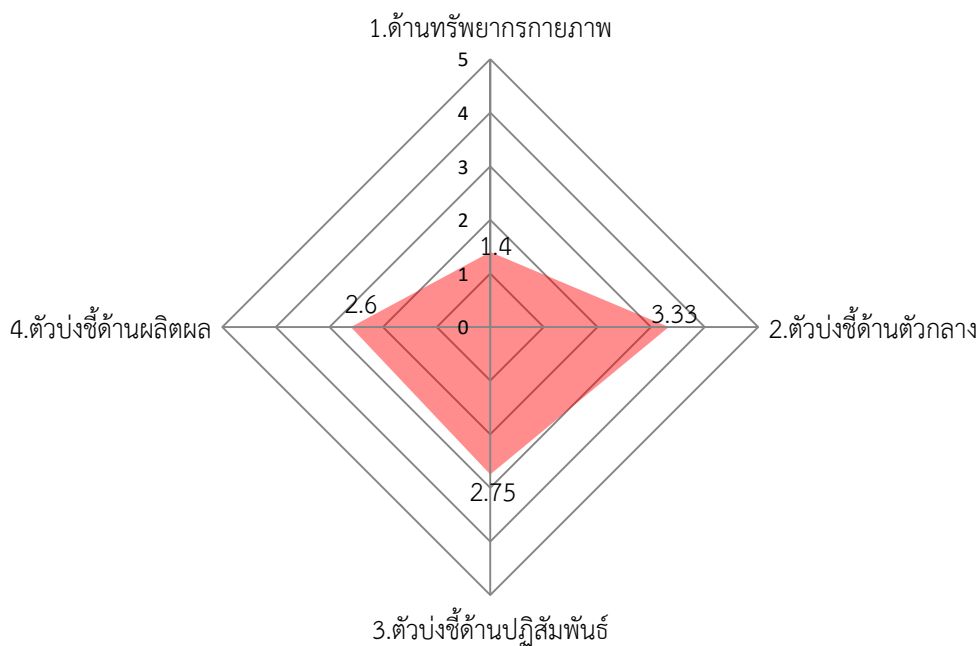
ด้านตัวกลาง มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.83 คะแนน อยู่ในระดับระหว่าง น้อยไปจนถึงปานกลาง ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมากสามารถช่วยเหลือและพูดคุยได้ ความซื่อสัตย์ของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับมากที่สุด มีกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์จริงให้นักท่องเที่ยว และมีวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแต่ไม่มีการนำเสนออย่างเป็นทางการ เช่น การทำสังคโลกในร้านขายที่มีการทำเป็นประจำนักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมได้ คนในท้องถิ่นบางส่วนตระหนักรู้ถึงคุณค่าของชุมชนส่วนการเข้าถึงพื้นที่ต้องใช้รถส่วนตัวไม่มีรถรับจ้าง

ด้านปฏิสัมพันธ์ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.25 คะแนน อยู่ในระดับน้อย??? ดังนี้ ด้านปฏิสัมพันธ์คนในท้องถิ่นมีกิจกรรมถ่ายทอดทางวัฒนธรรมเป็นประจำเริ่มมีการประยุกต์ใช้ความรู้เดิมเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน มีกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมบางผลิตผลชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยวและมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมผ่านการเยี่ยมชม เช่น ขั้นตอนการผลิตเครื่องสังคโลกที่มีการผลิต ภายในร้านจำหน่ายเครื่องสังคโลกเป็นประจำ ได้แก่ การปั้น การเผา และการวาดลวดลายลงบนเครื่องสังคโลก อย่างไรก็ตามเป็นด้านที่ได้ระดับทรัพยากรต่ำที่สุดเนื่องจากเป็นรูปแบบกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์น้อยมาก

ด้านผลิตผล มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.40 คะแนน อยู่ในระดับน้อย ดังนี้ ไม่มีการนำเสนอการเที่ยวชมมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต มีการนำเสนอวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแต่ไม่ใช้รูปแบบการแสดง เช่น วิธีการผลิตเครื่องสังคโลกในร้านจำหน่าย ไม่มีโปรแกรมการเรียนรู้วิธีการทำงานฝีมือท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ของชุมชนโดดเด่นและมีความสร้างสรรค์ในระดับจังหวัด มีธุรกิจและการตลาดรองรับอย่างชัดเจนในด้านนี้แม้จะไม่ได้คะแนนน้อยที่สุดแต่ก็มีคะแนนต่ำกว่ามาตรฐาน (ครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม 5) เนื่องจากมีผลิตผลชุมชนเพียงแค่ลักษณะเดียวและไม่มีการถ่ายทอดพัฒนาผลิตผลชัดเจน

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านเกาะน้อยจะเห็นได้ว่ามีระดับศักยภาพในตัวบ่งชี้ด้านทรัพยากรในพื้นที่ค่อนข้างน้อย ได้แก่ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์และด้านผลิตผล แต่มีค่าคะแนนของตัวบ่งชี้ด้านกายภาพอยู่ในระดับที่ดี ซึ่งหากมีการพัฒนาในด้านนี้อาจจะมีแนวโน้มที่จะสามารถพัฒนาในด้านอื่นๆ ให้ดีขึ้นไปพร้อมๆ กันได้

4.) การประเมินทรัพยากร ชุมชนบ้านท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

แผนภูมิที่ 4. 4 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

การประเมินทรัพยากร

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนท่าชัย โดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์และด้านผลิตผล ได้คะแนนการประเมินรวมเฉลี่ย 51 คะแนน (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) อยู่ในระดับ พอใช้ และมีระดับศักยภาพแต่ละด้านเฉลี่ย 2.52 คะแนน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) อยู่ในระดับคะแนนระหว่าง น้อยไปจนถึงปานกลาง จากคะแนนการประเมินชุมชนท่าชัยสามารถสรุปได้ว่า มีทรัพยากรของชุมชนอยู่ในระดับพอใช้และมีศักยภาพอยู่ระหว่างน้อยจนถึงปานกลางที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

ด้านทรัพยากรกายภาพ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 1.40 คะแนน อยู่ในระดับ น้อยที่สุด ดังนั้น ชุมชนมีวัฒนธรรมและความโดดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับอำเภอ มีหลักฐานความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ที่มีนัยยะระดับท้องถิ่น เหลือความดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างมาก ไม่

ปรากฏอัตลักษณ์วิถีชีวิตชุมชนที่มีความโดดเด่นและไม่ปรากฏความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทำให้ได้ศักยภาพทรัพยากรต่ำมาก

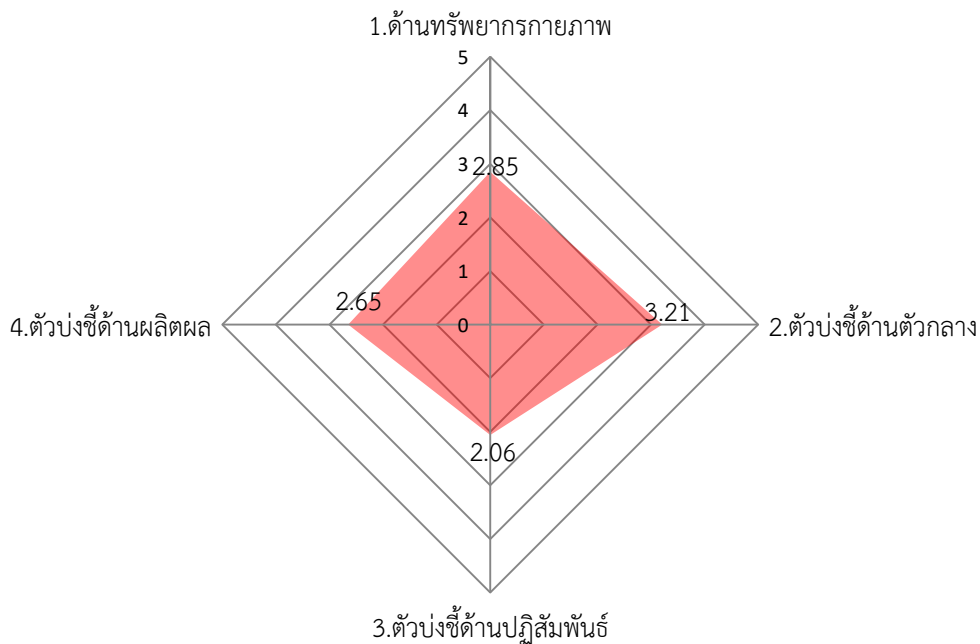
ด้านตัวกลาง มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 3.33 คะแนน อยู่ในระดับปานกลาง ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมาก สามารถช่วยเหลือและพูดคุยได้ ด้านความซื่อสัตย์ของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ในชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด มีกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์จริงให้นักท่องเที่ยวและได้ผลิตผลสร้างสรรค์ มีการนำเสนอวัฒนธรรมบางส่วนที่สืบทอดในท้องถิ่น เช่น การทำเครื่องเงินลายโบราณ ซึ่งคนในท้องถิ่นบางส่วนตระหนักรู้ถึงคุณค่าของชุมชน การเข้าถึงพื้นที่ต้องใช้รถส่วนตัว ไม่มีรถรับจ้าง

ด้านปฏิสัมพันธ์ มีคะแนนเฉลี่ย อยู่ที่ 2.75 คะแนน อยู่ในระดับน้อย ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีกิจกรรมถ่ายทอดทางวัฒนธรรมหลายรูปแบบ เช่น การสาธิตการทำเครื่องเงินลายโบราณ การจำหน่ายเครื่องเงินที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนในราคาถูกมีเยา มีการดัดแปลงความรู้เดิมเพื่อสร้างเป็นผลิตผลชุมชน มีกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมบางกิจกรรมชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยว และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมผ่านการเยี่ยมชม

ด้านผลิตผล มีคะแนนเฉลี่ย อยู่ที่ 2.60 คะแนน อยู่ในระดับน้อย ดังนี้ ไม่มีการนำเสนอการท่องเที่ยวชมมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต มีกระบวนการด้านการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีการทำงานฝีมือท้องถิ่นมีโปรแกรมการเยี่ยมชมและสอนให้กับนักท่องเที่ยว เช่น มีการให้นักท่องเที่ยวทดลองทำเครื่องเงิน ซึ่งชุมชนบ้านท่าชัยมีผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่นและสร้างสรรค์ระดับชุมชน คือ เครื่องเงินลายโบราณ มีธุรกิจและการตลาดที่รองรับอย่างชัดเจนโดยได้รับรางวัล OTOP 5 ดาว ของตำบล

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านท่าชัยมีระดับตัวบ่งชี้ทรัพยากรในชุมชนด้านตัวกลางค่อนข้างดีกว่าในด้านอื่นๆ ซึ่งในขณะเดียวกันมีระดับตัวบ่งชี้ด้านทรัพยากรกายภาพน้อย จึงสามารถสรุปได้ว่าการมีค่าคะแนนที่ดีด้านตัวกลางบ่งบอกถึงความสามารถของคนในชุมชนที่มีการแสดงออกทางภูมิปัญญาค่อนข้างดีซึ่งหากมีการพัฒนาในจุดนี้ให้เข้มข้นจะสามารถพัฒนาด้านอื่นๆ ไปพร้อมกันได้

5.) การประเมินทรัพยากร ชุมชนบ้านคุกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

แผนภูมิที่ 4. 5 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านคุกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

การประเมินทรัพยากร

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านคุกพัฒนา โดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์และด้านผลิตผล ได้คะแนนการประเมินรวมเฉลี่ย 55 คะแนน (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) อยู่ในระดับ พอใช้ และมีระดับศักยภาพแต่ละด้านเฉลี่ย 2.69 คะแนน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) อยู่ในระดับคะแนนระหว่าง น้อยไปจนถึงปานกลาง จากคะแนนการประเมินชุมชนบ้านคุกพัฒนาสามารถสรุปได้ว่า มีทรัพยากรของชุมชนอยู่ในระดับพอใช้และมีศักยภาพอยู่ระหว่างน้อยจนถึงปานกลางที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

ด้านทรัพยากรกายภาพ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.85 คะแนน อยู่ในระดับระหว่าง น้อยไปจนถึงปานกลาง ดังนี้ ชุมชนมีวัฒนธรรมและความโดดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับอำเภอ มีหลักฐานความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์บางส่วนที่มีนัยยะระดับชุมชน เช่น ประเพณีการเล่นว่าวพระร่วง แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่เป็นแบบดั้งเดิม ชีวิตชุมชนที่มีความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นระดับอำเภอ และมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีความเป็นไปได้มี 2 แห่ง ได้แก่ การท่องเที่ยวช่วงประเพณีการประกวดว่าวพระร่วง-พระลือ ช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี และ แหล่งท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตของคนในบ้านคุกพัฒนาที่มีวัฒนธรรมการใช้ชีวิตพอเพียง

ด้านตัวกลาง มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 3.21 คะแนน อยู่ในระดับ ปานกลาง ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวปานกลางสามารถพูดคุยและทักทายได้ ด้านความซื่อสัตย์ของคนใน

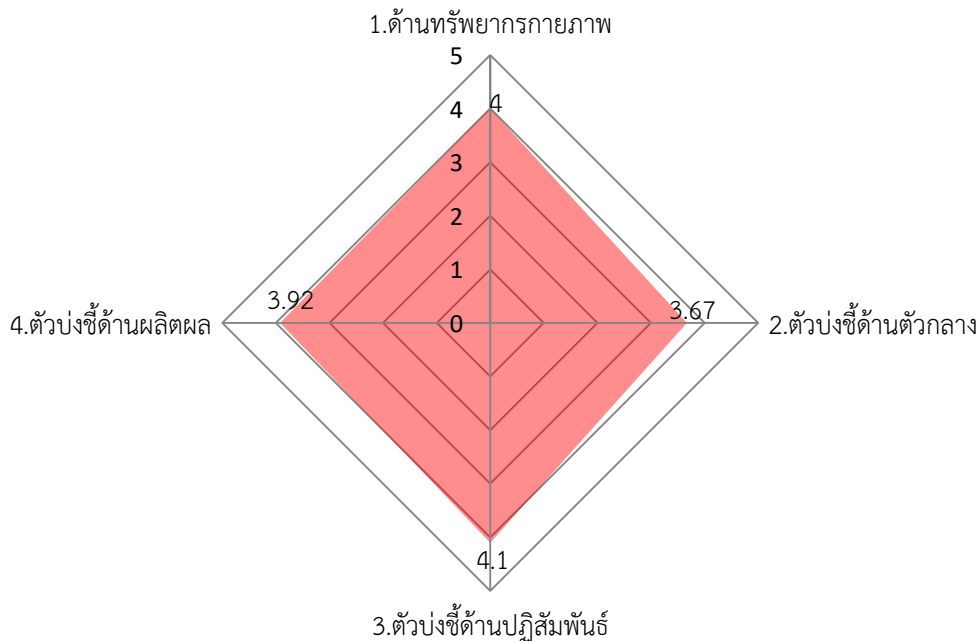
ท้องถิ่น ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ในชุมชนมีการเล่าถึงเรื่องของหายในชุมชนบ้าง มีกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์ร่วมทางวัฒนธรรม เช่น การให้นักท่องเที่ยวทำว้าวพระร่วงของขนาดจำลอง มีการนำเสนอวัฒนธรรมบางส่วนที่สืบทอดในท้องถิ่น เช่น สาธิตการดำนา คนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ตระหนักถึงและอนุรักษ์คุณค่าของชุมชน การเข้าถึงพื้นที่ต้องใช้รถส่วนตัวไม่มีรถสาธารณะ

ด้านปฏิสัมพันธ์ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.06 คะแนน อยู่ในระดับน้อย ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีกิจกรรมถ่ายทอดทางวัฒนธรรมแบบชั่วคราว เริ่มมีการประยุกต์ใช้ความรู้เดิมเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน มีกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมบางผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยว และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านทางการมีส่วนร่วมและผ่านการเยี่ยมชม เช่น กิจกรรมทำว้าวพระร่วงขนาดจำลอง และการปักโฮมสเตย์ เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชนโดยด้านนี้เป็ด้านที่ได้ระดับศักยภาพที่ต่ำที่สุดของชุมชนและระดับต่ำกว่าค่ามาตรฐานเนื่องจากมีรูปแบบของปฏิสัมพันธ์น้อยดังกล่าว

ด้านผลิตผล มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.65 คะแนน อยู่ในระหว่างระดับน้อยไปจนถึงปานกลาง ดังนี้ มีการนำเสนอการเที่ยวชมมรดกทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่เป็นด้านวิถีชีวิต เช่น การปักโฮมสเตย์ มีการนำเสนอวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแต่ยังไม่ใช้รูปแบบการแสดง มีกระบวนการด้านการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีการทำงานฝีมือท้องถิ่นมีโปรแกรมการเยี่ยมชมและสอนให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การทำว้าวพระร่วง การทำหมอนถ่าน ผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีความโดดเด่นและสร้างสรรค์ระดับชุมชน ไม่มีธุรกิจและตลาดที่รองรับอย่างชัดเจน

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านคุพัฒนา มีค่าระดับศักยภาพทรัพยากรในทุกด้านอยู่ในระดับเฉลี่ยที่น้อยไปจนถึงปานกลาง ซึ่งสามารถบอกได้ว่าทุกตัวชี้วัดด้านทรัพยากรที่มีในชุมชนบ้านคุพัฒนา มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาพร้อมกันต่อไปได้ โดยควรที่จะมีการพัฒนาด้านปฏิสัมพันธ์ของในชุมชนก่อน เนื่องจากมีคะแนนต่ำที่สุด ซึ่งจะทำให้บ้านคุพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบในด้านการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เนื่องจากมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนค่อนข้างชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์ซึ่งเป็นจุดแข็งที่จะส่งเสริมด้านอื่นๆ ให้มีศักยภาพมากขึ้น

6.) การประเมินทรัพยากร ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

แผนภูมิที่ 4. 6 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

การประเมินทรัพยากร

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง โดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์และด้านผลิตผล ได้คะแนนการประเมินรวมเฉลี่ย 78 คะแนน (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) อยู่ในระดับ ดี และระดับทรัพยากรแต่ละด้านเฉลี่ย 3.92 คะแนน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) อยู่ในระดับคะแนนระหว่างปานกลางไปจนถึงดี จากคะแนนการประเมินชุมชนบ้านใหม่ตะพังทองสามารถสรุปได้ว่า มีทรัพยากรของชุมชนอยู่ในระดับดีและมีศักยภาพอยู่ระหว่างปานกลางจนถึงดี ซึ่งมีความพร้อมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ ดังนี้

ด้านทรัพยากรกายภาพ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 4.00 คะแนน อยู่ในระดับมาก ดังนี้ ชุมชนมีวัฒนธรรมและความโดดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ระหว่างระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค มีหลักฐานความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ที่มีนัยยะระดับชุมชน เช่น การทำเครื่องสังคโลก แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่เป็นแบบดั้งเดิม มีวิถีชีวิตชุมชนที่มีความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นระดับจังหวัด คือ เครื่องสังคโลกที่เปลี่ยนแปลงแบบเครื่องสังคโลกโบราณซึ่งในชุมชนเป็นหมู่บ้านที่มีการทำเครื่องสังคโลกตลอดแนวเส้นถนนเรียกว่าเป็น ถนนสังคโลก และมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากกว่า 2 แห่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑ์สุเทพสังคโลก แกลลอรี่และ ร้านจำหน่ายเครื่องสังคโลกที่มีการสาธิตการทำเป็นประจำ

ด้านตัวกลาง มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 3.67 คะแนน อยู่ในระดับระหว่างปานกลางจนถึงมาก ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมากสามารถช่วยเหลือ พุดคุยได้ ด้านความซื่อสัตย์ของ

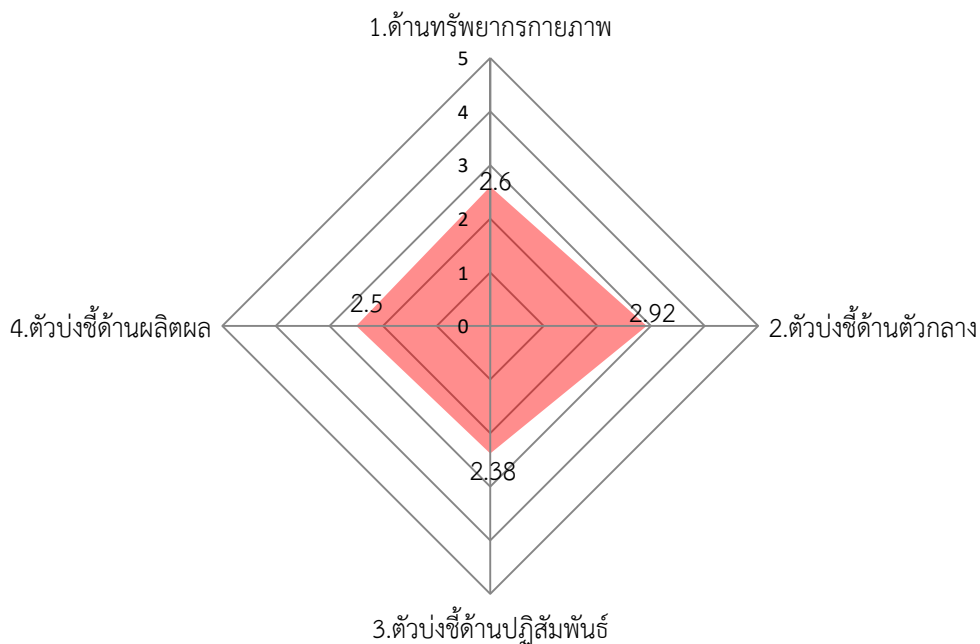
คนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ในชุมชนมีกรณีการเล่าถึงเรื่องของหายในชุมชนบ้าง มีกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์ร่วมทางวัฒนธรรมและได้ผลิตผลสร้างสรรค์ ได้แก่ การให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองปั้นเครื่องสังคโลกด้วยตัวเอง การวาดลวดลายลงบนเครื่องสังคโลก มีการนำเสนอวัฒนธรรมบางส่วนที่สืบทอดในย่าน คนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ตระหนักถึงและอนุรักษ์คุณค่าของชุมชน คือ กิจกรรมการทำเครื่องสังคโลก การเข้าถึงพื้นที่ต้องใช้รถส่วนตัวไม่มีรถสาธารณะ

ด้านภูมิสัมพันธ์ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 4.10 คะแนน อยู่ในระหว่างระดับมาก ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญา โดยมีหลักสูตรการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมหลายรูปแบบ เช่น การสาธิตการทำเครื่องสังคโลก การสอนทำเครื่องสังคโลก มีการดัดแปลงความรู้เดิมเพื่อสร้างเป็นผลิตผลของชุมชน เช่น การทำเครื่องสังคโลกในรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น มีกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมบางผลิตผลชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยว และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวผ่านการมีส่วนร่วมทางกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรม การทำเครื่องสังคโลกด้วยตัวเองโดยมีผู้เชี่ยวชาญสอนให้และเมื่อทำเสร็จจะนำผลงานที่นักท่องเที่ยวทำไปเผาพร้อมเคลือบน้ำยาให้และมีบริการจัดส่งให้ทั่วโลก

ด้านผลิตผล มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 3.92 คะแนน อยู่ในระหว่างระดับปานกลางจนถึงมาก ดังนี้ มีการนำเสนอการเที่ยวชม ประเพณี วิถีชีวิต มรดกทางวัฒนธรรมที่มีตารางเวลาแน่นอน คือ การสอนการทำเครื่องสังคโลก มีการนำเสนอวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแต่ยังไม่ใช้รูปแบบการแสดงผล มีโปรแกรมการเรียนรู้ฐานฝีมือและสอนนักท่องเที่ยวโดยมีตารางเวลาและราคาที่แน่นอน คือ นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเรียนรู้การทำเครื่องสังคโลกแบบง่ายและรวดเร็ว เช่น การวาดลวดลายลงบนเครื่องสังคโลกใช้เวลา 1- 1.5 ชั่วโมงมีราคาตามขนาดของเครื่องสังคโลกที่เราเลือกและแบบเหมาทั้งวัน จะทำตั้งแต่การปั้นเครื่องสังคโลกไปจนถึงการเคลือบและลงลวดลาย ราคา 3,000-4,000 ต่อคน สามารถนำผลิตผลที่ทำเองกลับบ้านได้ ซึ่งผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีความโดดเด่นและสร้างสรรค์อยู่ในระดับระหว่างระดับจังหวัดและระดับชาติ มีธุรกิจและตลาดที่รองรับแต่ไม่ชัดเจน สามารถขยายผลิตภัณฑ์ได้ทั้งในไทยและต่างประเทศแต่การตลาดยังไม่ชัดเจนเนื่องจากเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2561 ชบเซา

จากแผนภูมิที่ 4.6 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง เห็นได้ว่าตัวบ่งชี้ด้านทรัพยากรในชุมชนอยู่ในระดับที่ค่อนข้างเท่าๆกันในระดับมากซึ่งจากการลงพื้นที่พบว่าชุมชนบ้านใหม่ตะพังทองตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าสุโขทัยและเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นในเรื่องของผลิตผลมากที่สุดใน 12 ชุมชนในเมืองเก่าสุโขทัย ซึ่งมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวไปพร้อมกับอีก 11 ชุมชน จึงมีระดับค่าคะแนนที่ค่อนข้างดีและใกล้เคียงกัน

7.) การประเมินทรัพยากร ชุมชนตระพังทองกลาง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

แผนภูมิที่ 4. 7 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนตระพังทองกลาง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

การประเมินทรัพยากร

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนตระพังทองกลาง โดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์และด้านผลิตผล ได้คะแนนการประเมินรวมเฉลี่ย 52.5 คะแนน (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) อยู่ในระดับ พอใช้ และมีระดับศักยภาพแต่ละด้านเฉลี่ย 2.60 คะแนน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) อยู่ในระดับระหว่างน้อยไปจนถึงปานกลาง จากคะแนนการประเมินชุมชนตระพังทองกลางสามารถสรุปได้ว่า มีทรัพยากรของชุมชนอยู่ในระดับพอใช้และมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับที่อยู่ระหว่างน้อยจนถึงปานกลาง ดังนี้

ด้านทรัพยากรกายภาพ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.60 คะแนน อยู่ในระหว่างระดับน้อยกับปานกลาง ดังนี้ ชุมชนมีวัฒนธรรมและความโดดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ระหว่างระดับหมู่บ้านกับระดับอำเภอ มีหลักฐานความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ที่มีนัยยะระดับชุมชน คือ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับตำนานพระร่วง แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่เป็นแบบดั้งเดิม มีวิถีชีวิตชุมชนที่มีความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นระดับจังหวัด และมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากกว่า 2 แห่ง ได้แก่ บ้านข้าวตอกพระร่วง และสถานที่ท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

ด้านตัวกลาง มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.92 คะแนน อยู่ในระดับระหว่าง น้อยกับปานกลาง ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมากสามารถช่วยเหลือ พุดคุยได้ ด้านความซื่อสัตย์ของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่มีความซื่อสัตย์มาก มีกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์ร่วมทาง

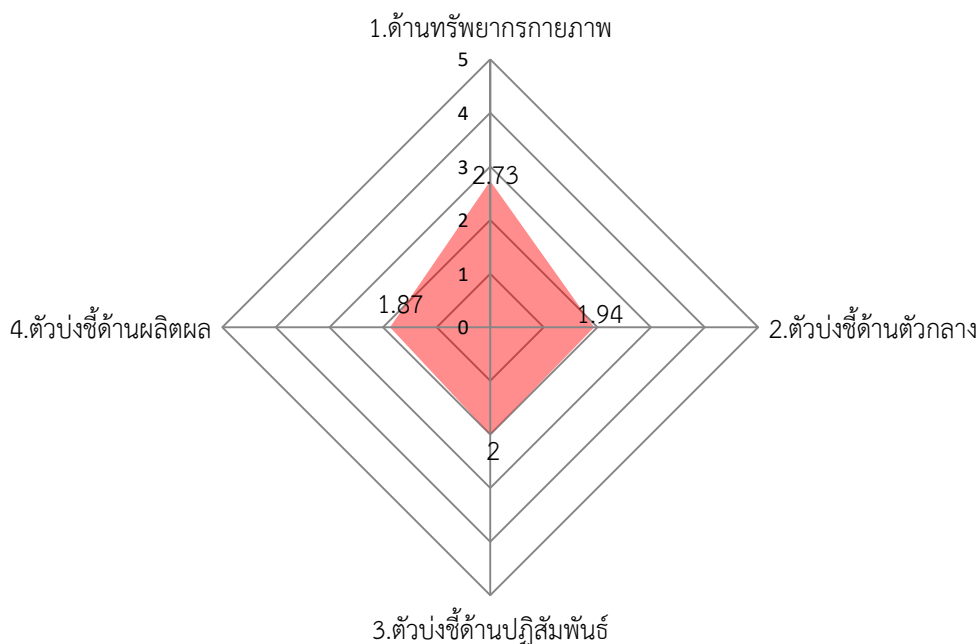
วัฒนธรรมสร้างสรรค์ มีการนำเสนอวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นบางส่วน ได้แก่ การได้ฟังตำนานของพระร่วงจาก พิพิธภัณฑสถานข้าวตอกพระร่วงซึ่งมีการทำเครื่องประดับจากหินข้าวตอกพระร่วงที่เชื่อว่าเป็นเครื่องรางของ ช้าง คนในท้องถิ่นจำนวนน้อยที่ตระหนักรู้คุณค่าของชุมชน การเข้าถึงพื้นที่ต้องใช้รถส่วนตัวไม่มีรถสาธารณะ

ด้านปฏิสัมพันธ์ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.38 คะแนน อยู่ในระดับน้อย ดังนี้ คนใน ท้องถิ่นมีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านทางการทำข้าวตอกพระร่วง เริ่มมีการประยุกต์ใช้ความรู้เดิมเพื่อ เรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน คือ การนำหินข้าวตอกพระร่วงมาเจียรนัยให้มีความสวยงามเพื่อเพิ่มมูลค่าของหิน ข้าวตอกพระร่วง และมีกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว มี กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวผ่านการเยี่ยมชม โดยการสาธิตการเจียรนัย ข้าวตอกพระร่วงหากมีนักท่องเที่ยวสนใจสามารถทดลองทำได้ อย่างไรก็ตามด้านปฏิสัมพันธ์ชุมชนมีระดับ ศักยภาพต่ำที่สุดเนื่องจากไม่มีกิจกรรมที่ชัดเจนในการสร้างประสบการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว

ด้านผลิตผล มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.50 คะแนน อยู่ในระหว่างระดับน้อย ดังนี้ มีการ นำเสนอการเที่ยวชมวิถีชีวิต มีการนำเสนอวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแต่ยังไม่ใช้รูปแบบการแสดง มีกิจกรรมให้เยี่ยม ชมได้แต่ไม่มีสอนนักท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่นและสร้างสรรค์อยู่ในระดับระหว่างระดับชุมชนและ ระดับจังหวัด มีธุรกิจและตลาดที่รองรับแต่ไม่ชัดเจน

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนตะพังทองกลางมีค่าคะแนนในทุกด้านอยู่ในระดับที่น้อย เพราะฉะนั้นชุมชนยังต้องมีการพัฒนาศักยภาพให้ทุกด้านให้มีระดับที่มากขึ้น ซึ่งชุมชนตะพังทองกลางมีตัว บ่งชี้ด้านตัวกลางที่มีระดับคะแนนสูงที่ซึ่งสามารถบอกได้ว่าในคนชุมชนนั้นมีความคุ้นเคยและเป็นมิตรต่อ นักท่องเที่ยว อาจเป็นเพราะที่ตั้งของชุมชนที่อยู่บนเขตเมืองเก่าสุโขทัยและเป็น 1 ใน 12 ชุมชนในย่านเมือง เก่าจึงทำให้คนในชุมชนพบเจอและเคยชินกับนักท่องเที่ยว

8.) การประเมินทรัพยากร ชุมชนลือไท อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

แผนภูมิที่ 4. 8 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนลือไท อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

การประเมินทรัพยากร

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนลือไท โดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์และด้านผลิตผล ได้คะแนนการประเมินรวมเฉลี่ย 42.66 คะแนน (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) อยู่ในระดับ พอใช้ และมีระดับศักยภาพแต่ละด้านเฉลี่ย 2.14 คะแนน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) อยู่ในระดับคะแนนน้อย จากคะแนนการประเมินชุมชนลือไทสามารถสรุปได้ว่ามีทรัพยากรของชุมชนอยู่ในระดับพอใช้และมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับน้อย ดังนี้

ด้านทรัพยากรกายภาพ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.73 คะแนน อยู่ในระหว่างระดับน้อยกับปานกลาง ดังนี้ ชุมชนมีวัฒนธรรมและความโดดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นระดับอำเภอ มีหลักฐานความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์บางส่วน คือ การทำกระถาง แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่เป็นแบบดั้งเดิมบางส่วน มีวิถีชีวิตชุมชนที่มีความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นระดับอำเภอและมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ แหล่งท่องเที่ยวบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์

ด้านตัวกลาง มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 1.94 คะแนน อยู่ในระดับระหว่าง น้อยที่สุดกับน้อย ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมากสามารถช่วยเหลือ พุดคุยได้ ด้านความซื่อสัตย์ของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่มีการเล่าถึงความโปร่งใสในท้องถิ่น แต่ไม่มีกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์ร่วมทางวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ถึงแม้ว่าจะมีวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น คือ การทำกระถางโบราณ แต่ไม่มี

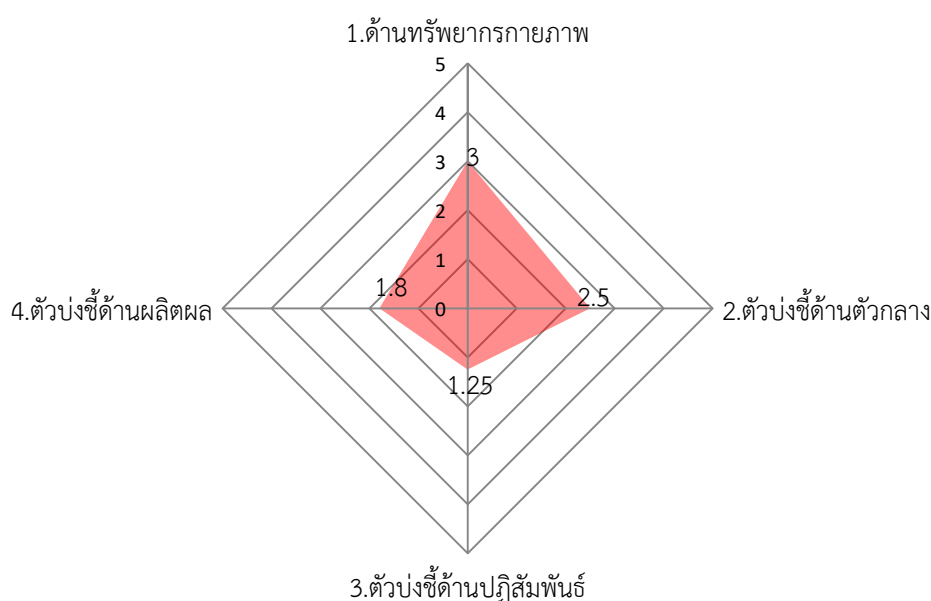
การนำเสนออย่างเป็นทางการ คนในท้องถิ่นบางส่วนตระหนักรู้คุณค่าของชุมชนแต่ส่วนมากยังไม่แสดงออก การเข้าถึงพื้นที่ต้องใช้รถส่วนตัวไม่มีรถสาธารณะ

ด้านปฏิสัมพันธ์ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.00 คะแนน อยู่ในระดับน้อย ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาเป็นประจำ เริ่มมีการประยุกต์ใช้ความรู้เดิมเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน เช่น มีการสอนทำกระทงอย่างง่ายแก่นักท่องเที่ยว มีกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยว และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวผ่านการเยี่ยมชมแต่ไม่เป็นทางการ

ด้านผลิตผล มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 1.87 คะแนน อยู่ในระหว่างระดับน้อยที่สุดกับน้อย เนื่องจาก ไม่มีการนำเสนอการเที่ยวชมวิถีชีวิต ไม่มีรูปแบบแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นและการเรียนรู้งานฝีมือ ซึ่งผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่นและสร้างสรรค์อยู่ในระดับระหว่างระดับชุมชนและระดับจังหวัด สามารถขายกระทงในช่วงงานลอยกระทงเป็นอาชีพหลักของกลุ่มหัตถกรรมแต่ยังไม่สามารถทำการวิเคราะห์การตลาดหรือขายกิจการได้เนื่องจากไม่มีกำลังคน

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนลือไทม์มีค่าระดับศักยภาพทรัพยากรในทุกด้านอยู่ในระดับเฉลี่ยที่น้อย เพราะฉะนั้นชุมชนยังต้องมีการพัฒนาศักยภาพให้ทุกด้านให้มีระดับที่มากขึ้น ซึ่งชุมชนลือไทม์ตัวบ่งชี้ด้านผลิตผลของชุมชนที่น้อย ซึ่งอาจส่งผลทำให้ด้านอื่นๆไม่มีศักยภาพ ที่แต่เนื่องจากชุมชนลือไทม์ตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าสุโขทัยและเป็น 1 ใน 12 ชุมชนในย่านเมืองเก่า มีศักยภาพด้านกายภาพที่มีเอกลักษณ์ซึ่งทำให้มีแนวโน้มที่จะสามารถพัฒนาด้านอื่นๆ ต่อไปได้

9.) การประเมินทรัพยากร ชุมชนศรีชุม อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

แผนภูมิที่ 4. 9 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนศรีชุม อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

การประเมินทรัพยากร

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนศรีชุม โดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านภูมิสัมพันธ์และด้านผลิตผล ได้คะแนนการประเมินรวมเฉลี่ย 44 คะแนน (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) อยู่ในระดับ พอใช้ และมีระดับศักยภาพทรัพยากรแต่ละด้านเฉลี่ย 2.14 คะแนน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) อยู่ทรัพยากรน้อย จากคะแนนการประเมินชุมชนศรีชุมสามารถสรุปได้ว่ามีทรัพยากรของชุมชนอยู่ในระดับพอใช้และมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

ด้านทรัพยากรกายภาพ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 3.00 คะแนน อยู่ในระดับปานกลาง ดังนี้ ชุมชน มีวัฒนธรรมและความโดดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน มีหลักฐานความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ในระดับชุมชน แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่เป็นแบบดั้งเดิมทั้งหมด มีวิถีชีวิตชุมชนที่มีความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นระดับหมู่บ้านและความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ แหล่งท่องเที่ยวบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์

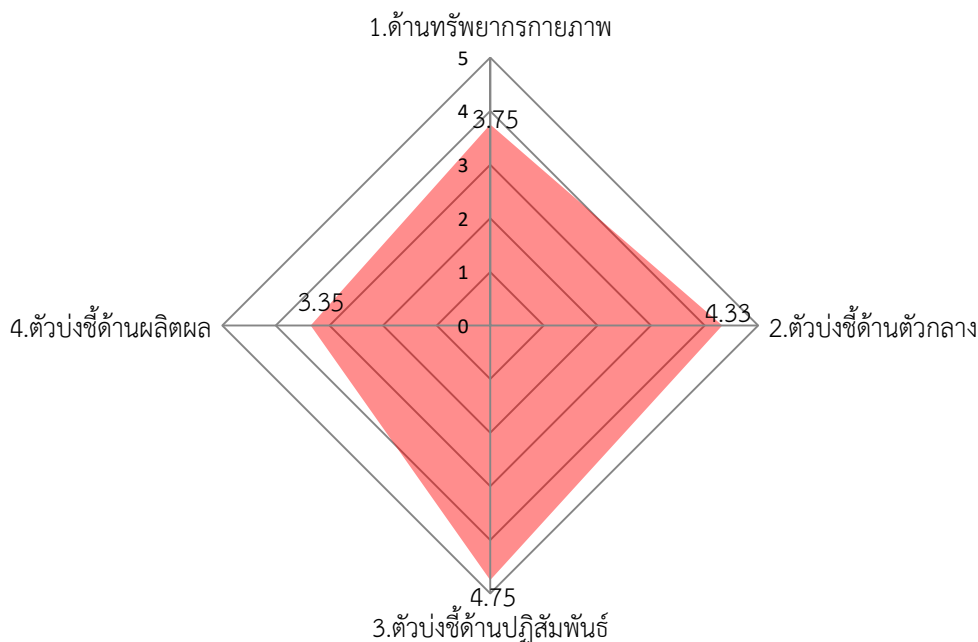
ด้านตัวกลาง มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.50 คะแนน อยู่ในระดับระหว่าง น้อยกับปานกลาง ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวปานกลาง ยึดหลักทนายได้แต่ไม่สะดวกพูดคุยนัก ด้านความซื่อสัตย์ของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่มีความซื่อสัตย์อยู่ในระดับมากที่สุด แต่ไม่มีกิจกรรมและการนำเสนอที่ส่งเสริมประสบการณ์ร่วมทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ คนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ตระหนักถึงคุณค่าของชุมชน การเข้าถึงพื้นที่ต้องใช้รถส่วนตัวไม่มีรถสาธารณะ

ด้านภูมิสัมพันธ์ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 1.25 คะแนน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาเป็นประจำ เริ่มมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาความรู้เดิมเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน ในชุมชนมีวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ยังไม่มีมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และไม่มีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งในด้านนี้มีระดับคะแนนน้อยที่สุด เนื่องจากมีคนเดียวในชุมชนที่เป็นผู้สืบสานต่อยอดวัฒนธรรมเท่านั้น

ด้านผลิตผล มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 1.80 คะแนน อยู่ในระหว่างระดับน้อยสุดกับน้อย ดังนี้ ในชุมชนไม่มีการนำเสนอการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิต แต่มีการนำเสนอวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแต่ไม่ใช้รูปแบบการนำเสนอ ไม่มีการเรียนรู้งานฝีมือท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นมีความโดดเด่นและสร้างสรรค์อยู่ในระดับชุมชน ได้แก่ ปลาตะเพียนสามเกลอ มีธุรกิจและตลาดรองรับแต่ยังไม่มีมีการทำการตลาด

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนศรีชุมมีค่าคะแนนในทุกด้านอยู่ในระดับเฉลี่ยที่น้อย เพราะฉะนั้นชุมชนยังต้องมีการพัฒนาศักยภาพให้ทุกด้านให้ระดับที่มากขึ้น ทั้งนี้ชุมชนศรีชุมมีตัวบ่งชี้ด้านกายภาพมากที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ เนื่องจากเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าสุโขทัยและเป็น 1 ใน 12 ชุมชนในย่านเมืองเก่า ที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนด้านการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ซึ่งทำให้มีแนวโน้มที่จะสามารถพัฒนาด้านอื่นๆ ต่อไป

10.) การประเมินทรัพยากร ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย

แผนภูมิที่ 4. 10 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย

การประเมินทรัพยากร

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านทุ่งหลวง โดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์และด้านผลิตผล ได้คะแนนการประเมินรวมเฉลี่ย 76 คะแนน (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) อยู่ในระดับ ดี และมีระดับทรัพยากรแต่ละด้านเฉลี่ย 3.83 คะแนน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) อยู่ในระดับคะแนนระหว่างปานกลางกับมาก จากคะแนนการประเมินชุมชนบ้านทุ่งหลวงสามารถสรุปได้ว่า มีทรัพยากรของชุมชนอยู่ในระดับดีและชุมชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับที่อยู่ระหว่างปานกลางถึงมาก ดังนี้

ด้านทรัพยากรกายภาพ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 3.75 คะแนน อยู่ในระดับปานกลางกับมาก ดังนี้ ชุมชน มีวัฒนธรรมและความโดดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างระดับจังหวัดกับภูมิภาค มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีนัยยะระหว่างระดับท้องถิ่นกับระดับชาติ แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่เป็นแบบดั้งเดิมทั้งหมด มีวิถีชีวิตชุมชนที่มีความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นระดับจังหวัดและมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีความเป็นไปได้ 2 แห่ง ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวการทำเครื่องปั้นดินเผาในชุมชน และ วัดลาย

ด้านตัวกลาง มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 3.96 คะแนน อยู่ในระดับระหว่าง ปานกลางกับมาก ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมาก สามารถช่วยเหลือ พุดคุยได้ ด้านความซื่อสัตย์ของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความซื่อสัตย์ มีกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์ร่วมกับ

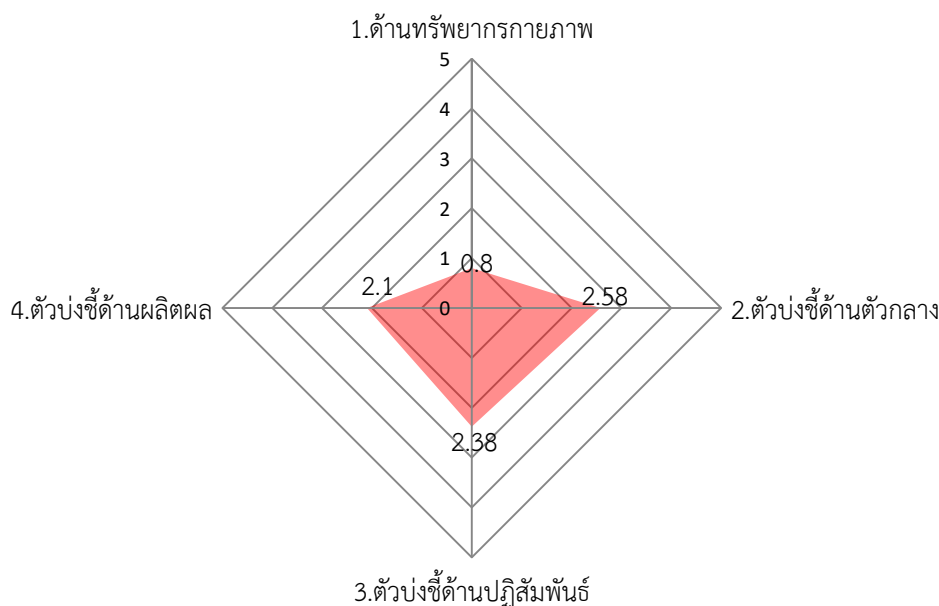
นักท่องเที่ยวและได้ผลิตผลสร้างสรรค์ เช่น การทำเครื่องปั้นดินเผาด้วยตัวเอง มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สืบทอดในท้องถิ่นบางส่วน ได้แก่ วิถีชีวิตการทำเครื่องปั้นดินเผาในแต่ละบ้านที่มีรูปแบบไม่เหมือนกัน คนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ตระหนักรู้และอนุรักษ์คุณค่าชุมชน การเข้าถึงพื้นที่ไม่มีรถสาธารณะต้องใช้รถส่วนตัว

ด้านปฏิสัมพันธ์ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 4.25 คะแนน อยู่ในระดับมาก ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีทักษะและหลักสูตรในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การถ่ายทอดการทำเครื่องปั้นดินเผาแก่นักท่องเที่ยวและเคยมีการนำไปสอนในวิชาเรียนของโรงเรียนในชุมชน มีการสร้างผลผลิตจากวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทในปัจจุบัน คือ การทำเครื่องปั้นดินเผาเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องใช้ในครัวเรือน ส่วนใหญ่มีกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้และมีกิจกรรมที่มีส่วนร่วมสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับผลผลิตของชุมชน

ด้านผลิตผล มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 3.35 คะแนน อยู่ในระดับปานกลางกับมาก ดังนี้ ในชุมชนมีการนำเสนอการเที่ยวชมวิถีชีวิตและมีการนำเสนอวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแต่ไม่ใช่รูปแบบการแสดงแต่เป็นวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้านในชุมชนที่มีการทำเครื่องปั้นดินเผาอยู่เป็นประจำ ผลผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นมีความโดดเด่นและสร้างสรรค์อยู่ในระดับจังหวัดซึ่งมีธุรกิจและตลาดรองรับค่อนข้างชัดเจน

จากแผนภูมิที่ 4.10 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านทุ่งหลวง การประเมินทรัพยากรพบว่าบ้านทุ่งหลวงมีระดับคะแนนที่โดดเด่นด้านปฏิสัมพันธ์ ซึ่งสามารถบอกได้ว่าคนในชุมชนมีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีกิจกรรมในชุมชนที่กำลังพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น เริ่มมีโครงการทำโฮมสเตย์ในชุมชน รวมทั้งมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งที่สามารถเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนได้ ข้อเสนอแนะที่พบคือคนในชุมชนยังมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อประกอบอาชีพเป็นหลัก บ้านทุ่งหลวงจึงมีแนวโน้มที่จะสามารถพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

11.) การประเมินทรัพยากร ชุมชนบ้านพรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร

แผนภูมิที่ 4. 11 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนบ้านพรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร

การประเมินทรัพยากร

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านทุ่งหลวง โดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์และด้านผลิตผล ได้คะแนนการประเมินรวมเฉลี่ย 39.5 คะแนน (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) อยู่ในระดับ น้อย และมีระดับทรัพยากรแต่ละด้านเฉลี่ย 1.97 คะแนน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) อยู่ในระดับคะแนนน้อยที่สุด จากคะแนนการประเมินชุมชนบ้านพรานกระต่ายสามารถสรุปได้ว่า มีทรัพยากรของชุมชนอยู่ในและมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับที่น้อย ดังนี้

ด้านทรัพยากรกายภาพ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 0.80 คะแนน อยู่ในระหว่างระดับไม่มีศักยภาพทรัพยากรเลยหรือน้อยที่สุด เนื่องจาก ชุมชนมีวัฒนธรรมและความโดดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างระดับหมู่บ้านกับระดับอำเภอ ไม่ปรากฏหลักฐานความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ไม่ปรากฏแหล่งท่องเที่ยวดังเดิม มีวิถีชีวิตชุมชนที่มีความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นระดับหมู่บ้านและมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีความเป็นไปได้ 1 แห่ง ได้แก่ เหมืองศิลาแลง

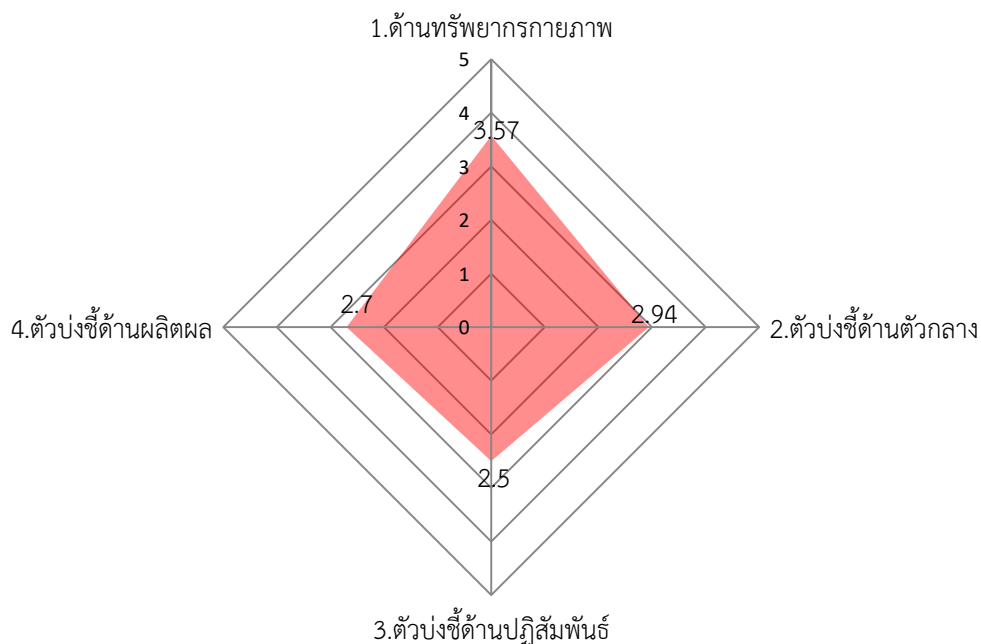
ด้านตัวกลาง มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.85 คะแนน อยู่ในระดับระหว่าง น้อยกับปานกลาง ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมาก สามารถช่วยเหลือ พุดคุยได้ ด้านความซื่อสัตย์ของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความซื่อสัตย์แต่มีของราคาเกินจริงบ้าง มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมนักท่องเที่ยว มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สืบทอดในท้องถิ่นบางส่วน คนในท้องถิ่นส่วนน้อยตระหนักรู้และอนุรักษ์คุณค่าชุมชน การเข้าถึงพื้นที่ไม่มีรถสาธารณะต้องใช้รถส่วนตัวและเดินเท้าเข้าไปในพื้นที่

ด้านปฏิสัมพันธ์ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.38 คะแนน อยู่ในระดับระหว่างน้อยกับปานกลาง ดังนั้น คนในท้องถิ่นมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบชั่วคราว ได้แก่ การทำหัตถกรรมไม้และกะลามะพร้าว มีการสร้างผลิตผลจากวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ยังไม่มี การคิดถึงบริบทของพื้นที่ นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมบางกิจกรรมของชุมชนและสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการเยี่ยมชมชุมชนตามโอกาสเท่านั้น

ด้านผลิตผล มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.10 คะแนน อยู่ในระดับน้อย ดังนั้น ไม่มีการนำเสนอการเที่ยวชมมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ไม่มีรูปแบบการแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น ไม่มีโปรแกรมการเรียนรู้งานฝีมือท้องถิ่น มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์ระหว่างระดับชุมชนกับระดับจังหวัด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากไม้และกะลามะพร้าว มีธุรกิจและการตลาดที่รองรับอย่างชัดเจนและเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ได้รับรางวัล OTOP 5 ดาว

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านพรานกระต่าย พบว่ามีทรัพยากรกายภาพน้อยที่สุดในขณะเดียวกันมีทรัพยากรด้านตัวกลาง ปฏิสัมพันธ์และผลิตผลที่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสามารถบอกได้ว่าภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชนบ้านพรานกระต่ายอาจจะยังไม่มี ความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์มากพอแต่มีความพร้อมในด้านอื่นๆที่จะสามารถช่วยผลักดันให้ทรัพยากรด้านกายภาพมีความโดดเด่นเพิ่มขึ้น

12.) การประเมินทรัพยากร ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร,

แผนภูมิที่ 4. 12 แสดงค่าคะแนนการประเมินทรัพยากรชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร

การประเมินทรัพยากร

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านทุ่งหลวง โดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์และด้านผลิตผล ได้คะแนนการประเมินรวมเฉลี่ย 59.13 คะแนน (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) อยู่ในระดับ พอใช้ และมีระดับทรัพยากรแต่ละด้านเฉลี่ย 2.93 คะแนน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) อยู่ในระดับคะแนนระหว่างน้อยกับปานกลาง จากคะแนนการประเมินชุมชนสามารถสรุปได้ว่า มีทรัพยากรของชุมชนอยู่ในระดับพอใช้และชุมชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับที่อยู่ระหว่างน้อยกับปานกลาง ดังนี้

ด้านทรัพยากรกายภาพ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 3.57 คะแนน อยู่ในระดับระหว่างปานกลางกับมาก ดังนี้ ชุมชน มีวัฒนธรรมและความโดดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างระดับจังหวัดกับระดับภูมิภาค มีหลักฐานความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ระดับท้องถิ่น ได้แก่ การทำพระพิมพ์ แหล่งท่องเที่ยวมีความดั้งเดิมครั้งหนึ่งของทั้งหมด วิถีชีวิตชุมชนมีความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นในระดับระหว่างอำเภอกับจังหวัด มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวประมาณ 2 แห่ง ได้แก่ วัดพระบรมธาตุและชุมชนตลาดเก่านครชุม

ด้านตัวกลาง มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.94 คะแนน อยู่ในระดับระหว่าง น้อยกับปานกลาง ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมาก สามารถช่วยเหลือ พุดคุยได้ ด้านความซื่อสัตย์ของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่มีการบอกเล่าถึงเรื่องของหายบ้าง มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและมีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สืบทอดในท้องถิ่นบางส่วน ได้แก่ การทำพระพิมพ์ การกวนขนมกระยาสารท ซึ่งคนในท้องถิ่นบางส่วนตระหนักรู้และอนุรักษ์คุณค่าชุมชน การเข้าถึงพื้นที่ไม่มีรถสาธารณะต้องใช้รถส่วนตัว

ด้านปฏิสัมพันธ์ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.50 คะแนน อยู่ในระดับระหว่างน้อยกับปานกลาง ดังนี้ คนในท้องถิ่นมีกิจกรรมถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นประจำ เช่น การทำพระพิมพ์แต่มีทำบ้านเดียวในชุมชนเท่านั้น และเริ่มมีการดัดแปลงความรู้เดิมเพื่อสร้างเป็นผลิตผลชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับนักท่องเที่ยวบางกิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการเยี่ยมชม

ด้านผลิตผล มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.70 คะแนน อยู่ในระดับระหว่างน้อยกับปานกลาง ดังนี้ มีการนำเสนอการเที่ยวชมวิถีชีวิตและมีการนำเสนอวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแต่ยังไม่ใช้รูปแบบการแสดง ได้แก่ การนั่งรถรางเยี่ยมชมชุมชนนครชุม และมีโปรแกรมสำหรับการเรียนรู้แต่ยังไม่มีสอน เช่น การทำพระพิมพ์มีการสาธิตการพิมพ์พระและให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำในขั้นตอนง่ายๆ คือ การกดแบบพิมพ์พระแต่ไม่มีการสอนที่เป็นทางการ ผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีความโดดเด่นและสร้างสรรค์ในระดับจังหวัดและมีธุรกิจรองรับแต่ยังไม่มีการทำการตลาด

จากการประเมินด้านทรัพยากรชุมชนนครชุม มีระดับคะแนนด้านทรัพยากรกายภาพมากที่สุดซึ่งสามารถบอกได้ว่าชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและมีอัตลักษณ์โดดเด่นทางประวัติศาสตร์จากระดับทรัพยากรที่มีนี้สามารถนำมาต่อยอดเพื่อพัฒนาชุมชนเป็นชุมชนต้นแบบเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

สรุปการประเมินด้านทรัพยากร 12 ชุมชนตัวอย่าง

จากการลงพื้นที่ประเมินด้านทรัพยากร 12 ชุมชน พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน 12 ชุมชน รวมกันทั้งสิ้น 50 คน พบว่าจากกราฟแสดงให้เห็นว่า ชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงระดับมีทรัพยากรที่พอใช้ไปจนถึงดี ซึ่งมีชุมชนที่มีระดับคะแนนตั้งแต่ 55 คะแนนขึ้นไป 5 ชุมชน ซึ่งชุมชนเหล่านี้มีค่าคะแนนด้านทรัพยากรที่อยู่ในระดับที่สามารถพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ ได้แก่ ชุมชนบ้านนาต้นจั่น ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง บ้านทุ่งหลวง นครชุม และบ้านคุกพัฒนา ตามลำดับ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ลำดับที่ 1 ชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย (ระดับคะแนนการประเมินทรัพยากรอยู่ในระดับมาก) จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านนาต้นจั่น อยู่ในระดับที่มีทรัพยากรมากในทุกๆ ด้านซึ่งสามารถบ่งบอกได้ว่าชุมชนบ้านนาต้นจั่นมีทรัพยากรที่คนในชุมชนนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน และสามารถเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ได้

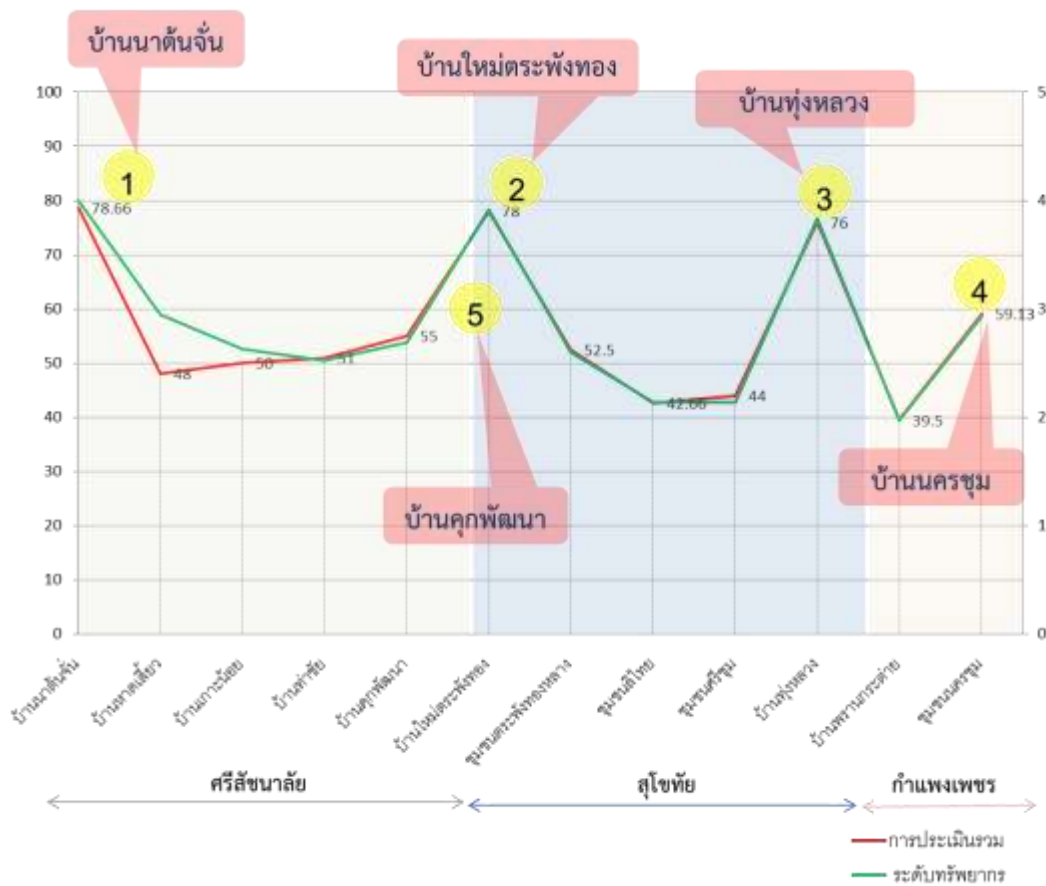
ลำดับที่ 2 ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย (ระดับคะแนนการประเมินทรัพยากรอยู่ระหว่างปานกลางกับมาก) จากการประเมินด้านทรัพยากรมีระดับคะแนนสูงทั้ง 4 ด้าน แต่พบข้อสังเกตว่าการดูแลจัดการเรื่องทรัพยากรของชุมชนบ้านใหม่ตะพังทองส่วนใหญ่จะมีความเชื่อมโยงกันทั้ง 12 ชุมชนในเขตเมืองเก่าสุโขทัยซึ่งชุมชนบ้านใหม่ตะพังทองเป็น 1 ใน 12 ชุมชนเมืองเก่า จะมีความเอื้อเฟื้อกันในการท่องเที่ยว เพราะฉะนั้นชุมชนบ้านใหม่ตะพังทองจึงไม่เหมาะที่จะพัฒนาเป็นชุมชนเดี่ยวเพื่อเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แต่ควรจะมีการพัฒนาพร้อมกันทั้ง 12 ชุมชนในเขตเมืองเก่าเนื่องจากมีความเชื่อมโยงกันในด้านทรัพยากรกายภาพ

ลำดับที่ 3 ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย (ระดับคะแนนการประเมินทรัพยากรอยู่ระหว่างปานกลางกับมาก) จากการประเมินทรัพยากรพบว่าบ้านทุ่งหลวงมีระดับคะแนนที่โดดเด่นด้านภูมิสัมพันธ์ ซึ่งสามารถบอกได้ว่าคนในชุมชนมีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีกิจกรรมในชุมชนที่กำลังพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น เริ่มมีโครงการทำโฮมสเตย์ในชุมชน รวมทั้งมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งที่สามารถเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนได้ ข้อสังเกตที่พบคือคนในชุมชนยังมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อประกอบอาชีพเป็นหลัก บ้านทุ่งหลวงจึงมีแนวโน้มที่จะสามารถพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

ลำดับที่ 4 ชุมชนนครชุม อ.กำแพงเพชร (ระดับคะแนนการประเมินทรัพยากรอยู่ระหว่างน้อยกับปานกลาง) จากการประเมินด้านทรัพยากรชุมชนนครชุมมีคะแนนในด้านทรัพยากรกายภาพมากที่สุดซึ่งสามารถบอกได้ว่าชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและมีอัตลักษณ์โดดเด่นทางประวัติศาสตร์จากระดับทรัพยากรที่มีนี้สามารถนำมาต่อยอดเพื่อพัฒนาชุมชนเป็นชุมชนต้นแบบเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

ลำดับที่ 5 บ้านคุกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย (ระดับคะแนนการประเมินทรัพยากรอยู่ระหว่างน้อยกับปานกลาง) จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านคุกพัฒนา มีระดับคะแนนในตัวเองซึ่งตัวกลางมากที่สุด สามารถบอกได้ว่าในท้องถิ่นมีการนำเสนอวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว

และคนในชุมชนส่วนใหญ่ตระหนักรู้และอนุรักษ์คุณค่าชุมชน ซึ่งบ้านคุณมีการริเริ่มรื้อฟื้นประเพณีเก่าแก่จากเรื่องเล่าในอดีตกลับมาสร้างใหม่และค่อนข้างประสบความสำเร็จสามารถสร้างเอกลักษณ์ที่น่าสนใจให้กับชุมชน คือการเล่นว่าวพระร่วงและในชุมชนยังมีการต่อยอดทรัพยากรธรรมชาติโดยการทำโฮมสเตย์เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนและเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง บ้านคุณพัฒนาจึงมีความเป็นไปได้ที่จะสามารถพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

แผนภูมิที่ 4. 13 แสดงการประเมินทรัพยากร 12 ชุมชน

ตารางที่ 4. 1 แสดงคะแนนการประเมินด้านทรัพยากร

ลำดับ	ชุมชน	จำนวนผู้ตอบ แบบประเมิน	ทรัพยากรกายภาพ	ตัวกลาง	ปฏิสัมพันธ์	ผลิตผล	ระดับทรัพยากรแต่ละ ด้านเฉลี่ย	คะแนนการประเมิน รวมเฉลี่ย
1	บ้านนาต้นจั่น	6	3.3	4.06	4.25	4.37	4.00	78.66
2	บ้านหาดเสี้ยว	5	2.52	3.03	2.75	3.48	2.95	48
3	บ้านเกาะน้อย	1	3.2	2.83	2.25	2.4	2.67	50
4	บ้านท่าชัย	2	1.4	3.33	2.75	2.6	2.52	51
5	บ้านคุพัฒนา	4	2.85	3.21	2.06	2.65	2.69	55
6	ชุมชนบ้านใหม่ตระพังทอง	5	4	3.67	4.1	3.92	3.92	78
7	ชุมชนตระพังทองกลาง	2	2.6	2.92	2.38	2.5	2.60	52.5
8	ชุมชนลิไท	3	2.73	1.94	2	1.87	2.14	42.66
9	ชุมชนศรีชุม	1	3	2.5	1.25	1.8	2.14	44
10	บ้านทุ่งหลวง	4	3.75	3.96	4.25	3.35	3.83	76
11	บ้านพรานกระต่าย	2	0.8	2.58	2.38	2.1	1.97	39.5
12	ชุมชนนครชุม	15	3.57	2.94	2.5	2.7	2.93	59.13
ผู้ตอบแบบประเมินรวม		50 คน						

4.1.2 ผลการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพด้านบริหารจัดการด้วยแบบประเมิน โดยใช้ตัวบ่งชี้ 8 ด้าน ได้แก่ การวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมสร้างสรรค์, การบริหารงานองค์มีประสิทธิภาพ, การบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์, การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง(สำหรับชุมชนที่มีโฮมสเตย์), การบริหารจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, การบริหารจัดการด้านอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนมีประสิทธิภาพ

ซึ่งคะแนนการประเมินด้านบริหารจัดการรวม 8 ด้าน โดยมีค่าคะแนนเต็ม แบ่งเป็นช่วง 2 รูปแบบ คือ คะแนนเต็ม 55 คะแนน สำหรับชุมชนที่มีโฮมสเตย์ แบ่งออกเป็นศักยภาพตามระดับคะแนน ดังนี้ คะแนนตั้งแต่ 45 คะแนนขึ้นไป คือ มีศักยภาพมาก, คะแนน 44 - 30 คะแนน คือ ค่อนข้างมีศักยภาพ, 29-15 คะแนน มีศักยภาพน้อย, ต่ำกว่า 15 คะแนน มีศักยภาพน้อยมาก

คะแนนเต็ม 49 คะแนน สำหรับชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์ คะแนนตั้งแต่ 35 คะแนนขึ้นไป คือ มีศักยภาพมาก, คะแนน 34 - 20 คะแนน คือ ค่อนข้างมีศักยภาพ, 19-10 คะแนน มีศักยภาพน้อย, ต่ำกว่า 10 คะแนน มีศักยภาพน้อยมาก

โดยค่าคะแนนการประเมินศักยภาพด้านบริหารจัดการ จะเป็นค่าคะแนนที่สามารถบอกได้ถึงศักยภาพภาพรวมของการบริหารจัดการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน โดยแต่ละชุมชนมีผลการประเมิน ดังนี้

1.) ชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

การประเมินศักยภาพด้านบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านนาต้นจั่นพบว่า เป็นชุมชนที่มีคะแนนรวมด้านการบริหารจัดการชุมชนที่มีคะแนนสูงที่สุดจาก 12 ชุมชนตัวแทน และ เป็นชุมชนที่มีคะแนนมากที่สุดในรูปแบบของชุมชนที่มีกิจกรรมโฮมสเตย์ ซึ่งอยู่ในช่วงบริเวณพื้นที่ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกเขตอำเภอศรีสัชนาลัย (ตารางที่ 3.1) มีคะแนนเต็มในด้านการวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การบริหารจัดการพื้นที่ การบริหารจัดการความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับชุมชนที่มีโฮมสเตย์ การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวสร้างสรรค์

ส่วนด้านบริหารจัดการที่ยังขาดเป็นบางข้อ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพ ซึ่งยังขาดในเรื่องของการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการถ่ายทอดด้วยภาษาต่างประเทศและขาดการควบคุมดูแลนักท่องเที่ยวโดยรวมที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อชุมชน และด้านบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังไม่มีมีการประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เป็นแบบประเมิน แต่จะมีเป็นรูปแบบการสอบถามความพอใจแก่นักท่องเที่ยวปากเปล่า

จากการประเมินศักยภาพด้านบริหารจัดการบ้านนาต้นจั่นได้คะแนนรวม 52 คะแนน (คะแนนเต็ม 55 คะแนน สำหรับชุมชนที่มีโฮมสเตย์) ซึ่งเป็นคะแนนที่สูงมากสามารถบ่งบอกได้ว่าบ้านนาต้นจั่นมีจุดแข็งในศักยภาพด้านบริหารจัดการที่ดี มีความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและสร้าง

ผลประโยชน์ให้แก่คนชุมชน หากสามารถพัฒนาบุคลากรในชุมชนด้านการใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ จะทำให้มีศักยภาพการบริหารจัดการที่ดีเลิศ

2.) ชุมชนบ้านหาดเลี้ยว อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

การประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านหาดเลี้ยวพบว่า เป็นชุมชนที่มีคะแนนรวมด้านการบริหารจัดการชุมชนมากที่สุดในชุมชนแบบที่ไม่มีกิจกรรมโฮมสเตย์บริเวณพื้นที่ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกช่วงเขต อำเภอศรีสัชนาลัย (ตารางที่ 4.2) ซึ่งมีคะแนนเต็มด้านการวางแผนของผู้รับผิดชอบต่อกิจกรรมท่องเที่ยว และการบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ส่วนด้านการจัดการที่ขาด ได้แก่ ด้านบริหารจัดการองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ขาดในเรื่องของไม่มีแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุม ไม่มีการตั้งสมาชิกชมรมและไม่มีการประเมินผลติดตามแผนงานที่วางไว้ ขาดการพัฒนาบุคลากร ขาดการควบคุมดูแลผลกระทบที่จะเกิดจากนักท่องเที่ยวต่อชุมชน ขาดการบริหารจัดการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ขาดผังแสดงข้อมูล ไม่กำหนดเวลาในการเข้าใช้พื้นที่ตามวันเวลาที่ชัดเจน และขาดในด้านการบริหารจัดการผลิตผล ไม่มีตารางเวลากิจกรรมการเรียนรู้ ในชุมชนไม่ปรากฏเรื่องผลประโยชน์ของชุมชนที่ได้รับทางตรงและทางอ้อมจากการท่องเที่ยว

ด้านการบริหารจัดการที่ไม่มีคะแนนเลย ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการจัดการด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน

จากการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการของชุมชนบ้านหาดเลี้ยว มีคะแนนรวม 25 คะแนน (คะแนนเต็ม 49 คะแนน สำหรับชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์) คือ ค่อนข้างมีศักยภาพ ข้อสังเกตคือ แสดงว่าชุมชนบ้านหาดเลี้ยวให้ความสำคัญต่อการเป็นชุมชนท่องเที่ยวสร้างสรรค์ด้วยผลิตผลของชุมชนที่มีอยู่แต่อาจจะยังมีการบริหารจัดการที่ไม่ทั่วถึงในทุกด้าน ทำให้ชุมชนยังร่วมมือกันทำกิจกรรมไม่เข้มแข็งนัก หรือชุมชนอาจมีการบริหารจัดการที่มีศักยภาพมาก่อนแต่ขาดความสม่ำเสมอจึงทำให้ขาดการบริหารจัดการที่ครบทุกด้าน

3.) ชุมชนบ้านเกาะน้อย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

การประเมินด้านศักยภาพการบริหารจัดการของชุมชนเกาะน้อย พบว่า เป็นชุมชนที่มีคะแนนรวมด้านการบริหารจัดการชุมชนน้อยที่สุดในชุมชนแบบที่ไม่มีกิจกรรมโฮมสเตย์บริเวณพื้นที่ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกช่วงเขต อำเภอศรีสัชนาลัย (ตารางที่ 4.2) ซึ่งจากการประเมินทั้ง 8 ด้าน มีด้านที่ไม่ได้คะแนนเลยถึง 6 ด้าน ได้แก่ การวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การบริหารจัดการความสามารถการเข้าถึง การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก การบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการบริหารจัดการด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนอีก 2 ด้านที่มีศักยภาพในกานบริหารจัดการ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพ จะมีในเรื่องของการพัฒนาให้บุคลากรสามารถถ่ายทอดภาษาต่างประเทศได้และการบริหารจัดการด้านผลิตผลในเรื่องของการมีสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการของชุมชนบ้านเกาะน้อยได้คะแนนรวม 2 คะแนน (คะแนนเต็ม 49 คะแนน สำหรับชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์) อยู่ในระดับที่มีศักยภาพน้อยมาก ซึ่งศักยภาพการบริหารจัดการส่วนใหญ่ขาดการบริหารจัดการในทุกด้าน ข้อสังเกตที่ได้จากการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการของชุมชนบ้านเกาะน้อย คืออาจเป็นเพราะชุมชนยังไม่มีแนวคิดที่จะพัฒนาชุมชนในด้านการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จึงทำให้แต่ละบ้านยังไม่มีกำลังในการรวมตัวกันในลักษณะองค์กรชุมชน แต่ในชุมชนมีทรัพยากรที่สามารถส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวได้

4.) ชุมชนบ้านท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

การประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านท่าชัยพบว่า เป็นชุมชนที่มีคะแนนรวมด้านการบริหารจัดการชุมชนที่น้อยมากในชุมชนแบบที่ไม่มีกิจกรรมโฮมสเตย์บริเวณพื้นที่ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกช่วงเขต อำเภอศรีสัชนาลัย (ตารางที่ 4.2) แต่มีคะแนนที่เกือบครบทุกข้อในด้านการวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะขาดในเรื่องชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการบริหารการท่องเที่ยวและการวางแผนการจัดกิจกรรมด้านท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมวัฒนธรรมชุมชน ด้านบริหารจัดการองค์กรจะมีในเรื่องชุมชนมีอัตรากำลังเพียงพอต่อกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์และมีการพัฒนาบุคลากรให้สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตได้

ด้านการบริหารจัดการที่ไม่มีคะแนนเลย ได้แก่ การบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การบริหารกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชนจากการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการของชุมชนบ้านท่าชัยได้คะแนนรวม 8 คะแนน (คะแนนเต็ม 49 คะแนน สำหรับชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์) อยู่ในระดับที่มีศักยภาพน้อยมาก ซึ่งศักยภาพการบริหารจัดการส่วนใหญ่ขาดหลายด้าน ข้อสังเกตที่ได้จากการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการของชุมชนบ้านท่าชัย คืออาจเป็นเพราะชุมชนยังไม่มีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยวสร้างสรรค์แต่กำลังมีแนวโน้มที่จะมีการพัฒนาในด้านนี้ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากการมีคะแนนในด้านการบริหารจัดการวางแผนของผู้รับผิดชอบต่อกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มากที่สุดและมีการส่งเสริมให้ในชุมชนมีการพัฒนาบุคลากรให้สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตในชุมชนได้

5.) ชุมชนบ้านคุปพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

จากการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านคุปพัฒนาพบว่า เป็นชุมชนที่มีคะแนนรวมด้านการบริหารจัดการชุมชนเป็นอันดับที่ 2 รองจากชุมชนบ้านนาต้นจั่น เป็นชุมชนแบบที่มีกิจกรรมโฮมสเตย์บริเวณพื้นที่ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกช่วงเขต อำเภอศรีสัชนาลัย (ตารางที่ 3.1) ซึ่งมีคะแนนเต็มในด้านการบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ส่วนด้านการวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังขาดการวางแผนกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมชุมชน ด้านบริหารจัดการองค์กรยังขาดแผนดำเนินการ สมาชิกในชมรมไม่ส่วนในการวางแผนการท่องเที่ยว ไม่มีการประเมินผล อัตรากำลังพลไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว ไม่มีการตั้งสมาชิกชมรม ขาดการฝึกทักษะคนในชุมชน ไม่มีแผนในการควบคุมและข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน มีการ

บริหารจัดการความสามารถการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว แต่ขาดการแสดงข้อมูลข่าวสารในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก แต่ยังขาดสถานที่จำหน่ายของที่ระลึกและการบริการข้อมูลส่วนกลาง มีการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แต่ขาดการประเมินคุณภาพบริการและการประเมินความพึงพอใจนักท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการด้านผลผลิตของชุมชนแต่ยังขาดในด้านส่งเสริมการตลาดให้เหมาะสม การมีสินค้าเชิงสร้างสรรค์แต่ยังขาดตารางกิจกรรม ขาดการบริหารจัดการด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน ทั้งนี้ด้านการบริหารจัดการที่ยังไม่มีคะแนนเลย ได้แก่ การบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การบริหารกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชน

จากการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการของชุมชนบ้านคูกพัฒนาได้คะแนนรวม 35 คะแนน (คะแนนเต็ม 55 คะแนน สำหรับชุมชนที่มีโฮมสเตย์) อยู่ในระดับที่ค่อนข้างมีศักยภาพ ซึ่งศักยภาพการบริหารจัดการส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการครบทั้ง 8 ข้อ แต่จะขาดในส่วนย่อยบางข้อ ข้อสังเกตคือ มีคะแนนสูงในด้านการจัดการผู้รับผิดชอบและการจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนสามารถบอกได้ว่าชุมชนบ้านคูกพัฒนามีแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์

6.) ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง ชุมชนตระพังทองกลาง ชุมชนลิไทและชุมชนศรีชุม อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

จากการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง ชุมชนตระพังทองกลาง ชุมชนลิไทและชุมชนศรีชุม พบว่า เป็นชุมชนที่มีคะแนนรวมด้านการบริหารจัดการค่อนข้างดีทั้ง 4 ชุมชน เป็นชุมชนแบบที่ไม่มีกิจกรรมโฮมสเตย์บริเวณพื้นที่ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกช่วงเขตจังหวัดสุโขทัย (ตารางที่ 4.2) ซึ่งได้คะแนนเต็มในด้านการบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และมีการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพแต่ยังขาดการมีข้อตกลงร่วมกันในการกระจายรายได้จากแหล่งท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการความสามารถการเข้าถึง แต่ขาดยานพาหนะไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก มีการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แต่ยังขาดการประเมินคุณภาพการให้บริการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แต่ไม่มีการประเมินในชุมชน ส่วนมากจะประเมินจากภาพรวมทั้ง 12 ชุมชน ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ มีการบริหารจัดการด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ขาดการทำกิจกรรมรักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว ไม่มีการบันทึกข้อมูลทรัพยากร และขาดการประเมินผลด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการบริหารจัดการด้านผลผลิตแต่ยังขาดด้านการส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสมและด้านการบริหารจัดการที่ยังไม่มีคะแนนเลย ได้แก่ การบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน

จากการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการของชุมชน 4 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง ชุมชนตระพังทองกลาง ชุมชนลิไทและชุมชนศรีชุมได้คะแนนเฉลี่ย 35 คะแนน (คะแนนเต็ม 49 คะแนน สำหรับชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์) อยู่ในระดับที่ค่อนข้างมีศักยภาพ ซึ่งศักยภาพด้านการบริหารจัดการ ด้านการวางแผนของผู้รับผิดชอบของชุมชนที่ชัดเจน และมีการบริหารจัดการองค์กรที่มีประสิทธิภาพมีการประเมินงานอย่างสม่ำเสมอ แต่ขาดการจัดการด้านพื้นที่ส่วนกลางเนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์จึง

ต้องมีการบริหารจัดการพื้นที่ส่วนกลางครอบคลุมทุกชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ซึ่งมี 12 ชุมชนที่ต้องบริหารจัดการด้านพื้นที่พร้อมกัน

7.) ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย

จากการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านทุ่งหลวงพบว่า เป็นชุมชนที่มีคะแนนรวมด้านการบริหารจัดการชุมชนค่อนข้างมาก และเป็นชุมชนเดียวในเขตพื้นที่ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกช่วงเขต จังหวัดสุโขทัย ที่มีกิจกรรมโฮมสเตย์แบบเป็นทางการ (ตารางที่ 4.2) ซึ่งมีคะแนนเต็มในด้านการวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ส่วนด้านการบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพมีการพัฒนาคนในชุมชนให้มีศักยภาพและสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตท้องถิ่นได้แต่ยังขาดการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะการถ่ายทอดด้วยภาษาต่างประเทศ ขาดข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ ด้านบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แต่ขาดในเรื่องการจัดการพื้นที่ส่วนกลางและกำหนดผู้รับผิดชอบในการใช้พื้นที่ส่วนกลาง มีการจัดการด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แต่ยังขาดในเรื่องการมียานพาหนะเข้าไปในพื้นที่และการแสดงข้อมูลข่าวสารในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์ มีการบริหารจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแต่ขาดการให้ข้อมูลด้านการบริการท่องเที่ยว ไม่มีสถานที่จำหน่ายของที่ระลึก ขาดจุดปฐมพยาบาลเบื้องต้น มีการบริหารจัดการ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แต่ยังขาดการประเมินคุณภาพและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว มีการจัดการเรื่องผลิตผลการท่องเที่ยวแต่ยังขาดการจัดตารางกิจกรรมเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักท่องเที่ยวที่แน่นอน และด้านที่ได้คะแนนน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในชุมชน

จากการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการของชุมชนบ้านทุ่งหลวงได้คะแนนรวม 37 คะแนน (คะแนนเต็ม 55 คะแนน สำหรับชุมชนที่มีโฮมสเตย์) อยู่ในระดับที่ค่อนข้างมีศักยภาพ ซึ่งบ้านทุ่งหลวงมีศักยภาพ ด้านการบริหารจัดการในด้านมีการวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ชัดเจน มีการบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพ มีการบริหารจัดการความสามารถในการเข้าถึง มีการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับบ้านพักโฮมสเตย์ที่กำลังเริ่มโครงการ มีการจัดการกิจกรรมและผลิตผลสร้างสรรค์ของชุมชนที่ชัดเจน ข้อสังเกตคือ มีคะแนนสูงในด้านการจัดการผู้รับผิดชอบและการจัดการผลิตผลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สามารถบอกได้ว่าชุมชนบ้านทุ่งหลวงมีศักยภาพด้านการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเป็นชุมชนท่องเที่ยวสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามชุมชนบ้านทุ่งหลวงยังขาดการบริหารจัดการบุคลากรในการสื่อความหมาย จึงควรเน้นการสร้างบุคลากรนักสื่อความหมายของชุมชนให้มากขึ้น

8.) ชุมชนบ้านพรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร

การประเมินด้านศักยภาพการบริหารจัดการของชุมชนบ้านพรานกระต่าย พบว่า เป็นชุมชนที่มีคะแนนรวมด้านการบริหารจัดการชุมชนอยู่ในระดับน้อยและเป็นชุมชนแบบที่ไม่มีกิจกรรมโฮมสเตย์อยู่ในช่วงบริเวณพื้นที่ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกช่วงเขต จังหวัดกำแพงเพชร (ตารางที่ 4.2) ซึ่งการประเมินทั้ง 8 ด้าน มีด้านที่ไม่ได้คะแนนเลยถึง 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การ

บริหารจัดการความสามารถการเข้าถึง การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกการบริหารจัดการกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการบริหารจัดการด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนด้านที่มีการบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แต่ยังคงขาดการมีส่วนร่วมบริหารจัดการท่องเที่ยวของคนในชุมชน ไม่มีคณะกรรมการชมรมที่เป็นคนในชุมชนและไม่มีการร่วมกับองค์กรอื่นๆ มีการบริหารจัดการด้านผลิต มีผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์มีการส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสมและสนับสนุนรายส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้

จากการประเมินศักยภาพด้านบริหารจัดการของชุมชนบ้านพรานกระต่ายได้คะแนนรวม 12 คะแนน (คะแนนเต็ม 49 คะแนน สำหรับชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์) อยู่ในระดับที่มีศักยภาพน้อย เนื่องจากชุมชนยังไม่มีกิจกรรมกลุ่มเพื่อปฏิบัติภารกิจร่วมกันอย่างชัดเจน ทำให้ไม่มีการดำเนินการในรูปแบบขององค์กร ซึ่งศักยภาพการบริหารจัดการส่วนใหญ่ขาดการบริหารจัดการหลายด้าน ข้อสังเกตที่ได้จากการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการของชุมชนบ้านเกาะน้อย คือมีคะแนนด้านการบริหารจัดการผลิตผลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มากที่สุด โดยมีทั้งกลุ่มหัตถกรรมผลิตงานกะลาและไม้ และกลุ่มแม่บ้านทำผลิตภัณฑ์จากกล้วยไข่ แต่ยังไม่มีการพัฒนาต่อยอดเพื่อรองรับการท่องเที่ยว สามารถบอกได้ว่าชุมชนบ้านพรานกระต่ายมีการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนแต่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวสร้างสรรค์

9.) ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร

การประเมินด้านศักยภาพการบริหารจัดการของชุมชนนครชุม พบว่า เป็นชุมชนที่มีคะแนนรวมด้านการบริหารจัดการชุมชนน้อยที่สุดในชุมชนแบบที่ไม่มีกิจกรรมโฮมสเตย์บริเวณพื้นที่ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกช่วงเขต จังหวัดกำแพงเพชร (ตารางที่ 4.2) ซึ่งการประเมินทั้ง 8 ด้าน มีด้านที่ไม่ได้คะแนนเลย 3 ด้าน ได้แก่ ขาดการวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ขาดการบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และขาดการบริหารจัดการด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนด้านที่มีการบริหารจัดการ คือ การบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตในชุมชนได้ แต่จะขาดในเรื่องไม่มีแผนดำเนินงาน ขาดกำลังพลในการให้บริการนักท่องเที่ยว ขาดการกระจายรายได้สู่ชุมชน ด้านการบริหารจัดการความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์ มีเส้นทางท่องเที่ยวและมีกิจกรรมท่องเที่ยวที่ปลอดภัย แต่ยังคงขาด การแสดงผังภาพรวมแหล่งท่องเที่ยวไม่มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าชมพื้นที่และไม่มีการจัดยานพาหนะเข้าไปในพื้นที่ได้อย่างสะดวก ด้านการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีคำชี้แจงขอบเขตและข้อจำกัดการจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวและด้านการบริหารจัดการผลิตผลการท่องเที่ยว มีการนำเสนอการเที่ยวชมมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตจากแหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์ มีผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ มีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางการตลาดและมีการส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสม

จากการประเมินศักยภาพด้านบริหารจัดการของชุมชนนครชุมได้คะแนนรวม 11 คะแนน (คะแนนเต็ม 49 คะแนน สำหรับชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์) อยู่ในระดับที่มีศักยภาพน้อย ซึ่งมีคะแนนการบริหารจัดการด้านการจัดการผลิตผลชุมชนมากที่สุด แสดงว่าในชุมชนมีการให้ความสำคัญต่อผลิตผลชุมชนเนื่องจากยังไม่มีมีการสร้างกิจกรรมที่แสดงออกถึงความร่วมมือของคนในชุมชนอย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าจะมีการรวมกลุ่มแต่

ไม่มีกิจกรรมที่จัดรวมกันมาเป็นระยะยาวนาน แต่ในการบริหารจัดการส่วนด้านอื่นๆ พบว่าชุมชนนครชุมมีคะแนนเกือบทุกข้อในแต่ละหัวข้อหลักของตัวชี้วัดด้านบริหารจัดการ เพียงแต่ในข้อย่อยของแต่ละตัวชี้วัดบางข้อที่ไม่มีคะแนน ซึ่งสามารถบอกได้ว่าชุมชนนครชุม อาจเคยมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แต่ยังไม่มีผลการดำเนินการอย่างจริงจังเท่าที่ควรเนื่องจากขาดการดำเนินการที่ทิ้งช่วงมายาวนาน อย่างไรก็ตาม ชุมชนนครชุมมีความพร้อมในด้านทรัพยากรด้านผลิตผลที่สามารถส่งเสริมการเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

สรุปการประเมินด้านบริหารจัดการของชุมชนตัวอย่าง

จากการประเมินศักยภาพด้านบริหารจัดการพบข้อสังเกตว่า ชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์จะขาดการบริหารจัดการในแต่ละด้านแตกต่างกันไปและมีแนวโน้มว่าขาดการบริหารจัดการในหลายๆ ด้านมากกว่าชุมชนแบบที่มีโฮมสเตย์เนื่องจากชุมชนที่มีโฮมสเตย์มักมีการรวมกลุ่มอาชีพกันภายในพื้นที่อยู่ในระดับหนึ่ง ทำให้มีค่าคะแนนการบริหารจัดการชุมชนอยู่ในระดับที่มากกว่าชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์ นอกจากนั้นยังพบว่าการบริหารจัดการที่ชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดนั้น ได้แก่ การบริหารจัดการด้านพื้นที่ส่วนกลาง และขาดการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชน

4.1.3 ผลการศึกษาชุมชนต้นแบบ : บ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

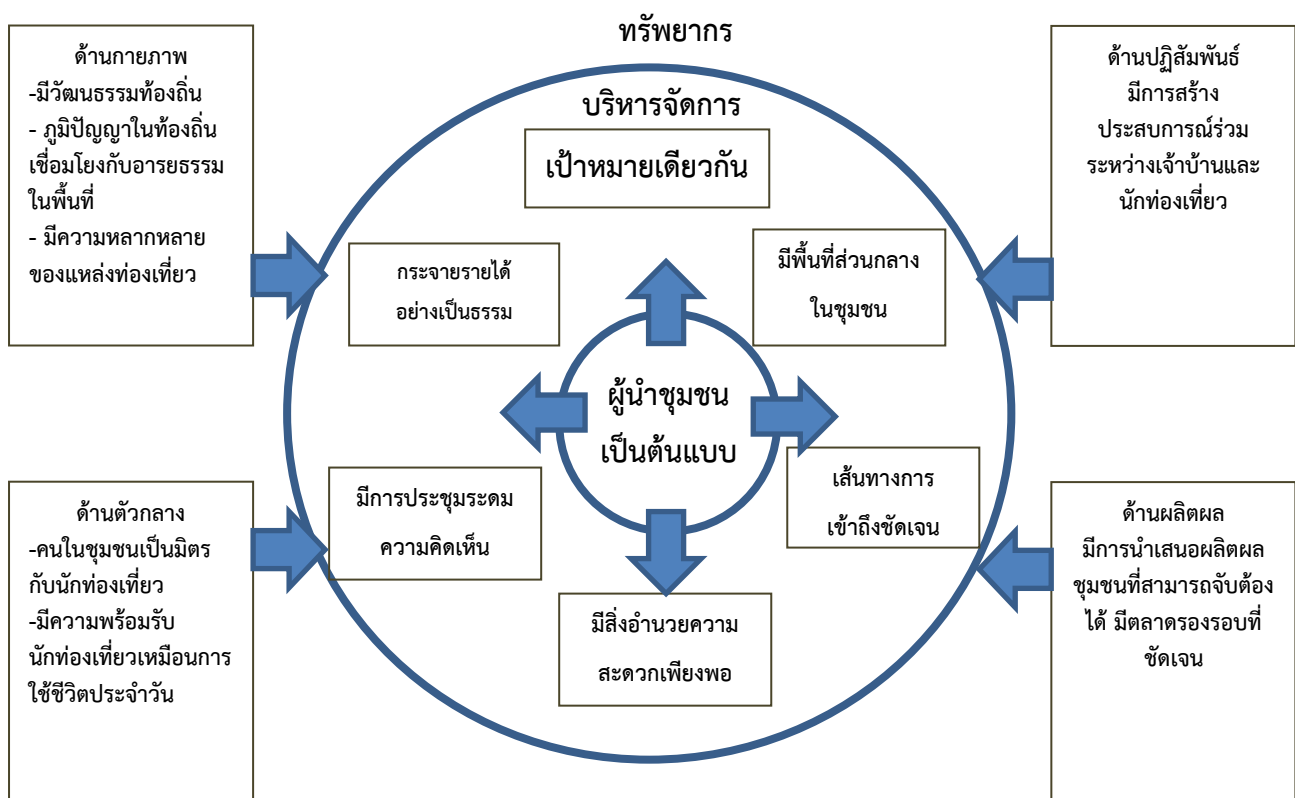
ชุมชนบ้านนาต้นจั่น ตั้งอยู่ในตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัด สุโขทัย ในอดีตคนในชุมชนประกอบอาชีพ ทำไร่ (ข้าวโพด) ทำนา ทอผ้า ในปี พ.ศ. 2534-2541 นางเสงี่ยม แสงวงลา ผู้นำชุมชนที่มีการริเริ่มการทำให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว เกิดจากการจัดตั้งกลุ่มทอผ้ามีสมาชิก 21 คน และส่งชุมชนเข้าประกวด ในโครงการ “หมู่บ้านอุตสาหกรรมชนบทเพื่อการท่องเที่ยว” และมีโอกาสได้ไปศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่นในเรื่อง 1 ตำบล 1ผลิตภัณฑ์ หลังจากศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่น จึงได้แนวทางการทำโฮมสเตย์ และในปี พ.ศ.2547 เริ่มเปิดบ้านของตนเองเพื่อเป็นโฮมสเตย์หลังแรก ต่อมาปี พ.ศ. 2551 มีโฮมสเตย์ในบ้านนาต้นจั่น 16 หลัง ปัจจุบันมีโฮมสเตย์ทั้งหมด 23 หลังและนักท่องเที่ยวให้ความสนใจอย่างต่อเนื่อง โดยแนวคิดในการจัดการชุมชนของชุมชนบ้านนาต้นจั่น เริ่มจากการสร้างศรัทธาในตัวของผู้นำชุมชนเอง ทุ่มเทและอยากให้คนในหมู่บ้านมีรายได้เสริมที่ไม่ต้องรอคอยนักท่องเที่ยวอย่างเดียวแต่ต้องความพร้อมตลอดเวลาที่นักท่องเที่ยวมา ซึ่งเป็นในรูปแบบใช้ชีวิตตามปกติเพื่อรักษาความเป็นบ้านนาต้นจั่นไว้

จากการประเมินด้านทรัพยากรและ การประเมินศักยภาพด้านบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนทำให้พบว่า ทรัพยากรของชุมชนบ้านนาต้นจั่น โดยใช้ตัวบ่งชี้ 4 ด้านในการประเมิน ได้แก่ ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์และด้านผลิตผล มีค่าการประเมินด้านทรัพยากรในพื้นที่อยู่ในระดับศักยภาพของแต่ละด้านเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับ มีศักยภาพมาก ซึ่งภายในชุมชนมีวัฒนธรรมและความโดดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับหลักฐานความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ในชุมชนที่ยังคงเหลืออยู่และมีวิถีชีวิตการเป็นอยู่ในชุมชนที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งที่มีความโดดเด่นและมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น วัดนาต้นจั่นและศูนย์ทำผ้าหมักโคลนที่จัดตั้งขึ้นในชุมชน และจากการประเมินด้านตัวกลาง (Agent) มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ในระดับ

มาก พบว่าคนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมาก สามารถช่วยเหลือและพูดคุยได้ มีกิจกรรมสร้างประสบการณ์ร่วมกับเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งยังได้ผลผลิตสร้างสรรค์ ได้แก่ การทดลองทำผ้าหมักโคลน การทดลองทำข้าวเป็ปหรือก๋วยเตี๋ยวพระร่วง เป็นต้น ด้านปฏิสัมพันธ์ มีระดับศักยภาพทรัพยากรเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่นสู่นักท่องเที่ยว ชาวบ้านในชุมชนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถดัดแปลงความรู้จากวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้เข้ากับปัจจุบันได้ ซึ่งคนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ตระหนักรู้และอนุรักษ์คุณค่าชุมชน

นอกจากนี้การประเมินศักยภาพด้านบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านนาต้นจั่นพบว่า เป็นชุมชนที่มีคะแนนรวมด้านการบริหารจัดการชุมชนที่มีคะแนนสูงที่สุดจาก 12 ชุมชนตัวแทนและ เป็นชุมชนที่มีคะแนนมากที่สุด แต่ในขณะเดียวกันนั้นยังมีด้านบริหารจัดการที่ยังขาด เช่น การพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการถ่ายทอดด้วยภาษาต่างประเทศและขาดการควบคุมดูแลนักท่องเที่ยวโดยรวมที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อชุมชน และด้านบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังไม่มีการประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เป็นแบบประเมิน แต่จะมีเป็นรูปแบบการสอบถามความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวปากเปล่า

จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านนาต้นจั่น อยู่ในระดับที่มีทรัพยากรที่มีศักยภาพมากในทุกๆ ด้านซึ่งสามารถบ่งบอกได้ว่าชุมชนบ้านนาต้นจั่นมีทรัพยากรที่คนในชุมชนนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนและสามารถเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ได้

รูปที่ 4. 1 สรุปรูปแบบการจัดการชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

4.2 สรุปผลการประเมิน 12 ชุมชนตัวอย่าง

4.2.1 สรุปการประเมินด้านทรัพยากร 12 ชุมชนตัวอย่าง

จากการลงพื้นที่ประเมินด้านทรัพยากร 12 ชุมชน พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน 12 ชุมชน รวมกันทั้งสิ้น 50 คน พบว่าจากกราฟแสดงให้เห็นว่า ชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงระดับมีทรัพยากรที่พอใช้ไปจนถึงดี ซึ่งมีชุมชนที่มีระดับคะแนนตั้งแต่ 55 คะแนนขึ้นไป 5 ชุมชน ซึ่งชุมชนเหล่านี้มีค่าคะแนนด้านทรัพยากรที่อยู่ในระดับที่สามารถพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ ได้แก่ ชุมชนบ้านนาต้นจั่น ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง บ้านทุ่งหลวง นครชุม และบ้านคุกพัฒนา ตามลำดับ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ลำดับที่ 1 บ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย (ระดับคะแนนการประเมินทรัพยากรอยู่ในระดับมาก) จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านนาต้นจั่น อยู่ในระดับที่มีทรัพยากรมากในทุกๆ ด้านซึ่งสามารถบ่งบอกได้ว่าชุมชนบ้านนาต้นจั่นมีทรัพยากรที่คนในชุมชนนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน และสามารถเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ได้

ลำดับที่ 2 ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย (ระดับคะแนนการประเมินทรัพยากรอยู่ระหว่างปานกลางกับมาก) จากการประเมินด้านทรัพยากรมีระดับคะแนนสูงทั้ง 4 ด้าน แต่พบข้อสังเกตว่าการดูแลจัดการเรื่องทรัพยากรของชุมชนบ้านใหม่ตะพังทองส่วนใหญ่จะมีความเชื่อมโยงกันทั้ง 12 ชุมชนในเขตเมืองเก่าสุโขทัยซึ่งชุมชนบ้านใหม่ตะพังทองเป็น 1 ใน 12 ชุมชนเมืองเก่า จะมีความเอื้อเฟื้อกันในด้านการท่องเที่ยว เพราะฉะนั้นชุมชนบ้านใหม่ตะพังทองจึงไม่เหมาะที่จะพัฒนาเป็นชุมชนเดี่ยวเพื่อเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แต่ควรจะมีการพัฒนาพร้อมกันทั้ง 12 ชุมชนในเขตเมืองเก่าเนื่องจากมีความเชื่อมโยงกันในด้านทรัพยากรกายภาพ

ลำดับที่ 3 บ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย (ระดับคะแนนการประเมินทรัพยากรอยู่ระหว่างปานกลางกับมาก) จากการประเมินทรัพยากรพบว่าบ้านทุ่งหลวงมีระดับคะแนนที่โดดเด่นด้านภูมิทัศน์ ซึ่งสามารถบอกได้ว่าคนในชุมชนมีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีกิจกรรมในชุมชนที่กำลังพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น เริ่มมีโครงการทำโฮมสเตย์ในชุมชน รวมทั้งมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งที่สามารถเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนได้ ข้อสังเกตที่พบคือคนในชุมชนยังมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อประกอบอาชีพเป็นหลัก บ้านทุ่งหลวงจึงมีแนวโน้มที่จะสามารถพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

ลำดับที่ 4 ชุมชนนครชุม อ.กำแพงเพชร (ระดับคะแนนการประเมินทรัพยากรอยู่ระหว่างน้อยกับปานกลาง) จากการประเมินด้านทรัพยากรชุมชนนครชุมมีคะแนนในด้านทรัพยากรกายภาพมากที่สุดซึ่งสามารถบอกได้ว่าชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและมีอัตลักษณ์โดดเด่นทางประวัติศาสตร์จากระดับทรัพยากรที่มีนี้สามารถนำมาต่อยอดเพื่อพัฒนาชุมชนเป็นชุมชนต้นแบบเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

ลำดับที่ 5 บ้านคุกพัฒนา อ.กำแพงเพชร (ระดับคะแนนการประเมินทรัพยากรอยู่ระหว่างน้อยกับปานกลาง) จากการประเมินทรัพยากรของชุมชนบ้านคุกพัฒนา มีระดับคะแนนในตัวบ่งชี้ตัวกลางมากที่สุด

สามารถบอกได้ว่าในท้องถิ่นมีการนำเสนอวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนส่วนใหญ่ตระหนักถึงและอนุรักษ์คุณค่าชุมชน ซึ่งบ้านคุณมีการริเริ่มรื้อฟื้นประเพณีเก่าแก่จากเรื่องเล่าในอดีตกลับมาสร้างใหม่และค่อนข้างประสบความสำเร็จสามารถสร้างเอกลักษณ์ที่น่าสนใจให้กับชุมชน คือการเล่นว่าวพระร่วง และในชุมชนยังมีการต่อยอดทรัพยากรธรรมชาติโดยการทำโฮมสเตย์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนและเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง บ้านคุณพัฒนาจึงมีความเป็นไปได้ที่จะสามารถพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

4.2.2 สรุปการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

จากการประเมินศักยภาพด้านบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชน ทั้ง 12 ชุมชนตัวอย่าง สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 12 ชุมชน ชุมชนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน ซึ่งมีศักยภาพด้านบริหารจัดการที่แยกออกตามรูปแบบกิจกรรมได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ชุมชนที่มีโฮมสเตย์ และกลุ่มที่ 2 ชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ชุมชนที่มีโฮมสเตย์

ชุมชนที่มีโฮมสเตย์ มี 3 ชุมชน ได้แก่ บ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, บ้านคุปพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัยและบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย ซึ่งจากการประเมินพบว่า

- ชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย มีการบริหารจัดการครบทั้ง 4 ด้าน จะขาดในด้านของการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการการถ่ายถอดภาษาต่างประเทศและไม่มีแผนควบคุมสำหรับนักท่องเที่ยว

- ชุมชนบ้านคุปพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย ซึ่งมีรูปแบบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท ผสมผสานกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์แต่มีความโดดเด่นในด้านการเป็นโฮมสเตย์มากกว่า มีศักยภาพในการบริหารจัดการที่ดีในด้านการวางแผนของผู้รับผิดชอบต่อกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีการบริหารจัดการพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ มีการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกและมีการบริหารจัดการกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนที่ค่อนข้างดี

ด้านที่ยังขาดการบริหารจัดการของชุมชนบ้านคุปพัฒนา คือ ขาดการบริหารจัดการขององค์กรที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีแผนดำเนินการและการประเมินผล อัตรากำลังพลยังไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว ไม่มีการฝึกทักษะคนในชุมชนเพื่อที่สามารถเป็นผู้ถ่ายถอดเรื่องราว ขาดการบริหารด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการด้านผลิตผลชุมชน

- บ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย มีศักยภาพ ซึ่งมีรูปแบบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท ผสมผสานกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ แต่โดดเด่นด้านวิถีชีวิตที่มีอัตลักษณ์ข้างทำหม้อมากกว่า ด้านการบริหารจัดการในด้านมีการวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ชัดเจน มีการบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพ มีการบริหารจัดการความสามารถเข้าถึง การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีสำหรับบ้านพักโฮมสเตย์ที่กำลังเริ่มโครงการ มีการจัดการกิจกรรมและผลิตผลสร้างสรรค์ของชุมชนที่ชัดเจน

ด้านที่ยังขาดการบริหารจัดการของชุมชนบ้านทุ่งหลวง คือ ขาดการจัดการพื้นที่ส่วนกลางเพื่อทำ

กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ขาดการพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้พูดภาษาต่างประเทศ ขาดการกำหนดข้อควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยวในการเข้ามาเที่ยวในชุมชนและขาดการบริหารจัดการด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน

ชุมชนที่มีโฮมสเตย์สามารถสรุปข้อสังเกตได้ว่ามีความพร้อมในด้านวางแผนของผู้รับผิดชอบในด้านต่างๆ แต่จะขาดในเรื่องการพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีประสิทธิภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ขาดในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน และขาดการกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว

กลุ่มที่ 2 ชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์

ชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์ มี 9 ชุมชน ได้แก่ บ้านหาดเลี้ยว อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, บ้านเกาะน้อย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, บ้านท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, บ้านใหม่ตะพังทอง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนตระพังทองกลาง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนลิไท อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนศรีชุม อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, บ้านพรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร และนครชุม จ.กำแพงเพชร ซึ่งจากการประเมินพบว่า

- ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง ชุมชนตระพังทองกลาง ชุมชนลิไทและชุมชนศรีชุม จะมีการบริหารจัดการในลักษณะเดียวกัน (12 ชุมชนเมืองเก่าสุโขทัย) และมีการบริหารจัดการค่อนข้างดี ได้แก่ ด้านการวางแผนของผู้รับผิดชอบของชุมชนที่ชัดเจน มีการบริหารจัดการองค์กรที่มีประสิทธิภาพมีการประเมินงานอย่างสม่ำเสมอ

ด้านที่ยังขาดการบริหารจัดการของทั้ง 4 ชุมชนนี้ คือ ขาดการบริหารจัดการพื้นที่ไม่มีพื้นที่ส่วนกลางในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ชัดเจน ขาดการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชน

- บ้านหาดเลี้ยว อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย มีการบริหารจัดการที่ค่อนข้างดีในด้านผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีการจัดตั้งชมรม มีจัดการพื้นที่ส่วนกลางสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์และมีการบริหารจัดการผลิตผลชุมชนค่อนข้างชัดเจน

ด้านที่ยังขาดการบริหารจัดการของชุมชนบ้านหาดเลี้ยว คือ ขาดการบริหารจัดการด้านกิจกรรมไม่มีการประชุมระหว่างผู้รับผิดชอบ ขาดการประเมินการให้บริการและประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และขาดการบริหารจัดการด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน

- บ้านพรานกระต่าย จ. กำแพงเพชร เป็นชุมชนที่มีแผนการบริหารจัดการโดยรวมค่อนข้างน้อยมาก มีการจัดการที่ดีในด้านของการมีคณะทำงานของผู้รับผิดชอบต่อการบริหารงานด้านผลิตผลเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนที่ชัดเจน แต่ยังคงขาดในเรื่องการบริหารกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การจัดสรรพื้นที่ส่วนกลาง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน

- ชุมชนนครชุม จ. กำแพงเพชร เป็นชุมชนที่มีแผนการบริหารจัดการโดยรวมค่อนข้างน้อยมากมีการจัดการที่ดีในด้านของการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีศักยภาพพร้อมที่จะรับนักท่องเที่ยวได้และมีการจัดการด้านการเข้าถึงพื้นที่กิจกรรมสร้างสรรค์ค่อนข้างชัดเจน แต่โดยรวมแล้วยังขาดการบริหารจัดการชุมชนเกือบทุกด้าน

- ชุมชนบ้านท่าชัยและบ้านเกาะน้อยอ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย เป็นชุมชนที่ขาดการบริหารจัดการชุมชนเกือบทุกด้าน แต่จะมีศักยภาพด้านการบริหารจัดการสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ข้อสังเกตที่ได้จากการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการของชุมชนบ้านเกาะน้อยและบ้านท่าชัยคืออาจเป็นเพราะชุมชนยังไม่มีแนวคิดที่จะพัฒนาชุมชนในด้านการท่องเที่ยวสร้างสรรค์แต่ในชุมชนมีทรัพยากรที่สามารถส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวได้

ข้อสังเกตของการบริหารจัดการชุมชน 12 ชุมชน คือชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์จะขาดการบริหารจัดการในแต่ละด้านแตกต่างกันไปและมีแนวโน้มว่าขาดการบริหารจัดการในหลายๆ ด้านมากกว่าชุมชนที่มีการทำโฮมสเตย์ ส่วนชุมชนที่มีโฮมสเตย์จะมีค่าคะแนนการบริหารจัดการชุมชนอยู่ในระดับที่มากกว่าชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์เนื่องจากชุมชนที่มีโฮมสเตย์จะมีกิจกรรมสร้างสรรค์ในชุมชนที่ชัดเจนสามารถกำหนดแผนการจัดการได้ง่ายและชัดเจนกว่าชุมชนแบบไม่มีโฮมสเตย์ จากการประเมินด้านการบริหารจัดการทั้ง 12 ชุมชนพบว่าด้านที่ขาดมากที่สุดคือ ขาดการบริหารจัดการพื้นที่ และขาดการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชน

ตารางที่ 4. 2 สรุปคะแนนการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ตัวชี้วัด	อ.ศรีสัชนาลัย					จ.สุโขทัย				จ.กำแพงเพชร		
	1.ชุมชน บ้านนาต้นจั่น (โฮมสเตย์)	2.ชุมชน บ้าน หาด เสี้ยว	3.ชุมชน บ้านเกาะ น้อย	4.ชุมชน บ้านท่า ชัย	5.ชุมชน บ้านคูก พัฒนา (โฮมสเตย์)	6.ชุมชนบ้าน ใหม่ตระพัง ทอง *	7.ชุมชน ตระพัง ทองหลาง*	8.ชุมชน ลิไท*	9.ชุมชนศรี ชุม*	10.ชุมชน บ้านทุ่ง หลวง (โฮมสเตย์)	11.ชุมชน บ้านพราน กระต่าย	12.ชุมชน นครชุม
1.วางแผนของ ผู้รับผิดชอบ (คะแนนเต็ม6)	6	6	0	4	5	6	6	6	6	6	3	0
2.การบริหารจัดการ องค์กร (คะแนนเต็ม15)	13	7	1	2	8	14	14	14	14	11	4	4
3.การบริหารจัดการ พื้นที่ (คะแนนเต็ม3)	3	3	0	0	3	0	0	0	0	1	0	0
4.การบริหารจัดการ ด้านการเข้าถึง (คะแนนเต็ม6)	6	2	0	1	4	5	4	4	4	4	0	2
5.การบริการสิ่ง อำนวยความสะดวก (โฮมสเตย์) (คะแนนเต็ม6)	6	-	-	-	4	-	-	-	-	3	-	-
6.การบริหารจัดการ กิจกรรม (คะแนนเต็ม5)	4	0	0	0	4	3	4	4	4	3	0	1

ตารางที่ 4. 2 สรุปคะแนนการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ)

ตัวชี้วัด	อ.ศรีสัชนาลัย					จ.สุโขทัย				จ.กำแพงเพชร		
	1.ชุมชน บ้านนาต้นจั่น (โฮมสเตย์)	2.ชุมชน บ้าน หาด เสี้ยว	3.ชุมชน บ้านเกาะ น้อย	4.ชุมชน บ้านท่า ชัย	5.ชุมชน บ้านคูก พัฒนา (โฮมสเตย์)	6.ชุมชนบ้าน ใหม่ตระพัง ทอง *	7.ชุมชน ตระพัง ทองหลาง*	8.ชุมชน ลิไท*	9.ชุมชนศรี ชุม*	10.ชุมชน บ้านทุ่ง หลวง (โฮมสเตย์)	11.ชุมชน บ้านพราน กระต่าย	12.ชุมชน นครชุม
7.การอนุรักษ์ สภาพแวดล้อม	5	0	0	0	2	2	2	2	2	1	0	0
8.การบริหารจัดการ ผลิตผลชุมชน (คะแนนเต็ม9)	9	7	1	1	5	6	5	5	5	8	5	4
มีโฮมสเตย์ (คะแนน เต็ม 55)	52				35					37		
ไม่มีโฮมสเตย์ (คะแนนเต็ม 49)		25	2	8		36	35	35	35		12	11

* หมายถึง เป็นชุมชนที่มีการบริหารจัดการร่วมกัน ในเขตเมืองเก่า สุโขทัย

ระดับคะแนน

คะแนนเต็ม 55 คะแนน สำหรับชุมชนที่มีโฮมสเตย์ แบ่งออกเป็นศักยภาพตามระดับคะแนน ดังนี้ คะแนนตั้งแต่ 45 คะแนนขึ้นไป คือ มีศักยภาพมาก, คะแนน 44 - 30 คะแนน คือ ค่อนข้างมีศักยภาพ, 29-15 คะแนน มีศักยภาพน้อย, ต่ำกว่า 15 คะแนน มีศักยภาพน้อยมาก

คะแนนเต็ม 49 คะแนน สำหรับชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์ คะแนนตั้งแต่ 35 คะแนนขึ้นไป คือ มีศักยภาพมาก, คะแนน 34 - 20 คะแนน คือ ค่อนข้างมีศักยภาพ, 19-10 คะแนน มีศักยภาพน้อย, ต่ำกว่า 10 คะแนน มีศักยภาพน้อยมาก

4.3 ผลการเลือกชุมชนตัวแทน 3 ชุมชน

จากการประเมินชุมชนตัวอย่าง 12 ชุมชนตัวอย่าง ในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัช นาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร พบว่า มีรูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมที่เกิดขึ้นของ 12 ชุมชน มีลักษณะที่ ต่างกัน แต่จะมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมือนกันทุกชุมชน คือ การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท เพราะแต่ละ ชุมชนมีรูปแบบวิถีของชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้ได้ชุมชนตัวแทนที่มีลักษณะที่ครอบคลุมรูปแบบการท่องเที่ยวและทางพื้นที่ทุกด้านจึง ใช้ วิธีในการคัดเลือก ได้แก่ ใช้รูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ, ลักษณะตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และ คะแนนการประเมินศักยภาพของชุมชนตัวอย่าง ดังนี้

4.3.1 รูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ

รูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบเป็นตัวคัดกรองในการเลือกชุมชนตัวแทน ซึ่งแบ่งออกมาเป็น 4 กลุ่ม (ตารางที่ 4.3) คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นชุมชนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวในชุมชน 2 แบบ คือ รูปแบบการท่องเที่ยวชม วัฒนธรรมและประเพณีกับ รูปแบบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท มี 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านหาดเลี้ยว, ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทองและชุมชนนครชุม

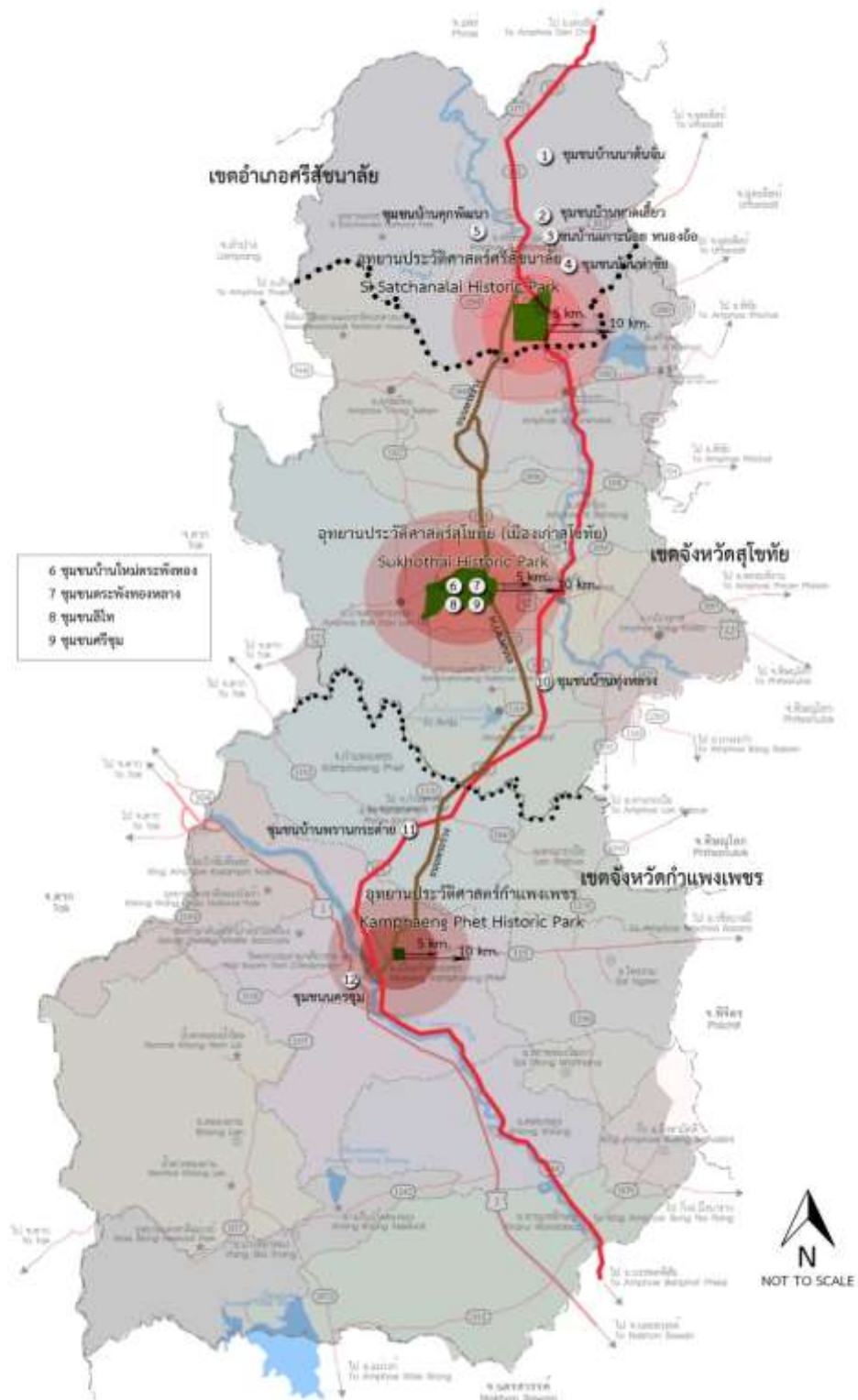
กลุ่มที่ 2 เป็นชุมชนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบเดียว คือ รูปแบบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิต ในชนบท มี 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านเกาะน้อย, ชุมชนบ้านท่าชัย, ชุมชนตะพังทองกลาง, ชุมชนลิไท, ชุมชน ศรีชุมและชุมชนบ้านพรานกระต่าย

กลุ่มที่ 3 เป็นชุมชนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวในชุมชน 2 แบบ คือ รูปแบบการท่องเที่ยวชม วิถีชีวิตในชนบทและ รูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ มี 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านนาต้น จั่นและชุมชนบ้านทุ่งหลวง

กลุ่มที่ 4 เป็นชุมชนที่มีรูปแบบผสม มีทั้ง 3 รูปแบบการท่องเที่ยว คือ การท่องเที่ยวชม วัฒนธรรมและประเพณี, การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบทและ รูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และ ฟาร์มสเตย์ มี 1 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านคุกพัฒนา

4.3.2 ลักษณะตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และคะแนนการประเมินศักยภาพของชุมชน ตัวอย่าง

จากการแบ่งกลุ่มรูปแบบการท่องเที่ยวที่พบว่าแต่ละชุมชนมีกิจกรรมที่หลากหลายทำให้ มองเห็นถึงตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนที่มีการเชื่อมโยงกันในบริเวณพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัช นาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร จึงนำการเชื่อมโยงด้านที่ตั้งมาใช้ในการคัดเลือกชุมชนตัวแทนพิจารณาไป พร้อมทั้งคะแนนการประเมินทรัพยากรและการประเมินด้านการบริหารจัดการ มาเป็นตัวคัดเลือกให้ได้ชุมชน ตัวแทน ดังนี้

รูปที่ 4. 2 ตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของชุมชนตัวอย่าง

1.) ชุมชนในเขตพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลก ช่วงเขตอำเภอศรีสัชนาลัย

ชุมชนในเขตพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลก ช่วงเขตอำเภอศรีสัชนาลัย ได้แก่ ชุมชนบ้านหาดเสี้ยว, ชุมชนบ้านเกาะน้อย, ชุมชนบ้านท่าชัย, ชุมชนบ้านนาต้นจั่น และ ชุมชนบ้านคุกพัฒนา ซึ่งจากการประเมินทรัพยากร ชุมชนที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับ คือ อันดับที่ 1 บ้านนาต้นจั่น 78.66 คะแนน, อันดับที่ 2 คือ บ้านคุกพัฒนา 55 คะแนน และอันดับที่ 3 คือ บ้านท่าชัย 51 คะแนน และจากการประเมินด้านการบริหารจัดการ เลือกชุมชนที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับ ได้แก่ อันดับที่ 1 บ้านนาต้นจั่น 52 คะแนน, อันดับที่ 2 บ้านคุกพัฒนา 35 คะแนน และอันดับที่ 3 บ้านหาดเสี้ยว 25 คะแนน จะเห็นได้ว่าบ้านนาต้นจั่นมีระดับคะแนนจากการประเมินทั้งสองด้านสูงที่สุดทั้งสองด้าน แต่เนื่องจากบ้านนาต้นจั่นเป็นชุมชนที่มีการทำเป็นแบบการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่มีความพร้อมทุกด้านอยู่เดิมแล้ว สามารถเป็นตัวอย่างให้แก่ชุมชนอื่นๆได้จึงใช้เป็นชุมชนต้นแบบในการถอดบทเรียน ชุมชนที่มีความพร้อมด้านทรัพยากร และด้านการบริหารจัดการ รองลงมา คือ ชุมชนบ้านคุกพัฒนา ซึ่งมีรูปแบบการท่องเที่ยวครบทุกรูปแบบสามารถเป็นตัวแทนของรูปแบบการท่องเที่ยวทั้งสามรูปแบบ ดังนั้นจึงเลือกชุมชนบ้านคุกพัฒนา เพื่อเป็นชุมชนตัวแทนในเขต อำเภอศรีสัชนาลัย เพื่อที่จะมีการนำมาพัฒนาต่อไปเป็นชุมชนนำร่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ตารางที่ 4.3)

2.) ชุมชนในเขตพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลก ช่วงเขต จังหวัดสุโขทัย

ชุมชนในเขตพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลก ช่วงเขต จังหวัดสุโขทัย ได้แก่ ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง, ชุมชนตะพังทองกลาง, ชุมชนลิโทะ, ชุมชนศรีชุมและชุมชนบ้านทุ่งหลวง ซึ่งจากการประเมินทรัพยากร ชุมชนที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับ คือ อันดับที่ 1 ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง 78 คะแนน, อันดับที่ 2 คือ ชุมชนบ้านทุ่งหลวง 76 คะแนน และอันดับที่ 3 คือ ชุมชนตะพังทองกลาง 52.5 คะแนน และจากการประเมินด้านการบริหารจัดการ เลือกชุมชนที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับ ได้แก่ อันดับที่ 1 ชุมชนบ้านทุ่งหลวง 37 คะแนน, อันดับที่ 2 ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง 36 คะแนน และอันดับที่ 3 ชุมชนตะพังทองกลาง 35 คะแนน ซึ่งชุมชนบ้านใหม่ตะพังทองและชุมชนตะพังทองกลางเป็นชุมชนที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวที่อยู่ในการดูแลไปในทิศทางเดียวกันพร้อมกันทั้ง 12 ชุมชนในเขตเมืองเก่าสุโขทัย เนื่องจากมีความเชื่อมโยงกันในด้านกายภาพ ดังนั้นในกลุ่มนี้จึงเลือกชุมชนบ้านทุ่งหลวง ซึ่งมีคะแนนด้านการประเมินทรัพยากรอยู่ในอันดับที่ 2 และมีคะแนนการประเมินด้านการบริหารจัดการ อยู่ในอันดับที่ 1 ชุมชนบ้านทุ่งหลวงจึงสามารถเป็นชุมชนตัวแทนในเขตพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลกช่วงเขตจังหวัดสุโขทัย และมีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยววิถีชีวิตชนบทและการท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์ จึงเป็นตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวของในกลุ่มนี้ (ตารางที่ 4.3)

3.) ชุมชนในเขตพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลก ช่วงเขต จังหวัดกำแพงเพชร

ชุมชนในเขตพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลก ช่วงเขต จังหวัดกำแพงเพชรได้แก่ ชุมชนนครชุมและชุมชนบ้านพรานกระต่าย จากการประเมินด้านทรัพยากร ชุมชนนครชุม ได้คะแนนเป็นอันดับที่ 1 ส่วนชุมชนบ้านพรานกระต่าย มีคะแนนเป็นอันดับที่ 2 แต่การประเมินด้านการบริหารจัดการชุมชนทั้งสองมีการบริหารจัดการในเกณฑ์ที่ยังไม่มีการจัดการที่ดีโดยชุมชนบ้านพรานกระต่ายได้คะแนนสูงกว่า ชุมชนนครชุมอยู่

1 คะแนน การเลือกชุมชนเพื่อเป็นชุมชนตัวแทนในเขตนี้จึงต้องพิจารณาด้านรูปแบบการท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชนประกอบกัน โดยพบว่าชุมชนบ้านพรานกระต่ายมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมือนกับชุมชนบ้านทุ่งหลวง และ รูปแบบการท่องเที่ยวชมประเพณีและวัฒนธรรมยังไม่มีชุมชนใดสามารถเป็นตัวแทนได้ จึงเลือก ชุมชนนครชุม เป็นตัวแทนเนื่องจากมีความโดดเด่นในกิจกรรมท่องเที่ยวตามเทศกาลประเพณี นอกจากนี้ชุมชนนครชุมยังมีคะแนนสูงในด้านทรัพยากรของพื้นที่ ดังนั้นชุมชนนครชุมจึงเป็นชุมชนตัวแทนการท่องเที่ยวรูปแบบการท่องเที่ยวชมประเพณีและวัฒนธรรมและ เป็นชุมชนตัวแทนในเขตพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลกช่วงเขตจังหวัดกำแพงเพชร (ตารางที่ 4.3)

สรุปการเลือกชุมชนตัวแทน

สรุปการเลือกชุมชนตัวแทนเพื่อเป็นตัวแทนชุมชนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลก มีปัจจัยในการคัดเลือก 4 ปัจจัย ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, ความเชื่อมโยงกับแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร, การประเมินด้านทรัพยากร และการประเมินด้านการบริหารจัดการ จากการคัดเลือกตามปัจจัยดังกล่าว ทำให้ได้ชุมชนตัวแทนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านคุกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย และชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4. 3 ตารางเลือกชุมชนตัวแทน 12 ชุมชน ในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

รูปแบบการ ท่องเที่ยว	ชุมชน			ความเชื่อมโยงกับ แนวแกน เมืองมรดกโลก	ชุมชน	ประเมินด้านทรัพยากร (3 อันดับคะแนนสูงสุด)	ประเมินด้านบริหารการ จัดการ (3 อันดับคะแนนสูงสุด)	ข้อสังเกต	ชุมชนตัวแทน
(1) การท่องเที่ยว ชมวัฒนธรรม ประเพณี	กลุ่มที่ 1	-บ้านหาด เสี้ยว -บ้านใหม่ ตะพังทอง -นครชุม (1)+(2)	กลุ่มที่ 4	อ. ศรีสัชนาลัย	-บ้านหาดเสี้ยว -บ้านเกาะน้อย -บ้านท่าชัย -บ้านนาต้นจั่น -บ้านคุกพัฒนา	1. บ้านนาต้นจั่น 2. บ้านคุกพัฒนา 3. บ้านท่าชัย	1. บ้านนาต้นจั่น 2. บ้านคุกพัฒนา 3. บ้านหาดเสี้ยว	- บ้านนาต้นจั่น เป็นแบบอย่างให้ ชุมชนอื่น มีความพร้อมทุกด้าน อยู่แล้ว -บ้านคุกพัฒนา	บ้านคุกพัฒนา
(2) การท่องเที่ยว ชมวิถีชีวิตใน ชนบท				จ.สุโขทัย	-ชุมชนบ้านใหม่ ตะพังทอง -ชุมชนตะพังทองกลาง -ชุมชนลิโทะ -ชุมชนศรีชุม -บ้านทุ่งหลวง	1. บ้านใหม่ตะพังทอง 2. บ้านทุ่งหลวง 3. ชุมชนตะพัง ทองกลาง	1. บ้านทุ่งหลวง 2. บ้านใหม่ ตะพังทอง 3. ชุมชนตะพัง ทองกลาง	- บ้านทุ่งหลวง - บ้านใหม่ตะพังทอง - ชุมชนตะพังทองกลาง ↓ เป็นชุมชนที่มีการพัฒนาพร้อมกัน 12 ชุมชนในเขตเมืองเก่า	บ้านทุ่งหลวง
(3) การท่องเที่ยว แบบโฮมสเตย์และ ฟาร์มสเตย์				จ.กำแพงเพชร	-ชุมชนนครชุม -บ้านพรานกระต่าย	1. ชุมชนนครชุม 2. พรานกระต่าย 3. -	1. บ้านพรานกระต่าย 2. ชุมชนนครชุม 3. -	- ชุมชนนครชุม - บ้านพรานกระต่าย รูปแบบการ ท่องเที่ยวเข้ากับบ้านทุ่งหลวง	ชุมชนนครชุม

4.4 ผลการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวบริเวณ 3 ชุมชน

4.4.1 ข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามแก่นักท่องเที่ยวบริเวณรอบๆ อุทยานประวัติศาสตร์ตามแนวเขต ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร จำนวน 204 คน พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงร้อยละ 72 และเพศชาย ร้อยละ 28 เป็นนักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 17-24 ปี ร้อยละ 36.28 รองลงมา อายุ 25-34 ปี ร้อยละ 25.66 ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็น นักเรียนนักศึกษา ร้อยละ 34.29 รองลงมาเป็น ข้าราชการ ร้อยละ 20.95 มีรายได้เฉลี่ย อยู่ที่ 5,000-10,000 บาท รองลงมา คือ ต่ำกว่า 5000 บาทและ 15,000-20,000 บาท ส่วนใหญ่ผู้ที่มาท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคกลาง

ตารางที่ 4. 4 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

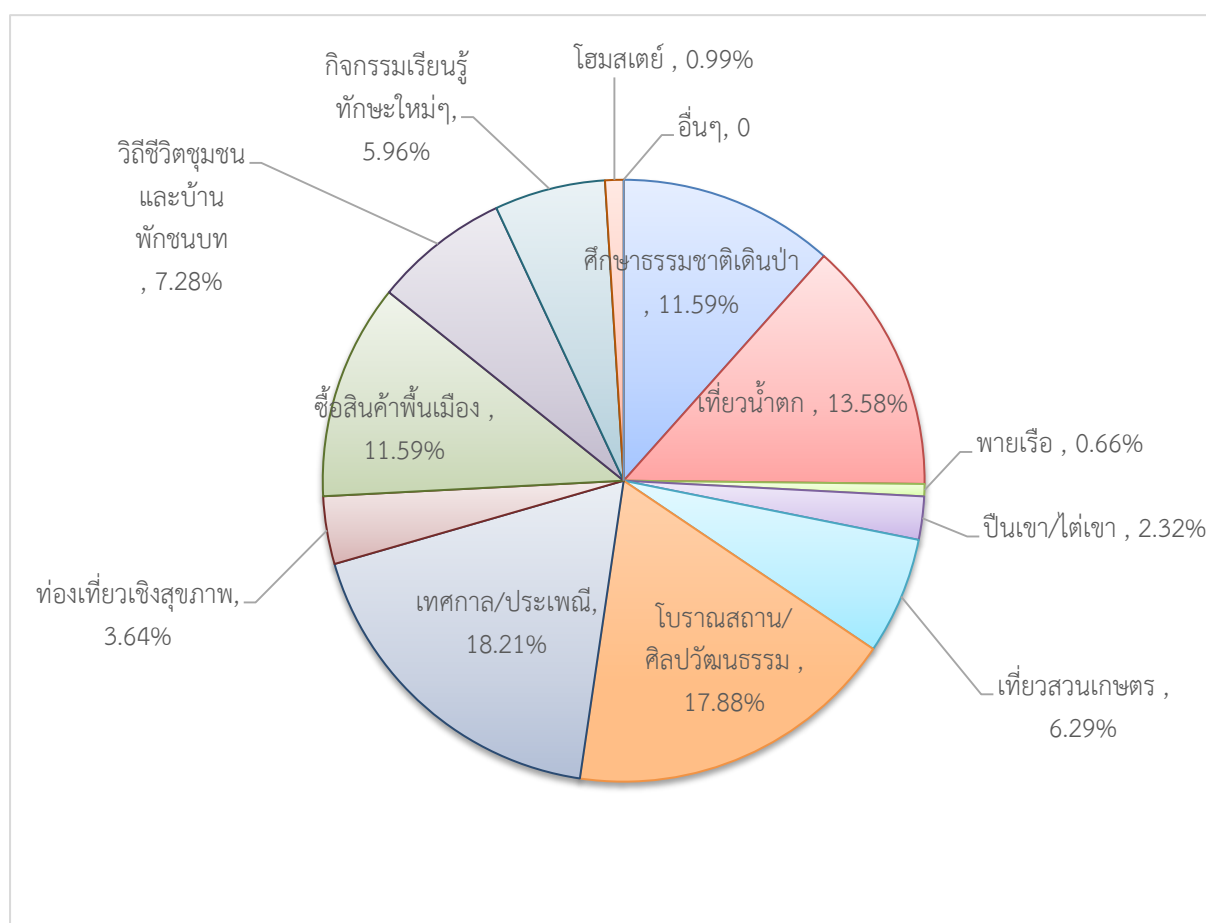
ข้อมูลทั่วไป		ร้อยละ	ข้อมูลทั่วไป		ร้อยละ
เพศ	ชาย	28	อาชีพ	นักเรียน/นักศึกษา	34.29
	หญิง	72		ค้าขาย	11.43
อายุ(ปี)	17-20	36.28		พนักงาน/ลูกจ้าง	18.10
	25-34	25.66		ข้าราชการ	20.95
	35-44	17.70		เกษตรกร	8.57
	45-54	10.62		รับจ้าง	1.90
	55-64	8		ตัวแทนขายสินค้า	0
	> 65	1.77		วัยเกษียณ	1.90
				อื่นๆ	2.86
สถานภาพ	โสด	71.03	ภูมิลำเนา	กทม.	4.63
	สมรส	25.23		ปริมณฑล	0.93
	หม้าย	1.87		ภาคเหนือ	74.07
	หย่า	1.87		ภาคกลาง	13.89
การศึกษา	ประถม	1.96		ภาคใต้	0.93
	ม.ต้น	2.94		ตะวันออก	0.93
	ม.ปลาย/ปวช.	5.88		ตะวันตก	0.93
	อนุปริญญา/ปวส.	6.86		ออกเฉียงเหนือ	3.70
	ปตรี/หรือสูงกว่า	82.35		ไม่ระบุ	-
	ไม่ระบุ	0			

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยมา จ.สุโขทัย ร้อยละ 86.09 และ เคยมากำแพงเพชร 86.84 ส่วนบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ผู้ตอบแบบสอบถามเคยมาแล้ว ร้อยละ 84.82 และเคยมาเที่ยวบริเวณรอบๆ อุทยานประวัติศาสตร์ ร้อยละ 70.64 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่มา ส่วนใหญ่มาเที่ยวพักผ่อน ร้อยละ 45.81

รองลงมาคือ มาทัศนศึกษา ร้อยละ 34.19 โดยหาแหล่งข้อมูลในการท่องเที่ยว ร้อยละ 52.87 หาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต รองลงมาคือสอบถามจากเพื่อนๆ ร้อยละ 31.21

ผู้ตอบแบบสอบถามจะมีความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ปีละ 1 ครั้ง และจะเดินทางท่องเที่ยวกันเป็นครอบครัว โดยส่วนใหญ่จะใช้รถยนต์ส่วนตัว ซึ่งลักษณะการพักค้างในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่จะเลือกพักที่จังหวัดสุโขทัย ร้อยละ 58.06 และเลือกพักที่จังหวัดกำแพงเพชร ร้อยละ 33.87 นอกจากนั้นจะเลือกพักจังหวัดอื่นใกล้เคียงเช่นพิษณุโลก ระยะเวลาในการพักค้างคืน ส่วนใหญ่จะพักค้าง 1 คืน โดยเลือกพักกับโรงแรม รองลงมาเป็นพักรีสอร์ท ซึ่งค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ต่อคนใน 1 วันอยู่ที่ ประมาณ 1,000-3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 54.21 และรองลงมาคือ น้อยกว่า 1,000 ร้อยละ 34.58

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่ผู้ตอบแบบสอบถามสนใจ ร้อยละ 18.21 สนใจท่องเที่ยวแบบชมเทศกาลประเพณี และ ร้อยละ 17.88 สนใจท่องเที่ยวโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามยังสนใจการท่องเที่ยวแบบการเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองและการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติอีกด้วย

แผนภูมิที่ 4. 14 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่ผู้ตอบแบบสอบถามสนใจ

ตารางที่ 4. 5 พฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยว

พฤติกรรม		ร้อยละ
วัตถุประสงค์	พักผ่อน/ท่องเที่ยว	45.81
	เยี่ยมญาติ/เพื่อน	11.61
	ทัศนศึกษา/แสวงหาความรู้	34.19
	สุขภาพ	0
	ประชุม/สัมมนา	4.51
	ธุรกิจ	0
	ปฏิบัติราชการ	3.23
	อื่น ๆ	0.65
รวม		100
แหล่งข้อมูล	อินเทอร์เน็ต	52.86
	วารสาร/นิตยสาร/คู่มือเดินทาง	5.10
	วิทยุ/โทรทัศน์	1.91
	หนังสือพิมพ์/แผ่นพับ	0
	เพื่อน / ญาติ	31.21
	ศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยว/ททท.	5.10
	สมาคมท่องเที่ยว	0.65
	บริษัททัวร์	0
	อื่นๆ	3.17
รวม		100
ความถี่การเดินทาง	น้อยกว่าปีละ 1 ครั้ง	8.33
	ปีละ 1 ครั้ง	43.53
	ปีละ 2-3 ครั้ง	37.96
	1 ครั้ง/เดือน	3.70
	2-3 ครั้ง/เดือน	6.48
รวม		100
ลักษณะการเดินทาง	คนเดียว	0.87
	ครอบครัว	51.30
	กลุ่มเพื่อน	33.92
	บริษัททัวร์	0.87
	มาเที่ยวด้วยกันเป็นกลุ่มใหญ่	13.04
รวม		100

ตารางที่ 4. 6 พฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยว

พฤติกรรม		ร้อยละ
ยานพาหนะ ในการ เดินทาง	รถยนต์ส่วนตัว	63.16
	รถโดยสารประจำทาง	9.65
	รถเช่า/รถตู้	13.16
	รถของบริษัทนำเที่ยว	7.02
	รถจักรยานยนต์	2.63
	รถไฟ	0
	เครื่องบิน	4.38
รวม		100
พักค้างคืน หรือไม่	พัก	57.55
	ไม่พัก	42.45
รวม		100
ประเภท ของที่พัก	โรงแรม	66.66
	รีสอร์ท	21.74
	โฮสเทล	0
	กางเต้นท์	1.45
	บ้านญาติ/เพื่อน	8.70
	โฮมสเตย์	0
	อื่นๆ	1.45
รวม		100
ระยะเวลา ที่พัก	1 คืน	70.97
	2 คืน	19.35
	3 คืน	3.23
	มากกว่า 3 คืน	6.45
รวม		100
ค่าใช้จ่ายใน การ ท่องเที่ยว เฉลี่ยต่อคน ต่อวัน	<1,000 บาท	34.58
	1,001-3,000 บาท	54.21
	3,001-5000 บาท	11.21
	>5,000 บาท	0
รวม		100

4.4.2 ความคาดหวังของนักท่องเที่ยว

จากการสอบถามนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พบว่า ความคาดหวังที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว และการให้บริการ ตรงกับความคาดหวังในระดับมาก โดยสิ่งที่ตรงกับความคาดหวังมากที่สุด คือ มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เมืองโบราณ และพิพิธภัณฑ์ รองลงมา คือ แหล่งท่องเที่ยว ประเภทวัด

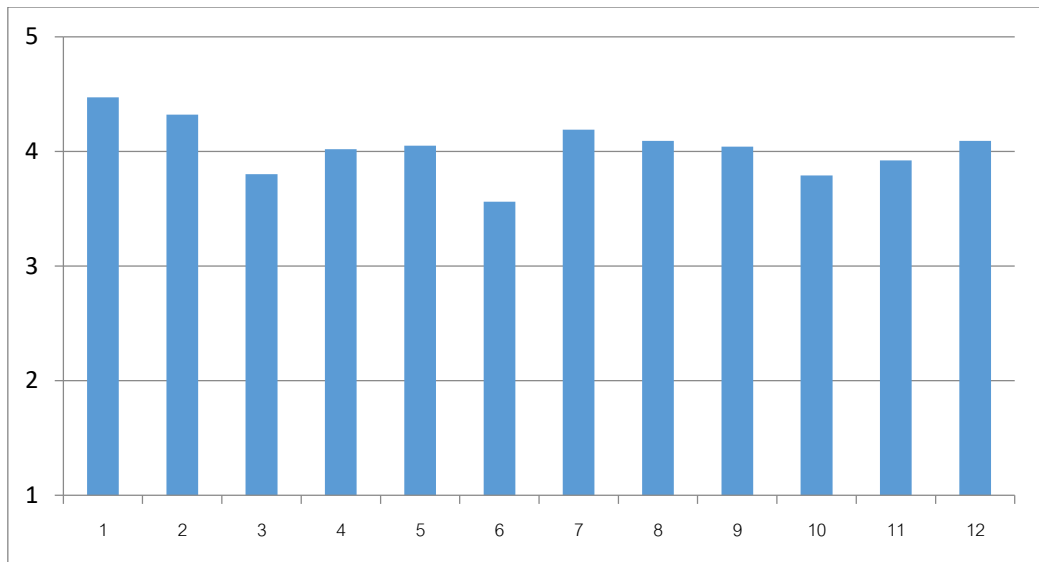
ส่วนความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่มีต่อด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ พบว่า มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีมาตรฐาน มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร แหล่งบริการข้อมูล ร้านค้า และร้านขายของที่ระลึก มีการเดินทางสะดวก เข้าถึงได้ง่ายและมีความปลอดภัย ตรงกับความคาดหวังอยู่ในระดับมาก

จากการสอบถามนักท่องเที่ยวด้านความคาดหวังต่อแหล่งท่องเที่ยวทำให้ได้ทราบว่า นักท่องเที่ยวได้พบกับแหล่งท่องเที่ยวทั้งด้านกายภาพและด้านบริการที่ตรงกับความคาดหวังอยู่ในระดับมาก และแหล่งท่องเที่ยวที่ตรงกับความคาดหวังมากที่สุด คือ แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และโบราณสถาน ส่วนด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมด้านความปลอดภัย ตรงกับความคาดหวังมากที่สุด

ตารางที่ 4. 7 ความคาดหวังของนักท่องเที่ยว แรงจูงใจด้านประเภทแหล่งท่องเที่ยวและการให้บริการ

ความคาดหวัง		ระดับ
ข้อ	แรงจูงใจด้านประเภทแหล่งท่องเที่ยว และการให้บริการ	
1	มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เมืองโบราณ และพิพิธภัณฑ์	4.47
2	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทวัด	4.32
3	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทตลาด หรือสวนสมุนไพร หรือแหล่งอาหารเฉพาะถิ่น	3.80
4	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทประเพณี เทศกาล ที่โดดเด่น	4.02
5	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทชุมชนโบราณ เช่น ชุมชนเมืองเก่า	4.05
6	มีแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน เช่น หมู่บ้าน โฮมสเตย์	3.56
7	มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ แต่ไม่เคยมีชื่อเสียงมาก่อน (unseen)	4.19
8	มีกิจกรรมท่องเที่ยวผ่านการเรียนรู้เรื่องราวตามประวัติศาสตร์ เช่น พงศาวดาร ปุณบัตถิกต่างๆ ศิลาจารึก สมุดข่อย ฯลฯ	4.09
9	มีกิจกรรมท่องเที่ยวผ่านการเรียนรู้ตามวัฒนธรรม เรื่องเล่า ตำนาน เช่น ตำนานถนนพระร่วง โขกพระร่วง ฯลฯ	4.04
10	มีกิจกรรมท่องเที่ยวเยี่ยมชมการสาธิตทักษะความเชี่ยวชาญ ภูมิปัญญาของชาวบ้าน	3.79
11	มีกิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้ทักษะความเชี่ยวชาญ ภูมิปัญญาจากชุมชน เช่น นาฏศิลป์ เครื่องสังคโลก พระเครื่อง เซรามิค เครื่องบายศรี	3.92
12	มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลิตภัณฑ์ของดีประจำจังหวัด หรือประจำถิ่น เช่น เครื่องสังคโลก	4.09

ระดับความคิดเห็น 5 = ตรงมากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1= ตรงน้อยที่สุด

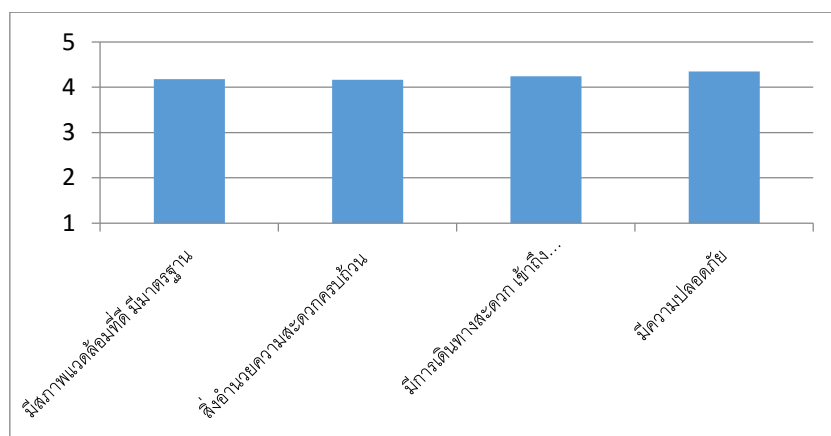

แผนภูมิที่ 4. 15 แสดงความคาดหวังของนักท่องเที่ยว แรงจูงใจด้านประเภทแหล่งท่องเที่ยวและการให้บริการ
ระดับความคิดเห็น 5 = ตรงมากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1= ตรงน้อยที่สุด

ตารางที่ 4. 8 ความคาดหวังของนักท่องเที่ยว แรงจูงใจด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม

ความคาดหวัง		ระดับ
ข้อ	แรงจูงใจด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม	
1	มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีมาตรฐาน	4.18
2	มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร แหล่งบริการข้อมูล ร้านค้า และร้านขายของที่ระลึก ฯลฯ	4.16
3	มีการเดินทางสะดวก เข้าถึงได้ง่าย	4.24
4	มีความปลอดภัย	4.35

ระดับความคิดเห็น 5 = ตรงมากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1= ตรงน้อยที่สุด

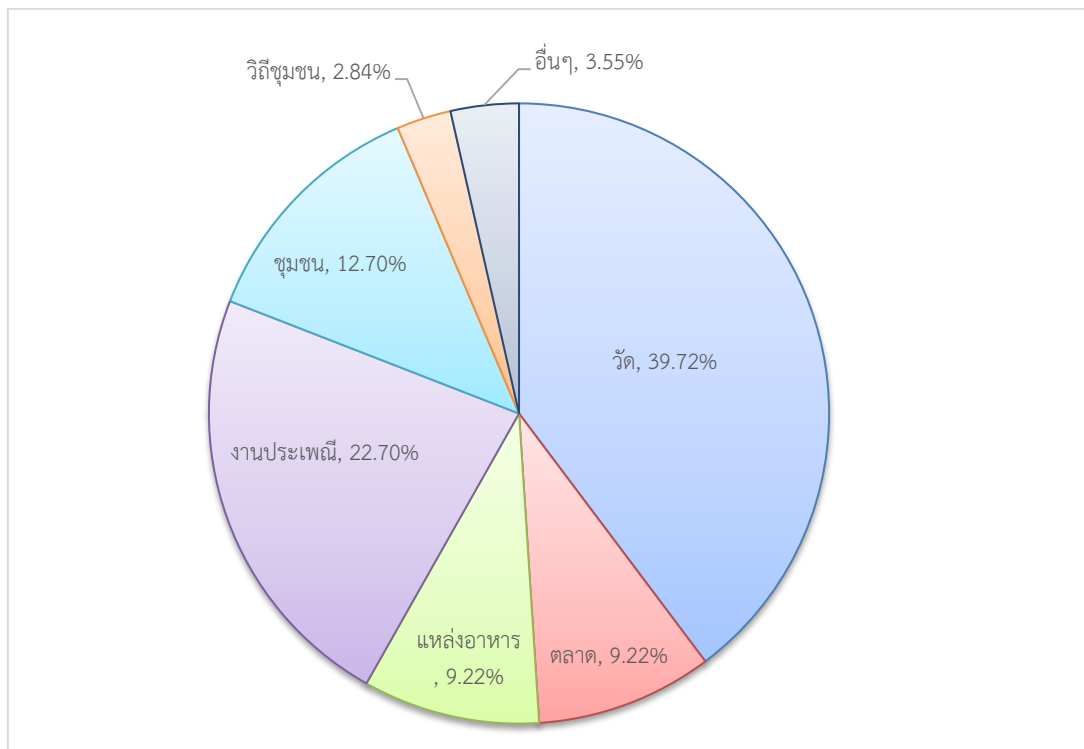

แผนภูมิที่ 4. 16 ความคาดหวังของนักท่องเที่ยว แรงจูงใจด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม
ระดับความคิดเห็น 5 = ตรงมากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1= ตรงน้อยที่สุด

4.4.3 ความประทับใจในการมาท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความประทับใจต่อสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุดได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวประเภท วัด ร้อยละ 39.72 เช่น วัดช้างล้อม วัดศรีชุม และวัดพระบรมธาตุ รองลงมาคือ ประทับใจในงานประเพณีและเทศกาล ร้อยละ 22.70 เช่น งานเทศกาลกล้วยไข่เมืองกำแพง ประเพณีลอยกระทง ส่วนกิจกรรมท่องเที่ยว และผลผลิตจากท้องถิ่นที่ เป็นสิ่งประทับใจในการเดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งเรียงลำดับความประทับใจมากที่สุด คือ กิจกรรมท่องเที่ยวผ่านการเรียนรู้เรื่องราวตามประวัติศาสตร์ รองลงมาคือ กิจกรรมท่องเที่ยวเยี่ยมชมการสาธิต หรือการแสดงทักษะความเชี่ยวชาญ ตามเทศกาลประเพณี

ซึ่งเหตุผลโดยรวมที่ทำให้นักท่องเที่ยวอยากกลับมาเที่ยวซ้ำที่เดิมอีก ส่วนใหญ่ตอบว่าด้วยความสวยงามของอุทยานประวัติศาสตร์และวัดเก่าแก่ รองลงมาคือ มีกิจกรรมประเพณี และเทศกาลที่ดึงดูดตามฤดูกาล นอกจากนี้เหตุผลที่ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่อยากกลับมาเที่ยวที่เดิมอีก คือ สถานที่ท่องเที่ยวไม่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนา ที่พักไม่มีคุณภาพ ร้านอาหารไม่สะอาดและการเดินทางเข้าถึงยาก

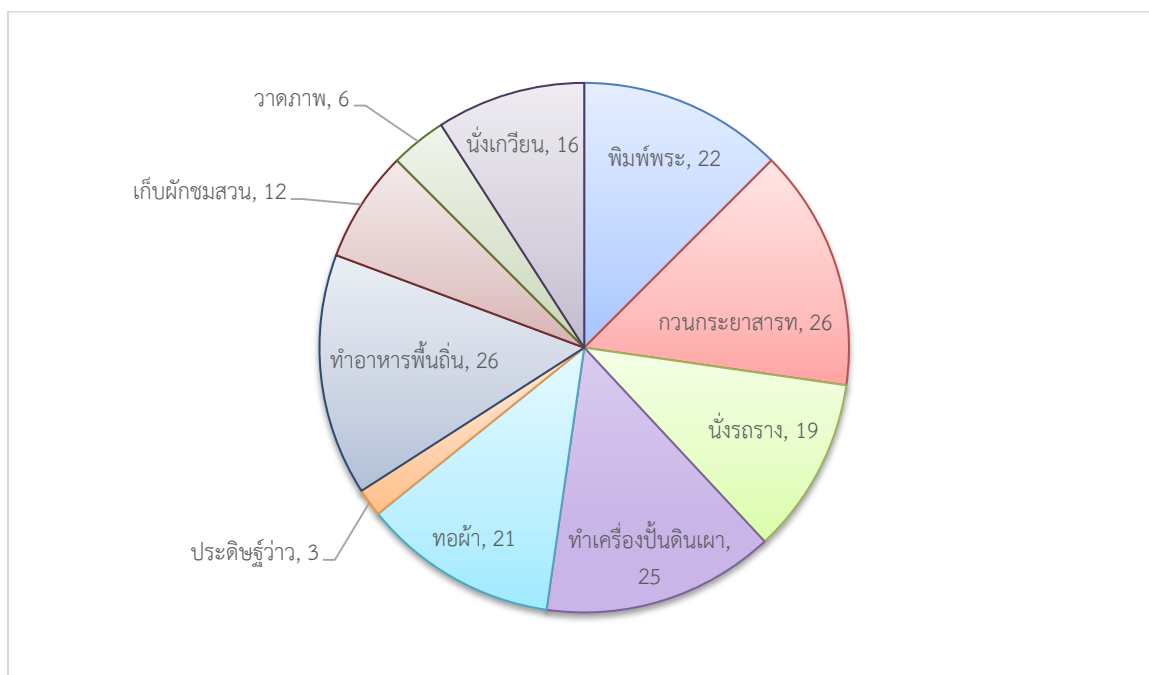
แผนภูมิที่ 4. 17 สถานที่ที่ประทับใจมากที่สุดในการมาท่องเที่ยว

4.4.4 ความต้องการกิจกรรมสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว

จากการสำรวจความต้องการกิจกรรมสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวร้อยละ 75.25 ไม่เคยทำกิจกรรมสร้างสรรค์ด้านการท่องเที่ยว ส่วนอีก 24.75 เคยทำกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมปลูกป่า การปั้นเครื่องปั้นดินเผา การเขียนลายลงบนเครื่องสังคโลก การทำเครื่องเงิน ส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมสร้างสรรค์ที่จังหวัด สุโขทัย และเชียงใหม่

ลักษณะกิจกรรมสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวสนใจ คือ กิจกรรมสร้างสรรค์ที่ทำ จะต้องได้ประสบการณ์เรียนรู้วิถีชีวิตจริงกับชุมชน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชาวบ้าน ได้ผลผลิตที่ทำเองจากกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเป็นของฝาก ได้พูดคุย และได้ทดลองปฏิบัติโดยมีชาวบ้านเป็นผู้สอน ทำให้ได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ส่วนด้านการนำเสนอการท่องเที่ยวชมมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และชมการแสดงทางวัฒนธรรมต้องมีตารางเวลา และราคาแน่นอน ด้านการเข้าถึงพื้นที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์อยากให้มีเส้นทางเข้าถึงที่สะดวกและมีบริการรับส่งรถสาธารณะฟรี

กิจกรรมสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวสนใจอยากทำ จากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามที่มีการยกตัวอย่างกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เคยมีมาแล้ว โดยเรียงตามลำดับ ได้แก่ กิจกรรมสร้างสรรค์ที่สนใจมากที่สุด มี 2 กิจกรรม คือ การทดลองกวนกระยาสารท และการทำอาหารพื้นถิ่น กิจกรรมที่สนใจรองลงมา คือ กิจกรรมทำเครื่องปั้นดินเผา การทำพระเครื่อง และกิจกรรมทอผ้า ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 4. 18 กิจกรรมสร้างสรรค์ที่สนใจ

4.4.5 จุดแข็งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

จากการสำรวจพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว ทำให้ทราบว่านักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะเปิดรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้น การศึกษาวิถีชีวิตวัฒนธรรมในชุมชนค่อนข้างมากจึงเป็นโอกาสสำหรับชุมชนที่มีทรัพยากรในด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะพัฒนาการบริหารจัดการให้สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ นอกจากนี้จะเป็นการขยายระยะเวลาการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในพื้นที่นานขึ้นแล้ว การเรียนรู้ความแท้ของวิถีชีวิตภูมิปัญญาจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาคุณค่าเอกลักษณ์และผลิตผลชุมชนต่อไปได้อีกด้วย

4.4.6 ความเชื่อมโยงกับนักท่องเที่ยว

จากการสำรวจพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เก็บข้อมูลจาก บริเวณ เส้นทางตามแนวแกนเมืองมรดกโลกสุโขทัย-ศรีสัชกาลาลัย-กำแพงเพชร พบว่า นักท่องเที่ยวจะสนใจกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น การทำพระพิมพ์ การทอผ้า การกวนกระยาสารท นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังสนใจที่อยากใกล้ชิดกับชาวบ้าน เพื่อได้รับประสบการณ์โดยตรงและได้รับความรู้จากการท่องเที่ยวกลับไปอีกด้วย อย่างไรก็ตามจากการสอบถามด้านความประทับใจของแหล่งท่องเที่ยวบริเวณแนวแกนเมืองมรดกโลก ฯ ส่วนใหญ่จะประทับใจในส่วนของการเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่ยังคงร่องรอยทางสถาปัตยกรรมให้ได้ชม แต่หากถามถึงเหตุผลของสิ่งที่ทำให้ไม่อยากกลับมาท่องเที่ยวในสถานที่เดิมอีก คือ การไม่มีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งทำให้เห็นข้อสังเกตว่า การพัฒนาพื้นที่ หรือการสร้างกิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลับมาอย่างที่เดิมได้อีกนั้น ควรเป็นกิจกรรมที่หลากหลาย มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันอยู่เสมอ แต่ต้องคำนึงถึงการเชื่อมโยงของกิจกรรมหลักเดิมและสอดคล้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ เพื่อยังคงรักษาไว้ทั้งด้านของประวัติศาสตร์และการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวรู้สึกสนุกกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไปพร้อมๆ กัน

4.5 ผลการเสนอแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การเสนอแนวทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในการวิจัยครั้งนี้จะมีแนวทางการเสนอของ 3 ชุมชนที่เป็นตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ ได้แก่ ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร เป็นตัวแทนชุมชนรูปแบบการท่องเที่ยวประเพณีและวัฒนธรรม, ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมหา จ.สุโขทัย, เป็นตัวแทนชุมชนรูปแบบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท และชุมชนบ้านคุ้งพัฒนา อ.ศรีสัชกาลาลัย จ.สุโขทัย เป็นตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์ โดยแต่ละชุมชนมีแนวทางในการบริหารจัดการชุมชน ดังนี้

4.5.1 ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร

นครชุมเป็นชุมชนตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวชมประเพณีและวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลก ช่วงเขตจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งจากการประเมินศักยภาพชุมชน ชุมชนนครชุมมีคะแนนด้านศักยภาพทางกายภาพของพื้นที่มากที่สุด มีความพร้อมทั้งแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งให้บริการ ส่วนใหญ่ชุมชนจะเน้นกิจกรรมทางประเพณีที่มีเกือบตลอดปี ส่งผลให้ในด้านการบริหารจัดการจะโดดเด่น ในด้านการจัดการผลิตผลชุมชนมากที่สุด แต่ยังไม่ค่อยพบการสร้างกิจกรรมที่แสดงออกถึงความร่วมมือของคนใน

ชุมชนอย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าจะมีการรวมกลุ่มของชมรมการท่องเที่ยวแต่ชาวบ้านในชุมชนส่วนมากยังไม่เปิดรับนักท่องเที่ยวมากนัก

จากการระดมความคิดเห็นและจากการสัมภาษณ์หน่วยงานเกี่ยวข้อง พบว่าชุมชนนั้นได้เข้าใจว่าในปัจจุบันชุมชนนครชุมเป็นชุมชนที่จะพัฒนาไว้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต มีจุดรวมพลในด้านการท่องเที่ยวที่ชัดเจน มีการจัดงานประเพณีเกือบตลอดทั้งปี ซึ่งสามารถบอกได้ว่าชุมชนนครชุมมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนมาโดยตลอดแต่ยังไม่มีมีการดำเนินการอย่างชัดเจน จริงจัง และขาดความต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามชุมชนนครชุมมีความพร้อมในด้านทรัพยากรกายภาพและด้านผลิตผลที่สามารถส่งเสริมการเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

โดยแนวทางการจัดการของชุมชนนครชุมจะเป็นต้นแบบให้กับชุมชนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวในเชิงการท่องเที่ยวชมประเพณีและวัฒนธรรม ดังนั้นแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะหาพื้นที่จุดรวมพลที่ชุมชนเห็นว่าเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้และโดดเด่นของพื้นที่ท่องเที่ยวและเสนอในรูปแบบแผนที่ท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ โดยเน้นกิจกรรมเดิม และเชื่อมโยงกับประเพณีเดิมของชุมชน เน้นการจัดกิจกรรมของชุมชนในช่วงประเพณีสำคัญ ที่น่าสนใจมากๆ แคปีละครั้งเตรียมคนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวตามช่วงเทศกาลและสร้างการท่องเที่ยวในชุมชนให้หลากหลายไปพร้อมกับการพัฒนาให้มีอัตลักษณ์ของชุมชนให้โดดเด่นมากยิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียดของแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และแผนการบริหารจัดการสร้างสรรค์ ดังนี้

4.5.1.1 การเสนอแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์

แผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ของชุมชนนครชุมจะเสนอเป็นแผนที่ที่แสดง ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และ ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่

รูปที่ 4. 3 แผนที่ท่องเที่ยวนครชุม จ.กำแพงเพชร

4.5.1.2 การรวบรวมกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ราคาของชุมชนตัวแทน

การรวบรวมกิจกรรมสร้างสรรค์เป็นการเสนอ โปรแกรมการท่องเที่ยว 3 รูปแบบในพื้นที่ ได้แก่ การท่องเที่ยวแบบครึ่งวัน (Half Day Trip), ท่องเที่ยวแบบเต็มวัน (One Day Trip), และท่องเที่ยวแบบค้างคืน (HomeStay) พร้อมทั้งแสดงราคาในการท่องเที่ยวของแต่ละรูปแบบเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจ และตัดสินใจท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก โดยรายละเอียดการท่องเที่ยวมีดังนี้

การท่องเที่ยวแบบครึ่งวัน (Half Day Trip) จะเสนอให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวได้โดย กำหนดจากแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่โดดเด่นและกระจายไปยังจุดท่องเที่ยวรอบๆ ซึ่งการท่องเที่ยวแบบครึ่งวันนี้ ในชุมชนนครชุมจะแบ่งออกเป็น 2 เส้นทางหลัก คือ เส้นทางที่ 1 เริ่มต้นที่วัดพระบรมธาตุและกระจายกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์รอบๆวัดพระบรมธาตุ เช่น การพิมพ์พระ การทำขนมข้าวตอกอัดและการทำขนมจีบแป้งสด เป็นต้น ส่วนเส้นทางที่ 2 จะกำหนดจากฝั่งของวัดสว่างอารมณ์ และกระจายกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์รอบๆวัด เช่น ชมหมู่บ้านทำเหมืองนครชุม ชมบ้านห้างสมัยรัชกาลที่ 5 และชมตลาดเก่านครชุม โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกเที่ยวตามโปรแกรมการท่องเที่ยวที่อยู่ในแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ได้

การท่องเที่ยวแบบเต็มวัน (One Day Trip) จะเป็นการนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนที่รวมสองเส้นทางจากการเที่ยวแบบครึ่งวัน มารวมเป็นหนึ่งวันจะให้นักท่องเที่ยวท่องเที่ยวได้

การท่องเที่ยวแบบค้างคืน (HomeStay) ด้วยชุมชนนครชุมยังไม่มีการท่องเที่ยวที่มีโฮมสเตย์ ดังนั้นการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้จึงเป็นข้อเสนอสำหรับชุมชน เนื่องจากในด้านทรัพยากรของพื้นที่นครชุมมีศักยภาพมากที่จะสามารถจะทำโฮมสเตย์ได้และด้วยชุมชนมีการจัดงานประเพณีบ่อยครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมในตอนหัวค่ำทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกพักโฮมสเตย์เป็นที่พักได้อีกทางเลือกหนึ่งและ การท่องเที่ยวแบบค้างคืนนี้จะสอดคล้องกับโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบเที่ยวเต็มวัน เมื่อนักท่องเที่ยวได้เที่ยวเต็มวันแล้วสิ่งที่จะดึงให้นักท่องเที่ยวอยู่เที่ยวได้นานอีกคือการเสนอให้พักโฮมสเตย์ของชุมชน

[illegible]

104

4.5.1.3 การทำร่างแผนบริหารจัดการเพื่อการระดมความคิดเห็น

จากข้อมูลการสำรวจพื้นที่ ชุมชนนครชุมเป็นตัวแทนของรูปแบบการท่องเที่ยวเทศกาล ประเพณีและวัฒนธรรมจึงมีการวางแผนการบริหารจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับชุมชนนครชุม เพื่อไปนำเสนอต่อชุมชนก่อนการสรุปทำแผนบริหารจัดการ โดยการร่างแผนนั้น จะรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจ กิจกรรม ความต้องการของนักท่องเที่ยว และการสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาลตำบลนครชุม ท่องเที่ยวและกีฬา และชมรมการท่องเที่ยวนครชุม โดยจากการสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า เทศบาลตำบลนครชุม มีโครงการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเป็นโครงการที่ถูกบัญญัติอยู่ในเทศบัญญัติ โดยมีนโยบายจากการสร้างงานสร้างรายได้เพื่อชุมชน ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ทำในรูปแบบชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อรองรับการทำงานร่วมกับ อพท. 4. โดยอพท.4 จะเข้ามาสอนเนื้อหา และวิธีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของ ชุมชนนครชุม ที่เป็นจุดเด่นและมีการจัดทำอย่างต่อเนื่อง คือ การจัดงานประเพณีที่มีความยิ่งใหญ่และเป็นที่รู้จักเกือบตลอดทั้งปี เช่น งานนบพระเล่นเพลง งานกล้วยไข่ อีกทั้งยังมีการจัดให้มีตลาดย้อนยุคในทุกๆเดือน นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยจะมีจุดเริ่มต้นจากวัดพระบรมธาตุนครชุมและกระจายกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ไปรอบๆ ได้แก่ การพิมพ์พระ การทำขนมข้าวตอกอัด การทำขนมจีบแป้งสด ชมหมู่บ้านทำเหมืองนครชุม ชมบ้านเก่าสมัยรัชกาลที่ 5 ชมตลาดเก่านครชุม และวัดสว่างอารมณ์

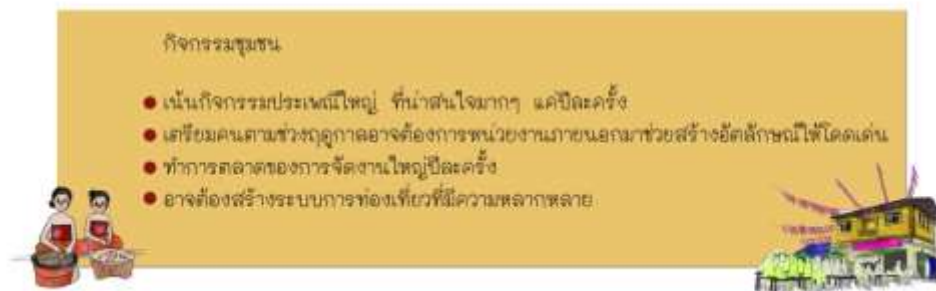
จากการลงสำรวจและสังเคราะห์ข้อมูลจากชุมชนนครชุมนั้นจึงสามารถวางแผนการบริหารจัดการสำหรับชุมชนที่มีรูปแบบท่องเที่ยวแบบเทศกาลประเพณีและวัฒนธรรมได้ ดังนี้

1.) แผนการท่องเที่ยวชุมชนแบบท่องเที่ยวเทศกาลประเพณีและวัฒนธรรม

- ด้านรายได้ เน้นท่องเที่ยวประเพณี จัดงานจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ระดับภาค
- ด้านกายภาพ สร้างแหล่งท่องเที่ยวตามประเพณี ระดับภาค
- ด้านกิจกรรมชุมชน เน้นกิจกรรมประเพณีใหญ่ ที่น่าสนใจมากๆ แคปีละครั้งเตรียมคนตามช่วงฤดูกาล
- ด้านการตลาด อาจต้องการหน่วยงานจากภายนอกมาช่วยสร้างอัตลักษณ์ให้โดดเด่น ทำการตลาดของการจัดงานใหญ่ปีละครั้ง
- ด้านอื่นๆ อาจต้องสร้างระบบการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายเพื่อที่นักท่องเที่ยวจะสามารถกลับมาเที่ยวทำกิจกรรมอื่นที่ยังไม่เคยทำในครั้งแรกที่มาเยือน

สรุป
ท่องเที่ยวเทศกาลประเพณี

รายได้: เงินท่องเที่ยวประเพณี จัดงานจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ระดับภาค
 ภายนอก: สร้างแหล่งท่องเที่ยวตามประเพณี ระดับภาค

รูปที่ 4. 5 แผนการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนแบบท่องเที่ยวเทศกาลประเพณี

2.) ผลการระดมความคิดเห็นชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร

ชุมชนนครชุมเป็นชุมชนตัวแทนการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของเขต จังหวัดกำแพงเพชร และเป็นชุมชนท่องเที่ยวในกลุ่มของการชมวัฒนธรรมและประเพณี จากการสัมมนาระดมความคิดเห็นพบว่า ความคิดเห็นส่วนใหญ่อยากเห็นชุมชนในอีก 10 ปีข้างหน้า เป็นชุมชนที่มีการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว แต่ยังคงรักษาวิถีชีวิตเดิมของชุมชน และจุดที่สามารถเป็นศูนย์กลางในการรับนักท่องเที่ยวเพื่อกระจายไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆในชุมชน คือ วัดพระบรมธาตุ

ผู้เข้าร่วมระดมความคิดเห็นได้มีการเพิ่มแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆลงไปในพื้นที่ เช่น แหล่งทำเกษตรพอเพียง ศาลเจ้าพ่อเสือ ซึ่งเป็นจุดรวมใจของชาวบ้านในชุมชน ร้านผัดไทยอายุกว่า 80 ปี นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนจะให้ความสำคัญกับการจัดงานประเพณีเกือบทั้งปี ซึ่งประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นการสืบทอดของชุมชนนครชุม เช่น การทำแกงขี้เหล็กวันเพ็ญเดือนสิบสอง เทศกาลเผาข้าวหลาม การก่อเจดีย์ทรายน้ำไหล การทำผ้าป่าแถว งานสารทเดือนสิบทำข้าวต้มลูกโยนและประเพณีการลอยกระทงสาย เป็นต้น

รูปที่ 4. 6 แผนที่ในระหว่างการระดมความคิดเห็นชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร

รูปที่ 4. 7แผนที่ท่องเที่ยวหลังระดมความคิดเห็นของชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร

จากการจัดทำร่างแผนและการระดมความคิดเห็นสามารถสรุปแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชนนครชุมได้ คือ ชุมชนนครชุมเป็นชุมชนที่เป็นตัวแทนรูปแบบท่องเที่ยวแบบท่องเที่ยวเทศกาลประเพณีและวัฒนธรรม และจากการระดมความคิดเห็นชุมชนเองเห็นว่าในอนาคตชุมชนอยากที่จะพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยที่ยังรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมควบคู่ไปกับการพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวและไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิมของคนในชุมชน จุดศูนย์รวมของชุมชนคือที่วัดพระบรมธาตุนครชุม

แนวทางการบริหารจัดการแผนการท่องเที่ยวชุมชนแบบท่องเที่ยวเทศกาลประเพณีและวัฒนธรรม คือ เน้นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับประเพณีเดิมของชุมชนพัฒนาให้มีอัตลักษณ์ให้โดดเด่นมากขึ้นเน้นกิจกรรมประเพณีใหญ่ ที่น่าสนใจมากๆ แคปีละครั้ง เตรียมคนตามช่วงฤดูกาลและสร้างการท่องเที่ยวในชุมชนให้หลากหลาย ต้องมีการพัฒนาเส้นทางในชุมชน เพิ่มแผนที่ท่องเที่ยว และเพิ่มป้ายบอกทางให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน โดยใช้งบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ไม่มากนัก มีการกำหนดให้มีพื้นที่ส่วนกลางสำหรับนักท่องเที่ยวเช่น จตุรรวมพล ซึ่งจตุรรวมพลของของชุมชนนครชุมคือ วัดพระบรมธาตุนครชุม จุดนี้จึงเป็นบริเวณที่จะเป็นจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว อาจจะต้องมีการตั้งซุ้มเพื่อแจกแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และชุมชนสามารถสื่อสารคุณค่า ความหมายของชุมชนได้ ด้วยวิธีการฝึกฝนนักสื่อสารความหมายโดยใช้คนในชุมชนให้มีจำนวนเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว พัฒนาชุมชนโดยเน้นอัตลักษณ์ของชุมชนเดิมให้โดดเด่นมากยิ่งขึ้น แต่ต้องใช้ระยะเวลานานในการพัฒนา

4.5.2 ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย

ชุมชนบ้านทุ่งหลวง เป็นชุมชนตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท ในเขตพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลก ช่วงเขต จังหวัดสุโขทัย ซึ่งจากการประเมินศักยภาพชุมชน ทุ่งหลวงมีคะแนนศักยภาพทางกายภาพของพื้นที่ค่อนข้างมาก ในชุมชนมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีนัยยะ แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่เป็นแบบดั้งเดิมทั้งหมด มีวิถีชีวิตชุมชนที่มีความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่น ส่วนใหญ่ชุมชนจะเน้นการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตที่ชาวบ้านทำทุกวัน คือการปั่นเครื่องปั่นดินเผาโดยใช้ดินที่มีลักษณะเฉพาะที่หาได้ในพื้นที่ ในด้านการบริหารจัดการเป็นชุมชนที่มีคะแนนรวมด้านการบริหารจัดการชุมชนค่อนข้างมาก และเป็นชุมชนเดียวในเขตพื้นที่ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกช่วงเขต จังหวัดสุโขทัย ที่มีกิจกรรมโฮมสเตย์แบบเป็นทางการ แต่ขาดในเรื่องการจัดการพื้นที่ส่วนกลางและกำหนดผู้รับผิดชอบในการใช้พื้นที่ส่วนกลางที่ชัดเจน

จากการระดมความคิดเห็นและจากการสัมภาษณ์หน่วยงานเกี่ยวข้อง พบว่าชุมชนนั้นมีแนวโน้มที่จะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต มีจตุรรวมพลในด้านการท่องเที่ยวที่ค่อนข้างชัดเจน โดยชุมชนทุ่งหลวงจะมีเอกลักษณ์และมีชื่อเสียงในด้านการทำเครื่องปั่นดินเผาที่เป็นวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชนตั้งแต่โบราณโดยมีหน่วยงานในพื้นที่ให้การอนุรักษ์และสนับสนุน ซึ่งสามารถบอกได้ว่าชุมชนบ้านทุ่งหลวงมีศักยภาพด้านการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเป็นชุมชนท่องเที่ยวสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามชุมชนทุ่งหลวงยังขาดการบริหารจัดการบุคลากรในการสื่อสารความหมายของชุมชนต่อนักท่องเที่ยว

โดยแนวทางการจัดการของชุมชนทุ่งหลวงจะเป็นต้นแบบให้กับชุมชนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท ดังนั้นแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะหาพื้นที่จุดรวมพลที่ชุมชนเห็นว่าเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้และโดดเด่นของพื้นที่และเสนอในรูปแบบแผนที่ท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ในด้านกิจกรรมชุมชน เน้นเพิ่มผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน สร้างระบบการกระจายรายได้เข้าสู่ส่วนกลางเพื่อพัฒนาต่อยอดทรัพยากรส่วนกลาง เช่นการทำระบบขายตั๋วเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเข้าไปท่องเที่ยวได้ด้วยตัวเอง ดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เช่นการปั้นดินเผาที่เป็นลักษณะแบบเฉพาะถิ่นโดยมีรายละเอียดของแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และแผนการบริหารจัดการสร้างสรรค์ ดังนี้

4.5.2.1 การเสนอแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์

แผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ของชุมชนทุ่งหลวงจะเสนอเป็นแผนที่ที่แสดง แหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์และ ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่

รูปที่ 4. 9 แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมอช จ.สุโขทัย

4.5.2.2 การรวบรวมกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ราคาของชุมชนตัวแทน

แผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นการรวบรวมกิจกรรมสร้างสรรค์และเสนอ โปรแกรมการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ คือ ท่องเที่ยวแบบครึ่งวัน (Half Day Trip), ท่องเที่ยวแบบเต็มวัน (One Day Trip), และ

ท่องเที่ยวแบบค้างคืน (HomeStay) พร้อมทั้งแสดงราคาในการท่องเที่ยวของแต่ละรูปแบบเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและตัดสินใจท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก โดยรายละเอียดการท่องเที่ยวมีดังนี้

การท่องเที่ยวแบบครึ่งวัน (Half Day Trip) จะเสนอให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกจุดเด่นของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวได้โดย กำหนดจากกิจกรรมเดิมที่โดดเด่นและสร้างสรรค์ ซึ่งการท่องเที่ยวแบบครึ่งวันนี้ ในชุมชนทุ่งหลวงจะแบ่งออกเป็น 2 เส้นทางหลัก คือ เส้นทางที่ 1 เป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับผู้สนใจในเครื่องปั้นดินเผาเป็นพิเศษ เส้นทางนี้จะเน้นการเรียนรู้ในการทำเครื่องปั้นดินเผาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงได้ทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นของฝากจากการที่ได้ลงมือทำเอง ที่มีวิธีการทำที่เป็นเอกลักษณ์ของที่นี่ ส่วนเส้นทางที่ 2 เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาจำกัดแต่จะสามารถได้เที่ยวแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ครบ เช่น การไปชมวิถีชีวิตการทำเครื่องปั้นดินเผาที่แต่ละบ้านทำไม่ซ้ำกัน ไปเที่ยวชมวัดลายและดงตาลเก่าแก่ เป็นต้น

การท่องเที่ยวแบบเต็มวัน (One Day Trip) จะเป็นการนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนที่รวมสองเส้นทางจากการเที่ยวแบบครึ่งวัน มารวมเป็นหนึ่งวันจะให้นักท่องเที่ยวท่องเที่ยวได้ยาวนานขึ้น เนื่องจากกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนทุ่งหลวงเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาทำนาน หากเลือกแบบเต็มวันจะทำให้ได้ทำทั้งกิจกรรมและไปชมแหล่งท่องเที่ยวได้ครบ

การท่องเที่ยวแบบค้างคืน (HomeStay) ด้วยชุมชนชุมทุ่งหลวงเป็นพื้นที่เดียวที่มีการทำโฮมสเตย์แบบเป็นทางการ ดังนั้นหากได้เข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตในชุมชนแล้วเมื่อได้พักค้างที่โฮมสเตย์จะทำให้ได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในพื้นที่ที่มีประวัติการทำเครื่องปั้นดินเผายาวนานได้อย่างเต็มที่ กิจกรรมที่จะมีเฉพาะการพักค้างคืน คือ การได้ร่วมรับประทานอาหารพื้นบ้านที่ใส่ภาชนะหม้อดิน และการแสดงระบำชาวดินของชาวบ้านในท้องถิ่น

ซึ่งโปรแกรมการท่องเที่ยวทั้ง 3 รูปแบบ มีจุดประสงค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นโปรแกรมการท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจนและที่สำคัญเป็นการดึงนักท่องเที่ยวให้เลือกเที่ยวชุมชนได้นานยิ่งขึ้น ซึ่งโปรแกรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์นี้จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเส้นทางท่องเที่ยวตามที่สนใจ และหากนักท่องเที่ยวเที่ยวตามโปรแกรมที่จัดทำไว้บางส่วนแล้ว แต่ยังเที่ยวไม่ครบ แผนที่ท่องเที่ยวและโปรแกรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะทำให้เห็นแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่นักท่องเที่ยวยังไม่ได้ไป เป็นโอกาสที่นักท่องเที่ยวจะกลับมาเที่ยวที่ชุมชนทุ่งหลวงอีกครั้งและจะทำให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอีกทางหนึ่ง

1.) แผนการท่องเที่ยวชุมชนแบบท่องเที่ยววิถีชนบท

- ด้านกิจกรรม เน้นขายกิจกรรมแบบระบบตัว เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและไม่กระทบต่อชีวิตประจำวันอีกทั้งยังเป็นการคัดกรองนักท่องเที่ยวเพื่อเข้ามาท่องเที่ยวเยี่ยมชมวิถีชีวิตตามบ้านเรือนของคนในชุมชนได้ โดยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1) ท่องเที่ยวเองตามแผนที่จุดที่มีกิจกรรม

2) Package สร้างสรรค์ มีผู้นำทางท่องเที่ยว พร้อมให้คำแนะนำ มีคนทำกิจกรรมสร้างสรรค์ให้ดูและให้นักท่องเที่ยวทดลองทำได้

- ด้านกายภาพ สร้างจุดดึงดูดคนเข้ากิจกรรมสร้างสรรค์ที่ไม่เยอะ แต่เลือกเฉพาะน่าสนใจ แค่ 2-3 จุด เก็บค่าคิวนักสื่อความหมาย และจัดให้มี สร้างพื้นที่ส่วนกลาง รวมตัวทำกิจกรรมสร้างสรรค์ได้

- ด้านกิจกรรมชุมชนและ ด้านกำลังคน เน้นเพิ่มผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในชุมชน เช่น ผู้นำทาง – สอน – เล่าเรื่องราวของชุมชน เพื่อเป็นการฝึกนักสื่อความหมายเพิ่ม และอาจต้องปรับทัศนคติของคนในชุมชนเพื่อให้เปิดรับนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

- ด้านรายได้ ต้องสร้างระบบการกระจายรายได้เข้าสู่ส่วนกลางเพื่อพัฒนาต่อยอดทรัพยากรส่วนกลางของชุมชน

รูปที่ 4. 11 แผนการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนแบบท่องเที่ยววิถีชีวิตชนบท

2.) ผลการระดมความคิดเห็นชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย

ชุมชนทุ่งหลวงเป็นชุมชนตัวแทนการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของเขต จังหวัดสุโขทัย และเป็นชุมชนมีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยววิถีชีวิตชนบทและการท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์จากการสัมมนาระดมความคิดเห็นพบว่า ความคิดเห็นส่วนใหญ่อยากเห็นชุมชนในอีก 10 ปีข้างหน้า เป็นชุมชนที่มีการพัฒนาชุมชนให้รองรับการท่องเที่ยว และจุดที่สามารถเป็นศูนย์กลางในการรับนักท่องเที่ยวเพื่อกระจายไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในชุมชน คือ วิทยาลัยไถ่ถุนบ้าน หรือ ศูนย์การเรียนรู้ทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง

ผู้เข้าร่วมระดมความคิดเห็นได้มีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่จะมีเพิ่มขึ้น เช่น ในอนาคตบริเวณบึงวัดลายนจะมีการทำเป็นจุดท่องเที่ยว และบ้านที่ทำเครื่องปั้นดินเผาใส่ตำแหน่งเพิ่มเติมลงในแผนที่ และจากการระดมความคิดเห็นชาวบ้านทุ่งหลวงจะค่อนข้างมีความเป็นชุมชนที่ยังรักษาวินัยชีวิตเดิมที่ทำเครื่องปั้นดินเผาได้อย่างชัดเจน และชาวบ้านค่อนข้างภูมิใจและทราบว่าชุมชนมีความโดดเด่นเรื่องเครื่องปั้นดินเผา

รูปที่ 4. 12 แผนที่ในระหว่างการระดมความคิดเห็นชุมชนบ้านทุ่งหลวง

สรุปแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านทุ่งหลวงได้ว่า เป็นแผนการท่องเที่ยวชุมชนแบบท่องเที่ยววิถีชีวิตชนบท ซึ่งรายได้ที่จะกระจายในชุมชนจะมาจากกิจกรรมเดิมที่มีในชุมชนต้องเพิ่มระบบการจัดการ เช่น มีการขายตัวเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมวิถีชีวิตประจำวันในส่วนใหญ่ทำเครื่องปั้นดินเผาได้เอง สร้างจุดดึงดูดเข้ากิจกรรมสร้างสรรค์ที่ไม่เยอะมาก แต่ให้มีความน่าสนใจและมีพื้นที่ส่วนกลางเพื่อรวมตัวกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์ได้และเพื่อให้ประสบความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการ

การท่องเที่ยวของชุมชนอาจต้องปรับทัศนคติคนในชุมชนให้โดยรวมสามารถรับแขกได้ตลอดปีเนื่องจากกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนทุ่งหลวงที่สำคัญและมีชื่อเสียงนั้นคือการทำเครื่องปั้นดินเผาซึ่งต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างนานในการทำกิจกรรม จึงจำเป็นต้องมีนักสื่อความหมาย หรือชาวบ้านสามารถเป็นผู้สอนกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวได้

จากการจัดทำร่างแผนและการระดมความคิดเห็นสามารถสรุปแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชนทุ่งหลวงได้ คือ ชุมชนทุ่งหลวงเป็นชุมชนที่เป็นตัวแทนรูปแบบท่องเที่ยวแบบท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท และจากการระดมความคิดเห็นชุมชนเองเห็นว่าในอนาคตชุมชนอยากที่จะพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยที่ยังรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมควบคู่ไปกับการพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวและไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิมของคนในชุมชน จุดศูนย์รวมของชุมชน มี 2 บริเวณ คือ วัดลายและวิทยาลัยไถ่ถอนบ้าน

[illegible]

รูปที่ 4. 14 โปรแกรมท่องเที่ยวหลังระดมความคิดเห็น ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมามช จ.สุโขทัย

แนวทางการบริหารจัดการแผนการท่องเที่ยวชุมชนแบบท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท คือ เน้นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน เช่น การท่องเที่ยวแบบระบบซื้อตั๋วเพื่อท่องเที่ยวเอง ตามแผนที่ท่องเที่ยว และ แบบมีผู้นำทาง มีคนทำให้ดู ทดลองทำได้ด้วยการแนะนำจากคนในชุมชนเป็นผู้สื่อความหมาย ด้วยที่กิจกรรมของชุมชนทั้งหลายมีความน่าสนใจอยู่แล้วแต่ด้วยกิจกรรมที่มีใช้เวลานานในการทำ จึงจะเน้นการสร้างจุดดึงดูดคนเข้ากิจกรรมสร้างสรรค์ที่ไม่เยอะจนเกินไป แต่น่าสนใจ เพียงแค่ 2-3 จุด และจัดให้มีพื้นที่ส่วนกลางสำหรับ รวมตัวทำกิจกรรมสร้างสรรค์ได้ กิจกรรมสร้างสรรค์ต้องมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน อาจต้องปรับทัศนคติของคนในชุมชนให้สามารถรวมตัวกันเพื่อเปิดหมู่บ้านให้ท่องเที่ยวได้ตลอดปี

4.5.3 ชุมชนบ้านคุพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

บ้านคุพัฒนาเป็นชุมชนตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ ในเขตพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลก ช่วงเขตอำเภอศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย ซึ่งจากการประเมินศักยภาพชุมชน ชุมชนบ้านคุพัฒนามีศักยภาพทางกายภาพของพื้นที่อยู่ในระดับปานกลางที่พร้อมที่จะพัฒนาได้ มีความพร้อมทั้งแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งให้บริการ ส่วนใหญ่ชุมชนจะเน้นกิจกรรมทางการพักโฮมสเตย์เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน นอกจากนี้บ้านคุพัฒนายังเป็นชุมชนที่มีการฟื้นฟูพื้นประเพณีการเล่นว่างพระร่วง ซึ่งชุมชนบ้านคุพัฒนาจะโดดเด่นในด้านของการเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ รอบๆชุมชนได้ ด้านการบริหารจัดการมีการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกที่ค่อนข้างดี ชาวบ้านสามารถรับนักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ได้ แต่ยังขาดแผนดำเนินการในด้านการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชนไม่มีส่วนในการวางแผนการท่องเที่ยว ไม่มีการประเมินผลการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ อัตรากำลังพลในชุมชนไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว เริ่มมีการฝึกทักษะคนในชุมชนให้สามารถเป็นนักสื่อความหมายได้ ชุมชนบ้านคุพัฒนายังไม่เป็นที่เปิดกว้างมากนักเนื่องจากยังขาดการแสวงหาข้อมูลข่าวสารในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน และไม่มีจุดบริการข้อมูลการท่องเที่ยวส่วนกลาง

จากการระดมความคิดเห็นและการสัมภาษณ์หน่วยงานเกี่ยวข้อง พบว่าชุมชนนั้นได้เข้าใจว่าในปัจจุบันชุมชนบ้านคุพัฒนาเป็นชุมชนท่องเที่ยวและคนในชุมชนมีอัธยาศัยที่ดีพร้อมรับนักท่องเที่ยว ซึ่งจากการระดมความคิดเห็นส่วนใหญ่อยากพัฒนาให้ชุมชนเป็นชุมชนที่มีไว้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคตมากขึ้น แต่เนื่องจากชุมชนนั้นยังขาดผู้ที่เป็นักสื่อความหมายจึงทำให้เป็นข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพน้อยลง

โดยแนวทางการจัดการของชุมชนบ้านคุพัฒนาจะเป็นต้นแบบให้กับชุมชนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์ ดังนั้นแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะต้องหาพื้นที่จุดรวมพลที่ชุมชนเห็นว่าเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้และโดดเด่นของพื้นที่และเสนอในรูปแบบแผนที่ท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ โดยมีแผนการจัดการที่สอดคล้องกับการเป็นชุมชนที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เน้นการนำเสนอวิถีชีวิตแบบ 24 ชม. โดยที่มีการฝึกให้สมาชิกในชุมชนเป็นนักสื่อความหมาย และจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบสามารถเที่ยวได้ด้วยตนเองโดยระบบซื้อตั๋วท่องเที่ยวและให้มีการแสดงสัญลักษณ์ เช่น การแปะสติ๊กเกอร์ที่เสื้อที่แสดงให้เห็นว่าเป็นนักท่องเที่ยว เมื่อชาวบ้านเห็นจะ

สามารถต้อนรับและให้ความรู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนได้ โดยมีรายละเอียดของแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และแผนการบริหารจัดการสร้างสรรค์ ดังนี้

4.5.3.1. การเสนอแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์

แผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ของชุมชนบ้านคูกพัฒนาจะเสนอเป็นแผนที่ที่แสดง แหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์และ ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่

รูปที่ 4. 15 แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนบ้านคูกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

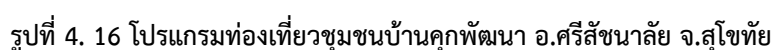
4.5.3.2. การรวบรวมกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ราคาของชุมชนตัวแทน

แผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นการรวบรวมกิจกรรมสร้างสรรค์และเสนอ โปรแกรมการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ คือ ท่องเที่ยวแบบครึ่งวัน (Half Day Trip), ท่องเที่ยวแบบเต็มวัน (One Day Trip), และท่องเที่ยวแบบค้างคืน (HomeStay) พร้อมทั้งแสดงราคาในการท่องเที่ยวของแต่ละรูปแบบเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและตัดสินใจท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก โดยรายละเอียดการท่องเที่ยวมีดังนี้

การท่องเที่ยวแบบครึ่งวัน (Half Day Trip) จะเสนอให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกทำกิจกรรมที่สนใจได้โดยแบ่งออกเป็น 2 โปรแกรม ดังนี้ แบบที่ 1 กิจกรรมตามตำนานพระร่วงเป็นกิจกรรมที่เน้นเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนและได้ทดลองทำว่าพระร่วงเพื่อเป็นของที่ระลึก แบบที่ 2 เป็นกิจกรรม

การท่องเที่ยวแบบเต็มวัน (One Day Trip) จะเป็นการนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนที่รวมสองเส้นทางจากการเที่ยวแบบครึ่งวัน มารวมเป็นหนึ่งวันจะทำให้นักท่องเที่ยวท่องเที่ยวได้ยาวนานขึ้น โดยมีจุดไฮไลต์ของการท่องเที่ยวแบบเต็มวันคือ ช่วงเย็นจะมีการทดลองวิ่งว่าพระร่วงในบรรยากาศท้องทุ่งนา ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตในแบบชุมชนนครชุมได้มากยิ่งขึ้น

ซึ่งโปรแกรมการท่องเที่ยวทั้ง 3 รูปแบบ มีจุดประสงค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นโปรแกรมการท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจนและที่สำคัญเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เลือกเที่ยวชุมชนได้นานยิ่งขึ้นตามโปรแกรมที่จัดทำไว้หรือเมื่อนักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวไปบางส่วนแล้ว แต่ยังเที่ยวไม่ครบ แผนที่ท่องเที่ยวและโปรแกรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะทำให้เห็นแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ยังไม่ได้ไป อาจเป็นโอกาสที่นักท่องเที่ยวจะกลับมาเที่ยวที่ชุมชนบ้านคูกพัฒนาอีกครั้งทำให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

4.5.3.3. การทำร่างแผนบริหารจัดการเพื่อการระดมความคิดเห็น

จากข้อมูลการสำรวจพื้นที่ชุมชนบ้านคุพัฒนา ซึ่งเป็นตัวแทนของรูปแบบการท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์ จึงมีการร่างแผนการบริหารจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับชุมชนบ้านคุพัฒนา เพื่อไปนำเสนอต่อชุมชนก่อนการสรุปทำแผนบริหารจัดการ โดยการร่างแผนนั้น จะรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจ กิจกรรม ความต้องการของนักท่องเที่ยว และการสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลสารจิตร และผู้ใหญ่บ้านหมู่ 12 ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มในการทำชมรมท่องเที่ยวของชุมชน โดยข้อมูลและการสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลสารจิตร มีหน้าที่สนับสนุนด้านการท่องเที่ยวและประเพณีรวมไปถึงหมู่ 12 บ้านคุพัฒนา ซึ่งจะทำตามแผนพัฒนา โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น อพท.4 เข้ามาเป็นผู้ให้ความรู้ตั้งแต่เริ่มต้นวัฒนธรรมจังหวัดเข้ามาในการช่วยเหลือเรื่องงบประมาณ และหน่วยงานอื่นๆ เช่น มหาวิทยาลัยนเรศวร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ซึ่งกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบอยู่ในปัจจุบัน ขององค์การบริหารส่วนตำบลสารจิตรร่วมกับหมู่ 12 ได้แก่ การจัดงานประเพณีว่าวบ้านคุพัฒนา และกิจกรรมที่จะทำในอนาคต คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหนองจระเข้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแห่งใหม่ ซึ่งชุมชนบ้านคุพัฒนานั้น มีลักษณะของกิจกรรมที่โดดเด่น คือ การเล่าเรื่องตำนานพระร่วงของชุมชนที่สามารถผูกกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆในชุมชนได้ และโฮมสเตย์ที่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านและผ่านเกณฑ์กว่า 10 หลัง และมีแนวโน้มว่าในอนาคตจะมีเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมสร้างสรรค์ในชุมชน ได้แก่ การทำว่าวพระร่วงพระลือ และการวิ่งว่าวซึ่งเป็นประเพณีที่ชุมชนร่วมกันรื้อฟื้นจากในอดีตขึ้นมาใหม่และจัดให้มีทุกปี ปัญหาที่พบในด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านคุพัฒนา คือ ยังขาดแผนดำเนินการในด้านการท่องเที่ยว สมาชิกในชมรมไม่มีส่วนในการวางแผนการท่องเที่ยว ไม่มีการประเมินผลการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ และอัตราการพลในชุมชนไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคุพัฒนายังไม่เป็นที่เปิดกว้างมากนักเนื่องจากยังขาดการแสดงผลข้อมูลข่าวสารในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนและไม่มีจุดบริการข้อมูลการท่องเที่ยวส่วนกลางซึ่งจากข้อมูลที่ได้จากการลงสำรวจพื้นที่ดังกล่าวมานั้นสามารถนำมาวิเคราะห์และจัดทำร่างแผนการบริหารจัดการของชุมชนบ้านคุพัฒนาที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์ ดังนี้

1.) แผนการท่องเที่ยวชุมชนแบบท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีโฮมสเตย์

- ด้านรายได้ เน้นการนำเสนอวิถีชีวิตแบบ 24 ชม. ให้ hi-light อยู่กับการเล่าเรื่องตำนานของชุมชนในตอนหัวค่ำ เพื่อสร้างกิจกรรมได้ใกล้ชิดกับชุมชนและได้ความรู้มุมมองใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งจะพัฒนาให้เป็นในรูปแบบของการขายกิจกรรมระบบตัว โดยมี 2 แบบ คือ

1) เที่ยวเองตามแผนที่ จากการเล่าเรื่องในตอนหัวค่ำ โดยกำหนดจุดท่องเที่ยวตามตำนานเรื่องเล่าในแผนที่ ที่นักท่องเที่ยวสามารถไปได้เอง

2) Package สร้างสรรค์ มีผู้นำทาง มีคนทำให้ดู ทดลองทำได้ เช่น การปั้นเครื่องปั้นดินเผา การทำสบู่ การทำว่าวพระร่วงพระลือ

- ด้านกิจกรรม สร้างจุดดึงดูดคนเข้ากิจกรรมสร้างสรรค์ไม่เยอะ แต่น่าสนใจ อาจแค่ 2-3 จุด เก็บค่าคือนักสื่อความหมาย มีชาวบ้านในชุมชนสอนทำกิจกรรมต่างๆ
- ด้านกายภาพ เพิ่มจำนวนโฮมสเตย์ และจำนวนนักท่องเที่ยว (นักสื่อความหมายชุมชน) ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

สรุป
ท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีโฮมสเตย์

รายได้ ● เน้นการนำเสนอวิถีชีวิตแบบ 24 ชม. ให้ hi-light อยู่กับการเล่าเรื่องตอนหัวค่ำขายกิจกรรมระบบตัว

- 1) เที่ยวเองตามแผนที่จุดที่มีเรื่องเล่าเมื่อคืน
- 2) Package สร้างสรรค์ มีผู้นำทาง มีคนทำให้อุ ทดลองทำได้

● สร้าง จุดดึงดูดคนเข้ากิจกรรมสร้างสรรค์ไม่เยอะแต่เด็ดอาจแค่ 2-3 จุด
เก็บค่าคือนักสื่อความหมาย — คนสอนทำกิจกรรม

กายภาพ เพิ่มจำนวนโฮมสเตย์ + จำนวนนักท่องเที่ยว (นักสื่อความหมายชุมชน)

กิจกรรมชุมชน

เน้นเพิ่มกิจกรรมให้เจ้าของบ้านเป็นนักร้อง แห่เรือเล่นระฆัง หรือมีปัญญอาหารพื้นบ้าน (อาจต้องปรับพื้นที่ครัวบ้านให้มีคนช่วย เล่าเรื่อง เหมือนรับญาติมาเที่ยว) อาจต้องสร้างระบบการรวมกลุ่ม และกระจายรายได้สู่ส่วนกลาง เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาไปในทางเดียวกันต้องการหน่วยงานภายนอกช่วยเหลือช่วง ตั้งตัว อะไรบ้าง ?

รูปที่ 4. 17 แผนการบริหารการท่องเที่ยวชุมชนแบบท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์

2.) ผลการระดมความคิดเห็นชุมชนบ้านคูกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

ชุมชนบ้านคูกพัฒนาเป็นชุมชนตัวแทนการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของเขต อำเภอศรีสัชนาลัย และเป็นชุมชนมีรูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 3 แบบ คือ การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท การท่องเที่ยวแบบชมวัฒนธรรมประเพณีและการท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์ จากการสัมมนาระดมความคิดเห็นพบว่า ความคิดเห็นส่วนใหญ่อยากเห็นชุมชนในอีก 10 ปีข้างหน้า เป็นชุมชนที่มีการพัฒนาชุมชนให้รองรับการท่องเที่ยวและจุดที่สามารถเป็นศูนย์กลางในการรับนักท่องเที่ยวเพื่อกระจายไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในชุมชน คือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านคูกพัฒนา

ผู้เข้าร่วมระดมความคิดเห็นได้มีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมและแหล่งร้านอาหารในชุมชนเพิ่มเติม เช่น กิจกรรมการทำขนมดอกจอก และมีผู้เข้าร่วมความคิดเห็นสนใจที่จะอยากเข้าร่วมเป็นบ้านโฮมสเตย์เพิ่มเติมหลายท่าน และจากการระดมความคิดเห็นชาวบ้านบ้านคูกพัฒนาจะค่อนข้างมีความเป็นชุมชนที่พร้อมในการรับนักท่องเที่ยวมาก ชาวบ้านส่วนใหญ่กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็นและมีมิตรไมตรีที่ดีต่อคนแปลกหน้าที่เข้ามาในชุมชน สามารถเล่าเรื่องตำนานพระร่วงที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึงชื่อชุมชนบ้านคูกพัฒนาได้ แต่ในด้านของแหล่งกิจกรรมสร้างสรรค์ยังมีค่อนข้างน้อยและบางอย่างไม่ชัดเจน

รูปที่ 4. 18 แผนที่ในระหว่างการระดมความคิดเห็น ชุมชนบ้านคูกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

สรุปแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านคูกพัฒนาได้ว่า เป็นแผนการท่องเที่ยวชุมชนแบบท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีโฮมสเตย์ โดยเน้นการนำเสนอวิถีชีวิตแบบตลอด 24 ชม. ให้จุดเด่นอยู่ที่การเล่าเรื่องตอนหัวค่ำ เพื่อสร้างกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ใกล้ชิดกับเจ้าบ้านและได้แลกเปลี่ยนความรู้มุมมองใหม่ๆเพิ่มขึ้น เพิ่มระบบการจัดการ เช่น มีระบบการขายตั๋วให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมวิถีชีวิตประจำวันและสัมผัสกับควมมีอัธยาศัยที่ดีของคนในชุมชนได้ สร้างจุดดึงดูดคนเข้ามาทำกิจกรรมสร้างสรรค์โดยไม่เน้นกิจกรรมเยอะ แต่เน้นกิจกรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ อาจแค่ 2-3 จุด และเพิ่มจำนวนโฮมสเตย์ และจำนวนนักเล่าเรื่อง (นักสื่อความหมายชุมชน)

รูปที่ 4. 19 แผนที่ท่องเที่ยวหลังระดมความคิดเห็น ชุมชนบ้านคุกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

จากการจัดทำร่างแผนและการระดมความคิดเห็นสามารถสรุปแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านคูกพัฒนาได้ คือ ชุมชนบ้านคูกพัฒนาเป็นชุมชนที่เป็นตัวแทนรูปแบบท่องเที่ยวแบบท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์ และจากการระดมความคิดเห็นชุมชนเองเห็นว่าในอนาคตชุมชนอยากที่จะพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยที่ยังรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมควบคู่ไปกับการพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวและไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิมของคนในชุมชน จุดศูนย์รวมของชุมชน มี 1 บริเวณที่ชาวบ้านอยากให้เป็นจุดรวมพล คือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านคูกพัฒนา แต่เนื่องจากปัจจุบันมีการสร้างพื้นที่หน้าทางเข้าชุมชนให้เป็นจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว คือ ลานพระร่วงพระลือโดยมีสัญลักษณ์เป็นว่าพระร่วงขนาดใหญ่ จุดนี้จึงเป็นจุดรวมพลอีกจุดหนึ่งก่อนเข้าชุมชน

แนวทางการบริหารจัดการแผนการท่องเที่ยวชุมชนแบบท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท คือ สร้างกิจกรรมการหารายได้จากการท่องเที่ยวให้ชุมชน โดยจากการที่เป็นชุมชนที่โดดเด่นด้านโฮมสเตย์และเรื่องเล่าตำนานพระร่วง จึงเน้นการนำเสนอวิถีชีวิตท่องเที่ยวแบบ 24 ชม. ให้ โดยมีช่วง hi-light อยู่กับการเล่าเรื่องตอนหัวค่ำ เพื่อสร้างกิจกรรมได้ใกล้ชิดกับชุมชนและได้ความรู้มุมมองใหม่ๆเพิ่มขึ้น และทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเชื่อมโยงเรื่องเล่าเข้ากับแหล่งท่องเที่ยวตามตำนานของชุมชนได้ และเปิดให้นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวแบบกิจกรรมระบบตัว โดยที่แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ 1.) นักท่องเที่ยวสามารถเดินเที่ยวชมชุมชนได้เองตามแผนที่ และ 2.) การเที่ยวแบบ มีผู้นำทาง มีคนทำให้อุ ทดลองทำได้ เช่น การทำว่าวพระร่วง การทำสบู่ถ่านหมอน ถ่าน การร่วมทำอาหารพื้นถิ่น เป็นต้น และเพิ่มจำนวนโฮมสเตย์โดยเครือข่ายในชุมชน พร้อมกับฝึกให้เจ้าบ้านเป็นนักเล่าเรื่องตำนานพระร่วงได้

4.6 สรุปผลการเลือกชุมชนและแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชน

การจัดทำเกณฑ์การประเมินชุมชน ตามแนวแกนเมืองมรดกโลก จากเกณฑ์ ตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii (UNESCO, 1991) สามารถคัดเลือกชุมชนได้ 12 ชุมชนตัวอย่าง ตามพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลกตั้งแต่ อำเภอศรีสัชนาลัย-จังหวัดสุโขทัย – จังหวัดกำแพงเพชร โดยเรียงลำดับชุมชนตามพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลกตั้งแต่ อำเภอศรีสัชนาลัย- จังหวัดสุโขทัย – จังหวัดกำแพงเพชร ตามลำดับ คือ บ้านนาต้นจั่น, บ้านหาดเสี้ยว, บ้านเกาะน้อย, บ้านท่าชัย, บ้านคูกพัฒนา, ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง, ชุมชนตะพังทองกลาง, ชุมชนลิไท, ชุมชนศรีชุม, บ้านทุ่งหลวง, บ้านพรานกระต่าย, ชุมชนนครชุม

สรุปผลการประเมินศักยภาพทรัพยากรและผลการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน 12 ชุมชนตัวอย่าง โดยเรียงลำดับจากคะแนนการประเมินมากที่สุด ดังตาราง

ตารางที่ 4. 9 ผลการประเมินศักยภาพของชุมชนตัวอย่าง 12 ชุมชน

1 ผลการประเมินศักยภาพทรัพยากร เรียงลำดับ ชุมชนที่ได้คะแนนมากที่สุด 5 ลำดับ	2.ผลการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน	
	มีโฮมสเตย์ 3 ชุมชน	ไม่มีโฮมสเตย์ 9 ชุมชน
ลำดับที่ 1 ชุมชนบ้านนาต้นจั่น	ลำดับที่ 1 ชุมชนบ้านนา ต้นจั่น	ลำดับที่ 1 (คะแนน เท่ากัน) -บ้านใหม่ตะพังทอง -ชุมชนตระพังทองกลาง -ชุมชนลิไท - ชุมชนศรีชุม (ทั้ง 3 ชุมชนนี้ เป็น ชุมชนที่มีการบริหาร จัดการเป็นกลุ่มใหญ่ที่มี การพัฒนาพร้อมกัน ทั้งหมด ในเขตเมืองเก่า)
ลำดับที่ 2 ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง	ลำดับที่ 2 ชุมชนบ้านทุ่ง หลวง	ลำดับที่ 2 ชุมชนบ้าน หาดเสี้ยว
ลำดับที่ 3 บ้านทุ่งหลวง	ลำดับที่ 3 ชุมชนบ้านคูก พัฒนา	ลำดับที่ 3 ชุมชนบ้าน พรานกระต่าย
ลำดับที่ 4 ชุมชนนครชุม		ลำดับที่ 4 ชุมชนนครชุม
ลำดับที่ 5 บ้านคูกพัฒนา		
จากผลการประเมินศักยภาพของชุมชนทำให้ได้ชุมชนต้นแบบที่มีศักยภาพโดดเด่นที่สามารถเป็นต้นแบบให้ ชุมชนอื่นๆได้ ได้แก่ ชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย		

จากผลการประเมินชุมชนตัวแทนสามารถนำมาจัดกลุ่มตามรูปแบบการท่องเที่ยวและสามารถคัด
ชุมชนบ้านนาต้นจั่นออกเพื่อใช้เป็นชุมชนกรณีศึกษาและเป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่นๆ เนื่องจากชุมชนบ้านนาต้น
จั่น มีค่าการประเมินที่มีคะแนนสูงและมีความพร้อมในด้านการเป็นชุมชนท่องเที่ยวสร้างสรรค์อยู่แล้ว
นอกจากนี้ ชุมชนในเขตเมืองเก่าบริเวณรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เป็นชุมชนที่มีการบริหารจัดการเป็น
กลุ่มใหญ่ที่มีการพัฒนาพร้อมกันทั้งหมดจึงไม่สามารถเลือกได้ จึงตัดออกและเลือกชุมชนที่มีคะแนนในลำดับ
ถัดไป เพื่อให้ได้ชุมชนที่มีการกระจายในเขตพื้นที่ศึกษาและสามารถครอบคลุมได้ทั่วถึงจึงได้มีการนำเรื่อง
ตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนมาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนตัวแทน ร่วมกับ รูปแบบการท่องเที่ยวของแต่ละ
ชุมชน ทำให้ได้ชุมชนตัวแทน 3 ชุมชน สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

ตารางที่ 4. 10 การแบ่งกลุ่ม ชุมชนตามรูปแบบการท่องเที่ยว และที่ตั้งตามภูมิศาสตร์

ที่ตั้งตาม ภูมิศาสตร์	ชุมชนตัวแทน	รูปแบบการ ท่องเที่ยวชม วัฒนธรรม และประเพณี	รูปแบบการ ท่องเที่ยวชม วิถีชีวิตใน ชนบท	รูปแบบการ ท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์และ ฟาร์มสเตย์	สรุป
อำเภอศรีสัช นาลัย-	บ้านคุงพัฒนา	✓	✓	✓	เป็นตัวแทนรูปแบบการ ท่องเที่ยวทั้ง 3 รูปแบบ แต่เป็นตัวแทนหลักของ รูปแบบการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์
จังหวัดสุโขทัย	ชุมชนบ้านทุ่ง หลวง		✓	✓	เป็นตัวแทนรูปแบบการ ท่องเที่ยวทั้ง 2 รูปแบบ แต่เป็นตัวแทนหลักของ รูปแบบการท่องเที่ยวชม วิถีชีวิตในชนบท
จังหวัด กำแพงเพชร	ชุมชนนครชุม	✓	✓		เป็นตัวแทนรูปแบบการ ท่องเที่ยวทั้ง 2 รูปแบบ แต่เป็นตัวแทนหลักของ รูปแบบการท่องเที่ยวชม วัฒนธรรมและประเพณี

จากผลการประเมินและจัดกลุ่มชุมชนตามรูปแบบการท่องเที่ยวแต่ละชุมชนทำให้ได้มีการทำร่าง
แผนการบริหารจัดการชุมชนเพื่อลงพื้นที่จัดระดมความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน โดยสามารถสรุปรูปแบบ
แผนการบริหารชุมชนได้ดังนี้

ตารางที่ 4. 11 สรุปแผนบริหารจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชนตัวแทน

พื้นที่ตั้ง	ชุมชนตัวแทน	รูปแบบการท่องเที่ยว	แผนการบริหารจัดการ เพื่อระดมความคิดเห็น
อำเภอศรีสัชนาลัย	บ้านคุปพัฒนา	ตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์	- ด้านรายได้ เน้นการนำเสนอวิถีชีวิตแบบ 24 ชม. ให้ hi-light อยู่ ที่การเล่าเรื่องตำนานของชุมชนในตอนหัวค่ำ เพื่อสร้างกิจกรรมได้ใกล้ชิดกับชุมชนและได้ความรู้มุมมองใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งจะพัฒนาให้เป็นในรูปแบบของการขายกิจกรรมระบบตัว โดยมี 2 แบบ คือ 1) เที่ยวเองตามแผนที่ จากการเล่าเรื่องในตอนหัวค่ำ โดยกำหนดจุดท่องเที่ยวตามตำนานเรื่องเล่าในแผนที่ ที่นักท่องเที่ยวสามารถไปได้เอง 2) Package สร้างสรรค์ มีผู้นำทาง มีคนทำให้อู ทดลองทำได้ เช่น การปั้นเครื่องปั้นดินเผา การทำสบู่ การทำว้าวพระร่วง พระสือ - ด้านกิจกรรม สร้างจุดดึงดูดคนเข้ากิจกรรมสร้างสรรค์ไม่เยอะ แต่น่าสนใจ อาจแค่ 2-3 จุด เก็บค่าคิวนักสื่อความหมาย มีชาวบ้านในชุมชนสอนทำกิจกรรมต่างๆ - ด้านกายภาพ เพิ่มจำนวนโฮมสเตย์ และจำนวนนักเล่าเรื่อง (นักสื่อความหมายชุมชน) ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี
จังหวัดสุโขทัย	ชุมชนบ้านทุ่งหลวง	รูปแบบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท	- ด้านกิจกรรม เน้นขายกิจกรรมแบบระบบตัว เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและไม่กระทบต่อชีวิตประจำวันอีกทั้งยังเป็นการคัดกรองนักท่องเที่ยวเพื่อเข้ามาท่องเที่ยวเยี่ยมชมวิถีชีวิตตามบ้านเรือนของคนในชุมชนได้ โดยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) เที่ยวเองตามแผนที่จุดที่มีกิจกรรม 2) Package สร้างสรรค์ มีผู้นำทางท่องเที่ยว พร้อมให้คำแนะนำ มีคนทำกิจกรรมสร้างสรรค์ให้อูและให้นักท่องเที่ยว ทดลองทำได้ - ด้านกายภาพ สร้างจุดดึงดูดคนเข้ากิจกรรมสร้างสรรค์ที่ไม่เยอะ แต่เลือกเฉพาะน่าสนใจ แค่ 2-3 จุด เก็บค่าคิวนักสื่อความหมาย และจัดให้มี สร้างพื้นที่ส่วนกลาง รวมตัวทำกิจกรรมสร้างสรรค์ได้ - ด้านกิจกรรมชุมชนและ ด้านกำลังคน เน้นเพิ่มผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในชุมชน เช่น ผู้นำทาง – สอน – เล่าเรื่องราวของชุมชน เพื่อเป็นการฝึกนักสื่อความหมายเพิ่ม และอาจต้องปรับทัศนคติของคนในชุมชนเพื่อให้เปิดรับนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี - ด้านรายได้ ต้องสร้างระบบการกระจายรายได้เข้าสู่ส่วนกลาง เพื่อพัฒนาต่อยอดทรัพยากรส่วนกลางของชุมชน

ตารางที่ 4. 12 สรุปแผนบริหารจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชนตัวแทน (ต่อ)

พื้นที่ตั้ง	ชุมชนตัวแทน	รูปแบบการท่องเที่ยว	แผนการบริหารจัดการ เพื่อระดมความคิดเห็น
จังหวัด กำแพงเพชร	รูปแบบการ ท่องเที่ยวชม วัฒนธรรม และประเพณี	รูปแบบการท่องเที่ยว ชมวัฒนธรรมและ ประเพณี	- ด้านรายได้ เน้นท่องเที่ยวประเพณี จัดงานจัดกิจกรรม สร้างสรรค์ระดับภาค - ด้านกายภาพ สร้างแหล่งท่องเที่ยวตามประเพณี ระดับภาค - ด้านกิจกรรมชุมชน เน้นกิจกรรมประเพณีใหญ่ ที่น่าสนใจมาๆ แค่อปีละครั้ง เตรียมคนตามช่วงฤดูกาล - ด้านการตลาด อาจต้องการหน่วยงานจากภายนอกมาช่วย สร้างอัตลักษณ์ให้โดดเด่น ทำการตลาดของการจัดงานใหญ่ปีละครั้ง - ด้านอื่นๆ อาจต้องสร้างระบบการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวจะสามารถกลับมาเที่ยวทำกิจกรรมอื่นที่ยังไม่เคยทำในครั้งแรกที่มาเยือน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

5.1 สรุปงานวิจัย

5.1.1 สรุปผลการจัดทำเกณฑ์การประเมินและการประเมินศักยภาพชุมชน

5.1.1.1 สรุปผลการจัดทำเกณฑ์การประเมินศักยภาพชุมชน

เกณฑ์การประเมินศักยภาพชุมชนทั้งหมด ใช้ 3 แบบประเมิน ได้แก่ การประเมินศักยภาพด้านทรัพยากร การประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการทั้งประเมินชุมชนและประเมินหน่วยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และการประเมินพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว ทั้ง 3 การประเมินสามารถสรุปเป็นเกณฑ์การประเมินรวมเพื่อคัดกรอง ชุมชนที่มีศักยภาพเป็นตัวแทนเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนโดยรอบตามแนวแกนศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

5.1.1.2 สรุปผลการประเมินศักยภาพชุมชน

1) ข้อมูลศักยภาพทางทรัพยากรทางกายภาพของชุมชน ในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

จากการคัดเลือกชุมชนตัวอย่างเพื่อลงพื้นที่สำรวจ สามารถคัดเลือกชุมชนตัวอย่างได้ทั้งหมด 12 ชุมชน ดังนี้ ชุมชนบ้านหาดเลี้ยว อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านเกาะน้อย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านคุปพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนตะพังทองกลาง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนลิไท อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนศรีชุม อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย, ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย, ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร และ ชุมชนบ้านพรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร โดยการคัดเลือกใช้เกณฑ์พิจารณาจากศักยภาพทางกายภาพและการบริหารจัดการชุมชน โดยแบ่งเกณฑ์การคัดกรองศักยภาพออกเป็น 2 หัวข้อใหญ่ คือ 1. ศึกษาผลิตผลของทุกชุมชนและเลือกเฉพาะชุมชนที่มีผลิตผลที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนมรดกโลกขององค์การยูเนสโก 2. จัดกลุ่มตามรูปแบบการท่องเที่ยวด้วยเกณฑ์การคัดเลือกที่กล่าวมาทำให้คัดกรองชุมชนที่มีศักยภาพในการเป็นชุมชนตัวอย่าง ในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร ได้ 12 ชุมชนข้างต้น

2) ข้อมูลศักยภาพด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชน ทั้ง 12 ชุมชนตัวอย่าง พบว่า มีศักยภาพด้านการบริหารจัดการที่แยกออกตามรูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้ 3 รูปแบบตามรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้อง คือ กลุ่มที่ 1 ชุมชนที่มีลักษณะการท่องเที่ยวรูปแบบการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี กลุ่มที่ 2 ชุมชนที่มีลักษณะการท่องเที่ยวรูปแบบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท และกลุ่มที่ 3 เป็นชุมชนที่มีลักษณะการท่องเที่ยวรูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ โดยลักษณะการบริหารจัดการชุมชนแบบที่เน้นการท่องเที่ยวตามเทศกาล ประเพณี จะมีการบริหารจัดการแบบชั่วคราวเฉพาะช่วง

เทศกาล ลักษณะคือจะรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากๆ ได้ แต่ใช้ระยะเวลาไม่นาน แตกต่างจากกรณีการท่องเที่ยวแบบเยี่ยมชมวิถีชีวิตชนบท และแบบเรียนรู้โฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ คือนักท่องเที่ยวจะมีเวลาในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันมากกว่า และได้สัมผัสวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนได้มากกว่า โดยอาจจะมีการค้างคืนในลักษณะโฮมสเตย์หรือไม่ก็ได้

ทั้งนี้ จากการประเมินศักยภาพภาพคณะผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์จะขาดการบริหารจัดการในแต่ละด้านแตกต่างกันไปและมีแนวโน้มว่าขาดการบริหารจัดการในหลายๆ ด้านมากกว่าชุมชนแบบที่มีโฮมสเตย์เนื่องจากชุมชนที่มีโฮมสเตย์มักมีการรวมกลุ่มอาชีพกันภายในพื้นที่อยู่ในระดับหนึ่ง ทำให้มีค่าคะแนนการบริหารจัดการชุมชนอยู่ในระดับที่มากกว่าชุมชนที่ไม่มีโฮมสเตย์ และสามารถกำหนดแผนการจัดการได้ง่ายและชัดเจนกว่าชุมชนแบบไม่มีโฮมสเตย์ อย่างไรก็ตามการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในพื้นที่ที่สามารถพัฒนาจากชุมชนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใดก็ได้ใน 3 รูปแบบที่กล่าวมาแล้วและไม่จำเป็นจะต้องมีกลุ่มโฮมสเตย์ภายในชุมชน นอกจากนั้นจากการประเมินด้านการบริหารจัดการพบว่าชุมชนส่วนใหญ่ ยังขาดการบริหารจัดการด้านพื้นที่ส่วนกลาง และขาดการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชน

3) การประเมินศักยภาพชุมชนตัวอย่างเพื่อนำไปสู่ชุมชนตัวแทน

ชุมชนตัวแทน ที่มีศักยภาพทางด้านกายภาพและการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตามพื้นที่รอบแนวแกนเมืองมรดกโลก โดยใช้ปัจจัยในการคัดเลือก 4 ปัจจัย ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, ความเชื่อมโยงกับแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร, การประเมินด้านทรัพยากร และการประเมินด้านการบริหารจัดการ

จากการคัดเลือกตามปัจจัยดังกล่าว ทำให้ได้ชุมชนตัวแทนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นชุมชนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี ได้แก่ ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร

กลุ่มที่ 2 เป็นชุมชนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวในชุมชน 2 แบบ คือ รูปแบบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบทและ รูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ ได้แก่ ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย

กลุ่มที่ 3 เป็นชุมชนที่มีรูปแบบผสม มีทั้ง 3 รูปแบบการท่องเที่ยว คือ การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี, การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบทและ รูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ มี 1 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านคุปพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

5.1.2 สรุปผลการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อออกแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

5.1.2.1 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวบริเวณรอบๆ อุทยานประวัติศาสตร์ ตามแนวแกนมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร ส่วนใหญ่มาจากภาคเหนือ และภาคกลาง จะมาท่องเที่ยวกันเป็นรูปแบบของรถส่วนตัวครอบครัวและใช้รถส่วนตัวเป็นยานพาหนะซึ่งส่วนใหญ่แล้วเคยมาเที่ยวมากกว่า 1 ครั้ง ซึ่งการร่ว

มนักท่องเที่ยวนิยมพักค้างคืนที่โรงแรมในจังหวัดสุโขทัย ระยะเวลาท่องเที่ยวตั้งแต่ 1 วัน และพักค้าง 1 คืน ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจส่วนใหญ่นิยมท่องเที่ยวแบบช่วงเทศกาลประเพณี และท่องเที่ยวชมโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรม

5.1.2.2 ความคาดหวังของนักท่องเที่ยว

ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว และการให้บริการ ตรงกับความคาดหวังในระดับมาก โดยสิ่งที่ตรงกับความคาดหวังมากที่สุด คือ มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เมืองโบราณ พิพิธภัณฑ์ และขึ้นชอบ แหล่งท่องเที่ยว ประเภทวัด มากที่สุด

ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ตรงกับความคาดหวังของนักท่องเที่ยว ที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีมาตรฐาน มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร แหล่งบริการข้อมูล ร้านค้า และร้านขายของที่ระลึก มีการเดินทางสะดวก เข้าถึงได้ง่ายและมีความปลอดภัย

5.1.2.3 ความประทับใจในการมาท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความประทับใจต่อสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุด ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวประเภท วัด เช่น วัดช้างล้อม วัดศรีชุม และวัดพระบรมธาตุ รองลงมาคือ ประทับใจในงานประเพณีและเทศกาล เช่น งานเทศกาลกล้วยไข่เมืองกำแพง ประเพณีลอยกระทง ส่วนกิจกรรมท่องเที่ยว และผลิตผลจากท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวประทับใจมากที่สุด คือ กิจกรรมท่องเที่ยวผ่านการเรียนรู้เรื่องราวตามประวัติศาสตร์ รองลงมาคือ กิจกรรมท่องเที่ยวเยี่ยมชมการสาธิต หรือการแสดงทักษะความเชี่ยวชาญ ตามเทศกาลประเพณี

เหตุผลโดยรวมที่ทำให้นักท่องเที่ยวอยากกลับมาเที่ยวซ้ำที่เดิมอีก ส่วนใหญ่ตอบว่าด้วยความสวยงามของอุทยานประวัติศาสตร์และวัดเก่าแก่มากมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รองลงมาคือ มีกิจกรรมประเพณี และเทศกาลที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่จัดตามฤดูกาล

เหตุผลที่ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่อยากจะกลับมาเที่ยวซ้ำที่เดิมอีก คือ สถานที่ท่องเที่ยวไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่พักไม่มีคุณภาพ ร้านอาหารไม่สะอาดและการเดินทางไม่สะดวกเข้าถึงยาก

5.1.2.4 ลักษณะความต้องการกิจกรรมสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว

จากการสำรวจความต้องการกิจกรรมสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ไม่เคยทำกิจกรรมสร้างสรรค์และไม่ค่อยเข้าใจรูปแบบของกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามยังมีนักท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งที่เคยร่วมทำกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมปลูกป่า การปั้นเครื่องปั้นดินเผา การเขียนลายลงบนเครื่องสังคโลก การทำเครื่องเงิน ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เคยทำกิจกรรมสร้างสรรค์ที่จังหวัดสุโขทัย และเชียงใหม่

ลักษณะกิจกรรมสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวสนใจ คือ กิจกรรมสร้างสรรค์ที่ทำ จะต้องได้ประสบการณ์เรียนรู้วิถีชีวิตจริงกับชุมชน โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชาวบ้าน ได้ผลผลิตที่ทำเองจากกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อเป็นของฝาก ทำให้ได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จริง มีการนำเสนอการท่องเที่ยวชมมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และชมการแสดงทางวัฒนธรรมต้องมีตารางเวลา และราคาแน่นอน เพื่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็ว ด้านการเข้าถึงพื้นที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์ควรมีเส้นทางเข้าถึงที่สะดวกและมีบริการรับส่งรถสาธารณะฟรี

กิจกรรมสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวสนใจอยากทำ โดยสอบถามแบบยกตัวอย่างกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เคยมีมาแล้วในพื้นที่วิจัย ได้แก่ กิจกรรมสร้างสรรค์ที่สนใจมากที่สุด คือ การทดลองกวนกระยาสารท และการทำอาหารพื้นถิ่น และกิจกรรมที่สนใจรองลงมา คือ กิจกรรมทำเครื่องปั้นดินเผา การทำพระพิมพ์ และกิจกรรมทอผ้า ตามลำดับ

5.1.3 สรุปผลการเสนอแนวทางต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

5.1.3.1 แผนที่และกิจกรรมการท่องเที่ยว ใน 3 ชุมชนนำร่อง

แผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของ 3 ชุมชนตัวแทนตามรูปแบบการท่องเที่ยว โดยเป็นการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชนผ่านแผนที่ ซึ่งจากการระดมความคิดเห็นจะพบว่าทุกชุมชนจะมีจุดศูนย์รวมทางการท่องเที่ยวอยู่แล้ว ซึ่งจะเป็นจุดที่นำแผนที่แจกสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นประตูที่เปิดให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเข้ามาเที่ยวในชุมชน และแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เห็นภาพรวมของแผนที่และโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างชัดเจน ซึ่งทำให้เป็นโอกาสที่นักท่องเที่ยวจะใช้เวลาท่องเที่ยวในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อรายได้จากการท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่งแผนที่ท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน

รูปที่ 5. 1 แผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ฉบับพกพา

1) สารสำคัญที่อยู่ในแผนที่ท่องเที่ยว ของแต่ละชุมชน

แผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของ 3 ชุมชน ภายในแผนที่จะแสดงแหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์ กิจกรรมท่องเที่ยวโดดเด่น (Hi-light) ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่และราคาในการทำกิจกรรม ซึ่งด้านหลังของแผนที่จะนำเสนอโปรแกรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์นำเสนอเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยว 3 รูปแบบในพื้นที่ ได้แก่ การท่องเที่ยวแบบครึ่งวัน (Half Day Trip), ท่องเที่ยวแบบเต็มวัน (One Day Trip), และท่องเที่ยวแบบค้างคืน (HomeStay) พร้อมทั้งแสดงราคาในการท่องเที่ยวของแต่ละรูปแบบเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและตัดสินใจท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก โดยรายละเอียดการท่องเที่ยวมีดังนี้

- การท่องเที่ยวแบบครึ่งวัน (Half Day Trip) จะเสนอให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือก จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวได้โดย กำหนดจากแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่โดดเด่นและกระจายไปยังจุดท่องเที่ยว รอบๆ ซึ่งการท่องเที่ยวแบบครึ่งวันนี้จะแบ่งออกเป็น 2 เส้นทางหลักตามจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวและ กิจกรรมเดิม โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกเที่ยวตามเส้นทางใดเส้นทางหนึ่งตามโปรแกรมการท่องเที่ยวที่อยู่ในแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์

- การท่องเที่ยวแบบเต็มวัน (One Day Trip) จะเป็นการนำเสนอเส้นทาง การท่องเที่ยวของชุมชนที่รวมสองเส้นทางจากการเที่ยวแบบครึ่งวัน มารวมเป็นหนึ่งวันจะให้นักท่องเที่ยว ท่องเที่ยวได้ยาวนานขึ้นโดยมีจุดไฮไลต์ของการท่องเที่ยวแบบเต็มวันส่วนใหญ่มักจะอยู่ในช่วงเย็น ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตในแบบชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

- การท่องเที่ยวแบบค้างคืน (HomeStay) จะเป็นรูปแบบที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัส การท่องเที่ยวแบบสร้างสรรค์ได้อย่างครบถ้วนซึ่งแต่ละชุมชนจะมีการแสดงพื้นถิ่นและ ร่วมรับประทานอาหาร พื้นถิ่นในช่วงหัวค่ำ ซึ่งการทำกิจกรรมหรือรับชมการแสดงพื้นถิ่น เป็นกิจกรรมที่หาชมได้ยากและต้องมีการ จอกล่วงหน้าร่วมกับการพักโฮมสเตย์จึงจะสามารถได้รับชม เป็นการเพิ่มเสน่ห์เฉพาะถิ่นในการพักค้างคืนกับ เจ้าบ้าน และก่อให้เกิดความประทับใจในการท่องเที่ยวแบบสร้างสรรค์เป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวสนใจ ท่องเที่ยวแบบค้างคืนมากขึ้น

โปรแกรมการท่องเที่ยวทั้ง 3 รูปแบบที่ยกตัวอย่าง 3 ชุมชนนำร่อง มีจุดประสงค์เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเห็นโปรแกรมการท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจนและเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เลือกเที่ยวชุมชนได้ นานยิ่งขึ้นตามโปรแกรมที่จัดทำไว้หรือเมื่อนักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวไปบางส่วนแล้ว แต่ยังเที่ยว ไม่ครบ แผนที่ท่องเที่ยวและโปรแกรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะทำให้เห็นแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆที่ยังไม่ได้ไป อาจ เป็นโอกาสที่นักท่องเที่ยวจะกลับมาเที่ยวที่ชุมชนอีกครั้ง ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

2) ลักษณะการบริหารจัดการโปรแกรมและแผนที่ท่องเที่ยว

การมีแผนที่ท่องเที่ยวชุมชน และกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงกิจกรรมท่องเที่ยว สร้างสรรค์ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนได้รับความสนใจในฐานะชุมชนที่เน้นการท่องเที่ยว แต่ความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ นโยบายทางด้านการบริการแบบวิถีชีวิตพื้นถิ่น เพื่อให้ผู้มาเยือนรับรู้ ได้รับ ประสพการณ์เชื่อมโยงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนโดยแท้จริง ดังนั้นการบริหารจัดการทรัพยากรจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ

ไม่แพ้กัน ทั้งนี้โครงการวิจัยย่อยที่ 2 ทำการสรุปแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนออกเป็น 2 ลักษณะสำคัญ ได้แก่

- การเตรียมความพร้อมด้านกายภาพ เป็นการเตรียมการเพิ่มพื้นที่รองรับ หรือพื้นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็น “ประตูสู่ชุมชน” เพื่อจัดเตรียมตัวแทนชุมชนในการต้อนรับ แนะนำชุมชน และแผนที่ อธิบายกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวจะได้รับบริการในชุมชน
- การเตรียมความพร้อมด้านการบริการ ได้แก่ การเตรียมกำลังคน ณ จุดต้อนรับของชุมชน การเตรียมนักสื่อความหมายของชุมชนเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ของชุมชนสู่ผู้มาเยือน และการเตรียมความพร้อมด้านโฮมสเตย์และการบริการด้านการท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งในกรณีนี้ให้ความสำคัญกับการจัดเตรียมความพร้อมให้บุคคลากรในชุมชนมีศักยภาพในด้านการต้อนรับผู้มาเยือนมากขึ้น

ทั้งนี้แนวทางการบริหารจัดการทั้ง 2 ลักษณะ เมื่อพิจารณาร่วมกับเป้าหมายระยะสั้น กลาง ยาว ของชุมชน ผสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชน จะสามารถเสนอออกมาเป็นแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน 3 รูปแบบ โดยการใช้ 3 ชุมชนที่คัดเลือกมาเป็นชุมชนนำร่อง เป็นตัวแทนของชุมชนโดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

5.1.3.2 สรุปผลการสร้างแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชน 3

รูปแบบ

การระดมความคิดเห็นของชุมชน 3 ชุมชนตัวแทน เพื่อหาแนวคิดเชิงคุณค่า หรือ การให้ความสำคัญของชุมชน (core value) เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในแบบที่ชุมชนต้องการและเพื่อเตรียมความพร้อม โดยการสร้างแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนพร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกในชุมชน สามารถสรุปตามเป้าหมายการพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนเป็น 3 ระยะ ดังนี้

เป้าหมายระยะยาว เป็นการกำหนดแนวคิดเชิงคุณค่าหรือการให้ความสำคัญของชุมชน โดยใช้เทคนิควิธีการทำแบบฝึกหัดเพื่อมองภาพอนาคตในอีก 10 ปี ของชุมชน (รายละเอียดดูในบทที่ 3) ทั้งนี้เป้าหมายระยะยาวของชุมชนสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ การพัฒนาชุมชนเพื่อเน้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเศรษฐกิจหลัก การพัฒนาชุมชนตามกลุ่มอาชีพเดิมเพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ และการพัฒนาชุมชนที่เน้นส่งเสริมการเกษตรเป็นเศรษฐกิจหลัก อย่างไรก็ตามจากการระดมความคิดเห็น พบว่าเป้าหมายของชุมชนทั้ง 3 แห่งเป็นการพัฒนาชุมชนตามศักยภาพเดิมเพื่อให้สามารถรองรับการท่องเที่ยว ยังไม่มีชุมชนใดที่มีเป้าหมายเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นเศรษฐกิจหลัก

เป้าหมายระยะกลาง เป็นการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ได้ผลการพัฒนาชุมชนตามการให้ความสำคัญหลักของชุมชนในระยะยาว จึงเป็นการระบุกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนในระยะ 5-10 ปี ในที่นี้เพื่อให้สามารถกำหนดแผนการพัฒนาระยะกลางได้ คณะผู้วิจัยได้ใช้แผนที่และโปรแกรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการค้นหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอนาคตของชุมชน

(รายละเอียดดูในบทที่ 3) โดยสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนนครชุม มีแนวทางในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเทศกาลประเพณีที่โดดเด่น ชุมชนทุ่งหลวง มีแนวทางการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้วิถีชีวิตชนบท ต้องการเพิ่มเติมกิจกรรมและจุดเยี่ยมชมการปั้นหม้อแบบโบราณเพิ่มขึ้น และชุมชนบ้านคุกพัฒนา มีแนวทางการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตทางการเกษตรและวัฒนธรรม การเรียนรู้และเยี่ยมชมสถานที่กำเนิดตำนานเรื่องเล่า “พระร่วงพระลือ” ให้ผนวกไปกับการรองรับนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์

เป้าหมายระยะสั้น เป็นการรวบรวมลักษณะการท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ชุมชนมีอยู่แล้ว ให้เกิดการพัฒนาตามศักยภาพ หรือให้พัฒนาให้เต็มศักยภาพเดิมก่อน คณะผู้วิจัยจึงใช้แผนที่การท่องเที่ยวเดิมตามศักยภาพเป็นเครื่องมือ (รายละเอียดดูในบทที่ 3) สามารถสรุปได้ว่า ชุมชนนครชุมมีศักยภาพสูงมากในการให้บริการด้านกิจกรรมสร้างสรรค์ แต่การบริหารจัดการยังไม่สามารถรวมกลุ่มผู้นำเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาได้ชัดเจน เนื่องจากมีลักษณะการกระจายอำนาจของกลุ่มผู้นำหลายกลุ่มทำให้ยังไม่เห็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่โดดเด่นเป็นรูปธรรม เป้าหมายระยะสั้นจึงควรเน้นการระดมความคิดเห็นระหว่างกลุ่มผู้นำโดยใช้กิจกรรมท่องเที่ยวตามเทศกาลประเพณีเป็นจุดเชื่อมโยง ชุมชนทุ่งหลวงเป็นชุมชนที่มีศักยภาพด้านศิลปวัฒนธรรมในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง แต่ปัญหาอุปสรรคสำคัญของชุมชนคือ ขาดผู้สืบทอด ประชากรในชุมชนที่ยังคงมีอาชีพหลักในการทำเครื่องปั้นดินเผาส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ หรือถ้าเป็นคนรุ่นสืบทอดก็มักจะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย ทำให้ลดบทบาทความสำคัญของวัฒนธรรมเดิมลง เป้าหมายระยะสั้นจึงเป็นการรื้อฟื้นและกำหนดแหล่งเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาที่แสดงอัตลักษณ์ของชุมชนพร้อมกำหนดบทบาทหน้าที่ให้คนในชุมชนดำเนินการให้ได้ ตามลักษณะการพัฒนา สำหรับชุมชนบ้านคุกพัฒนาเป็นชุมชนที่มีศักยภาพด้านวิถีชนบท ด้วยความที่ผู้นำชุมชนมีความเป็นผู้นำสูงมาก ทำให้การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับโฮมสเตย์ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เดิมที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยว

แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน มีแนวทางการจัดการ 3 รูปแบบ ดังนี้

1) การพัฒนาชุมชนเพื่อเน้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเศรษฐกิจหลัก : “ชุมชนนครชุม” ตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี

การพัฒนาชุมชนเพื่อให้มีการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหลัก แต่เฉพาะช่วงเทศกาลและประเพณีสามารถดำเนินการโดยให้เกิดผลกระทบเชิงลบกับชุมชนให้น้อยที่สุดได้โดย พัฒนาจากทรัพยากรและศักยภาพเดิมที่มีอยู่ โดยมีแนวทางในการจัดการระยะยาว กลาง และระยะสั้น ดังนี้

(1) แผนการจัดการการท่องเที่ยวระยะยาว (แผน 10 ปี)

สรุปจากการระดมความคิดเห็น ชุมชนมองภาพอัตลักษณ์ของชุมชนชัดเจนมาก ว่า เรื่องการเทศกาลประเพณีเป็นจุดเด่นของชุมชน และเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับลักษณะของชุมชน เนื่องจากชุมชนมีอาชีพหลักที่ไม่ใช่การท่องเที่ยว แต่ยินดีเข้าร่วมจัดงานและยกระดับเทศกาลของชุมชน

ให้ใหญ่ขึ้นได้ และชุมชนมีทัศนคติร่วมกันว่า การท่องเที่ยวได้เข้ามาแทรกแซงกิจกรรมและเศรษฐกิจของชุมชนแล้ว ไม่สามารถหยุดการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวได้ ชุมชนจึงควรปรับตัวให้เข้ากับการท่องเที่ยวได้

(2) แผนการจัดการระยะกลาง (ระยะ 3-5 ปี)

- พัฒนากายภาพชุมชน สร้างแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น แต่ต้องใช้งบประมาณลงทุนเพื่อพัฒนากายภาพของชุมชนให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเป็นหลัก

- เปิดรับนักท่องเที่ยวมากขึ้น โดยการเพิ่มระยะเวลาเทศกาลให้ยาวนานขึ้น เป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าพักในพื้นที่ด้วย ที่พักที่สามารถสร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชน เช่น โฮมสเตย์ ควรได้รับการสนับสนุนจากชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนนครชุมเพื่อเพิ่มจำนวนและปริมาณ

- เพิ่มกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์มากขึ้น โดยกำหนดผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจนเพื่อพร้อมบริการนักท่องเที่ยวตลอดเวลา

- มีร้านอาหาร เครื่องดื่ม ร้านของฝาก และร้านบริการอื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

(3) แผนการพัฒนาระยะสั้น (แผนพัฒนาระยะ 1-2 ปี)

- คัดเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมจะยกระดับเทศกาล และประเพณีให้ใหญ่ขึ้นเป็นกิจกรรมระดับจังหวัด หรือระดับย่าน

- พัฒนาระบบโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มผู้นำของชุมชนที่มีหลายกลุ่มให้มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน อาจทำโดยอาศัยระบบการจัดประชุมกลุ่มย่อยประจำเดือน และประชุมกลุ่มใหญ่ทุกครึ่งปี เป็นต้น

- พัฒนากลไกสื่อความหมายตัวอย่างของชุมชนที่สามารถสื่อสาร และเป็นตัวแทนของชุมชนนครชุมได้ เป็นการเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรให้เหมาะสมกับการจัดงานเทศกาลประเพณี

2) การพัฒนาชุมชนตามกลุ่มอาชีพเดิมเพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้: “ชุมชนทุ่งหลวง” เป็นต้นแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต

การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยที่ยังรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมควบคู่ไปกับการพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวและไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิมของคนในชุมชน โดยมีแนวทางในการจัดการเป็นระยะยาว ระยะกลาง และระยะยาว ดังนี้

(1) แผนการจัดการระยะยาว (อนาคต 10 ปี)

สรุปจากการระดมความคิดเห็นและความคาดหวังของกลุ่มผู้นำและคนในชุมชน ได้เป็นเป้าหมายหลักร่วมของชุมชนว่า “ชุมชนมีเป้าหมายระยะยาวในการเป็นเมืองต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงวิถีช่างปั้นหม้อ โดยเน้นการทำกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์โดยชุมชน”

(2) แผนการจัดการระยะกลาง (ระยะ 3-5 ปี)

ปัญหาสำคัญที่สุดของชุมชนทุ่งหลวง คือ ทรัพยากรบุคคลรุ่นใหม่ เนื่องจากกลุ่มผู้นำชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในวัยสูงอายุ ทำให้ชุมชนไม่สามารถผลักดันเป้าหมายการพัฒนาชุมชนให้เป็นรูปธรรมได้ เนื่องจากขาดวัยแรงงานและผู้สานต่อ การจัดการระยะกลางจึงเน้นการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ให้ชุมชน โดยเน้นการผสมผสานกิจกรรมพื้นบ้าน กิจกรรมและองค์ความรู้ของช่างปั้นหม้อทุ่งหลวงเข้าผนวกกับโรงเรียนในท้องถิ่น ให้เกิดเป็นกิจกรรมพัฒนามัคคุเทศก์น้อยก่อน แล้วจึงพัฒนาปลูกฝังศักยภาพเยาวชนให้เกิดเป็นกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่เพิ่มเติมขึ้นมา ซึ่งเป็นวิธีการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีแนวทางพัฒนาดังนี้

- ผสมผสานกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เข้ากับหลักสูตรกิจกรรมพื้นฐานของโรงเรียนในพื้นที่ ปลูกฝังให้เด็กทุกคนสามารถเล่าตำนาน การตั้งรกรากชุมชนทุ่งหลวงโบราณให้ได้คล่องแคล่วทุกคน และสามารถสืบทอดวิถีช่างปั้นหม้อของชุมชนได้

- ชุมชนสามารถสื่อสารคุณค่า ความหมายของชุมชนได้ ด้วยวิธีการฝึกฝนนักสื่อสารความหมายโดยใช้คนในชุมชนให้มีจำนวนเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว แต่ต้องใช้ระยะเวลานานเพื่อการฝึกฝน ในที่นี้เนื่องจากต้องพัฒนาจากฐานเยาวชน ซึ่งถือเป็นทั้งข้อดีและข้อด้อยของชุมชน

- พัฒนาชุมชนโดยเน้นอัตลักษณ์ของชุมชนเดิมให้โดดเด่นมากยิ่งขึ้น แต่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญภายนอกและระยะเวลาในการพัฒนา

(3) แผนการพัฒนาระยะสั้น (แผนพัฒนาระยะ 1-2 ปี)

- คัดเลือกผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ และนักสื่อสารความหมายตัวอย่างของชุมชน เพื่อเป็นตัวแทนผู้ฝึกฝนเยาวชนรุ่นใหม่ ให้มีความสามารถในการสื่อสารความหมายชุมชนได้

- จัดการประชุมรายเดือนเพื่อพัฒนาแผน และต่อยอดศักยภาพของกลุ่มผู้นำเดิม และกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ และจัดประชุมรายปีเพื่อรวบรวมความต้องการของชุมชนได้

- จัดทำแผ่นป้ายบอกเส้นทาง แผนที่ท่องเที่ยวชุมชน และโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชน (โครงการวิจัยย่อยที่ 2 ได้จัดทำแผนที่ท่องเที่ยวถาวร และมอบไฟล์แผ่นพับให้ชุมชนนำไปเผยแพร่และทำซ้ำได้เอง)

- มีการพัฒนาเส้นทางในชุมชน เพิ่มแผนที่ท่องเที่ยว และเพิ่มป้ายบอกทางให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน โดยใช้งบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ไม่มากนัก

- กำหนดให้มีพื้นที่ส่วนกลางสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ จุดรวมพล

3) การพัฒนาชุมชนที่เน้นส่งเสริมการเกษตรเป็นเศรษฐกิจหลัก : “ชุมชนบ้านคุกพัฒนา” เป็นต้นแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสร้างสรรค์

พัฒนาชุมชนไม่เน้นเพื่อการท่องเที่ยวเป็นหลักแต่จะเน้นการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นเมืองที่ชุมชนสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง มีระบบสาธารณูปโภคและระบบสาธารณูปการที่ครบครัน โดยมีแนวทางในการจัดการตามการระดมความคิดเห็น ได้ตามแผนการจัดการระยะสั้น กลาง ยาว ได้ดังนี้

(1) แผนการจัดการระยะยาว (อนาคต 10 ปี)

สรุปจากการระดมความคิดเห็นและความคาดหวังของกลุ่มผู้นำและคนในชุมชน ได้เป็นเป้าหมายหลักร่วมของชุมชนว่า “ชุมชนมีเป้าหมายระยะยาวในการเป็นเมืองต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสร้างสรรค์โดยชุมชน ต้องการพัฒนาให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง มีเศรษฐกิจชุมชนหลากหลายทั้งด้านเกษตรและผลิตภัณฑ์ชุมชน”

(2) แผนการจัดการระยะกลาง (แผนระยะ 3-5 ปีเพื่อเข้าสู่เป้าหมายระยะยาว)

แนวทางการพัฒนาให้เป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสร้างสรรค์โดยชุมชน มีแผนการพัฒนา ภายใน 5 ปี ดังนี้

- พัฒนาให้มีระบบถนน น้ำชลประทาน ไฟฟ้า ครบสมบูรณ์ทั้งปี โดยการของบประมาณจากทั้งภาครัฐ และองค์กรส่วนท้องถิ่น
- พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามตำนานพระร่วงพระลือ ให้สวยงามและน่าสนใจ ได้แก่ หนองจระเข้ เขายา ตลาดนัดบ้านคูกพัฒนา และเพิ่มศักยภาพและกิจกรรมสร้างสรรค์ในศูนย์ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- สร้างระบบการพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยช่วงแรกอาจต้องการความสนับสนุนจากภาคการศึกษา หรือทุนวิจัยพัฒนาบุคลากร 2 ระดับ ได้แก่ การพัฒนากลุ่มผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ และการพัฒนากลุ่มนักสื่อความหมายชุมชน ในกรณีนี้ชุมชนบ้านคูกพัฒนา มีความพิเศษเฉพาะตัวในเรื่องความเชี่ยวชาญเชิงเกษตร จึงเพิ่มเติมการพัฒนาบุคลากรผู้เชี่ยวชาญการเกษตร
- พัฒนาให้มีระบบกลุ่มชุมชนเข้มแข็ง โดยการมุ่งเป้าพัฒนากลุ่มผู้นำชุมชน ให้รองรับโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สามารถรวมกลุ่มเกษตรกรและแม่บ้านแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้สามารถต่อราคาผลผลิตกับภายนอกได้
- พัฒนากลุ่มผู้นำด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดพื้นฐานเศรษฐกิจที่หลากหลายกว่าด้านการเกษตรด้านเดียว โดยการเพิ่มศักยภาพกลุ่มเจ้าบ้านโฮมสเตย์ให้สามารถเป็นนักสื่อความหมาย และสามารถนำทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวตามตำนานได้

(3) แผนการจัดการระยะสั้น (ทุก 1-2 ปี)

- จัดการประชุมรายเดือนเพื่อพัฒนาแผน และรวบรวมความต้องการของชุมชนได้
- คัดเลือกผู้นำชุมชน และนักสื่อความหมายตัวอย่างของชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการสื่อสาร โดยมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนนักสื่อความหมายชุมชนให้ได้จำนวนเพิ่ม 2 เท่าต่อปี
- จัดทำแผ่นป้ายบอกเส้นทาง แผนที่ท่องเที่ยวชุมชน และโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชน (โครงการวิจัยย่อยที่ 2 ได้จัดทำแผนที่ท่องเที่ยวถาวร และมอบไฟล์แผ่นพับให้ชุมชนนำไปเผยแพร่และทำซ้ำได้เอง)
- คัดเลือก และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเป็นประตูสู่ชุมชนได้ (คัดเลือกแล้วในการระดมความคิดเห็น) เพื่อจัดกำลังคนพัฒนาให้เหมาะสม

ตารางที่ 5. 1 แนวทางการพัฒนาคนในชุมชน

แนวทางการพัฒนาคนในชุมชน			
ชุมชน	แนวทางการพัฒนาคน	วัตถุประสงค์	ประเด็นการพัฒนา
บ้านคุกพัฒนา	พัฒนานักสื่อความหมาย	เพื่อเพิ่มนักสื่อความหมายที่จะทำแผนพัฒนาชุมชนประสบผลสำเร็จ	ในชุมชนขาดนักสื่อความหมายที่เป็นประเด็นหลักของการทำให้แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านคุกประสบความสำเร็จ
บ้านทุ่งหลวง	พัฒนาคนรุ่นใหม่ขึ้นมารับช่วงต่อกิจกรรมประเพณีของชุมชน	เพื่อให้กิจกรรมประเพณีของชุมชนดำเนินต่อสู่รุ่นต่อไป	ขาดคนรุ่นใหม่ที่จะมารับช่วงต่อกิจกรรมประเพณีของชุมชน ซึ่งประเด็นของการสืบต่อกิจกรรมประเพณีจะช่วยให้ชุมชนสามารถสืบต่อกิจกรรมชุมชนที่เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
นครชุม	พัฒนาคนรุ่นใหม่รับช่วงต่อกิจกรรมประเพณีทั้งปี ของชุมชนนครชุม	เพื่อให้คนนครชุมทั้งปีมีกิจกรรมในเชิงประเพณีวัฒนธรรมเพื่อต้อนรับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	เป็นชุมชนประเพณีวัฒนธรรม สิ่งที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เข้าสู่ชุมชนคือกิจกรรมประเพณีที่มีตลอดปี ซึ่งเป็นประเด็นหลักของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนครชุม

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 อภิปรายผลการจัดทำเกณฑ์และเกณฑ์การประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการ

จากการศึกษาชุมชนตัวแทนการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ ได้แก่ ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร เป็นชุมชนตัวแทนการท่องเที่ยวแบบประเพณีและวัฒนธรรม ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย เป็นตัวแทนการท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิตชนบทและชุมชนบ้านคุกพัฒนาเป็นตัวแทนการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์และโฮมสเตย์ พบว่า “ความสำคัญของกลุ่มผู้นำส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ” ยกตัวอย่างในกรณี ชุมชนนครชุม จ. กำแพงเพชร เป็นชุมชนที่ไม่มีผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยว แต่มีการตั้งชมรมโดยการเลือกประธานชุมชนมาเพื่อมาบริหารจัดการเอง แต่จะมีหน่วยงาน เช่น เทศบาล เป็นผู้ก่อตั้งและรวบรวมคนในชุมชนให้ กรณีชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร มีการจัดตั้งชมรมท่องเที่ยวและสามารถบริหารจัดการเองได้ภายในชุมชนไม่ต้องผ่านหน่วยงานท้องถิ่น ส่วนชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย เป็นชุมชนที่ยังไม่มีชมรมการท่องเที่ยวที่สามารถบริหารจัดการได้ด้วยตัวเองยังต้องผ่านหน่วยงาน เช่น เทศบาล และชุมชนบ้านคุกพัฒนาเป็นชุมชนที่ก่อตั้งจากการร่วมมือของผู้ใหญ่บ้านและหน่วยงานท้องถิ่น ซึ่งมีอำนาจการบริหารจัดการได้โดยผู้ใหญ่บ้านเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจากการบริหารจัดการของ 3 ชุมชนนี้ อาจมีผลมาจากขนาดพื้นที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้นำ อย่างไรก็ตามชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร ซึ่งมีขนาด

พื้นที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวมีขนาดใหญ่มากที่สุด มีกิจกรรมด้านประเพณีที่รับนักท่องเที่ยวมากเกือบตลอดทั้งปี แต่ด้านการบริหารจัดการยังไม่สามารถรวมตัวกันได้อย่างชัดเจนนัก

ในขณะที่ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย และชุมชนบ้านคูกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย มีขนาดพื้นที่ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงกันแต่จะมีการร่วมกันกันที่ค่อนข้างชัดเจนและไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งทั้ง 3 ชุมชน มีแนวคิดในอนาคตที่เหมือนกันคือพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวโดยไม่ส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันเหมือนกัน ซึ่งชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร อาจจะต้องแบ่งหน้าที่ของผู้นำอย่างชัดเจนหรือมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ให้กลุ่มผู้นำย่อยๆ แต่ละกลุ่ม เพื่อการพัฒนาที่เข้มแข็ง ส่วนชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัยและชุมชนบ้านคูกพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย เมื่อมีการพัฒนาด้านผู้นำที่เข้มแข็งตั้งแต่ฐานรากของการท่องเที่ยวในชุมชนอาจจะส่งผลดีให้ชุมชนประสบความสำเร็จด้านการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ได้ในอนาคต สามารถสรุปได้ว่า ความสำคัญของผู้นำชุมชนด้านการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เมื่อผู้นำเข้มแข็งและมีอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน จะส่งผลต่อการบริหารจัดการทุกอย่างในชุมชน และส่งผลให้ชุมชนมีจุดมุ่งหมายไปในทิศทางเดียวกัน

5.2.2 การคาดการณ์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวจากทฤษฎีสู่ผลสรุปการระดมความคิดเห็น

จุดมุ่งหมายสูงสุดในการพัฒนาชุมชน คือ การที่ชุมชนสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนา และสร้างแผนดำเนินการด้วยตัวเองหรือใช้ผู้เชี่ยวชาญภายนอกในแง่การให้คำปรึกษาเท่านั้น ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถรู้จักปรับแผนกลยุทธ์การพัฒนาชุมชนได้ตามสถานการณ์ ไม่ว่าเป้าหมายความสำคัญของชุมชนจะเป็นการพัฒนาชุมชนไปเพื่อการท่องเที่ยวหรือไม่ก็ตาม

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้าสู่พื้นที่ชุมชนโดยรอบตามแนวแกน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่เคยมาแล้ว ซึ่งเคยไปเที่ยวบริเวณอุทยาน แต่ต้องการเรียนรู้องค์ความรู้ หรือมรดกที่สืบสานกันอยู่อันเป็นมรดกที่มีชีวิต ในชุมชนโบราณโดยรอบพื้นที่ด้วย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในปัจจุบันจึงเป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษา นักวิชาการ นักประวัติศาสตร์ หรือชาวไทยที่สนใจกระแสความเป็นไทย จากทฤษฎีการพัฒนาชุมชนตาม ฐิติ ฐิติจำเจริญพร และคณะ (2557) ทำให้คาดการณ์ได้ว่าพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกน นอกจากต้องการประสบการณ์จริงในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์แล้ว หรือ Tangible content experience ยังต้องการเรียนรู้วิถีชีวิตจริง ประสบการณ์จริงที่สามารถสื่อความหมายทางนามธรรมของชุมชน หรือ Intangible content experience ผ่านการท่องเที่ยวได้ด้วย เนื่องจากสิ่งประทับใจที่เกิดขึ้นหลังจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน มักจะเป็นประสบการณ์ร่วมกัน หรือการปฏิสัมพันธ์ในระดับความเป็นส่วนตัวซึ่งทำให้เกิดสายสัมพันธ์มากขึ้น ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกอยากมาเยือนซ้ำอีก การพัฒนาความสัมพันธ์เชิงความเป็นมิตร (friendly hospitality) ทำให้สามารถคาดการณ์ได้ถึงการบอกต่อ หากสามารถเพิ่มการบอกต่อจากเพียงแค่ปากต่อปาก เป็นการใช้เทคโนโลยีช่วยประสัมพันธ์ เช่น การ check-in ที่ชุมชน แล้วจะได้ welcome drink สดิล์พื้นบ้าน เป็นต้น นอกจากนั้นการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน ควรสร้างเรื่องเล่าที่ร้อยเรียงต่อกันในรูปแบบเครือข่าย เช่น วัฒนธรรมพระร่วงตามแนวแกนอุทยานประวัติศาสตร์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวและหยุดแวะเที่ยวได้ตามจุดโดดเด่น หรือชุมชนนำร่องของ cluster การส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวตามความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวจึงเป็นการเน้นการผสมผสานข้อดีของหลายชุมชน

เข้ากันเป็นพื้นที่วัฒนธรรมใกล้เคียงกัน และใช้แผนที่ท่องเที่ยวประกอบกับโปรแกรมการท่องเที่ยวเฉพาะของแต่ละชุมชนนำร่อง

ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร จะเป็นชุมชนที่มีการพัฒนาได้ยากที่สุดเนื่องจากมีลักษณะการกระจายอำนาจสูงมาก และเนื่องจากชุมชนนครชุมมีขนาดใหญ่มากในระดับเมืองทำให้มีลักษณะการร่วมมือกันทำกิจกรรมท่องเที่ยวในลักษณะองค์กรที่ยังไม่เข้มแข็ง ปรากฏว่าผลจากการระดมความคิดเห็นไม่ได้เป็นไปตามที่คาดการณ์ทั้งหมด เนื่องจากแม้ว่ากลุ่มผู้นำจะกระจายตัว และกระจายอำนาจ แต่คนในชุมชนมีความเป็นเจ้าของพื้นที่สูงมาก จึงต้องการมีส่วนร่วมและออกความคิดเห็นกับการพัฒนาชุมชนเป็นปกติ และในกรณีที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ก็สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปะทะสังสรรค์เชิงความคิดจนกระทั่งได้บทสรุปร่วมกันเป็นฉันทามติของชุมชน จึงแสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนมีศักยภาพและมีความรู้ความเข้าใจในทิศทางการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดี การกระจายอำนาจของผู้นำชุมชนจึงเกิดขึ้นมาจากการพัฒนาทิศทางของชุมชนที่มีความเป็นไปได้หลายแนวทาง สุดท้ายการระดมความคิดเห็นในชุมชนนครชุมจึงเกิดการต่อยอดทางความคิด และมีโอกาสที่กลุ่มผู้นำชุมชนจะนำผลลัพธ์จากการสัมมนาไปสร้างแผนปฏิบัติการตามแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนไปต่อยอดได้เอง ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในการพัฒนาชุมชน

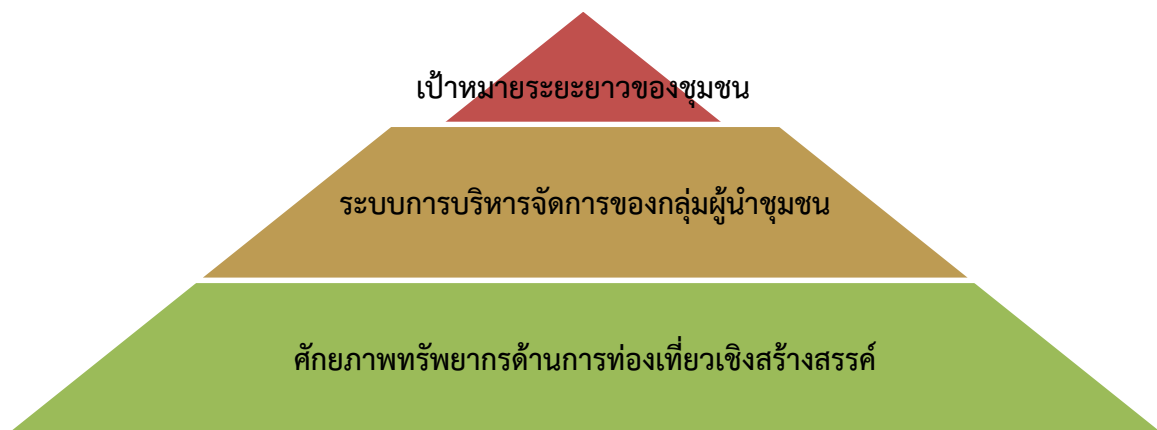
ชุมชนบ้านคุงพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย เป็นชุมชนที่มีศักยภาพและระบบการบริหารจัดการที่มีโอกาสในการพัฒนารองลงมา เนื่องจากเป็นกลุ่มชุมชนที่มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันสูงมีขนาดของชุมชนเล็กอยู่ในลักษณะหมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำทิศทางการพัฒนา ทำให้สามารถนำกระบวนการพัฒนา แผนการพัฒนาและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้จริง แต่ตัวชุมชนเองอาจจะยังไม่สามารถประยุกต์ใช้ หรือพัฒนาต่อยอดกระบวนการได้เอง ยังมีความจำเป็นที่ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภายนอกจะต้องเข้าช่วยสร้างอัตลักษณ์ และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนต่อไป

ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย แม้จะมีศักยภาพในการพัฒนาทางด้านศิลปหัตถกรรมค่อนข้างสูง แต่ขาดกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ที่จะพัฒนาชุมชนไปในทิศทางท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ทำให้การพัฒนาชุมชนทั้งทางกายภาพ และด้านทรัพยากรมนุษย์มีอุปสรรคอยู่บ้าง การดำเนินการตามแผนการบริหารจัดการมีความเป็นไปได้สูง แต่การพัฒนาต่อยอดแนวทางการบริหารจัดการยังมีโอกาสไม่มากนัก เนื่องจากชุมชนยังไม่สามารถเล็งเห็นถึงทิศทางการพัฒนาชุมชนในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง เนื่องจากเดิมผู้นำที่มีความพร้อมพัฒนาพื้นที่ คือ คุณ สยมพูน หงษ์ นักวิชาการเกษตร ตำบลทุ่งหลวงถือเป็นคนรุ่นใหม่ที่เป็นกำลังสำคัญหลักในการวางแผนแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านทุ่งหลวง แต่เมื่อดำเนินการพัฒนาด้วยกำลังคนแค่ 2-3 คน (ร่วมกับรองนายก อบต. ทุ่งหลวง) มาระยะเวลาหลายปี แล้วยังไม่เกิดผลที่เป็นรูปธรรม ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาไปเป็นแนวทางอื่น ทำให้การพัฒนาชุมชนไม่ต่อเนื่องและเกิดผลในระยะยาว ข้อเสนอแนะสำคัญของชุมชนทุ่งหลวง จึงเป็นการเน้นการสืบทอดแนวคิดการพัฒนาชุมชนส่งต่อสู่กลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ ไม่ใช่ว่างอนาคตไว้ที่มือคนคนเดียว

5.2.3 อภิปรายผลการสร้างแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชนนาร่อง 3 ชุมชน

การสร้างแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดำเนินการโดยใช้ชุมชนตัวแทน ทั้ง 3 ชุมชนเป็นชุมชนนาร่องในการพัฒนา โดยแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ศักยภาพทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ระบบการบริหารจัดการของกลุ่มผู้นำชุมชน และเป้าหมายระยะยาวของชุมชน ดังรูปที่ 5.2

องค์ประกอบหลักทั้งสามเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้แนวทางการบริหารจัดการชุมชนมีความแตกต่างกัน ศักยภาพทรัพยากรเป็นตัวกำหนดพื้นฐานและโอกาสในการพัฒนาชุมชน โดยมีเป้าหมายระยะยาวเป็นตัวกำหนดทิศทางการพัฒนาและการวางแผนการบริหารจัดการชุมชน เช่น ชุมชนที่มีศักยภาพพัฒนาทั้งเป็นแหล่งอารยธรรมและวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่มีเป้าหมายระยะยาวของชุมชนเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยไม่สนใจการท่องเที่ยว สามารถทำให้การกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนเน้นด้านการพัฒนาเมืองเพื่อธุรกิจมากกว่าการอนุรักษ์แหล่งเพื่อการท่องเที่ยว กรณีที่เห็นได้ชัดเจน คือ เมืองเดรสเดน (Dresden Elbe Valley, Germany) ประเทศเยอรมนี (UNESCO, 2009) ถูกถอดออกจากการเป็นเมืองมรดกโลกของ UNESCO เมื่อ ปี ค.ศ. 2007 หลังจากการขึ้นทำเนียบเมืองมรดกโลกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมื่อปี ค.ศ. 2004 ทั้งนี้สาเหตุเป็นเพราะประชาชนในเมืองมีเศรษฐกิจพื้นฐาน คือการส่งออกและเทคโนโลยี จึงทำให้ประชาชนมีความต้องการพัฒนาสาธารณูปโภคของเมืองให้ทันสมัยมากขึ้น จึงเกิดโครงการก่อสร้างถนนสี่เลนและสะพานข้ามแม่น้ำเพื่อเชื่อมเขตเมืองเก่าและเมืองใหม่ โดยการก่อสร้างทั้งหมดได้ผ่านประชามติจากประชาชนที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองมากกว่าการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลก นอกจากนั้นจากกรณีของเมืองเดรสเดนยังทำให้เกิดข้อถกเถียงอย่างแพร่หลายเกี่ยวกับการกำหนดพื้นที่เป็นเมืองมรดกโลกที่อาจทำให้เกิดข้อจำกัดอย่างมากในการพัฒนาเมืองและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจพื้นฐานของเมืองได้

รูปที่ 5.2 องค์ประกอบหลักของการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน

กรณีที่น่าสนใจอีกเมืองหนึ่งคือ ชุมชนเมืองเก่า จังหวัดน่าน เป็นชุมชนที่ได้รับการประเมินว่ามีศักยภาพสูงด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมย่านแต่มติประชาชนมีเป้าหมายในการพัฒนาเมืองมากกว่าการอนุรักษ์ (ปิยเดช, 2559) กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2546 เมืองน่านได้รับการสนับสนุนตามมติของสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย

การอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าขึ้น เกิดเป็นแผนการอนุรักษ์เมืองน่านขึ้นเพื่อเป้าหมายในการเป็นมรดกโลก โดยมีจุดเริ่มต้นที่การอนุรักษ์โบราณสถานของกรมศิลปากรที่วัดเก่าจำนวน 11 แห่ง เช่น วัดภูมินทร์ วัดช้างค้ำ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการประกาศพิจารณาชี้ให้เห็นว่าประชาชนเมืองน่าน ไม่ได้สนับสนุนแผนการอนุรักษ์เมืองน่านให้เป็นมรดกโลก เนื่องจากจะทำให้เกิดการพัฒนาเมืองอย่างจำกัด การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามยุคสมัยอาจทำให้ลำบากมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจทำให้เกิดการอพยพย้ายออกของคนในพื้นที่ และการย้ายเข้าของนายทุนจากนอกพื้นที่มากขึ้น

จะเห็นได้ว่า ศักยภาพและเป้าหมายระยะยาวของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดแผนการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนอย่างมาก ทั้งนี้การกำหนดเป้าหมายของชุมชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกับชุมชน ให้ชุมชนมีความรู้เพียงพอที่จะเลือกและร่วมกันกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายระยะยาวของชุมชนได้ อย่างไรก็ตามในสถานการณ์จริงมีความเป็นไปได้ยากที่คนในชุมชนทุกคนจะสามารถทำความเข้าใจแนวทางการพัฒนาชุมชนได้ ผู้นำชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเป็นตัวแทนชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางและนโยบายการพัฒนาชุมชน ยกตัวอย่างกรณีศึกษาชุมชนต้นแบบ คือ ชุมชนบ้านนาต้นจั่น ปัจจัยสำคัญที่สุดที่สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมคือ ผู้นำชุมชนที่มีความเป็นผู้นำและวิสัยทัศน์ที่ดีในการพัฒนาทิศทางของชุมชน โดยเน้นการพัฒนาชุมชนให้มียุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยยังมีพื้นฐานเศรษฐกิจชุมชนอยู่บนกลุ่มอาชีพทอผ้าหมักโคลน และต่อยอดด้านการท่องเที่ยวโดยเพิ่มกลุ่มอาชีพโฮมสเตย์ขึ้นมาอีกด้วย ทั้งนี้ในสถานการณ์จริงไม่สามารถเลือกกำหนดผู้นำชุมชนตามความเหมาะสมทางทฤษฎีได้ การทำความเข้าใจและให้ความรู้กับกลุ่มผู้นำชุมชนเดิมจึงเป็นก้าวแรกในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญที่สุด รายละเอียดแนวทางการบริหารจัดการชุมชนตัวแบบรูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 3 ชุมชน เป็นดังนี้

5.2.3.1 ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร ตัวแบบรูปแบบการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี

ชุมชนนครชุม ต.นครชุม อ.เมือง จ.กำแพงเพชร เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นในด้านการมีกิจกรรมประเพณีและเทศกาล โดยมีการพัฒนาตัวเองให้เกิดการสร้างตลาดย้อนยุคนครชุมขึ้นมากกว่า 10 ปี การรวมกลุ่มเพื่อสร้างตลาดย้อนยุคในลักษณะตลาดนัดบนพื้นที่ตลาดเก่าถือเป็นก้าวสำคัญอย่างมากในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการเมืองเพื่อการท่องเที่ยว เนื่องจากตลาดเก่านครชุมเป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานมายาวนาน มีผู้อพยพย้ายถิ่นเข้าและออกนอกพื้นที่น้อย ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ค่อนข้างมาก ในการทำกิจกรรมสัมมนาระดมความคิดเห็นจึงเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหลากหลายแง่มุม และเกิดการกระจายความคิดเห็นไปในหลายพื้นที่และหลายกลุ่มผู้นำ ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนในการสัมมนา 3 ประเด็น ได้แก่

การระดมความคิดเห็นด้านศักยภาพชุมชน พบว่าตัวแทนชุมชนเกือบทุกคนรับรู้และสามารถสื่อสารถึงอัตลักษณ์ชุมชนนครชุมได้อย่างชัดเจน สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมเรื่องราวที่สืบสานให้คนภายนอกได้เรียนรู้อัตลักษณ์กิจกรรมได้ดี เช่น ประเพณีต่างๆ ทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับวัดสำคัญทั้งวัดพระบรม

ธาตุและวัดสว่าง เทศกาลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมถิ่น เช่น เทศกาลสารทไทยและงานขึ้นเหล็ก ฯลฯ รวมถึงกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น การพิมพ์พระเครื่องดินเผาโบราณ การทำเมี่ยงนครชุม หรือการทำขนมข้าวตอกอัด การแสดงออกถึงการรับรู้เชิงอัตลักษณ์ของชุมชนเช่นนี้ ถือเป็นพื้นฐานที่ดีมากในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน เนื่องจากชุมชนมีศักยภาพเบื้องต้นในการกำหนดการพัฒนาด้วยตัวเอง

เป้าหมายระยะยาว หรือการให้คุณค่าของชุมชน พบว่าชุมชนมีความเห็นส่วนใหญ่ไปในทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนร่วมไปกับการพัฒนากลุ่มอาชีพและระบบเศรษฐกิจพื้นฐานเดิมของชุมชน เนื่องจากชุมชนมีความคิดเห็นว่าการไม่ต้องการให้เกิดการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวหรือการพัฒนาเมืองสำหรับคนนอกพื้นที่ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือลดปริมาณการเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยวได้ จึงมีแนวคิดการพัฒนาเมืองแบบผสมผสานมากกว่าไปในแนวทางการอนุรักษ์หรือพัฒนาแบบสุดโต่ง อย่างไรก็ตาม ยังมีความคิดเห็นของคนกลุ่มหนึ่งในชุมชนที่ยังเห็นว่าควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจพื้นฐานและกลุ่มอาชีพเดิมของชุมชนก่อน เพื่อให้รากฐานของชุมชนมีความเข้มแข็งซึ่งจะทำให้การพัฒนาชุมชนมีทิศทางที่ชัดเจนได้ต่อไป อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดความคิดทั้งสองลักษณะ ผู้นำชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันจนเกิดฉันทามติว่า อยากให้ทิศทางการพัฒนาชุมชนนครชุมเป็นแบบผสมผสาน เพื่อค่อยๆ ปรับตัว

ในการพัฒนาแผนการบริหารจัดการชุมชน คณะผู้วิจัยจึงทำหน้าที่ในการเป็นที่ปรึกษาในการประยุกต์ใช้ หรือปรับปรุงกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากกิจกรรมเทศกาลประเพณีเดิม เช่น การ รวบรวมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการกำหนดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับกำลังคนของชุมชน การสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่หรือแหล่งท่องเที่ยวใหม่ไม่มีความจำเป็นในกรณีนี้ นอกจากนี้ ชุมชนยังมีความเห็นไปในทางเดียวกันว่า การพัฒนาเทศกาลประเพณีท่องเที่ยวที่จัดขึ้นตามฤดูกาล เหมาะสมกับการจัดการกำลังคนของชุมชน เนื่องจากชุมชนไม่สามารถละทิ้งอาชีพหลักเพื่อมาดูแลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ตลอดทั้งปี การช่วยจัดกิจกรรมในช่วงเทศกาลจึงไม่เสียกำลังพลมากนัก และสามารถหมุนเวียนคนในชุมชนได้ทำให้เกิดความยืดหยุ่นในการพัฒนามากขึ้น

กล่าวโดยสรุป ชุมชนนครชุมมีศักยภาพสูงมาก (สามารถพัฒนาเป็นชุมชนแรกในการสร้างเครือข่าย cluster) ในการเป็นตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวรูปแบบเทศกาลประเพณี สามารถเป็นชุมชนนำร่องของย่านชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรได้ โดยการใช้เทศกาลประเพณีเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวโดดเด่นของย่าน (cluster 1 - ชุมชนโดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกกำแพงเพชร) มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาระดับเทศบาลระดับจังหวัดให้เป็นเทศบาลระดับภาค หรือยกระดับเทศบาลระดับย่านให้เป็นระดับจังหวัด เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเทศกาลประเพณีให้ครบทั้ง 12 เดือน ของวัฒนธรรมกำแพงเพชร โดยเน้นการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้บูรณาการกับวิถีชีวิตและเส้นทางการท่องเที่ยวของนครชุมมากขึ้น เช่น การแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวจากจุดบริการเส้นทางที่วัดพระบรมธาตุ และสามารถต่อเนื่องเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับร้านอาหาร ร้านของฝากและแหล่งเรียนรู้เดิมของชุมชนให้ได้ก่อน แล้วจึงใช้ “ประตูของนครชุม” นี้ไปเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงเทศกาลประเพณีกับเครือข่ายวัฒนธรรมโดยรอบอุทยานกำแพงเพชรในระดับต่อไป

5.2.3.2 ชุมชนบ้านทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย เป็นตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยววิถี

ชีวิตในชนบท

ชุมชนทุ่งหลวง ต.ทุ่งหลวง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมคือ การทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดินแดง ซึ่งเป็นศิลปหัตถกรรมดั้งเดิม ชุมชนมีการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่มาตั้งแต่สมัย สุโขทัย ไม่เคยมีการย้ายถิ่นหรือเปลี่ยนอาชีพหลัก จึงทำให้เกิดความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากทั้งหมู่บ้านมีอาชีพหลักเดียวกันการพัฒนาอาชีพของกลุ่มช่างฝีมือบ้านทุ่งหลวงจึงมีการแข่งขัน ค่อนข้างมาก ทำให้เกิดการขายตัดราคา หรือเกิดระบบการผลิตแบบใหม่ที่สามารถขายเครื่องปั้นได้รวดเร็วและ ปริมาณมากขึ้น ในราคาที่ต่ำลง งานฝีมือจึงค่อยๆ หมดความสำคัญลงไป จำนวนช่างปั้นที่สามารถปั้นด้วยวิธี ดั้งเดิม คือ การตีหม้อ ลดน้อยลงจนเหลือเพียง 3 คนเท่านั้น และช่างฝีมือส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้ รากเหง้าอารยธรรมของพื้นที่ที่มีความเสี่ยงในการสูญสลายไปเป็นอย่างมาก การสัมมนาระดมความคิดเห็นจึงมี ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาชุมชนในอนาคตค่อนข้างมาก สามารถแยกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

การระดมความคิดเห็นด้านศักยภาพชุมชน พบว่าชุมชนมีอัตลักษณ์ในเชิงช่างด้าน เครื่องปั้นดินเผาสูง แต่ระบบเศรษฐกิจพื้นฐานยังคงเน้นที่การขายผลิตภัณฑ์เชิงอุตสาหกรรม ทำให้ช่างฝีมือ งานปั้นลดบทบาทในชุมชนลง หรือ ไม่มีผู้สืบทอดฝีมือในรุ่นต่อไป การรับรู้ศักยภาพของชุมชนของตนเองจึงมี การรับรู้แต่ไม่สามารถกำหนดผู้ถ่ายทอดได้ ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าถึงจะมีศักยภาพด้านทรัพยากร วัฒนธรรม และผลผลิตทางการท่องเที่ยวสูง แต่ขาดปัจจัยด้านตัวกลางและการปฏิสัมพันธ์ คือ ขาดผู้สื่อสารสืบทอด และ ขาดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีศักยภาพ ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้การปั้นเครื่องปั้นดินเผา แต่ขาด การประชาสัมพันธ์ และการออกแบบกิจกรรมที่มีความชัดเจน สนุกสนานและเกิดความเฉพาะถิ่น ทำให้ลด เสน่ห์สำหรับการท่องเที่ยวลงไป นอกจากนั้นในแง่ของการพัฒนาผู้สืบทอด พบว่า มีนักสื่อความหมายชุมชนที่ ทำหน้าที่ประจำได้เพียงแค่ 2 ท่าน เท่านั้น ทำให้ขาดมิติและความครบถ้วนในแง่การสื่อความหมาย

เป้าหมายระยะยาว หรือการให้คุณค่าของชุมชน พบว่าชุมชนทุ่งหลวงประสบปัญหาในการ กำหนดเป้าหมายระยะยาวค่อนข้างมาก เนื่องจากกลุ่มผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ จึงไม่มีความ กระตือรือร้น หรือไม่สามารถมองภาพอนาคตของชุมชนออก โดยให้ความเห็นว่า “อาจไม่ได้อยู่รอดแล้ว” เป็น ต้น แม้ว่าสุดท้ายจะมีความเห็นส่วนใหญ่ไปในทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนร่วมไปกับการพัฒนากลุ่ม อาชีพและระบบเศรษฐกิจพื้นฐานเดิมของชุมชน คือพัฒนาให้วิถีชีวิตเดิมในการทำเครื่องปั้นดินเผาสามารถเพิ่ม มูลค่าได้ด้วยการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้ เยี่ยมชม เกิดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเกิดแหล่ง เรียนรู้ที่เป็นสถานที่สำคัญของชุมชน หรือเป็นแหล่งอาชีพเดิมของชุมชน

ในการพัฒนาแผนการบริหารจัดการชุมชน คณะผู้วิจัยทำหน้าที่ในการเป็นผู้เชี่ยวชาญในการ แนะนำแนวทางการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยว การบริหารจัดการในการเพิ่มกำลังคนที่สามารถเป็นนักสื่อ ความหมายชุมชน หรือ การฝึกฝนนักเล่าเรื่องรุ่นใหม่ หรือรุ่นเยาว์ เข้ามาผสมผสานกับการเรียนรู้ โดยเน้นให้ เกิดการถ่ายทอดเรียนรู้จากคนรุ่นเก่า สู่คนภายนอกและสู่คนรุ่นใหม่ไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้มีการแนะนำให้เพิ่ม กำลังคนจากนักสื่อความหมาย 2 ท่าน เป็นอย่างน้อย 4 ท่านใน 1 ปี และอย่างน้อย 8 ท่านใน 2 ปี

นอกจากนี้มีการแนะนำให้ใช้เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่คณะผู้วิจัยออกแบบ เป็นเครื่องมือในการสื่อสารอัตลักษณ์และกิจกรรมของชุมชนสู่คนภายนอก ทั้งนี้การออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวมีการผสมผสานโฮมสเตย์เป็นหนึ่งในกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้มีเวลาเรียนรู้ในพื้นที่ เกิดกิจกรรมการถ่ายทอดวัฒนธรรมอาหารและวิถีชีวิตได้ครบถ้วน สมบูรณ์มากขึ้น

กล่าวโดยสรุป ชุมชนทุ่งหลวง มีศักยภาพทางด้านวัฒนธรรมสูงเป็นตัวแทนของการท่องเที่ยวแบบเยี่ยมชมวิถีชีวิตชาวช่างปั้นหม้อโบราณของชุมชนโดยมีการปรับพฤติกรรมชุมชนให้น้อยเพื่อให้เห็นถึงธรรมชาติแท้จริงของชุมชน ตั้งแต่การเยี่ยมชมบ่อดินเก่า การเรียนรู้การปั้นหม้อแบบต่างๆ และการเยี่ยมชมเตาเผาเครื่องปั้นแบบโบราณและแบบสมัยใหม่ สามารถเป็นชุมชนนาร่องของย่านชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยได้ โดยการใช้วิถีชีวิตดั้งเดิมเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวโดดเด่นของย่านนี้ (cluster 2 - โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกสุโขทัย) แต่มีข้อจำกัดสำคัญคือ การสืบทอดวัฒนธรรมสู่คนรุ่นใหม่ การขาดกำลังคนวัยทำงานทำให้การวางแผนการบริหารจัดการที่เป็นระบบทำได้ยาก เนื่องจากไม่สามารถระบุงกิจกรรม และความรับผิดชอบในระยะยาวได้ การพัฒนาอย่างเร่งด่วนในชุมชนทุ่งหลวงจึงเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ ทั้งกลุ่มผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ กลุ่มช่างฝีมือรุ่นใหม่ และกลุ่มนักสื่อความหมายรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตามในข้อจำกัดเหล่านี้ หากมองเป็นโอกาสในการพัฒนาระดับย่าน (cluster) สามารถใช้ทรัพยากรเดิมด้านการท่องเที่ยวของบ้านทุ่งหลวง แล้วใช้ทรัพยากรมนุษย์หรือชุมชนในย่านใกล้เคียงเพื่อให้เกิดการพัฒนาเป็นเครือข่ายเติมเต็ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ การพัฒนาลักษณะนี้ควรทำควบคู่ไปกับการวางแผนการบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ และในระดับชุมชนนาร่องตัวแทนของย่านวัฒนธรรมวิถีชีวิตช่างปั้นหม้อโบราณสุโขทัย ตัวแทนพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกสุโขทัย ให้บูรณาการกับเส้นทางท่องเที่ยวและกำลังคนที่มีอยู่ โดยมีข้อเสนอแนะในการตั้งเป้าหมายของชุมชนในการสืบสานคุณค่างานฝีมือของคนในชุมชนก่อน จึงมีแผนในการพัฒนาช่างตีหม้อดินเผาแบบโบราณให้เพิ่มจำนวนขึ้น เพิ่มเติมจุดบริการข้อมูลนักท่องเที่ยวโดยเลือกเป็นที่วิหารไม้โบราณ วัดลาย เป็นจุดให้บริการนักท่องเที่ยว หรือ “ประตูสู่ทุ่งหลวง” ซึ่งสามารถยกระดับการเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับย่าน และระดับภาคได้ต่อไป

5.2.3.3 ชุมชนบ้านคุงพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย เป็นตัวแทนรูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์

ชุมชนบ้านคุงพัฒนา ต.สารจิตร อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย เดิมทีเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นในด้านวิถีชีวิตเชิงเกษตรมาก การเรียนรู้เยี่ยมชมวิถีชีวิตอย่างแท้จริงจึงต้องอาศัยการอยู่ร่วมกับชาวบ้านในรูปแบบโฮมสเตย์ เพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมกับวิถีชีวิตตั้งแต่ช่วงเช้ามืด จนกระทั่งถึงก่อนเข้านอน โดยมีเส้นทางวัฒนธรรมที่สำคัญ คือ ลักษณะการเล่าเรื่อง “ตำนานพระร่วงพระลือ” ซึ่งมีความโดดเด่นในแง่อัตลักษณ์ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง โดยมีสถานที่สำคัญที่เชื่อมโยงกับเรื่องเล่า ได้แก่ เขานางนอน เขายา หนองจระเข้ บ้านสารจิตร บ้านคุง บ้านแสนตอ นานางคำ และถ้ำนางคำ เป็นต้น จากการสัมมนาระดมความคิดเห็นสามารถอภิปรายประเด็นได้ 3 ประการ ได้แก่

การระดมความคิดเห็นด้านศักยภาพชุมชน พบว่าชุมชนมีอัตลักษณ์ในเชิงนักเล่าเรื่อง ตำนานพื้นบ้านเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าตำนานเรื่องเล่าอาจไม่มีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถสืบหลักฐานจากสมัยก่อน

สุขุขทัยอย่างแท้จริง แต่มันคือการสร้างเสน่ห์เฉพาะตัวของพื้นที่ ประกอบกับสำเนียงพื้นถิ่นของชาวศรีสัชชนาลัย ผสมกับสำเนียงการออกเสียงเหนือแบบบ้านคุกพัฒนา ทำให้ชุมชนมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นมาก ที่สำคัญคือ คนในชุมชนมีความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่สูง คนในชุมชนส่วนใหญ่สามารถเล่าเรื่องตำนานพระร่วง พระลือได้อรรถรสแตกต่างกันไป ทำให้เกิดเสน่ห์เฉพาะตัวในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเจ้าของบ้านโฮมสเตย์แต่ละหลังด้วย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชน คือ การทำว้าวพระร่วง และการทำสบู่จากถ่านไม้ ซึ่งเป็นการนำเสนอวิถีชุมชน ข้อสังเกตของชุมชนบ้านคุกพัฒนา เป็นศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าจะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้กว่าร้อยคน แต่ชุมชนส่วนใหญ่ยังมิมีฐานะยากจน ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการพื้นฐานของชุมชนยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ทำให้มาตรฐานการดำรงชีวิตยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ การพัฒนาการท่องเที่ยวยังมีช่องว่างให้ก้าวกระโดดอยู่อีกช่วงหนึ่ง อย่างไรก็ตามคนส่วนใหญ่ในชุมชนยังคงมีการรับรู้อัตลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่อย่างชัดเจน ทำให้สามารถมองเห็นแนวทางการพัฒนาชุมชนในแง่การพัฒนาศักยภาพทางกายภาพให้ทันกับศักยภาพทางวัฒนธรรมและทรัพยากรมนุษย์ของชุมชน

เป้าหมายระยะยาว หรือการให้คุณค่าของชุมชน พบว่าชุมชนบ้านคุกพัฒนาให้ความสนใจไปในทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนร่วมไปกับการพัฒนากลุ่มอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจพื้นฐานเดิมของชุมชน เนื่องจากชุมชนมีลักษณะการเป็นชุมชนตัวอย่างด้านการเกษตรพอเพียงเป็นต้นทุนเดิมอยู่แล้ว และมีการพัฒนากลุ่มอาชีพโฮมสเตย์เพิ่มขึ้นมาเป็นจำนวน 10 หลัง ทำให้มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวค้างคืนได้อยู่แล้ว แต่เป้าหมายระยะยาวของชุมชนต้องการเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เน้นการประชาสัมพันธ์ให้คนนอกรู้จักแหล่งท่องเที่ยวภูมิทัศน์วัฒนธรรม ร่วมกับการได้รับงบประมาณโครงการชุมชน OTOP นวัตกรรม ทำให้มีการของบประมาณการสร้างจุดบริการนักท่องเที่ยวในลักษณะตลาดวัฒนธรรม ขึ้นที่ทางแยกหน้าหมู่บ้าน (อยู่ในระหว่างก่อสร้าง) และการพัฒนาหนองจระเข้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่เชื่อมต่อเรื่องราวกับวัดเขายาที่มีการก่อสร้างบันไดขึ้นเขา และรูปปั้นจระเข้ริมหนองเรียบร้อยแล้ว

ในการพัฒนาแผนการบริหารจัดการชุมชน คณะผู้วิจัยทำหน้าที่ในการเป็นที่ปรึกษาในการแนะนำเพิ่มเติม และต่อยอด กิจกรรมและเรื่องราวตำนานให้สอดคล้องกัน โดยคณะผู้วิจัยได้เสนอแผนที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงโปรแกรมการท่องเที่ยวให้ชุมชนได้ระดมความคิดเห็น พบว่าชุมชนมีความกระตือรือร้นเป็นอย่างมาก และพร้อมที่จะรับผิดชอบหน้าที่ต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาย ข้อสังเกตที่ทำให้ การพัฒนาหรือระดมความคิดเห็นในชุมชนบ้านคุกพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จ คือ การที่ชุมชนมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และมีความเป็นผู้นำสูง นั่นคือ ผู้ใหญ่บ้าน (นางทรงศวรรณ ลีสวน หรือ ผู้ใหญ่นุช) ทำให้ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปอย่างมีระบบ ถึงแม้ว่าจะเป็นการพัฒนาแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ผู้ใหญ่บ้านแต่ก็ทำให้เกิดการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ข้อเสนอแนะของคณะผู้วิจัยในฐานะที่ปรึกษา คือ การพัฒนาให้เจ้าบ้านทุกบ้านสามารถทำหน้าที่ที่นักเล่าเรื่องในมาตรฐานใกล้เคียงกัน สามารถสื่อสารเรื่องราวตำนานพระร่วงและสามารถชี้เป้าหมายจุดบริการนักท่องเที่ยวและจุดแวะเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับตำนานพระร่วงพระลือได้ถูกต้อง และสนุกสนาน จึงมีการแนะนำให้เจ้าบ้านโฮมสเตย์ใช้ช่วงเวลาหลังทานอาหารเย็นในการเล่าเรื่องตำนานและแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวไปด้วย อย่างไรก็ตามอุปสรรคของการพัฒนาชุมชน คือการของบประมาณการพัฒนากายภาพ อาจมีความเสี่ยงที่จะไม่ได้งบประมาณหรือได้งบประมาณ

ล่าช้า ทำให้จุดดึงดูดหรือแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติเดิมที่รกร้างหรือทรุดโทรม ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ จึงจำเป็นต้องใช้การพัฒนาเตรียมนักท่องเที่ยวให้พร้อมรับนักท่องเที่ยวได้เต็มประสิทธิภาพเสียก่อน

กล่าวโดยสรุป ชุมชนบ้านคุกพัฒนามีศักยภาพสูงในด้านตำนานเรื่องเล่า และวิถีชีวิตเชิงเกษตร จึงมีความโดดเด่นในการเป็นตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่นักท่องเที่ยวจะสามารถเรียนรู้วิถีชีวิตทั้ง 24 ชั่วโมงได้ ทั้งนี้ศักยภาพของชุมชนมีความสอดคล้องกันในด้านเรื่องเล่าเชิงวัฒนธรรมและเชิงสถานที่ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ประกอบกับอัตลักษณ์ของชุมชนมีความเป็นมิตรเป็นกันเองสูง ทำให้มีความเป็นไปได้สูงในการพัฒนาเป็นชุมชนท่องเที่ยว สามารถเป็นชุมชนนำร่องของย่านชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยได้ โดยการใช้วิถีชีวิตเชิงเกษตรวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวโดดเด่นของย่านนี้ (cluster 3 - โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย) ทั้งนี้ชุมชนมีเป้าหมายระยะยาวในการพัฒนาอัตลักษณ์ชุมชนเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมพระร่วง ในการบริหารจัดการระยะกลางจึงเน้นการของบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีกายภาพที่สื่อสารชัดเจนถึงตำนานพระร่วง โดยได้งบประมาณการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบางส่วนแล้ว เช่น การพัฒนาลานวัฒนธรรมว่าวพระร่วง และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวริมหนองจระเข้ ในขณะเดียวกันคณะผู้วิจัยได้แนะนำให้มีการเตรียมแผนพัฒนากำลังคนเพิ่มเติมในระหว่างรอบงบประมาณ เช่น การพัฒนาเจ้าบ้านโฮมสเตย์ทุกหลังให้เป็นนักเล่าเรื่องได้ หรือพัฒนากลุ่มผู้นำที่สามารถรับแผนพัฒนาจากผู้ใหญ่บ้านไปปฏิบัติได้ เพื่อเป็นการกระจายอำนาจหน้าที่การบริหารจากผู้ใหญ่บ้านคนเดียวส่งต่อสู่กลุ่มผู้นำรุ่นถัดไปได้ เป็นการสืบทอดแผนพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืนยิ่งขึ้น ทั้งนี้ชุมชนมีข้อจำกัดสำคัญคือ งบประมาณโดยรวมที่จะสามารถนำมาพัฒนาระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการของชุมชนโดยรวมได้ อย่างไรก็ตามในข้อจำกัดเหล่านี้ หากมองเป็นโอกาสในการพัฒนาระดับย่าน (cluster 3) สามารถมองเป็นภาพรวม ระดับเครือข่ายได้โดยใช้ทรัพยากรเดิมผสมผสาน กับ การพัฒนาลักษณะนี้ควรทำควบคู่ไปกับการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และภูมิทัศน์วัฒนธรรม เชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ไปพร้อมๆกัน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำเกณฑ์การประเมินและวิธีการประเมินผลไปใช้ประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สามารถแบ่งข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้จริงได้ 3 ลักษณะ ได้แก่

1. ข้อเสนอแนะเชิงพื้นที่ โดยสามชุมชนตัวแทนที่มีศักยภาพสูงทางด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร ถือเป็นตัวแทนของรูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ ดังนั้นชุมชนอื่นที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเทศกาลประเพณี รูปแบบการเยี่ยมชมวิถีชีวิตชนบท และรูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ จึงนำกระบวนการและแนวทางการบริหารจัดการเป็นแบบอย่างการพัฒนาไปประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนเองได้ โดยใช้กระบวนการระดมความคิดเห็นระหว่างคนในชุมชนเองเพื่อเสนอเป็นแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์และโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชนเองต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงกระบวนการ ชุมชนอื่นๆ สามารถนำแนวทางการพัฒนาหรือกระบวนการวิจัยในโครงการนี้ไปใช้ประโยชน์ หรือต่อยอดได้ โดยการพัฒนาเครื่องมือ หรือผลิตผลให้เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชน เช่น ชุมชนที่มีความโดดเด่นเรื่องการรวมกลุ่ม ผลิตผลและผลิตภัณฑ์ เช่น ชุมชนเมืองกำแพงเพชร ที่อยู่ในรูปแบบการท่องเที่ยวเทศกาลประเพณี สามารถรวมกลุ่มกันเพื่อต่อยอดพัฒนาเครือข่ายกลุ่มผู้นำที่เข้มแข็งให้เกิดเป็นแผนที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามเทศกาล เพิ่มเติมจากแผนที่ท่องเที่ยวของเดิมจาก อพท. 4 ที่มีอยู่แล้วได้ หรือพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดโดยรวมชุมชนเมืองกำแพงเพชรและชุมชนนครชุมเข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนายกระดับงานเทศกาลประเพณีเดิมให้ใหญ่ขึ้นเป็นระดับภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติได้

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การระดมความคิดเห็นในชุมชนตัวแทนเพื่อสร้างแผนและแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ให้เหมาะสมกับบริบทจริงของชุมชน เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ และเป็นการสร้างภาวะผู้นำและการรวมกลุ่มชุมชนเข้มแข็งของชุมชน ทั้งนี้สามารถใช้ข้อเสนอแนะกลางจากการระดมความคิดเห็นชุมชนตัวแทนทั้ง 3 แห่งในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร โดยแนวทางการพัฒนาสามารถแบ่งตามเป้าหมายระยะสั้น กลาง และระยะยาวที่ชุมชนต้องการร่วมกันได้ ดังตาราง

ตารางที่ 5. 2 แนวทางการพัฒนาสามารถแบ่งตามเป้าหมายระยะสั้น กลาง และระยะยาว

	แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์/กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์/ผลิตภัณฑ์				
	มีประสิทธิภาพ	มีแนวโน้ม	สามารถกำหนดเพิ่มเติมให้มีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	ระบบการจัดการ	เป้าหมายทางการท่องเที่ยว
แผนประจำปี	X			Top-down	Domestic
แผนระยะกลาง (5ปี)	X	X		Collaborative	Domestic+International
แผนระยะยาว (5-30ปี)	X	X	X	Bottom-up	Domestic+International

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการนำการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวไปใช้

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย คือ การได้รับประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมกับชุมชน อุปสรรคสำคัญ คือ นักท่องเที่ยวไม่มีข้อมูลการท่องเที่ยว ขาดการเข้าถึงพื้นที่ด้วยระบบสาธารณะ เช่น การเช่ารถขับเที่ยวด้วยตัวเอง (ซึ่งเป็นพฤติกรรมส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย) มีเฉพาะในจังหวัดสุโขทัยเท่านั้น การเพิ่มจำนวนกิจกรรมสร้างสรรค์และโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชน การเพิ่มจำนวนโฮมสเตย์ในพื้นที่ชุมชนโดยรอบตามแนวแกน การเพิ่มชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากกิจกรรมเป็นสิ่งประทับใจ และดึงดูดนักท่องเที่ยวให้บอกต่อและกลับมาเที่ยวซ้ำอีก

5.3.3 ข้อจำกัดในการนำแนวทางการบริหารจัดการในงานวิจัยนี้ไปใช้

การนำแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ทั้ง 3 รูปแบบไปประยุกต์ใช้กับ ชุมชนตัวแทนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สามารถทำได้โดยการใช้กระบวนการศึกษา เครื่องมือ และวิธีการเก็บข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อยที่ 2 แต่จำเป็นต้องมีการประยุกต์ใช้ตามทรัพยากร ศักยภาพ และบริบทที่ต่างกันไปในแต่ละชุมชน เช่น เป็นชุมชนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวเทศกาลประเพณี ก็สามารถใช้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการฯ ที่แนะนำในรายงานฉบับนี้ได้ แต่ต้องปรับปรุงเครื่องมือ ได้แก่ แผนที่ท่องเที่ยว และโปรแกรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับทรัพยากร ศักยภาพและบริบทของพื้นที่นั้นๆ จึงจะเหมาะสมและเกิดประสิทธิผลในการประยุกต์ใช้

นอกจากนั้น ในโครงการวิจัยย่อยที่ 2 นี้ ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวโดยรวม โดยทำการศึกษาสำรวจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวโดยใช้แบบสอบถาม และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มโดยบังเอิญ เก็บข้อมูลในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร เป็นระยะเวลารวมกว่า 6 เดือน ไม่ได้เน้นเก็บข้อมูลเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เท่านั้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มประชากรใหม่ซึ่งยังไม่มีปริมาณมากพอให้วิเคราะห์ได้ อย่างไรก็ตามพฤติกรรมและความคาดหวังของ

นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถคาดการณ์อย่างมีข้อจำกัดได้จากกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มหลักเหล่านี้ได้เช่นกัน ในการนำผลการวิจัยส่วนนี้ไปใช้ต่อจึงมีข้อจำกัดด้านความเฉพาะตัวของกลุ่มเป้าหมาย

5.3.4 ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้ และการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป สามารถทำการวิจัยในเชิงลึกต่อเนื่องได้ 3 รูปแบบ ได้แก่

1. การบูรณาการการบริหารจัดการเชิงลึกในพื้นที่ชุมชนตัวแทนทั้ง 3 ชุมชน เพื่อให้ชุมชนทั้งสาม สามารถดำเนินการต่อได้เองในลักษณะวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถนำแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไปต่อยอดเพื่อจัดทำรายละเอียดเพิ่มเติม ให้เหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่ของชุมชนได้ด้วยตัวเอง ทั้งนี้หน่วยงานการศึกษาและภาครัฐทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง หรือที่ปรึกษา ในการวางแผนจัดการทรัพยากรและกำลังคน ให้คำปรึกษาในการของบประมาณ และฝึกฝนบุคลากรในชุมชนให้เป็นกลุ่มผู้นำชุมชน ในช่วงแรก เพื่อให้ชุมชนตั้งเป้าหมาย ภารกิจหลักของชุมชนให้ชัดเจน และสามารถวางแผนกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนด้วยตัวเองได้ต่อไป

2. การประยุกต์ใช้แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบไปสู่ชุมชนอื่นๆ โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร ในกรณีนี้มีชุมชนโดยรอบตามแนวแกนอื่นๆ ที่เข้าข่ายมีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากจำนวน 12 ชุมชน ที่คัดเลือกมาจากความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และคุณค่าหลักของมรดกโลก ชุมชนเหล่านี้สามารถดำเนินการกระบวนการวิจัยเพื่อสร้างแผนที่ท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชนได้ต่อไป

3. การวิจัยแบบประยุกต์ต่อยอดจากแนวทางการบริหารจัดการเดิม โดยเลือกชุมชนที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบอื่นๆ ในพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงสร้างเป็นเครือข่ายการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทั้งภายในชุมชนและระหว่างชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้งแนวแกน โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ การสร้างภาพลักษณ์ที่ชัดเจนในระดับชาติ หรือระดับนานาชาติ ด้านการท่องเที่ยวของย่านระเบียบมรดกโลกตามแนวแกนที่มีอารยธรรมใกล้เคียงกัน คือมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพระร่วง การสร้างเครือข่ายถือเป็นเป้าหมายสูงสุดในการบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแนวแกนมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร คณะผู้วิจัยเล็งเห็นศักยภาพเชิงพื้นที่และเชิงอารยธรรมที่มีโอกาสสามารถส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในระดับนานาชาติได้ ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องอาศัยหน่วยงานภายนอกที่มีความรู้ความเข้าใจและเห็นโอกาสการต่อยอดบูรณาการให้เหมาะสมกับจุดเด่น และจุดด้อยของพื้นที่เข้าร่วมมือกัน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมการท่องเที่ยว. (2559c). สรุปสถานการณ์ท่องเที่ยวภายในประเทศ จังหวัดสุโขทัย พ.ศ.2552 – 2558. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, เผยแพร่ใน สถิติการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

จุฑาธิปต์ จันทรเอียด (2553). การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแบบบูรณาการในจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ อพท.4 (2560). เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการการขับเคลื่อนแผนแม่บทบูรณาการการบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร, ครั้งที่ 1/2560, วันที่ 17 กรกฎาคม 2560 ณ โรงแรมชากังราว ริเวอร์วิว กำแพงเพชร.

ชลธิรัตน์ จันทรเชื้อ และคณะ (2557). การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมชุมชนโบราณเมืองบางขลัง จังหวัดสุโขทัยและชุมชนนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, พิษณุโลก.

ฐิติ ฐิติจำเจริญพร และคณะ (2557). การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) การท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่: โครงการวิจัยย่อยที่ 3: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, ภายใต้ชุดโครงการการศึกษารูปแบบ (model) การจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ท่องเที่ยวสะดุดตา. (2556). ปีการท่องเที่ยวสุโขทัย ชุมรดกโลกเป่าเพิ่มนักท่องเที่ยว 100 เปอร์เซนต์ภายในปี 2557. สืบค้นวันที่ 1 เมษายน 2560 จาก <http://www.sadoodta.com/content>

เทสโก้ (2556). โครงการจัดทำแผนแม่บทบูรณาการการบริหารพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร, อพท. เขต 4

ธาวีช ธนอมจิตต์ (2560). พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกสุโขทัย, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ครั้งที่ 4, วันที่ 10 มีนาคม 2560, หน้า 630-638.

ธีระ สนิเตจารักษ์ และนาฬิกอดิศักดิ์ แสงสนิท (2556). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: การรับรู้ของนักท่องเที่ยว ความพร้อมของเจ้าของกิจกรรม และความเป็นไปได้ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย, บทความวิชาการ อพท. , คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สืบค้นที่เมื่อ 7 ธันวาคม 2560, ที่ <http://www.dasta.or.th/th/>

ณรงค์ นันทวรรณ (2536). การบริหารงานอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์เซ็นเตอร์พานิช.

นงลักษณ์ โพธิ์ไพจิตร และคณะ (2555). แนวทางการสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขันจากความคิดหวังและการรับรู้ต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยใช้หลักกิจกรรมสังคม/สาธารณะของนักท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ประเทศไทย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, สนับสนุนโดย สำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา.

นาฬิกอดิศักดิ์ แสงสนิท (2555). คำกล่าวเปิดงานในงานแถลงข่าวเปิดตัว “โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์”, องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(องค์การมหาชน) หรือ อพท. ร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2555.

ปิยเดช อัครโพธิวงศ์, 2559. การศึกษาปัจจัยแห่งการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชุมชนรอบวัดภายใต้กระแสการอนุรักษ์และการพัฒนาในปัจจุบัน กรณีศึกษา เมืองน่าน ประเทศไทย. รายงานวิจัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ยุพิน อุ่นแก้ว และโชคชัย สุเวชวัฒนกุล (2560). การพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน, หน้า 1-14.

วัชรพงษ์ ชุมดวง (2560). รายงานวิจัย การพัฒนาผังแม่บทบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน พื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร เชื่อมโยงเมืองเก่าบางช้าง – บางพาน – ไตรตรังษ์, ทูตสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2560 ตามมติคณะรัฐมนตรี

วิษุตา ร้อยพิลา และ ปรีดา ไชยา (2558). องค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน - ธันวาคม, หน้า 197-211.

สัณห์รัฐ เจนเจษฎา (2559). พฤติกรรมการบริโภคและช่องทางการตลาดสำหรับ Generation ต่างๆ, สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ นครลอสแอนเจลิส, แปลจากนิตยสาร JCK (June 2016), ตรวจโดย ศรีตลา สุตภาคย์.

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ (2554). รายงานฉบับสมบูรณ์ ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณประจำปี 2554 จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ (2558). องค์ความรู้ว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: คู่มือและแนวทางปฏิบัติ, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, พิเชฐ สายพันธ์, อรุมา เตพลกุล และ ชีระ สิ้นเดชารักษ์ (2556). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism). องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ร่วมกับ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).

สุดสันต์ สุทธิพิศาล. (2556) คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (เมษายน) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. NITs Newsletter.2.

สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว (2557). คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม, กรมการท่องเที่ยว, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน (2555). คู่มือเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน, สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน, องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).

โสภารวรรณ ตรีสุวรรณ และคณะ (2554). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก: กรณีศึกษา อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ คุ่มครองแหล่งมรดกโลก เล่มที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). จำนวนประชากรแยกอายุจังหวัดเชียงใหม่ เดือน ธันวาคม พ.ศ.2559. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน.

อรัญ จิตตะเสน และคณะ (2555). หลักการและวิธีการบริหารจัดการชุมชน, เอกสารประกอบการเรียนรู้ชุมชนในโครงการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาวะองค์กรรวมภายใต้แผนสุขภาพจังหวัดสงขลา, สนับสนุนโดย สถาบันวิจัยระบบสุขภาพภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา.

ภาษาอังกฤษ

- Orbasli, A. (2000). **Tourists in Historic Towns: Urban Conservation and Heritage Management**. London and New York: Taylor and Francis.
- Raymond, C. (2003). **Case study-creative tourism new zealand: Creative tourism New Zealand and Australia council for the arts**.
- Richards, G. (2010a). Creative Tourism and Local Development. In Wurzburger, R. (Ed.). **Creative Tourism A Global Conversation how to provide unique creative experiences for travelers worldwide**: at present at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe. (pp. 78–90). New Mexico. USA.
- Richards, G. (2010b). **Creative Tourism and Cultural Events** [On – line]. Retrieved at: <http://www.docstoc.com/docs/68264727/Creative-tourism-and-cultural-event>.
- WTO (2016). www.unwto.org
- Wurzburger, R. (2010). Introduction to the Santa Fe & UNESCO International Conference A Global Conversation on Best Practices and New Opportunities. In Wurzburger, R. (Ed.). **Creative Tourism A Global Conversation how to provide unique creative experiences for travelers worldwide**: at present at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe. (pp. 15–25). New Mexico. USA
- Tan, S.K., Luh, D.B. & Kung, S.F. (2014). A taxonomy of creative tourists in creative tourism. **Tourism Management**, 42, pp. 248-259.
- The City Of Calgary. (2010). **Universal Design Handbook, Building Accessible and Inclusive Environments, Advisory Committee on Accessibility (ACA) Access Design Subcommittee**. USA: : n.p.
- UNESCO (1991). **Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns**. World Heritage List, description. Retrieved from <https://whc.unesco.org/en/list/574/>.

UNESCO, 2009. '**Dresden is deleted from UNESCO's World heritage list**', UNESCO, Culture, World Heritage Centre, **News&Events**, Published 25th June 2009, retrieved on 17 Jan 2019 at <https://whc.unesco.org/en/news/522/>

UNWTO. (2005). **Understand Tourism: Basic glossary**. World Tourism Organization. Retrieved from <http://www2.unwto.org/content/about-us-5>

UNWTO. (2015). **Tourism Towards 2030: Global Overview**. (Advanced edition presented at UNWTO 19th General Assembly). Spain: World Tourism Organization.

ออนไลน์

สถิติการนักท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2560. (Online).

<http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/17.aspx> , 11 มิถุนายน 2562

โฮมสเตย์บ้านนาต้นจั่น. (Online). <http://homestaynatonchan.blogspot.com/>, 21 มิถุนายน 2561

ข้อมูลตำบลหนองอ้อ อำเภอศรีษะเกษ สุโขทัย, (Online). www.thaitambon.com/tambon, 22 มิถุนายน 2561 สืบค้นเมื่อ 22 มิ.ย. 61)

ข้อมูลตำบลท่าชัย อำเภอศรีษะเกษ สุโขทัย, (Online).

<http://www.thaitambon.com/tambon/>, 22 มิถุนายน 2561

ชุมชนบ้านคุกพัฒนา, (Online).

http://tis.dasta.or.th/dasta_survey/public/newweb/community/tourism/detail/12
http://tis.dasta.or.th/dasta_survey/public/, 22 มิถุนายน 2561

ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง, (Online). <http://www.thaimaptravel.com/articles-inner/location-tour/222.html>, 22 มิถุนายน 2561

ข้าวตอกพระร่วง, <http://www.thaimaptravel.com/articles-inner/location-shop/234.html>, 22 มิถุนายน 2561

ตามรอยชุมชนผลิตกระทงใบลานสุโขทัย, (Online).

<https://mgronline.com/local/detail/9590000109164>, 22 มิถุนายน 2561

ชุมชนศรีชุม, (Online). <https://sites.google.com/site/sukhothaiheritag/wisahkic-chu>(Online). mchn/chumchn-sri-chum, 22 มิถุนายน 2561

บ้านพรานกระต่าย, (Online). <http://www.m-culture.in.th>, 22 มิถุนายน 2561

ชุมชนบ้านพรานกระต่าย, (Online). <http://www.otoptoday.com>, 22 มิถุนายน 2561

นครชุม, (Online). <http://khonchum.blogspot.com/>, 22 มิถุนายน 2561

ตลาดเก่านครชุม, (Online). www.thai-tour.com, 21 มิถุนายน 2561

ภูมิปัญญาบ้านนาต้นจั่น. (Online).

<https://sites.google.com/site/phumipayyabannaca/kheng>, 23 กรกฎาคม 2561

ข้าวเปียยเครื่องจรรย์ที่บ้านนาต้นจั่น.

(Online).<https://www.posttoday.com/travel/539914>, 23 กรกฎาคม 2561

เซียงพล เดือนเพ็ญ, (2559). การอนุรักษ์และสืบสานลวดลายผ้าทอไทพวน บ้านหาดเสี้ยว อำเภอศรีษะเกษ จังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

หัตถกรรมเครื่องสังคโลกสุโขทัย, (Online).

<http://kanchanapisek.or.th/kp8/skt/skt504b.html>, 23 กรกฎาคม 2561

รอยอดีตอันล้ำค่าที่เมืองสุโขทัย, (Online). <http://www.vacationistmag.com/5880-2/>, 24 กรกฎาคม 2561

ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเมืองเก่าสุโขทัย, (ม.ป.ป.), คนเมืองเก่าเล่าเรื่องเมืองพระร่วง

- ประเพณีลอยกระทงสุโขทัย**, (Online). <http://loykrathong-sukhothai.blogspot.com/>, 25
กรกฎาคม 2561
- ประวัติเกวียน**, (Online). <https://th.wikisource.org/wiki/เมืองไทยในอดีต/ประวัติเกวียน>, 25
กรกฎาคม 2561
- ชุมชนศรีชุม**, (Online). <https://sites.google.com/site/sukhothaiheritag/wisahkic-chumchn/chumchn-sri-chum>, 25 กรกฎาคม 2561
- บ้านทุ่งหลวง**, (Online).
www.paiduaykan.com/province/north/sukhothai/thungluang.html, 24
กรกฎาคม 2561
- ภาษาถิ่นพรานกระต่าย**, (Online). <http://www.m-culture.in.th/album/120048/ภาษาถิ่นพรานกระต่าย>, 24 กรกฎาคม 2561
- พระเครื่องนครชุม**, (Online).
<http://www.dasta.or.th/ecatalog/en/component/k2/item/37-พระเครื่องนครชุม>, 27 กรกฎาคม 2561
- วรรณกรรมท้องถิ่น**, (Online). www.nakhonchum.go.th, 25 กรกฎาคม 2561

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก การสร้างแบบประเมินและแบบสัมภาษณ์

ก1 ข้อสรุปตัวชี้วัดศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1.) ปัจจัยบ่งชี้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในประเทศไทยมีการนิยามโดย พ.อ.ดร. นาฬิกอติภัค แสงสนิท (2555) และอาจารย์สุดแดนและคณะ (2555) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ปัจจัยเชิงพื้นที่ และปัจจัยเชิงกระบวนการ เมื่อพิจารณาร่วมกับตัวชี้วัดมาตรฐานในการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน ตามแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (C-CBT) (สุดสันต์ สุทธิพิศาล, 2556) จากแผนงานวิจัย 5 ตัวชี้วัด ได้แก่

- (1) มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ
- (2) มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์
- (3) มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์
- (4) มีการทดลองทำจริงและคนในชุมชนมีส่วนร่วม
- (5) มีธุรกิจและการตลาดที่รองรับอย่างชัดเจน

จะเห็นว่าปัจจัยที่ช่วยบ่งชี้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังหมายความรวมถึง ปัจจัยด้านผลผลิตจากการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งอาจหมายถึงกิจกรรม ประสบการณ์ หรือ ผลิตภัณฑ์ก็ได้ ในที่นี้โครงการวิจัยย่อยที่ 2 มุ่งเน้นการศึกษาด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงจะเน้นการศึกษาปัจจัยที่ 3, 4 และ 5 เท่านั้นผู้วิจัยจึงได้สรุปเป็นปัจจัยบ่งชี้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ปัจจัยเชิงพื้นที่ ปัจจัยเชิงกระบวนการ และปัจจัยเชิงผลิตผล โดยมีรายละเอียดปัจจัยย่อย ดังนี้

ตารางที่ 6. 1 ปัจจัยบ่งชี้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ปัจจัยบ่งชี้	ที่มา
ปัจจัยเชิงพื้นที่	
- มีความหลากหลายและโดดเด่นทางวัฒนธรรมและ/หรือธรรมชาติ	สุดแดนและคณะ (2555); สุดสันต์ สุทธิพิศาล (2556)
- มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์	สุดสันต์ สุทธิพิศาล (2556)
- มีความตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชนโดยเจ้าของวัฒนธรรมการท่องเที่ยว	สุดแดนและคณะ (2555)
- สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่	นาฬิกอติภัค แสงสนิท (2555)
- เน้นคุณค่าของชุมชน	นาฬิกอติภัค แสงสนิท (2555)
ปัจจัยเชิงกระบวนการ	
- มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม	สุดแดนและคณะ (2555)
- มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม	สุดแดนและคณะ (2555)
- มีกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ท่องเที่ยว	สุดแดนและคณะ (2555)

ตารางที่ 6. 2 ปัจจัยบ่งชี้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ)

- มีการทดลองทำจริงและคนในชุมชนมีส่วนร่วม	สุดสันต์ สุทธิพิศาล (2556)
- ไม่ทำลายคุณค่าของชุมชนและนำไปสู่สมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม	สุดแดนและคณะ (2555)
ปัจจัยเชิงผลิตผล	
- สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของสถานที่	นาฬิกาอดิศักดิ์ แสงสนิท (2555)
- มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์	สุดสันต์ สุทธิพิศาล (2556)
- มีธุรกิจและการตลาดที่รองรับอย่างชัดเจน	สุดสันต์ สุทธิพิศาล (2556)

2.) ข้อสรุปตัวชี้วัดศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากการสรุปปัจจัยบ่งชี้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3 องค์ประกอบ สามารถพิจารณาในรายละเอียดได้เป็นตัวบ่งชี้หลักประกอบด้วย 3 ด้าน เช่นกัน ตามลักษณะการศึกษาตัวบ่งชี้ความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามความเห็นผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ยุพิน อุณแก้ว และโชคชัย สุเวชวัฒนกุล, 2560) องค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่ (Location) ด้านตัวกลาง (Agents) และด้านปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของภัทรพงศ์ อินทรกำเนต และคณะ (2553) โดยระบุรายละเอียดตัวบ่งชี้ย่อย (ยุพิน อุณแก้ว และโชคชัย สุเวชวัฒนกุล, 2560) ได้ดังตาราง

นอกจากนั้น จากการศึกษาตัวบ่งชี้ย่อยด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ วิยะดา เสรีวิชัยสวัสดิ์ (2555) ระบุว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมในเขตภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คนในชุมชนสนับสนุน 2) ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมท้องถิ่น 3) หน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุน 4) ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และ 5) นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และทำการศึกษาต่อเนื่องในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ (วิษุตา ร้อยพิลา และ ปรีดา ไชยา, 2558) ทำให้เกิดข้อสรุปตัวบ่งชี้หลักและตัวบ่งชี้ย่อยวัดความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่มีรายละเอียดแตกต่างจากตัวบ่งชี้ย่อยข้างต้น โดยมีการเพิ่มตัวบ่งชี้หลักด้านนวัตกรรมเข้ามาด้วย ดังตาราง

จะเห็นว่า หากพิจารณาร่วมกับปัจจัยบ่งชี้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในหัวข้อ 2.2.1 จะเห็นว่าปัจจัยเชิงพื้นที่มีเกณฑ์พิจารณาใกล้เคียงกับตัวบ่งชี้ด้านสถานที่ ปัจจัยเชิงกระบวนการมีการพิจารณาลำดับคลึงกับตัวบ่งชี้ด้านปฏิสัมพันธ์ และปัจจัยเชิงผลิตผลมีการพิจารณาลำดับคลึงกับตัวบ่งชี้ด้านนวัตกรรม แต่จากการพิจารณาปัจจัยบ่งชี้เบื้องต้น ปัจจัยเรื่องความตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชนโดยเจ้าของวัฒนธรรมการท่องเที่ยว (อยู่ภายใต้ปัจจัยด้านสถานที่) มีความสัมพันธ์กับตัวบ่งชี้ด้านตัวกลาง ซึ่งตัวบ่งชี้ด้านตัวกลางนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประสบความสำเร็จหรือไม่ เนื่องจากการระบุเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านทรัพยากรคน ที่จะแลกเปลี่ยน สื่อสารและส่งต่อวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตนั่นเอง

ตารางที่ 6. 3 เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ย่อยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ระหว่างแหล่งข้อมูล

ตัวบ่งชี้ย่อยของ ยุพิน อุ่นแก้ว และโชคชัย สุเวชวัฒนกุล (2560)	ตัวบ่งชี้ย่อยของ วิชชุดา ร้อยพิลา และ ปรีดา ไชยา (2558)
1. ตัวบ่งชี้ด้านสถานที่ (Location)	1. ตัวบ่งชี้ด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural landscape)
1.1 ความเป็นเมืองและชุมชน 1.2 เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์	1.1 ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแหล่งท่องเที่ยว 1.2 ความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางด้านประวัติศาสตร์ 1.3 มีความดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยวที่มีได้สร้างขึ้นใหม่ 1.4 วิถีชีวิตชุมชนมีความเป็นอัตลักษณ์ 1.5 มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม
2. ตัวบ่งชี้ด้านตัวกลาง (Agent)	2. ตัวบ่งชี้ด้านตัวกลาง (Agent)
2.1 ผู้มีความคิดสร้างสรรค์ประจำถิ่น 2.2 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 2.3 นักท่องเที่ยว 2.4 เจ้าหน้าที่เชิงสร้างสรรค์	2.1 คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว 2.2 ความซื่อสัตย์ของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่ 2.3 มีกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์จริงสำหรับนักท่องเที่ยว 2.4 มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สืบทอด 2.5 คนในท้องถิ่นสามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้อย่างเข้าใจ
3. ตัวบ่งชี้ด้านปฏิสัมพันธ์ (Interaction)	3. ตัวบ่งชี้ด้านปฏิสัมพันธ์ (Interaction)
3.1 วัฒนธรรมที่ยังคงใช้อยู่ 3.2 ประสบการณ์จริงแท้ 3.3 กระบวนการ กิจกรรมการท่องเที่ยว	3.1 คนในท้องถิ่นมีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 3.2 คนในท้องถิ่นมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดัดแปลงความรู้ หรือประยุกต์ให้เข้ากับบริบทในปัจจุบัน 3.3 มีกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับนักท่องเที่ยว 3.4 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว 3.5 มีการเชื่อมโยงความคิดสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวกับชุมชน
	4. ตัวบ่งชี้ด้านนวัตกรรม*
	4.1 นวัตกรรมแหล่งเรียนรู้ครบวงจร 4.2 การสร้างสรรค์การแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น 4.3 มีกระบวนการด้านการท่องเที่ยว สำหรับการเรียนรู้วิธีการทำงานหัตถกรรมท้องถิ่น 4.4 มีรูปแบบการนำเสนอการเที่ยวชมประเพณี 4.5 การใช้นวัตกรรมรูปแบบวิวัฒนาการแหล่งเรียนรู้ศูนย์วัฒนธรรม

หมายเหตุ * ตัวบ่งชี้ย่อยในกลุ่มนี้ ผู้วิจัยมีการปรับปรุงจาก ยุพินและโชคชัย (2560) และ วิชชุดาและปรีดา (2558) เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของโครงการมากขึ้น

จากการประมวลปัจจัยปัจจัยและตัวชี้วัดศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
โครงการวิจัยนี้สรุปตัวชี้วัดที่มีความสำคัญในการประเมิน ได้ดังตารางที่ 2.3 ตัวบ่งชี้ย่อยที่มีลักษณะเชื่อมโยง
กับตัวชี้วัดหลักข้อ 3, 4 และ 5 ของแผนงาน จะใช้เครื่องหมาย ^{3,4,5} เพื่อแสดงความเชื่อมโยง

ตารางที่ 6. 4 ตัวชี้วัดศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ตัวชี้วัดหลัก	ตัวบ่งชี้ย่อย
1. ตัวบ่งชี้ด้านทรัพยากรกายภาพ (สถานที่ + ภูมิทัศน์วัฒนธรรม)	
	1.1 วัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาของชุมชนมีอัตลักษณ์ 1.2 มีความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางด้านประวัติศาสตร์ 1.3 มีความดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้สร้างขึ้นใหม่ 1.4 วิถีชีวิตชุมชนมีความเป็นอัตลักษณ์ 1.5 มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม
2. ตัวบ่งชี้ด้านตัวกลาง (Agent)	
	2.3 มีกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์จริงสำหรับนักท่องเที่ยว ⁴ 2.4 มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่สืบทอด 2.5 คนในท้องถิ่นมีความตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชน 2.6 มีนักท่องเที่ยวเข้าถึง ⁵
3. ตัวบ่งชี้ด้านปฏิสัมพันธ์ (Interaction)	
	3.1 คนในท้องถิ่นมีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมที่ยังคงใช้อยู่ 3.2 คนในท้องถิ่นมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดัดแปลงความรู้ หรือประยุกต์ให้เข้ากับบริบทในปัจจุบัน 3.3 มีกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับนักท่องเที่ยว ⁴ 3.4 มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว ⁴
4. ตัวบ่งชี้ด้านผลิตผล	
	มีสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของสถานที่ ได้แก่ 4.1 มีรูปแบบการนำเสนอการท่องเที่ยวชมรดกวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต 4.2 มีการสร้างสรรค์การแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น ^{3,5} 4.3 มีกระบวนการด้านการท่องเที่ยว สำหรับการเรียนรู้วิธีการทำงานฝีมือท้องถิ่น ⁴ 4.4 มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์ ³ 4.5 มีธุรกิจและการตลาดที่รองรับอย่างชัดเจน ⁵

ก2 แบบสำรวจศักยภาพทรัพยากรของชุมชน

แบบสำรวจศักยภาพทรัพยากรของชุมชน ในโครงการวิจัยนี้สร้างขึ้นเพื่อประเมินศักยภาพด้านกายภาพของชุมชน โดยแบบประเมินจะใช้สำรวจเบื้องต้น กับชุมชนในพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร จำนวน 12 ชุมชน ซึ่งแบบประเมินมีลักษณะจากตัวชี้วัดในหัวข้อ 3.3.1.1 โดยมีคำอธิบาย (แบบสำรวจศักยภาพทรัพยากรของชุมชนดูรูปที่ ภาคผนวก ก) ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของชุมชน โดยมีคำถามดังนี้

ชื่อชุมชน
 ที่ตั้ง ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
 กิจกรรมสร้างสรรค์โดดเด่น 1)
 2)

ตอนที่ 2 การประเมินศักยภาพทรัพยากร

คำอธิบายการประเมินจะใช้ การประเมินในระดับการมีทรัพยากรมากไปน้อยตามที่ระบุ โดยที่ระดับความคิดเห็น 5 = มีทรัพยากรมากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = บางส่วน, 1 = มีทรัพยากรน้อยมาก, 0 = ไม่มีทรัพยากรในด้านนั้นๆ เลย

ตารางที่ 6. 5 ตัวชี้วัดศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ตัวชี้วัดหลัก	ตัวบ่งชี้ย่อย	ระดับทรัพยากรที่มี					
		5	4	3	2	1	0
1. ตัวบ่งชี้ด้านทรัพยากรกายภาพ (สถานที่ + ภูมิทัศน์วัฒนธรรม)*							
	1.1 ชุมชนมีวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น	ระดับชาติ	ระดับภูมิภาค	ระดับจังหวัด	ระดับอำเภอ	ระดับหมู่บ้าน	ไม่ปรากฏ
	1.2 มีหลักฐานความเป็นอารยธรรมเก่าแก่ทางด้านประวัติศาสตร์	หลักฐานมีนัยยะระดับชาติ	หลักฐานมีนัยยะระดับท้องถิ่น	หลักฐานมีนัยยะระดับชุมชน	มีหลักฐานบางส่วน	มีหลักฐานแต่น้อยมาก	ไม่ปรากฏหลักฐาน
	1.3 มีความดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยวที่มีได้สร้างขึ้นใหม่	แหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิมทั้งหมด	แหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่	แหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิมกึ่งหนึ่ง	มีความดั้งเดิมบางส่วน	เหลือความดั้งเดิมน้อยมาก	ไม่ปรากฏสิ่งดั้งเดิม
	1.4 วิถีชีวิตชุมชนมีความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่น	ระดับชาติ	ระดับภูมิภาค	ระดับจังหวัด	ระดับอำเภอ	ระดับหมู่บ้าน	ไม่ปรากฏ
	1.5 มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม	มีมากกว่า 2 แห่ง	มี 2 แห่ง	มีความเป็นไปได้ 2 แห่ง	มี 1 แห่ง	มีความเป็นไปได้ 1 แห่ง	ไม่ปรากฏ

ตารางที่ 6. 6 ตัวชี้วัดศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ตัวชี้วัดหลัก	ตัวบ่งชี้ย่อย	ระดับทรัพยากรที่มี					
		5	4	3	2	1	0
2. ตัวบ่งชี้ด้านตัวกลาง (Agent)							
	2.1 คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว	เป็นมิตรกับคนนอกมากที่สุด (ช่วยเหลือดูแลและพูดคุย)	เป็นมิตรมากสามารถช่วยเหลือพูดคุยได้	เป็นมิตรปานกลาง ยึด ทักทาย แต่ไม่สะดวกพูดคุย	เป็นมิตรน้อย ไม่รังเกียจแต่ไม่สะดวกช่วยเหลือ	เป็นมิตรน้อยมาก ไม่รังเกียจแต่ไม่ยินดีต้อนรับ	ไม่เป็นมิตรเลย
	2.2 ความซื่อสัตย์ของคนในท้องถิ่นผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่	ซื่อสัตย์มากที่สุดของหายได้คืน	ส่วนใหญ่ซื่อสัตย์ มีราคาเกินจริงบ้าง	มีกรณี เรื่องเล่าของหายบ้าง	มีกรณี เรื่องเล่าด้านความโปร่งใส	มีกรณี ของหาย และราคาเกินจริง	มีกรณี หลักฐานความไม่ซื่อสัตย์
	2.3 มีกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์จริงสำหรับนักท่องเที่ยว	มีกิจกรรมประสบการณ์ร่วมและได้ผลผลิตสร้างสรรค์	มีกิจกรรมสร้างประสบการณ์ร่วมทางวัฒนธรรม	มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม	มีกิจกรรมเรียนรู้วัฒนธรรม	มีกิจกรรมเยี่ยมชมวัฒนธรรม	ไม่มีกิจกรรมเยี่ยมชมเรียนรู้ประสบการณ์
3. ตัวบ่งชี้ด้านปฏิสัมพันธ์ (Interaction)							
	3.1 คนในท้องถิ่นมีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมที่ยังคงใช้อยู่	สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาได้ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ	คนในท้องถิ่นมีหลักสูตรการถ่ายทอดวัฒนธรรมหลายรูปแบบ	คนในท้องถิ่นมีหลักสูตรการถ่ายทอดวัฒนธรรม	คนในท้องถิ่นมีกิจกรรมถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นประจำ	คนในท้องถิ่นมีกิจกรรมถ่ายทอดวัฒนธรรมแบบชั่วคราว	คนในท้องถิ่นไม่มีศูนย์ถ่ายทอดวัฒนธรรม
	3.2 คนในท้องถิ่นมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ปรับเปลี่ยนความรู้หรือประยุกต์ให้เข้ากับบริบทในปัจจุบัน	คนในท้องถิ่นสร้างผลผลิตจากวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้เหมาะกับบริบทปัจจุบัน	คนในท้องถิ่นสร้างผลผลิตจากวัฒนธรรมท้องถิ่น ยังไม่มีการคิดถึงบริบท	คนในท้องถิ่นมีการดัดแปลงความรู้เดิมเพื่อสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน	คนในท้องถิ่นเริ่มมีการประยุกต์ใช้ความรู้เดิมเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน	คนในท้องถิ่นมีความรู้เดิมแต่ไม่มีการประยุกต์	ไม่มีความรู้ในท้องถิ่นเดิม
	3.3 มีกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับนักท่องเที่ยว	มีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในทุกผลผลิตชุมชน	มีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในผลผลิตส่วนใหญ่	มีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในบางผลผลิตชุมชน	มีกระบวนการมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมชุมชน	มีกระบวนการถ่ายทอดความรู้แต่ไม่มีการมีส่วนร่วม	ไม่มีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ตารางที่ 6. 7 ตัวชี้วัดศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ)

ตัวชี้วัดหลัก	ตัวบ่งชี้ย่อย	ระดับทรัพยากรที่มี					
		5	4	3	2	1	0
	3.4 มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว	มีกิจกรรมการมีส่วนร่วม และกิจกรรมปฏิบัติการการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม	มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม	มีกิจกรรมร่วมทางวัฒนธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม	แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่าน การเยี่ยมชม	มีวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ยังไม่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	ไม่มีวัฒนธรรมท้องถิ่น
4. ตัวบ่งชี้ด้านผลิตภัณฑ์ (มีสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของสถานที่)							
	4.1 มีรูปแบบการนำเสนอการเที่ยวชมมรดกวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต	มีระบบการนำเสนอการเที่ยวชมมรดกวัฒนธรรม (มีตารางเวลาและราคาแน่นอน)	มีการนำเสนอการเที่ยวชม ประเพณี วิถีชีวิต (มีตารางเวลาแน่นอน)	มีการนำเสนอการเที่ยวชม ประเพณี (มีกิจกรรมเฉพาะช่วงเทศกาล)	มีการนำเสนอการเที่ยวชม วิถีชีวิต	ไม่มีการนำเสนอการเที่ยวชม	ไม่มีการเที่ยวชมมรดกวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต
	4.2 มีการสร้างสรรค์การแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น	มีรูปแบบการแสดงผลวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น ที่มีตารางเวลา และการจัดการแน่นอน	มีรูปแบบการแสดงผลวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น แต่ยังไม่เป็นเวลาแน่นอน	สร้างสรรค์การแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นเฉพาะช่วงเทศกาล	มีการนำเสนอวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแต่ยังไม่ใช้รูปแบบการแสดง	ไม่มีรูปแบบการแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น	ไม่มีวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น
	4.3 มีกระบวนการด้านการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีการทำงานฝีมือท้องถิ่น	มีโปรแกรมการเรียนรู้งานฝีมือ ที่มีตารางเวลาและราคาที่เหมาะสม มีผลิตภัณฑ์ฝีมือกลับบ้านได้	มีโปรแกรมการเรียนรู้งานฝีมือแบบฝึกปฏิบัติการกับผู้ถ่ายทอดงานฝีมือท้องถิ่น	มีโปรแกรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับผู้ถ่ายทอดงานฝีมือท้องถิ่น	มีโปรแกรมการเยี่ยมชมการเรียนรู้งานฝีมือท้องถิ่น	ไม่มีโปรแกรมการเรียนรู้งานฝีมือท้องถิ่น	ไม่มีงานฝีมือท้องถิ่น
	4.4 มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์	มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์ในระดับนานาชาติ	มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์ในระดับชาติ	มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์ในระดับจังหวัด	มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์ในระดับชุมชน	ไม่มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นและสร้างสรรค์	ไม่มีผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น
	4.5 มีธุรกิจและการตลาดที่รองรับอย่างชัดเจน	มีธุรกิจและการตลาดที่รองรับอย่างชัดเจน	มีธุรกิจและการตลาดรองรับแต่ไม่ชัดเจน	มีธุรกิจแต่ยังไม่ได้ทำการตลาด	มีรูปแบบธุรกิจรองรับบางส่วน	ไม่มีรูปแบบธุรกิจที่ชัดเจน	ไม่มีผลิตภัณฑ์ชัดเจน

ก3 ข้อสรุปตัวชี้วัดศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

1.) หลักการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

หลักการพื้นฐานของการบริหารจัดการมาจากการบริหารและการจัดการ (อรัญ จิตตะเสน และคณะ, 2555, หน้า 7-9) โดยที่ “การบริหาร” หมายถึง การกำหนดแนวความคิด และวางแผนงานอย่างเป็นระบบและครบวงจรในด้านต่างๆ เช่น ด้านนโยบาย เป้าหมายและทิศทาง ด้านหลักการ กฎเกณฑ์ กรอบระเบียบ วินัย ด้านโครงสร้างองค์กร ทั้งการบริหารและการจัดการ ด้านการติดตามงาน ตรวจสอบ ประเมินงาน เป็นต้น “การจัดการ” หมายถึง กระบวนการและวิธีการในการทำงาน ปฏิบัติหน้าที่ตามทิศทางที่ผู้บริหารกำหนด หรือตามภาระกิจที่ได้รับมอบหมาย ผู้บริหารจึงต้องมียุทธศาสตร์ มีหลักการ มีวิสัยทัศน์ (Vision) เสมือนเป็นพี่เลี้ยงหรือโค้ช ในขณะที่ผู้จัดการต้องมียุทธวิธีวิธีการ มีภารกิจ เหมือนเป็นผู้เล่น

องค์ประกอบสำคัญของการบริหารจัดการทั่วไป ประกอบด้วย 4M (อำนาจ ชีระวนิช, 2547) ได้แก่

- คน (Men) กลุ่มบุคคลที่จะร่วมมือกันดำเนินการจัดการตามภาระกิจ
- เงิน (Money) ทุนทรัพย์ในการดำเนินการ
- วัตถุดิบ ทรัพยากร (Materials) โดยอาจเป็นความรู้ ข้อมูล สารสนเทศ
- ลักษณะการจัดการ (Management) เป็นวิธีการบริหารของผู้นำองค์กร เช่น ประชาธิปไตย การจัดการแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น

หากจะพิจารณาถึงลักษณะการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีพฤติกรรมโดยทั่วไปคล้ายองค์กรขนาดเล็ก จึงสามารถใช้หลักการบริหารจัดการองค์การมาช่วยในการทำวิเคราะห์ องค์ประกอบสำคัญมี 5 องค์ประกอบ (ณรงค์ นันทวรรณะ, 2536) ได้แก่

- คน (Men) ประกอบด้วย 2 คนขึ้นไป ปฏิบัติงานร่วมกันให้บรรลุภารกิจ จึงต้องอาศัยความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์ เพื่อทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน
- เทคนิค วิธีการ (Methods) คือ กระบวนการดำเนินการวางแผน และจัดการให้ 3 องค์ประกอบข้างต้นถูกใช้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ และลดความเสี่ยง โดยอาจนำวิทยาการหรือเทคโนโลยีเข้าร่วมในการจัดการ
- ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ (Knowledge) เพื่อใช้ในการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหา วิเคราะห์คาดการณ์สถานการณ์ในอนาคต
- โครงสร้างองค์การ (Organisation Structure) นักบริหารจะต้องจัดโครงสร้างให้สอดคล้องกับงาน เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับลักษณะงานขององค์การ
- เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ (Goal) องค์การต้องกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน นอกจากนั้นยังมีหลักการการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ตามมาตรฐานขั้นต้นของการท่องเที่ยว เมื่อพิจารณาองค์ประกอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว พบว่ามีตัวชี้วัดบางส่วนที่สัมพันธ์กับนิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4 ด้าน (ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์ และด้าน

ผลิตผล) ในหัวข้อ 2.1.2 เกณฑ์ตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวมีทั้งหมด 7 องค์ประกอบ 44 ตัวชี้วัด (กรมการท่องเที่ยว, 2558) ดังตารางที่ 3.8

อย่างไรก็ตาม หากจะพิจารณาเลือกใช้เพียงตัวชี้วัดย่อยที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แต่เพียงอย่างเดียวในการประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน จะทำให้ขาดการคำนึงถึงปัจจัยบางประการได้ ในแบบประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงจะพิจารณาใช้ตัวชี้วัดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวบางส่วน ประกอบแบบประเมินด้วย ตารางที่ 6. 8 เกณฑ์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานขั้นต้นของการท่องเที่ยว

ตัวชี้วัด	
1.	การวางแผนของผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว
1.1	มีการจัดตั้งคณะทำงานของผู้รับผิดชอบเพื่อการบริหารงานของแหล่งท่องเที่ยว
1.2	มีการนำวิสัยทัศน์และทิศทางการบริหารแหล่งท่องเที่ยวไปใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน
1.3	มีการวางแผนการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว
1.4	มีการวางกำลังคนที่เพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
1.5	มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้อย่างต่อเนื่อง
1.6	มีการประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นประจำ
2.	การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
2.1	มีการจัดสรรพื้นที่ความรับผิดชอบของแหล่งท่องเที่ยวระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน
2.2	มีการจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้สามารถดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว
* 2.3	มีการให้ชุมชน สมาคม และชมรม มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม
2.4	มีการจัดภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่
2.5	มีการพัฒนา หรือปรับปรุงบริเวณแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง
2.6	มีข้อบังคับของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ
2.7	มีการบันทึกภาพของแหล่งท่องเที่ยวไว้เป็นข้อมูลเพื่อความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวประจำปี
2.8	กำหนดจุดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน เช่น ด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต อาหาร และกิจกรรมต่าง ๆ
3.	การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
3.1	มีการจัดเตรียมเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัย

ตารางที่ 6. 9เกณฑ์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานขั้นต้นของการท่องเที่ยว (ต่อ)

ตัวชี้วัด		
	3.2	มีการจัดเก็บข้อมูลหรือแสดงภาพรวมทั้งกำหนดบริเวณที่นักท่องเที่ยวสามารถชมแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจน
	3.3	มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสม ตามช่วงเวลาของวันหรือฤดูกาล
	3.4	มีการจัดให้มีพาหนะไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก
	3.5	มีการแสดงข้อมูลข่าวสารในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก
4.	การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ	
	4.1	จัดให้มีการบริการด้านอาหารและเครื่องดื่มที่สะอาดและถูกสุขลักษณะในแหล่งท่องเที่ยว
	4.2	จัดให้มีห้องน้ำ/สุขาที่สะอาดถูกสุขลักษณะสำหรับนักท่องเที่ยว
	4.3	จัดให้มีระบบเตือนภัยหรือระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว
	4.4	มีการจัดเตรียมสถานที่ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ
	4.5	มีการจัดสถานที่จำหน่ายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว
	4.6	มีการจัดการด้านที่พักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น ม้านั่ง ศาลาพักผ่อน
	4.7	มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สาธารณะที่เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว
	4.8	มีการจัดการด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
	4.9	มีการจัดการขยะและการบำบัดของเสีย
5.	การบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว	
	5.1	มีการพัฒนาบุคลากรด้านการให้บริการทางการท่องเที่ยว
	5.2	มีการจัดให้มีการอบรมด้านภาษาต่างประเทศให้กับเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยว
	5.3	มีการจัดให้มีพนักงานบริการข้อมูล ประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว
	5.4	มีการพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์กิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
	5.5	มีข้อบังคับด้านการแต่งกายและบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการอย่างชัดเจน
	5.6	มีการดูแลการให้บริการให้เป็นไปตามมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวที่กำหนดไว้
	5.7	มีการประเมินคุณภาพการให้บริการ
6.	การจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	
	* 6.1	จัดให้มีการประชุมระหว่างผู้รับผิดชอบกับภาคีการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว
	* 6.2	จัดให้มีการควบคุมดูแลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อท้องถิ่น
	* 6.3	มีการส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้กับชุมชนในท้องถิ่น
	* 6.4	มีการจัดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนในท้องถิ่น
	* 6.5	มีค่าใช้จ่ายขอบเขตและข้อจำกัดการจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

ตารางที่ 6. 10 เกณฑ์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานขั้นต้นของการท่องเที่ยว (ต่อ)

ตัวชี้วัด		
7.	การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ	
	7.1	จัดให้มีการให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ และผู้ที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ
	7.2	จัดให้มีกิจกรรมรณรงค์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติภายในแหล่งท่องเที่ยว
	*	จัดให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดภายในแหล่งท่องเที่ยว
	7.3	
	7.4	จัดให้มีการประเมินผลทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง

2.) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ใช้ข้อมูลตัวชี้วัดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2552, หน้า 20-42) ดังตาราง

ตารางที่ 6. 11 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการตามการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	
องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม		
1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว	1.1	การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว
	*	พิจารณาจากสภาพทั่วไปจากการดูแลรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ภายในแหล่งท่องเที่ยว
	1.2	การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน
	*	การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว
	*	การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและหรือฤดูกาล
		การกําลังจํานวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการ
	1.3	การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว
		พิจารณาจากแผนการดำเนินงานติดตามและประเมินผลกระทบการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว มีการติดตามและวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว รวมถึงการดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น และความต่อเนื่องของการดำเนินงาน

ตารางที่ 6. 12 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการตามการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ต่อ)

ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย
2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว	2.1 การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว
	* พิจารณาการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว
	2.2 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
	* การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย
	2.3 การจัดการการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก
	* พิจารณาจากกิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆ ที่ให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว พนักงานนำเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนที่อยู่โดยรอบ
	2.4 ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
	* พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบต่างๆ
	2.5 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว
	* พิจารณาจากการที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์และรายได้จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากตาราง จะเห็นว่าตัวชี้วัดที่มีเครื่องหมาย * ในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากเป็นการประเมินด้านสาธารณูปโภค กิจกรรม การให้ความรู้ การมีส่วนร่วมและการมีรายได้ จึงจะใช้ตัวชี้วัดเหล่านี้เพื่อประเมินร่วมกับตัวชี้วัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

3.) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) มีอยู่ 4 ด้าน คือ ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม องค์กรชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้ (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2560) ประเด็นสำคัญด้านการจัดการประกอบด้วย 4 ลักษณะ คือ

- มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
- มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับ การพัฒนาชุมชนโดยรวมได้
- มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
- มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

เมื่อพิจารณาร่วมกับตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากข้อกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน (สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2555) จะเห็นว่า 4 ลักษณะสำคัญได้ถูก

กระจายไปในตัวชี้วัดย่อยข้อต่างๆ ในกรณีนี้จะใช้เครื่องหมาย + ในการระบุตัวชี้วัดที่สัมพันธ์กับองค์ประกอบ การท่องเที่ยวชุมชนของ CBT และใช้เครื่องหมาย * ในการระบุตัวชี้วัดที่สัมพันธ์กับนิยามการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ทั้ง 4 ด้าน (ด้านทรัพยากรกายภาพ ด้านตัวกลาง ด้านปฏิสัมพันธ์ และด้านผลิตผล) ในหัวข้อ 2.1.2

ตารางที่ 6. 13 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตัวชี้วัด		
1.	ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	
	1.1	การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
	+ *	1.1.1) การจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งได้รับการรับรองจากหน่วยงานภาครัฐ และมีโครงสร้างการทำงาน แบ่งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละหน้าที่ชัดเจน
	+ *	1.1.2) มีกรรมการชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นคนในชุมชน
	+	1.1.3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม
	+	1.1.4) สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการทำแผนการท่องเที่ยวในชุมชน
	+	1.4.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชมรมฯ ให้มีความพร้อมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน
	+	1.4.2) สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีศักยภาพ ความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
	1.5	การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายมีประสิทธิภาพ
		1.5.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนในการรับรู้ข่าวสาร การท่องเที่ยวในชุมชน
	+ *	1.5.2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมและการเป็นสมาชิกชมรม
	1.6	การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่างๆเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
	+ *	1.6.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ
	+	1.6.2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน

ตารางที่ 6. 14 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (ต่อ)

ตัวชี้วัด		
	1.7	การจัดการการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
	+	1.7.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสมกับชุมชน
		1.7.2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน
	1.8	ระบบบัญชีการเงินมีประสิทธิภาพ
	+	1.8.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีระบบบริหารจัดการการเงิน การบัญชีที่มีประสิทธิภาพ
	1.9	เยาวชนได้รับการให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวโดยชุมชน
		1.9.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการให้ความสำคัญกับเยาวชนในการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯ
2.	ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี	
	2.1	การจัดสรรรายได้มีประสิทธิภาพ
	+	2.2.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง
	2.2	การส่งเสริมการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
		2.2.2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น
	2.3	ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีคุณภาพเพื่อเสริมสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว
	+ *	2.3.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมให้เกิดโอกาสในการเพิ่มรายได้จากผลิตภัณฑ์ชุมชน
	+ *	2.3.2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เช่น อาหาร การแต่งกาย การแสดง ฯลฯ ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
3.	2.4	สิทธิมนุษยชนในการท่องเที่ยวได้รับการให้ความสำคัญ
		2.4.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนของทุกกลุ่มคนในการท่องเที่ยว
	ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม	
	3.1	ฐานข้อมูลด้านมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวมีคุณภาพ
		3.1.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการข้อมูลทางมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว
	3.2	การเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
		3.2.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน
	3.3	การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ
		3.3.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น

ตารางที่ 6. 15 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (ต่อ)

ตัวชี้วัด	
4.	ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน
4.1	การจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ
+	4.1.1) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้พื้นที่ตามวัตถุประสงค์ (zoning) เพื่อการท่องเที่ยว
	4.1.2) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว
4.2	ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ
+	4.2.1) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน
4.3	การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
	4.3.1) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน
4.4	การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีประสิทธิภาพ
	4.4.1) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน
4.5	การสร้างความรู้ถึงถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ
	4.5.1) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ถึงถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยว
5.	ด้านการบริการและความปลอดภัย
5.1	การให้บริการและความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างน่าพึงพอใจ
	5.1.1) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการวัดระดับความพึงพอใจในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว
	5.1.2) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีผลประเมินความพึงพอใจในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเป็นที่น่าพึงพอใจ
5.2	นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ
	5.2.1) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ
5.3	เส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย
+	5.3.1) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย

ตารางที่ 6. 16 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (ต่อ)

ตัวชี้วัด	
5.4	จุดบริการท่องเที่ยวมีคุณภาพ
+	5.4.1) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆ ได้
+	5.4.2) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดบริการห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว
+	5.4.3) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดบริการด้านอาหารที่ถูกสุขลักษณะ
+	5.4.4) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการบริการข้อมูลท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ถูกต้อง เข้าถึงง่าย
+	5.4.5) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรจุดจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึกของชุมชน
+	5.4.6) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีป้ายสื่อความหมายต่างๆ ที่ชัดเจนติดตั้งในจุดที่เหมาะสม
5.5	การบริหารจัดการเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนมีประสิทธิภาพ
+	5.5.1) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีวิธีและเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนที่ปลอดภัย
5.6	การบริหารจัดการกรณีฉุกเฉินมีประสิทธิภาพ
	5.6.1) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแผนรองรับกรณีฉุกเฉินที่มีประสิทธิภาพ
	5.6.2) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีโครงสร้างการบริหารจัดการในกรณีฉุกเฉินที่ชัดเจน
5.7	การติดต่อประสานงานด้านบริการมีประสิทธิภาพ
	5.7.1) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีระบบการประสานงานด้านการบริการ

ตัวชี้วัดข้างต้นบางตัวที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะถูกใช้ในการประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตัวชี้วัดดังกล่าวได้แก่ ตัวชี้วัดย่อยที่มีเครื่องหมาย + และ *

ข้อสรุปตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จะใช้หลักการเบื้องต้นด้านการบริหารจัดการองค์การเป็นสำคัญ และใช้ตัวชี้วัดย่อยตามการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาร่วมกับหลักการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สามารถวิเคราะห์หาคำว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรจะประกอบด้วย ลักษณะสำคัญเหล่านี้

ตารางที่ 6. 17 ข้อสรุปตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การบริหารจัดการองค์กร	การบริหารจัดการการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	การท่องเที่ยวโดยชุมชน	สรุปตัวชี้วัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
คน	2.3 มีการให้ชุมชน สมาคม และชมรม มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม 6.4 มีการจัดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวผู้ประกอบการ และชุมชนในท้องถิ่น	คนในชุมชนที่เป็นผู้ถ่ายทอด วัฒนธรรม วิถีชุมชน 2.4 ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	คนในชุมชนที่เป็นผู้นำเที่ยว 1.2.2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว 1.5.2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมและการเป็นสมาชิกชมรม	ตัวชี้วัดด้านตัวกลาง คนในชุมชนที่เป็นผู้ถ่ายทอด วัฒนธรรม วิถีชุมชน
เทคนิควิธีการการบริหารจัดการ	6.3 มีคำชี้แจงขอบเขตและข้อจำกัดการจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว 7.3 จัดให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดภายในแหล่งท่องเที่ยว	2.1 การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว 2.2 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 2.3 การจัดการการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก	ลักษณะกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น การสำรวจธรรมชาติ การเรียนรู้อุทยานประวัติศาสตร์ การเรียนรู้วิถีชีวิต การเลือกสินค้าท้องถิ่น 1.3.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว 1.3.2) ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีการนำไปปฏิบัติจริง	ตัวชี้วัดด้านตัวกลาง และด้านปฏิสัมพันธ์ ลักษณะกิจกรรมที่ถ่ายทอด เช่น การเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติ การใช้ชีวิตร่วมกัน การร่วมสร้างประสบการณ์
ความรู้ข้อมูลทรัพยากรในท้องถิ่น		1.1 การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว 1.2 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและหรือฤดูกาล	ทรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ บ้านเรือนโบราณ ผลิตภัณฑ์ชุมชน 1.4.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชมรมฯ ให้มีความพร้อมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน 2.3.2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เช่น อาหาร การแต่งกาย การแสดง ฯลฯ ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น	ตัวชี้วัดด้านกายภาพและด้านผลิตภัณฑ์ ทรัพยากร หรือกิจกรรมสร้างสรรค์

ตารางที่ 6. 18 ข้อสรุปตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ)

การบริหารจัดการองค์กร	การบริหารจัดการการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	การท่องเที่ยวโดยชุมชน	สรุปตัวชี้วัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
โครงสร้างองค์กร	6.1 จัดให้มีการประชุมระหว่างผู้รับผิดชอบกับภาคีการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว	ไม่มีตัวชี้วัดชัดเจน 2.4 ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	1.1.1) การจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งได้รับการรับรองจากหน่วยงานภาครัฐ และมีโครงสร้างการทำงาน แบ่งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละหน้าที่ชัดเจน 1.1.2) มีกรรมการชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นคนในชุมชน 1.6.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ	ตัวชี้วัดด้านตัวกลาง หมายถึง ตำแหน่งของบุคลากร ผู้นำองค์กร สมาชิกองค์กร
เป้าหมายวัตถุประสงค์	6.2 จัดให้มีการควบคุมดูแลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อท้องถิ่น 6.3 มีการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้กับชุมชนในท้องถิ่น	2.5 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวโดยชุมชน 2.3.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมให้เกิดโอกาสในการเพิ่มรายได้จากผลิตภัณฑ์ชุมชน	ตัวชี้วัดด้านผลิตผลเน้นกิจกรรมและผลิตผลจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าหากจะพิจารณาเลือกใช้เพียงตัวชี้วัดย่อยด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (เลข ๒ ในตาราง) และการท่องเที่ยวโดยชุมชน (เลข ๓ ในตาราง) ที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แต่เพียงอย่างเดียวในการประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน จะทำให้ขาดการคำนึงถึงปัจจัยบางประการได้ ในแบบประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงจะพิจารณาประยุกต์ใช้ตัวชี้วัดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (เลข ๑ ในตาราง) ประกอบในแบบประเมินด้วย ตัวบ่งชี้ย่อยที่มีลักษณะเชื่อมโยงกับตัวชี้วัดหลักข้อ 3, 4 และ 5 ของแผนงานบูรณาการฯ จะใช้เครื่องหมาย^{3,4,5} เพื่อแสดงความเชื่อมโยง ข้อสรุปด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะใช้ตามตัวชี้วัดย่อยเหล่านี้ในการออกแบบการประเมินดังตาราง

ตารางที่ 6. 19 สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ตัวชี้วัด		อ้างอิง
1.	การวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	
1.1	มีการจัดตั้งคณะทำงานของผู้รับผิดชอบเพื่อการบริหารงานของแหล่งท่องเที่ยว	๑
1.1.1	ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	๒
1.1.2	มีการจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน	๓
1.1.3	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีโครงสร้างการทำงาน แบ่งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละหน้าที่ชัดเจน	๓
1.1.4	มีการชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นคนในชุมชน ⁴	๓
1.1.5	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ	๓
1.2	มีการวางแผนการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	๑
1.2.1	ชุมชนมีแผนการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และกิจกรรมวัฒนธรรมชุมชน	๑
1.2.2	ชุมชนมีบุคลากรที่มีศักยภาพ ความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ชุมชนเป็นสมาชิก)	๓
2.	การบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพ	
2.1	มีการนำวิสัยทัศน์และทิศทางการบริหารแหล่งท่องเที่ยวไปใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน	๑
2.1.1	ชุมชนกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ร่วมกัน และชัดเจน ⁴	๑
2.1.2	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม	๓
2.1.3	สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการทำการท่องเที่ยวในชุมชน ⁴	๓
2.1.4	มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้อย่างต่อเนื่อง	๑
2.2	มีการวางกำลังคนที่เพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	๑
2.2.1	ชุมชนมีการกำหนดอัตรากำลังคน และมีคนเพียงพอสำหรับกิจกรรมสำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	๑
2.2.2	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมและการเป็นสมาชิกชมรม	๓
2.2.3	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีความพร้อมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในชุมชน	๓
2.2.4	ชมรมมีการพัฒนาคนในชุมชนให้มีศักยภาพ ความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	๓
2.3	การบริหารจัดการองค์กรด้านเศรษฐกิจชุมชน	๓
2.3.1	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง	๓
2.3.2	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาชุมชน	๓
2.3.3	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีระบบบริหารจัดการการเงิน การบัญชีที่มีประสิทธิภาพ	๓
2.4	การบริหารจัดการองค์กรด้านสังคม	๓
2.4.1	มีการควบคุมดูแลให้การท่องเที่ยวโดยรวมไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบ (ไม่มีความกดดันต่อวิถีชีวิตชุมชน) ต่อสังคมในชุมชน	๑
2.4.2	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว	๓
2.4.3	ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีการนำไปปฏิบัติจริง	๓

ตารางที่ 6. 20 สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ)

ตัวชี้วัด		อ้างอิง
3.	การบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	
3.1	มีการจัดสรรด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระหว่างพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และพื้นที่สำหรับชุมชน	๑
3.2	มีการกำหนดความรับผิดชอบของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ระหว่างภาคเอกชน และชุมชน	๑
3.3	มีการให้ชุมชน สมาคม และชมรม มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม	๑
3.3.1)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้พื้นที่ตามวัตถุประสงค์ (zoning) เพื่อการท่องเที่ยว	๓
3.3.2)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดผู้รับผิดชอบการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว	๓
4.	การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	
4.1	มีการจัดเตรียมเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัย	๑
4.1.1)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีวิธีและเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนที่ปลอดภัย	๓
4.1.2)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย	๓
4.2	มีการแสดงผังภาพรวมสถานที่และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวเห็นได้อย่างชัดเจน	๑
4.3	มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและหรือฤดูกาล	๑,๒
4.4	มีการจัดให้มีพาหนะไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก	๑
4.5	มีการแสดงข้อมูลข่าวสารในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก	๑
5.	การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	
5.1	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการบริการข้อมูลท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ถูกต้อง เข้าถึงง่าย	๒,๓
5.2	จัดให้มีการบริการด้านอาหารและเครื่องดื่มที่สะอาดและถูกสุขลักษณะในแหล่งท่องเที่ยว	๑,๒
5.3	จัดให้มีห้องน้ำ/สุขาที่สะอาดถูกสุขลักษณะสำหรับนักท่องเที่ยว	๑,๒
5.4	มีการจัดเตรียมสถานที่ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ	๑,๒
5.5	มีการจัดสถานที่จำหน่ายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว	๑
5.6	มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สาธารณะที่เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว	๑,๒
5.7	มีการจัดการด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น	๑
6.	การบริหารจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ⁴	
6.1	จัดให้มีการประชุมระหว่างผู้รับผิดชอบกับภาคีการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ⁴	๑
6.2	จัดให้มีการควบคุมดูแลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อท้องถิ่น ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย ⁴	๑,๒
6.3	มีการจัดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนในท้องถิ่น ⁴	๑
6.4	มีคำชี้แจงขอบเขตและข้อจำกัดการจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ⁴	๑
6.5	มีการประเมินคุณภาพการให้บริการ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ⁴	๑
6.6	มีการประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นประจำ ⁴	๑
7.	การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม	
7.1	จัดให้มีการกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดภายในแหล่งท่องเที่ยว ⁴	๑
7.1.1)	การจัดการการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก	๒
7.1.2)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว	๓

ตารางที่ 6. 21 สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ)

ตัวชี้วัด			อ้างอิง
	7.1	7.1.3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว	๓
		7.1.4) จัดให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว ⁴	๑
	7.2	จัดให้มีการประเมินผลทางด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง	๑
		7.2.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	๓
		7.2.2) มีมาตรการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว	๒
8.	การบริหารจัดการผลิตผลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนมีประสิทธิภาพ		
	8.1	การบริหารจัดการด้านผลิตผลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ³	
		8.1.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการนำเสนอการเที่ยวชมมรดกวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น การทำอาหาร การแต่งกาย การแสดง ฯลฯ ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ³	๓
		8.1.2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น ผลิตภัณฑ์อาหาร เสื้อผ้า สินค้า ฯลฯ ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ³	๓
		8.1.3) ชุมชนมีการจัดตารางกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับทั้งผู้ถ่ายทอดและนักท่องเที่ยว ³	๓
	8.2	การบริหารจัดการด้านการตลาด ⁵	
		8.2.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ⁵	๓
		8.2.2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสมกับชุมชน ⁵	๓
	8.3	การบริหารจัดการด้านรายได้	
		8.3.1) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	๒
		8.3.2) ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์อื่นๆ จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม	๒
		8.3.3) มีการส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้กับชุมชนในท้องถิ่น	๑
		8.3.4) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมให้เกิดโอกาสในการเพิ่มรายได้จากผลิตผลชุมชน	๓

ก4 การสร้างแบบประเมินศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จุดประสงค์ในการสำรวจการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน คือ การสำรวจศักยภาพในการพัฒนาเป็นชุมชนตัวแทนด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 8 องค์ประกอบ (รายละเอียดวิธีการสร้าง แบบประเมินศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ดูรูปที่ ภาคผนวก ก)

คำอธิบายการประเมินจะใช้ การประเมินจะได้ 1 คะแนนเมื่อมีรายละเอียดตามตัวชี้วัดในตาราง และได้ 0 คะแนน เมื่อไม่มีรายละเอียดการบริหารจัดการในด้านนั้นๆ เลย

ตารางที่ 6. 22 สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ตัวชี้วัด		คะแนน	
		เต็ม	ได้
1.	การวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	(7)	
1.1	มีการจัดตั้งคณะทำงานของผู้รับผิดชอบเพื่อการบริหารงานของแหล่งท่องเที่ยว		
1.1.1	ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	1	
1.1.2	มีการจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน	1	
1.1.3	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีโครงสร้างการทำงาน แบ่งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละหน้าที่ชัดเจน	1	
1.1.4	มีการชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นคนในชุมชน ⁴	1	
1.1.5	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ	1	
1.2	มีการวางแผนการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์		
1.2.1	ชุมชนมีแผนการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และกิจกรรมวัฒนธรรมชุมชน	1	
1.2.2	ชุมชนมีบุคลากรที่มีศักยภาพ ความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ชุมชนเป็นสมาชิก)	1	
2.	การบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพ	(14)	
2.1	มีการนำวิสัยทัศน์และทิศทางการบริหารแหล่งท่องเที่ยวไปใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน		
2.1.1	ชุมชนกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ร่วมกัน และชัดเจน ⁴	1	
2.1.2	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม	1	
2.1.3	สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวฯ มีส่วนร่วมในการทำแผนการท่องเที่ยวในชุมชน ⁴	1	
2.1.4	มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้อย่างต่อเนื่อง	1	
2.2	มีการวางกำลังคนที่เพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว		
2.2.1	ชุมชนมีการกำหนดอัตรากำลังคน และมีคนเพียงพอสำหรับกิจกรรมสำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	1	
2.2.2	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมและการเป็นสมาชิกชมรม	1	
2.2.3	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีความพร้อมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในชุมชน	1	
2.2.4	ชมรมมีการพัฒนาคนในชุมชนให้มีศักยภาพ ความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	1	

ตารางที่ 6. 23 สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ)

ตัวชี้วัด			คะแนน	
			เต็ม	ได้
2.3	การบริหารจัดการองค์กรด้านเศรษฐกิจชุมชน			
	2.3.1)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง	1	
	2.3.2)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาชุมชน	1	
	2.3.3)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีระบบบริหารจัดการการเงิน การบัญชีที่มีประสิทธิภาพ	1	
	2.4 การบริหารจัดการองค์กรด้านสังคม			
	2.4.1)	มีการควบคุมดูแลให้การท่องเที่ยวโดยรวมไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบ (ไม่มีความกดดันต่อวิถีชีวิตชุมชน) ต่อสังคมในชุมชน	1	
	2.4.2)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว	1	
	2.4.3)	ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีการนำไปปฏิบัติจริง	1	
3.	การบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์		(5)	
	3.1	มีการจัดสรรด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระหว่างพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และพื้นที่สำหรับชุมชน	1	
	3.2	มีการกำหนดความรับผิดชอบของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ระหว่างภาคเอกชน และชุมชน	1	
	3.3	มีการให้ชุมชน สมาคม และชมรม มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม	1	
	3.3.1)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้พื้นที่ตามวัตถุประสงค์ (zoning) เพื่อการท่องเที่ยว	1	
	3.3.2)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดผู้รับผิดชอบการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว	1	
4.	การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์		(7)	
	4.1	มีการเตรียมเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัย	1	
	4.1.1)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีวิถีและเส้นทางเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนที่ปลอดภัย	1	
	4.1.2)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย	1	
	4.2	มีการแสดงผังภาพรวมสถานที่และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวเห็นได้อย่างชัดเจน	1	
	4.3	มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและหรือฤดูกาล	1	
	4.4	มีการจัดให้มีพาหนะไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก	1	
	4.5	มีการแสดงข้อมูลข่าวสารในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก	1	
5.	การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์		(6)	
	5.1	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการบริการข้อมูลท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ถูกต้อง เข้าถึงง่าย	1	
	5.2	จัดให้มีการบริการด้านอาหารและเครื่องดื่มที่สะอาดและถูกสุขลักษณะในแหล่งท่องเที่ยว	1	
	5.3	จัดให้มีห้องน้ำ/สุขาที่สะอาดถูกสุขลักษณะสำหรับนักท่องเที่ยว	1	
	5.4	มีการเตรียมสถานที่ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ	1	
	5.5	มีการจัดสถานที่จำหน่ายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว	1	

ตารางที่ 6. 24 สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ)

ตัวชี้วัด			คะแนน	
			เต็ม	ได้
	5.6	มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สาธารณะที่เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว	1	
	5.7	มีการจัดการด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น	1	
6.	การบริหารจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ⁴		(6)	
	6.1	จัดให้มีการประชุมระหว่างผู้รับผิดชอบกับภาคีการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ⁴	1	
	6.2	จัดให้มีการควบคุมดูแลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อท้องถิ่น ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย ⁴	1	
	6.3	มีการจัดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนในท้องถิ่น ⁴	1	
	6.4	มีค่าใช้จ่ายขอบเขตและข้อจำกัดการจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ⁴	1	
	6.5	มีการประเมินคุณภาพการให้บริการ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ⁴	1	
	6.6	มีการประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นประจำ ⁴	1	
7.	การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม		(8)	
	7.1	จัดให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดภายในแหล่งท่องเที่ยว ⁴	1	
	7.1.1)	การจัดการการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก	1	
	7.1.2)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว	1	
	7.1.3)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว	1	
	7.1.4)	จัดให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว ⁴	1	
	7.2	จัดให้มีการประเมินผลทางด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง	1	
	7.2.1)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	1	
	7.2.2)	มีมาตรการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว	1	
8.	การบริหารจัดการผลิตผลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนมีประสิทธิภาพ		(12)	
	8.1	การบริหารจัดการด้านผลิตผลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ³	1	
	8.1.1)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการนำเสนอการเที่ยวชมมรดกวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น การทำอาหาร การแต่งกาย การแสดง ฯลฯ ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ³	1	
	8.1.2)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น ผลิตภัณฑ์อาหาร เสื้อผ้า สินค้า ฯลฯ ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ³	1	
	8.1.3)	ชุมชนมีการจัดตารางกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับทั้งผู้ถ่ายทอดและนักท่องเที่ยว ³	1	
	8.2	การบริหารจัดการด้านการตลาด ⁵	1	
	8.2.1)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ⁵	1	
	8.2.2)	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสมกับชุมชน ⁵	1	

ตารางที่ 6. 25 สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ต่อ)

ตัวชี้วัด			คะแนน	
			เต็ม	ได้
	8.3	การบริหารจัดการด้านรายได้	1	
		8.3.1) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	1	
		8.3.2) ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์อื่นๆ จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม	1	
		8.3.3) มีการส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้กับชุมชนในท้องถิ่น	1	
		8.3.4) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมให้เกิดโอกาสในการเพิ่มรายได้จากผลิตภัณฑ์ชุมชน	1	
รวมคะแนน			(65)	

ก5 ข้อสรุปตัวชี้วัดด้านการศึกษาพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว

การศึกษาพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว มีตัวชี้วัดประกอบกัน 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยว และความคาดหวังของนักท่องเที่ยว ส่วนข้อมูลพื้นฐานมีการแต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังตาราง

ตารางที่ 6. 26 สรุปตัวชี้วัดด้านพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัดย่อย	ที่มา
ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว	เพศ อายุ รายได้ การศึกษา สถานภาพ เชื้อชาติ อาชีพ ภูมิสำเนา	ธาวีช ถนอมจิตต์ (2560), ชีระ และนาฬิกอดิภัก (2556), จุฑาธิปต์ จันทรเอียต (2553)
พฤติกรรมการท่องเที่ยว	วัตถุประสงค์ในการเดินทาง แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการเดินทาง	ชีระ และนาฬิกอดิภัก (2556), จุฑาธิปต์ จันทรเอียต (2553)
พฤติกรรมการท่องเที่ยว (ต่อ)	ประวัติการเดินทาง จำนวนผู้ร่วมเดินทาง ลักษณะการเดินทาง เวลาในการเดินทาง สถานที่และจำนวนคืนในการพักค้าง ค่าใช้จ่ายต่อการพักค้างคืน การวางแผนการเดินทาง ทักษะคติ ความเข้าใจและแรงจูงใจต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	ชีระ และนาฬิกอดิภัก (2556)
ความคาดหวังของนักท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวโดยรวม กายภาพและสภาพแวดล้อม สาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก ความหนาแน่น ธุรกิจการ ขายสินค้า การบริการ กิจกรรม สวัสดิภาพและความปลอดภัย	จุฑาธิปต์ จันทรเอียต (2553)
	สิ่งประทับใจจากการท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยวประทับใจ	ธาวีช ถนอมจิตต์ (2560)

ก6 การสร้างแบบสำรวจศึกษาพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว

จากตัวชี้วัดในหัวข้อ 3.2.3.1 สามารถสร้างแบบสำรวจพฤติกรรมและความคาดหวังจากนักท่องเที่ยว (แบบแบบสำรวจศึกษาพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวดูรูปที่ ภาคผนวก ก) โดยมีคำถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. อายุ ☐ 17 – 24 ปี ☐ 25 – 34 ปี ☐ 35 -44 ปี ☐ 45 -54 ปี ☐ 55 – 64 ปี ☐ 65 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☐ หม้าย ☐ หย่าร้าง
4. การศึกษา ☐ ประถม ☐ มัธยมต้น ☐ มัธยมปลาย / ปวช.
☐ อนุปริญญา / ปวส. ☐ ปริญญาตรี หรือสูงกว่า
5. อาชีพ ☐ นักเรียน/นักศึกษา ☐ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ☐ พนักงาน/ลูกจ้างบริษัท
☐ ข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ ☐ เกษตรกร ☐ รับจ้าง ☐ ตัวแทนขายสินค้า
☐ วัยเกษียณ ☐ อื่นๆ.....
6. รายได้ต่อเดือน ☐ ต่ำกว่า 5,000 บาท ☐ 5,001 – 10,000 บาท
☐ 10,001 – 15,000 บาท ☐ 15,001 – 20,000 บาท
☐ 20,001 – 25,000 บาท ☐ 25,000 บาท ขึ้นไป
7. ภูมิลำเนา ☐ กรุงเทพฯ ☐ ปริมณฑล ☐ ภาคเหนือ ☐ ภาคกลาง ☐ ภาคใต้
☐ ภาคตะวันออก ☐ ภาคตะวันตก ☐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามทุกข้อ โดยให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง และตรงกับความคิดเห็นของท่าน

1. ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดสุโขทัยมาก่อนหรือไม่
☐ เคย ☐ ไม่เคย
2. ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดกำแพงเพชรมาก่อนหรือไม่
☐ เคย ☐ ไม่เคย
3. ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชรและ พื้นที่โดยรอบมาก่อนหรือไม่
☐ เคย ถ้าเคย เดินทางมาแล้วกี่ครั้ง ☐ ไม่เคย
4. ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ พื้นที่ โดยรอบอุทยานมาก่อนหรือไม่
☐ เคย ถ้าเคย เดินทางมาแล้วกี่ครั้ง ☐ ไม่เคย

5. วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งนี้คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ☐ พักผ่อน/ท่องเที่ยว ☐ เยี่ยมญาติ/เพื่อน ☐ ทักษะศึกษา/แสวงหาความรู้ ☐ สุขภาพ
- ☐ ประชุม/สัมมนา ☐ ธุรกิจ ☐ ปฏิบัติราชการ ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
6. ท่านหาข้อมูลเพื่อวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวจากแหล่งใด (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ☐ อินเทอร์เน็ต ☐ วารสาร/นิตยสาร/คู่มือเดินทาง ☐ วิทยุ/โทรทัศน์
- ☐ หนังสือพิมพ์/ใบปลิว ☐ เพื่อน / ญาติ ☐ ศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยว/ททท.
- ☐ สมาคมท่องเที่ยว ☐ บริษัททัวร์ ☐ อื่นๆ.....
7. ความถี่ของการเดินทางท่องเที่ยวของท่านมีลักษณะอยู่ในข้อใด
- ☐ น้อยกว่าปีละ 1 ครั้ง ☐ ปีละ 1 ครั้ง ☐ ปีละ 2-3 ครั้ง ☐ 1 ครั้ง/เดือน
- ☐ 2-3 ครั้ง/เดือน
8. ลักษณะการเดินทาง
- ☐ คนเดียว ☐ ครอบครัว ☐ กลุ่มเพื่อน ☐ บริษัททัวร์
- ☐ มาเที่ยวด้วยกันเป็นกลุ่มใหญ่
9. ยานพาหนะในการเดินทาง
- ☐ รถยนต์ส่วนตัว ☐ รถโดยสารประจำทาง ☐ รถเช่า/รถตู้
- ☐ รถของบริษัทนำเที่ยว ☐ รถจักรยานยนต์ ☐ รถไฟ ☐ เครื่องบิน
10. ท่านพักค้างคืนในการเดินทางครั้งนี้หรือไม่
- ☐ พักค้างคืน ☐ ไม่พักค้างคืน (ข้ามไปตอบข้อ 15)
11. ถ้าพักค้างคืน ประเภทของที่พักที่ท่านพัก
- ☐ โรงแรม ☐ รีสอร์ท ☐ โฮสเทล ☐ กางเต็นท์ ☐ บ้านญาติ/เพื่อน ☐ โฮมสเตย์
- ☐ อื่นๆ.....
12. ระยะเวลาการพักแรม
- ☐ 1 คืน ☐ 2 คืน ☐ 3 คืน ☐ มากกว่า 3 คืน
13. ถ้าพักค้างคืน ท่านมักเลือกพักที่จังหวัดใด
- ☐ สุโขทัย ☐ กำแพงเพชร ☐ จังหวัดอื่น ระบุ.....
14. ถ้าท่านเลือกพักที่จังหวัดอื่น อาจเป็นเพราะสาเหตุใด
- ☐ ที่พักในสุโขทัยมีไม่เพียงพอ
- ☐ ที่พักในกำแพงเพชรมีไม่เพียงพอ
- ☐ ที่พักในสุโขทัยมีคุณภาพไม่ตรงกับความต้องการ
- ☐ ที่พักในกำแพงเพชรมีคุณภาพไม่ตรงกับความต้องการ
- ☐ ที่พักในสุโขทัยหรือกำแพงเพชรไม่ตรงกับงบประมาณที่ตั้งไว้
- ☐ อื่นๆ

15. ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวครั้งนี้เฉลี่ยต่อคนต่อวัน

☐ < 1,000 บาท ☐ 1,001 – 3,000 บาท ☐ 3,001 – 5,000 บาท ☐ > 5,000 บาท

16. ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่ท่านสนใจ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ ศึกษารัชมชาติเดินป่า ☐ เทียนน้ำตก ☐ ปีนเขา/ไต่เขา
- ☐ เทียนสวนเกษตร ☐ โบราณสถาน/ศิลปวัฒนธรรม ☐ เทศกาล/ประเพณี
- ☐ ท่องเทียนเชิงสุขภาพ ☐ ช้อปปิ้งค้าพื้นเมือง
- ☐ วิถีชีวิตชุมชนและบ้านพักชนบท
- ☐ กิจกรรมเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ☐ โฮมสเตย์ ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคาดหวัง

ท่านคิดว่ามูลเหตุต่อไปนี้ ตรงกับความคาดหวังในการเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชรมากน้อยเพียงใด กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยมีระดับตามความคาดหวัง ดังนี้ ระดับความคิดเห็น 5 = ตรงมากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = ตรงน้อยที่สุด

ตารางที่ 6. 27 แบบสอบถามความคาดหวัง

ความคาดหวัง		ระดับ				
		5	4	3	2	1
แรงจูงใจด้านประเภทแหล่งท่องเที่ยว และการให้บริการ						
1	มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เมืองโบราณ และพิพิธภัณฑ์					
2	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทวัด					
3	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทตลาด หรือสวนสมุนไพร หรือแหล่งอาหารเฉพาะถิ่น					
4	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทประเพณี เทศกาล ที่โดดเด่น					
5	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทชุมชนโบราณ เช่น ชุมชนเมืองเก่า					
6	มีแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน เช่น หมู่บ้าน โฮมสเตย์					
7	มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ แต่ไม่เคยมีชื่อเสียงมาก่อน (unseen)					
8	มีกิจกรรมท่องเที่ยวผ่านการเรียนรู้เรื่องราวตามประวัติศาสตร์ เช่น พงศาวดาร ปุณบัตติกต่างๆ ศิลาจารึก สมุดข่อย ฯลฯ					
9	มีกิจกรรมท่องเที่ยวผ่านการเรียนรู้ตามวัฒนธรรม เรื่องเล่า ตำนาน เช่น ตำนานถนนพระร่วง โขกพระร่วง ฯลฯ					
10	มีกิจกรรมท่องเที่ยวเยี่ยมชมการสาธิตทักษะความเชี่ยวชาญ ภูมิปัญญาของชาวบ้าน					
11	มีกิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้ทักษะความเชี่ยวชาญ ภูมิปัญญาจากชุมชน เช่น นาฏศิลป์ เครื่องสังคโลก พระเครื่อง เซรามิก เครื่องบายศรี					
12	มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลิตภัณฑ์ของดีประจำจังหวัด หรือประจำถิ่น เช่น เครื่องสังคโลก					
แรงจูงใจด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม						
1	มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีมาตรฐาน					
2	มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร แหล่งบริการข้อมูล ร้านค้า และร้านขายของที่ระลึก ฯลฯ					
3	มีการเดินทางสะดวก เข้าถึงได้ง่าย					
4	มีความปลอดภัย					

ตอนที่ 4 แบบสอบถามความประทับใจในการมาท่องเที่ยว โดยมีคำถามแบ่งออกเป็นข้อๆ ดังนี้

4.1 ท่านคิดว่าสถานที่ท่องเที่ยวใด ถือเป็นสิ่งประทับใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวครั้งนี้ของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ วัด เช่น ☐ ตลาด เช่น.....
- ☐ แหล่งอาหารเฉพาะถิ่น เช่น ☐ งานประเพณีเทศกาล เช่น.....
- ☐ ชุมชนโบราณ เช่น ☐ ท่องเที่ยววิถีชุมชน เช่น.....
- ☐ อื่นๆ ระบุ.....

4.2 ท่านคิดว่ากิจกรรมท่องเที่ยว และผลิตผลจากท้องถิ่นใด เป็นสิ่งประทับใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวครั้งนี้ของท่าน เรียงลำดับที่ประทับใจมากที่สุด (ตอบเรียงลำดับจากประทับใจมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุดตามลำดับ 5,4,3...ตามลำดับ)

- กิจกรรมท่องเที่ยวผ่านการเรียนรู้เรื่องราวตามประวัติศาสตร์
- กิจกรรมท่องเที่ยวเยี่ยมชมการสาธิต หรือการแสดงทักษะความเชี่ยวชาญ ตามเทศกาลประเพณี
- กิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้ ภูมิปัญญาจากชุมชน ด้วยการทดลองทำจริง
- ผลิตภัณฑ์ ของฝาก และของที่ระลึกของดีประจำจังหวัด หรือประจำถิ่น
- การพักค้างคืนกับชุมชน (โฮมสเตย์หรือโรงแรมในพื้นที่)

4.3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในการกลับมาเที่ยวยังที่เดิม โดยมีคำถาม ดังนี้

ตารางที่ 6. 28 แบบสอบถามเหตุใดบ้างที่ทำให้ท่านอยากกลับมาเที่ยวในพื้นที่นี้อีก

ความพึงพอใจ		ระดับ				
		5	4	3	2	1
1	อุทยานประวัติศาสตร์ และวัดที่มีความสวยงาม					
2	กิจกรรมท่องเที่ยวตามเทศกาลประเพณี					
3	การได้เยี่ยมชมวิถีชีวิตวัฒนธรรมของท้องถิ่น					
4	การได้ร่วมกิจกรรมการสาธิต การเรียนรู้ ทักษะจากชุมชน					
5	การได้ซื้อของฝากของดีประจำถิ่น					

4.4 เป็นคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจเหตุผลที่ไม่อยากกลับมายังที่เดิมอีก โดยมีคำถาม ดังนี้

1. ด้านที่เที่ยว

- ☐ ไม่มีความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ
- ☐ ไม่สะดวกสบาย
- ☐ ไม่ดึงดูดใจ
- ☐ เที่ยวครบแล้ว ไม่รู้จะไปไหนต่อ
- ☐ อื่นๆ โปรด ระบุ.....

2. ด้านที่พัก

- ☐ ที่พักไม่มีคุณภาพ
- ☐ หาที่พักยาก
- ☐ ที่พักไกลเกินไป
- ☐ อื่นๆ โปรด ระบุ.....

3. ด้านที่กิน

- ☐ ร้านอาหารไม่มีคุณภาพ สกปรก ที่นั่งไม่เพียงพอ
- ☐ ร้านอาหารหายาก
- ☐ ร้านอาหารไกลเกินไป
- ☐ อื่นๆ โปรด ระบุ.....

4. ด้านความสะดวกสบาย

- ☐ การเดินทางลำบาก
- ☐ ระบบขนส่งสาธารณะน้อย
- ☐ ป้ายบอกทางน้อย ไม่ต่อเนื่อง
- ☐ อื่นๆ โปรด ระบุ.....

4.5 แบบสอบถามความต้องการกิจกรรมสร้างสรรค์

จากการรวบรวมข้อมูลทำให้พบกิจกรรมที่สร้างสรรค์ในแต่ละชุมชนซึ่งนำมาสร้างแบบสอบถามความต้องการของรูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวสนใจ โดยมีคำถามดังนี้

1. ท่านเคยมีประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์หรือไม่ ☐ เคย ☐ ไม่เคย
2. กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่เคยทำคือ.....ที่ไหน.....

รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่ท่านสนใจ โดยมีคำอธิบาย คือ ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับทรัพยากรที่ต้องการ

ตารางที่ 6. 29 รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่ท่านสนใจ

กิจกรรม	ระดับทรัพยากรที่ต้องการ					
	5 มากสุด	4	3	2	1 น้อยสุด	0 ไม่มี
1.กิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์จริงสำหรับนักท่องเที่ยว	ต้องการมีกิจกรรมประสบการณ์ร่วมและได้ผลิตผลสร้างสรรค์	ต้องการมีกิจกรรมสร้างประสบการณ์ร่วมทางวัฒนธรรม	ต้องการมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม	ต้องการมีกิจกรรมเรียนรู้วัฒนธรรม	ต้องการมีกิจกรรมเยี่ยมชมวัฒนธรรม	ไม่ต้องการมีกิจกรรมเยี่ยมชมเรียนรู้ประสบการณ์
2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์	ต้องการมีรถสาธารณะไม่เสียค่าใช้จ่าย	ต้องการมีรถสาธารณะแต่ไม่ฟรี	ใช้รถส่วนตัวเท่านั้น	ไม่ต้องการมีรถสาธารณะ แต่มีรถรับจ้างได้	นักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ด้วยเท้าเท่านั้น	ไม่ต้องการเข้าถึงพื้นที่

ตารางที่ 6. 30 รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่ทันสมัย

กิจกรรม	ระดับทรัพยากรที่ต้องการ					
	5 มากสุด	4	3	2	1 น้อยสุด	0 ไม่มี
3. กระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับนักท่องเที่ยว	ต้องการมีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในทุกผลิตภัณฑ์ชุมชน	ต้องการมีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่	ต้องการมีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในบางผลิตภัณฑ์ชุมชน	ต้องการมีกระบวนการมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมชุมชน	ต้องการมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ แต่ไม่มีการมีส่วนร่วม	ไม่ต้องการมีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
4. กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว	ต้องการมีกิจกรรมการมีส่วนร่วม และกิจกรรมปฏิบัติการเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม	ต้องการมีกิจกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม	ต้องการมีกิจกรรมร่วมทางวัฒนธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม	ต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการเยี่ยมชม	ต้องการมีวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ยังไม่ต้องการมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	ไม่ต้องการมีส่วนร่วมวัฒนธรรมท้องถิ่น
5. รูปแบบการนำเสนอการเที่ยวชมมรดกวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต	ต้องการมีระบบการนำเสนอการเที่ยวชมมรดกวัฒนธรรม (มีตารางเวลาและราคาแน่นอน)	ต้องการมีการนำเสนอการเที่ยวชม ประเพณี วิถีชีวิต (มีตารางเวลาแน่นอน)	ต้องการมีการนำเสนอการเที่ยวชม ประเพณี (มีกิจกรรมเฉพาะช่วงเทศกาล)	ต้องการมีการนำเสนอการเที่ยวชม วิถีชีวิต	ไม่ต้องการมีการนำเสนอการเที่ยวชม	ไม่ต้องการมีการเที่ยวชมมรดกวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต
6. การสร้างสรรค์การแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น	ต้องการมีรูปแบบการแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นที่มีตารางเวลา และการจัดการแน่นอน	ต้องการมีรูปแบบการแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น แต่ยังไม่มีเวลาแน่นอน	ต้องการมีกิจกรรมสร้างสรรค์ด้านการแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น เฉพาะช่วงเทศกาล	ต้องการ การนำเสนอวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแต่ยังไม่ใช้รูปแบบการแสดง	ไม่ต้องการมีรูปแบบการแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น	ไม่ต้องการมีวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น
7. กระบวนการด้านการท่องเที่ยว สำหรับการเรียนรู้วิถีการทำงานฝีมือท้องถิ่น	ต้องการมีโปรแกรมการเรียนรู้งานฝีมือ มีสอนนักท่องเที่ยว มีตารางเวลา และราคาที่แน่นอน นำงานฝีมือกลับบ้านได้	ต้องการมีโปรแกรมเยี่ยมชมได้ มีสอนกับนักท่องเที่ยว	ต้องการมีโปรแกรมเยี่ยมชมได้ มีสอนเฉพาะคนในท้องถิ่น	ต้องการมีโปรแกรมเยี่ยมชมได้ แต่ยังไม่มีการสอน	ไม่ต้องการมีโปรแกรมการเรียนรู้งานฝีมือท้องถิ่น	ไม่ต้องการเรียนรู้งานฝีมือท้องถิ่น

ภาคผนวก ข สรุปแบบสำรวจศักยภาพทรัพยากรของชุมชน ที่ใช้ในงานวิจัย

ข1 แบบสำรวจศักยภาพทรัพยากรของชุมชน

การสร้างแบบสำรวจศักยภาพทรัพยากรของชุมชน ดำเนินการโดยการสรุปตัวชี้วัดเพื่อหา ศักยภาพด้านทรัพยากรของชุมชน ทั้งนี้ได้แบบสำรวจศักยภาพทรัพยากร ดังแบบชุด A แบบ สัมภาษณ์เพื่อประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวสร้างสรรค์

ชุด A

แบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

โครงการนำร่องต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตาม แนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ม.เชียงใหม่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อชุมชน
ที่ตั้ง ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
ชื่อผู้ให้ข้อมูล สถานะในชุมชน
สถานที่ทำงานในชุมชน โทร.....

ตอนที่ 2 การประเมินศักยภาพทรัพยากร

1. ช่วยเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชนสักเล็กน้อยได้มั๊ยคะ คุณลุง/ป้า อยู่ที่นี่มานานรึยังคะ
.....
.....
2. ที่ชุมชนของเรานี้มีกิจกรรม/เทศกาล/ประเพณี อะไรในรอบปีบ้างคะ งานไหนมีคนมาเยอะที่สุด [1.1]
.....
.....
3. มีการจัดงานที่มีเฉพาะชุมชนของเราอะไรบ้างมั๊ยคะ มีมานานรึยัง พอรู้มั๊ยคะว่าใครคิดทำขึ้นครั้งแรก [1.2]
.....
.....
4. ชุมชนเรามีที่เที่ยวยะไรเฉพาะถิ่นบ้างคะ หรือมีของขึ้นชื่ออะไรบ้างคะ [1.5]
.....
.....
5. มีที่เที่ยวยะไรที่เน้นทางวัฒนธรรมบ้างคะ หรือมีพวกเส้นทางเดินชมวิถีชีวิตชุมชนของเรา หรือมีไกด์ชุมชน ช่วยแนะนำรึยังคะ [4.1] (ถ้ามี มีตารางเวลาและราคาเลยรึเปล่า [4.2]) หรือมีโฮมสเตย์มั๊ย [3.4]
.....
.....
6. มีที่เที่ยวยะไรสร้างใหม่เพื่อนักท่องเที่ยวเลยบ้างมั๊ยคะ [1.3] เช่น การแสดง หรือร้านขายของที่ระลึก
.....
.....
.....
7. ชุมชนเรามีที่เที่ยวยะไรที่เป็นพวกพิพิธภัณฑ์ หรือ ของเก่าเก็บ บันทึกรุ่นเก่าอะไรบ้างมั๊ยคะ [1.2]
.....
.....

8. แล้วชุมชนเรามีผลิตภัณฑ์สินค้าอะไรขึ้นชื่อบ้างคะ [4.4] มีที่มายังไง ใครเป็นเจ้าของภาพคิดทำของพวกนี้คะ [2.4] แล้วเค้าคิดจะพัฒนาทำให้เป็นอะไรต่อมัย [3.2] เช่น เป็นธุรกิจชุมชน หรือ OTOP เลยมัย [4.5]

9. ของพวกนี้ชุมชนเราทำกันเองหรือคะ คนในชุมชนส่วนใหญ่รู้มัยว่าเป็นของดังในชุมชน มีใครสนใจเรียนรู้เพิ่มมัยคะ [2.5] หรือเริ่มมีสอนเด็กๆ [2.4]

10. หรือสอนนักท่องเที่ยวได้บ้างมัยคะ ถ้ามีคนอยากเรียน [3.1] สอนคนไทยได้ หรือสอนคนต่างชาติได้ด้วยคะ

11. แล้วอย่างนี้มีกิจกรรมอื่นๆ อีกมัย ที่นักท่องเที่ยวได้ลงมือทดลองทำเอง อาจจะฝึกทำงานฝีมือ ทำอาหาร การแต่งกาย หรือถ้าทำของก็เอาของกลับไปได้เลยนะคะ [4.3] หรือเรียนรู้ประสบการณ์กันเป็นโฮมสเตย์เลย [3.4] หรือ ส่วนใหญ่เรามีเป็นสาธิตซะมากกว่า แคทำให้ดูเฉยๆ [3.3]

12. กิจกรรมที่มีมานี้เป็นของดั้งเดิมเลยรีเปล่า หรือเราเริ่มคิดปรับเปลี่ยนให้เข้ากับนักท่องเที่ยวแล้ว [3.2]

13. แล้วคนในชุมชนเราส่วนใหญ่ทำงานอะไรกันคะ อยู่ชุมชน หรือออกทำงานข้างนอกกันซะมากคะ [1.4]

14. คนในชุมชนเราชอบนักท่องเที่ยวมากน้อยมัยคะ [2.1] ส่วนใหญ่ที่มาเป็นชาวไทย จีน หรือฝรั่ง แล้วเค้าเข้ามาในชุมชนเรายังไง [2.6]

15. เริ่มมีใครเคยบ่นเรื่องนักท่องเที่ยวรึยัง เช่น ต้องเปลี่ยนกิจวัตรประจำวันบางอย่างไปบ้าง [2.1]

16. คนในชุมชนถ้าเจอนักท่องเที่ยวหลงทางจะทำยังไงคะ เช่น พุดคุยยิ้มแย้มช่วยเหลือนักท่องเที่ยวกันหมดเลย หรือ เริ่มไม่ค่อยอยากเจอคนนอกแล้ว [2.2]

17. ปกติชุมชนเรามีความปลอดภัยมัยคะ มีขโมยขโจรบ้างรีเปล่า ของหายได้คืนมัยคะ [2.2]

18. รู้จักการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มัยคะ อยากพัฒนาชุมชนให้เป็นเชิงสร้างสรรค์มัย

ข2 แบบประเมินศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนที่ใช้ในงานวิจัย

การสร้างแบบสำรวจศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยสรุปตัวชี้วัดเพื่อหาศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ดังแบบประเมินชุด B แบบประเมินศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน (ดูรายละเอียดการสร้างแบบประเมินในภาคผนวก ก)

ชุด B

แบบประเมินศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

โครงการนำร่องต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ม.เชียงใหม่

การสำรวจการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในครั้งนี้ จัดทำขึ้นเพื่อวางแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ต่อไป หากท่านได้รับการสัมภาษณ์แล้วชุมชนของท่านมีกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สามารถเพิ่มศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ คณะผู้วิจัยจึงขอขอบคุณมา ณ ที่นี้

ชื่อชุมชนผู้ให้ข้อมูล.....
สรุปกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชน
ลักษณะผลิตภัณฑ์ ☐ ผลิตภัณฑ์ ☐ สาธิตวิถีผลิต ☐ การแสดง ☐ วิถีชีวิตชนบท ☐ โฮมสเตย์ ☐ เรื่องเล่าเก่าแก่ ☐ เส้นทางชมประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า ☐ เส้นทางชมวิถีชีวิต ☐ สอนอบรม ☐ workshop สอนทำ

กรุณาตอบข้อคำถามในลักษณะ checklist เพื่อประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะได้ 1 คะแนนเมื่อมีรายละเอียดตามตัวชี้วัดในตาราง

ตัวชี้วัด		คะแนน	
		เต็ม	ได้
1	การวางแผนของผู้รับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	(6)	
1.1	มีการจัดตั้งคณะทำงานของผู้รับผิดชอบเพื่อการบริหารงานของแหล่งท่องเที่ยว		
1.1.1	ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	1	
1.1.2	มีการจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน	1	
1.1.3	ชมรมฯ มีโครงสร้างการทำงาน บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยชัดเจน	1	
1.1.4	มีกรรมการชมรมฯ ที่เป็นคนในชุมชน	1	
1.1.5	ชมรมฯ มีการทำงานร่วมกับภาครัฐ องค์กร หรือ องค์กรอื่นๆ	1	
1.2	มีการวางแผนการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมวัฒนธรรมชุมชน	1	
2	การบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพ	(15)	
2.1	มีการนำวิสัยทัศน์และทิศทางการบริหารแหล่งท่องเที่ยวไปปฏิบัติ		
2.1.1	ชุมชนกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ร่วมกัน ให้ชัดเจน	1	
2.1.2	ชุมชนมีแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้ง เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม	1	
2.1.3	สมาชิกชมรมฯ และชุมชน มีส่วนร่วมในการทำแผนการท่องเที่ยวในชุมชน	1	
2.1.4	มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้อย่างต่อเนื่อง	1	
2.2	มีการวางกำลังคนที่เพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว		
2.2.1	ชุมชนมีการกำหนดอัตรากำลังคน และมีคนเพียงพอสำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์	1	
2.2.2	ชุมชนมีการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมและการเป็นสมาชิกชมรม	1	

แบบประเมินศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน หน้า 1

ตัวชี้วัด		คะแนน	
		เต็ม	ได้
2	2.3 มีการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีความพร้อมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน		
	2.3.1) มีการพัฒนาคนในชุมชนให้มีความรู้เชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนที่เพียงพอในการบอกเล่าให้คนนอกฟัง เช่น สามารถแนะนำเส้นทางวัฒนธรรมได้	1	
	2.3.2) มีการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะการถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิต เช่น สามารถเป็นไกด์นำชมวิถีชีวิตชุมชนได้ สามารถอธิบายเรื่องเล่าตำนานในพื้นที่ สามารถนำการอบรมปฏิบัติการได้	1	
	2.3.3) มีการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะการถ่ายทอดด้วยภาษาต่างประเทศ	1	
	2.4 การบริหารจัดการองค์การด้านเศรษฐกิจชุมชน		
	2.4.1) ชุมชนมีการจัดสรรรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง	1	
	2.4.2) ชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาชุมชน	1	
	2.4.3) ชุมชนมีระบบบริหารจัดการการเงิน การบัญชีที่มีประสิทธิภาพ	1	
	2.5 การบริหารจัดการองค์การด้านสังคม		
	2.5.1) มีการควบคุมดูแลให้การท่องเที่ยวโดยรวมไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อชุมชน (ไม่มีความกดดันต่อวิถีชีวิตชุมชน) ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น	1	
	2.5.2) ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว	1	
	2.5.3) ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีการนำไปปฏิบัติจริง	1	
3	การบริหารจัดการพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	(3)	
	3.1 มีการจัดสรรการใช้พื้นที่ส่วนกลาง เพื่อการท่องเที่ยว และพื้นที่ส่วนกลางสำหรับชุมชน	1	
	3.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดผู้รับผิดชอบการใช้พื้นที่ส่วนกลางเพื่อการท่องเที่ยว	1	
	3.3 มีการให้ชุมชน สมาคม และชมรม มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ ให้เหมาะสม	1	
4	การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (กรณีที่ชุมชนมีเส้นทางเชื่อมโยงชมวัฒนธรรม ประเพณี หรือวิถีชีวิต)	(6)	
	4.1 มีการจัดเตรียมเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัย		
	4.1.1) มีเส้นทางเดินทางท่องเที่ยววัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตในชุมชนที่ปลอดภัย	1	
	4.1.2) มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย	1	
	4.2 มีการแสดงผังภาพรวมสถานที่และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวเห็นได้อย่างชัดเจน	1	
	4.3 มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและหรือฤดูกาล	1	
	4.4 มีการจัดให้มีพาหนะไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก	1	
	4.5 มีการแสดงข้อมูลข่าวสารในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก	1	
5	การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (สำหรับชุมชนที่มีโฮมสเตย์)	(6)	
	5.1 มีการบริการข้อมูลท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ถูกต้อง เข้าถึงง่าย	1	
	5.2 มีการบริการอาหารและเครื่องดื่มที่สะอาดและถูกสุขลักษณะในแหล่งท่องเที่ยว	1	
	5.3 มีห้องน้ำ/สุขาที่สะอาดถูกสุขลักษณะสำหรับนักท่องเที่ยว	1	
	5.4 มีการจัดสถานที่จำหน่ายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว	1	
	5.5 มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สาธารณะที่เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว	1	
	5.6 มีการจัดการด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น	1	

ตัวชี้วัด	คะแนน	
	เต็ม	ได้
6 การบริหารจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	(5)	
6.1 จัดให้มีการประชุมระหว่างผู้รับผิดชอบกับภาคีการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว	1	
6.2 มีการจัดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนในท้องถิ่น	1	
6.3 มีคำชี้แจงขอบเขตและข้อจำกัดการจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว	1	
6.4 มีการประเมินคุณภาพการให้บริการ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	1	
6.5 มีการประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นประจำ	1	
7 การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม	(5)	
7.1 จัดให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดภายในแหล่งท่องเที่ยว		
7.1.1 ชุมชนมีข้อตกลงหรือข้อปฏิบัติร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว	1	
7.1.2 ชุมชนมีข้อตกลง หรือข้อปฏิบัติร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว	1	
7.1.3 จัดให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว	1	
7.2 ชุมชนมีการจัดการและบันทึกข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	1	
7.3 จัดให้มีการประเมินผลทางด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง	1	
8 การบริหารจัดการผลิตผลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนมีประสิทธิภาพ	(9)	
8.1 การบริหารจัดการด้านผลิตผลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน		
8.1.1 มีการนำเสนอการเที่ยวชมมรดกวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น การทำอาหาร การแต่งกาย การแสดง ฯลฯ ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น	1	
8.1.2 มีสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น ผลิตภัณฑ์อาหาร เสื้อผ้า สินค้า ฯลฯ ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น	1	
8.1.3 มีการจัดตารางกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับทั้งผู้ถ่ายทอดและนักท่องเที่ยว	1	
8.2 การบริหารจัดการด้านการตลาด		
8.2.1 ชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน	1	
8.2.2 ชุมชนมีการส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสมกับชุมชน	1	
8.3 การบริหารจัดการด้านรายได้		
8.3.1 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	1	
8.3.2 ชุมชนได้รับประโยชน์อื่นๆ จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม	1	
8.3.3 มีการส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้กับชุมชนในท้องถิ่น	1	
8.3.4 ชุมชนมีการส่งเสริมให้เกิดโอกาสในการเพิ่มรายได้จากผลิตผลชุมชน	1	
รวมคะแนน	(55)	

แบบประเมินศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน หน้า 3

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีคำถามดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง..... หน่วยงาน.....สังกัด.....

พื้นที่รับผิดชอบ.....

ลักษณะกิจกรรมท่องเที่ยว หรือ บริการที่อยู่ในความรับผิดชอบ.....

เบอร์ติดต่อ..... e-mail.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านแผนการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีคำถามดังนี้

1. แผนการบริหารจัดการ ด้านการส่งเสริมท่องเที่ยวของหน่วยงาน มีอะไรบ้าง และดำเนินการครอบคลุม ปี พ.ศ.ใดบ้าง
2. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ส่วนใดมีศักยภาพสูง และสามารถพัฒนาต่อยอดส่งเสริมเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้
3. โครงการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ มีโครงการใดบ้าง เกิดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวประเภทไหนบ้าง ดำเนินการที่ไหน และแล้วเสร็จไปกี่โครงการ (กรุณา ยกตัวอย่างโดยละเอียด)
4. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่ที่หน่วยงานของท่านรับผิดชอบ ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายหน่วยงานใดบ้าง เช่น จากภาครัฐหรือ ชุมชน
5. หน่วยงานของท่านมีโครงการหรือแผนบริหารจัดการการท่องเที่ยว ที่จะสนับสนุนโครงการในอนาคตด้านใดบ้าง
6. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ถ้ามี)

นอกจากนั้นยังต้องมีการสำรวจลักษณะการบริหารจัดการร่วมกันกับหน่วยงานรัฐอีก ด้วยแบบสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน 3 พื้นที่ ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

โครงการนำร่องต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร
โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ม.เชียงใหม่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
ตำแหน่ง..... หน่วยงาน.....สังกัด.....
พื้นที่รับผิดชอบ.....
ลักษณะกิจกรรมท่องเที่ยว หรือ บริการที่อยู่ในความรับผิดชอบ.....
เบอร์ติดต่อ..... e-mail.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านแผนการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1. แผนการบริหารจัดการ ด้านการส่งเสริมท่องเที่ยวของหน่วยงาน มีอะไรบ้าง และดำเนินการครอบคลุม ปี พ.ศ.ใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ส่วนใดมีศักยภาพสูง และสามารถพัฒนาต่อยอดส่งเสริมเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน 3 พื้นที่ ตามแนวแกนเมืองมรดกโลก

ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร หน้า 1

3. โครงการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ มีโครงการใดบ้าง เกิดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวประเภทไหนบ้าง ดำเนินการที่ไหน และแล้วเสร็จไปกี่โครงการ (กรุณา ยกตัวอย่างโดยละเอียด)

ชื่อโครงการ	รายละเอียดโครงการ	ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว	การดำเนินงาน		หน่วยงานที่รับผิดชอบ
			เสร็จ	ยังไม่แล้วเสร็จ	

4. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่ที่หน่วยงานของท่านรับผิดชอบ ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายหน่วยงานใดบ้าง เช่น จากภาครัฐหรือ ชุมชน

.....

.....

.....

5. หน่วยงานของท่านมีโครงการหรือแผนบริหารจัดการการท่องเที่ยว ที่จะสนับสนุนโครงการในอนาคตด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

6. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ถ้ามี)

.....

.....

ข3 แบบสำรวจศึกษาพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว ที่ใช้งานการวิจัย

การสร้างแบบสำรวจศึกษาพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยสรุปตัวชี้วัดเพื่อหาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของชุมชน ดังแบบชุด D1 แบบสอบถามพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว (D2 เป็นแบบสอบถามฉบับภาษาอังกฤษ) (ดูรายละเอียดขั้นตอนการสร้างแบบสำรวจพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในภาคผนวก ก)

แบบสอบถามพฤติกรรมและความคาดหวังนักท่องเที่ยว

โครงการนำร่องต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ม.เชียงใหม่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริง

- เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
- อายุ ☐ 17 - 24 ปี ☐ 25 - 34 ปี ☐ 35 - 44 ปี ☐ 45 - 54 ปี ☐ 55 - 64 ปี ☐ 65 ปีขึ้นไป
- สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☐ หม้าย ☐ หย่าร้าง
- การศึกษา ☐ ประถม ☐ มัธยมต้น ☐ มัธยมปลาย / ปวช.
- อาชีพ ☐ อนุปริญญา / ปวส. ☐ ปริญญาตรี หรือสูงกว่า
☐ นักเรียน/นักศึกษา ☐ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ☐ พนักงาน/ลูกจ้างบริษัท
☐ ข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ ☐ เกษตรกร ☐ รับจ้าง ☐ ตัวแทนขายสินค้า
☐ วัยเกษียณ ☐ อื่นๆ.....
- รายได้ต่อเดือน ☐ ต่ำกว่า 5,000 บาท ☐ 5,001 - 10,000 บาท
☐ 10,001 - 15,000 บาท ☐ 15,001 - 20,000 บาท
☐ 20,001 - 25,000 บาท ☐ 25,000 บาท ขึ้นไป
- ภูมิลำเนา ☐ กรุงเทพฯ ☐ ปริมณฑล ☐ ภาคเหนือ ☐ ภาคกลาง ☐ ภาคใต้
☐ ภาคตะวันออก ☐ ภาคตะวันตก ☐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามทุกข้อ โดยให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่าน

- ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดสุโขทัยมาก่อนหรือไม่
☐ เคย ☐ ไม่เคย
- ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดกำแพงเพชรมาก่อนหรือไม่
☐ เคย ☐ ไม่เคย
- ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชรและพื้นที่โดยรอบ มาก่อนหรือไม่
☐ เคย ถ้าเคย เดินทางมาแล้วกี่ครั้ง ☐ ไม่เคย
- ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ พื้นที่โดยรอบอุทยานมาก่อนหรือไม่
☐ เคย ถ้าเคย เดินทางมาแล้วกี่ครั้ง ☐ ไม่เคย
- วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งนี้คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
☐ พักผ่อน/ท่องเที่ยว ☐ เยี่ยมญาติ/เพื่อน ☐ ทักษะศึกษา/แสวงหาความรู้ ☐ สุขภาพ
☐ ประชุม/สัมมนา ☐ ธุรกิจ ☐ ปฏิบัติราชการ ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

แบบสอบถามพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว หน้า 1

6. ท่านหาข้อมูลเพื่อวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวจากแหล่งใด (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ☐ อินเทอร์เน็ต ☐ วารสาร/นิตยสาร/คู่มือเดินทาง ☐ วิทยุ/โทรทัศน์ ☐ หนังสือพิมพ์/ใบปลิว
- ☐ เพื่อน / ญาติ ☐ ศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยว/ททท. ☐ สมาคมท่องเที่ยว ☐ บริษัททัวร์ ☐ อื่นๆ.....
7. ความถี่ของการเดินทางท่องเที่ยวของท่านมีลักษณะอยู่ในข้อใด
- ☐ น้อยกว่าปีละ 1 ครั้ง ☐ ปีละ 1 ครั้ง ☐ ปีละ 2-3 ครั้ง ☐ 1 ครั้ง/เดือน ☐ 2-3 ครั้ง/เดือน
8. ลักษณะการเดินทาง
- ☐ คนเดียว ☐ ครอบครัว ☐ กลุ่มเพื่อน ☐ บริษัททัวร์ ☐ มาเที่ยวด้วยกันเป็นกลุ่มใหญ่
9. ยานพาหนะในการเดินทาง
- ☐ รถยนต์ส่วนตัว ☐ รถโดยสารประจำทาง ☐ รถเช่า/รถตู้
- ☐ รถของบริษัทนำเที่ยว ☐ รถจักรยานยนต์ ☐ รถไฟ ☐ เครื่องบิน
10. ท่านพักค้างคืนในการเดินทางครั้งนี้หรือไม่
- ☐ พักค้างคืน ☐ ไม่พักค้างคืน (ข้ามไปตอบข้อ 15)
11. ถ้าพักค้างคืน ประเภทของที่พักที่ท่านพัก
- ☐ โรงแรม ☐ รีสอร์ท ☐ โฮสเทล ☐ กางเต็นท์ ☐ บ้านญาติ/เพื่อน ☐ โฮมสเตย์ ☐ อื่นๆ.....
12. ระยะเวลาการพักแรม
- ☐ 1 คืน ☐ 2 คืน ☐ 3 คืน ☐ มากกว่า 3 คืน
13. ถ้าพักค้างคืน ท่านมักเลือกพักที่จังหวัดใด
- ☐ สุโขทัย ☐ กำแพงเพชร ☐ จังหวัดอื่น ระบุ.....
14. ถ้าท่านเลือกพักที่จังหวัดอื่น อาจเป็นเพราะสาเหตุใด
- ☐ ที่พักในสุโขทัยมีไม่เพียงพอ
- ☐ ที่พักในกำแพงเพชรมีไม่เพียงพอ
- ☐ ที่พักในสุโขทัยมีคุณภาพไม่ตรงกับความคาดหวัง
- ☐ ที่พักในกำแพงเพชรมีคุณภาพไม่ตรงกับความคาดหวัง
- ☐ ที่พักในสุโขทัยหรือกำแพงเพชรไม่ตรงกับงบประมาณที่ตั้งไว้
- ☐ อื่นๆ
15. ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวครั้งนี้เฉลี่ยต่อคนต่อวัน
- ☐ < 1,000 บาท ☐ 1,001 – 3,000 บาท ☐ 3,001 – 5,000 บาท ☐ > 5,000 บาท
16. ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่ท่านสนใจ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ☐ ศึกษารมชาติเดินป่า ☐ เทียน้ำตก ☐ ปีนเขา/ไต่เขา
- ☐ เทียนวนเกษตร ☐ โบราณสถาน/ศิลปวัฒนธรรม ☐ เทศกาล/ประเพณี
- ☐ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ☐ ซื้อสินค้าพื้นเมือง ☐ วิถีชีวิตชุมชนและบ้านพักชนบท
- ☐ กิจกรรมเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ☐ โฮมสเตย์ ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคาดหวัง

ท่านคิดว่ามูลเหตุต่อไปนี้ ตรงกับความคาดหวังในการเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชรมากน้อยเพียงใด กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน (ระดับความคิดเห็น 5 = ตรงมากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = ตรงน้อยที่สุด)

ความคาดหวัง		ระดับ				
		5	4	3	2	1
แรงจูงใจด้านประเภทแหล่งท่องเที่ยว และการให้บริการ						
1	มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เมืองโบราณ และพิพิธภัณฑ์					
2	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทวัด					
3	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทตลาด หรือสวนสมุนไพร หรือแหล่งอาหารเฉพาะถิ่น					
4	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทประเพณี เทศกาล ที่โดดเด่น					
5	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทชุมชนโบราณ เช่น ชุมชนเมืองเก่า					
6	มีแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน เช่น หมู่บ้าน โฮมสเตย์					
7	มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ แต่ไม่เคยมีชื่อเสียงมาก่อน (unseen)					
8	มีกิจกรรมท่องเที่ยวผ่านการเรียนรู้เรื่องราวตามประวัติศาสตร์ เช่น พงศาวดาร ปุณบันทึก ต่างๆ ศิลาจารึก สมุดข่อย ฯลฯ					
9	มีกิจกรรมท่องเที่ยวผ่านการเรียนรู้ตามวัฒนธรรม เรื่องเล่า ตำนาน เช่น ตำนานถนนพระร่วง โศกพระร่วง ฯลฯ					
10	มีกิจกรรมท่องเที่ยวเยี่ยมชมการสาธิตทักษะความเชี่ยวชาญ ภูมิปัญญาของชาวบ้าน					
11	มีกิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้ทักษะความเชี่ยวชาญ ภูมิปัญญาจากชุมชน เช่น นาฏศิลป์ เครื่องสังคโลก พระเครื่อง เซรามิก เครื่องบายศรี					
12	มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลิตภัณฑ์ของดีประจำจังหวัด หรือประจำถิ่น เช่น เครื่องสังคโลก					
แรงจูงใจด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม						
1	มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีมาตรฐาน					
2	มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร แหล่งบริการข้อมูล ร้านค้า และร้านขายของที่ระลึก ฯลฯ					
3	มีการเดินทางสะดวก เข้าถึงได้ง่าย					
4	มีความปลอดภัย					

ตอนที่ 4 แบบสอบถามความประทับใจในการมาท่องเที่ยว

4.1 ท่านคิดว่าสถานที่ท่องเที่ยวใด ถือเป็นสิ่งประทับใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวครั้งนี้ของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ วัด เช่น	☐ ตลาด เช่น.....
☐ แหล่งอาหารเฉพาะถิ่น เช่น	☐ งานประเพณีเทศกาล เช่น.....
☐ ชุมชนโบราณ เช่น	☐ ท่องเที่ยววิถีชุมชน เช่น.....
☐ อื่นๆ ระบุ.....	

4.2 ท่านคิดว่ากิจกรรมท่องเที่ยว และผลิตผลจากท้องถิ่นใด เป็นสิ่งประทับใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวครั้งนี้ของท่าน
เรียงลำดับที่ประทับใจมากที่สุด (ตอบเรียงลำดับจากประทับใจมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุด ตามลำดับ 5,4,3...ตามลำดับ)

- กิจกรรมท่องเที่ยวผ่านการเรียนรู้เรื่องราวตามประวัติศาสตร์
..... กิจกรรมท่องเที่ยวเยี่ยมชมการสาธิต หรือการแสดงทักษะความเชี่ยวชาญ ตามเทศกาลประเพณี
..... กิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้ ภูมิปัญญาจากชุมชน ด้วยการทดลองทำจริง
..... ผลิตภัณฑ์ ของฝาก และของที่ระลึกของดีประจำจังหวัด หรือประจำถิ่น
..... การพักค้างคืนกับชุมชน (โฮมสเตย์หรือโรงแรมในพื้นที่)

4.3 โดยรวมแล้วมาเหตุใดบ้างที่ทำให้ท่านอยากกลับมาเที่ยวในพื้นที่นี้อีก

ความพึงพอใจ		ระดับ				
		5	4	3	2	1
1	อุทยานประวัติศาสตร์ และวัดที่มีความสวยงาม					
2	กิจกรรมท่องเที่ยวตามเทศกาลประเพณี					
3	การได้เยี่ยมชมวิถีชีวิตวัฒนธรรมของท้องถิ่น					
4	การได้ร่วมกิจกรรมการสาธิต การเรียนรู้ ทักษะจากชุมชน					
5	การได้ซื้อของฝากของดีประจำถิ่น					

4.4 หากท่านไม่อยากกลับมาท่องเที่ยวในพื้นที่อีก เป็นเพราะเหตุใด

1. ด้านที่เกี่ยว

- ☐ ไม่มีความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ
☐ ไม่สะดวกสบาย
☐ ไม่ดึงดูดใจ
☐ เที่ยวครบแล้ว ไม่รู้จะไปไหนต่อ
☐ อื่นๆ โปรด ระบุ.....

2. ด้านที่พัก

- ☐ ที่พักไม่มีคุณภาพ
☐ หาที่พักยาก
☐ ที่พักไกลเกินไป
☐ อื่นๆ โปรด ระบุ.....

3. ด้านที่กิน

- ☐ ร้านอาหารไม่มีคุณภาพ สกปรก ที่นั่งไม่เพียงพอ
☐ ร้านอาหารหายาก
☐ ร้านอาหารไกลเกินไป
☐ อื่นๆ โปรด ระบุ.....

4. ด้านความสะดวกสบาย

- ☐ การเดินทางลำบาก
☐ ระบบขนส่งสาธารณะน้อย
☐ ป้ายบอกทางน้อย ไม่ต่อเนื่อง
☐ อื่นๆ โปรด ระบุ.....

ขอบคุณที่ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว หน้า 4

แบบสอบถามความต้องการกิจกรรมสร้างสรรค์

โครงการนำร่องต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร โดย
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ม.เชียงใหม่

- ท่านเคยมีประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์หรือไม่ ☐ เคย ☐ ไม่เคย
- กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่เคยทำคือ..... ที่ไหน.....

รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่ท่านสนใจ **คำอธิบาย : ใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับทรัพยากรที่ต้องการ**

กิจกรรม	ระดับทรัพยากรที่ต้องการ					
	5 มากสุด	4	3	2	1 น้อยสุด	0 ไม่มี
1.กิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์จริงสำหรับนักท่องเที่ยว	ต้องการมีกิจกรรมประสบการณ์ร่วมและได้ผลิตผลสร้างสรรค์	ต้องการมีกิจกรรมสร้างประสบการณ์ร่วมทางวัฒนธรรม	ต้องการมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม	ต้องการมีกิจกรรมเรียนรู้วัฒนธรรม	ต้องการมีกิจกรรมเยี่ยมชมวัฒนธรรม	ไม่ต้องการมีกิจกรรมเยี่ยมชมเรียนรู้ประสบการณ์
2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์	ต้องการมีรถสาธารณะไม่เสียค่าใช้จ่าย	ต้องการมีรถสาธารณะแต่ไม่ฟรี	ใช้รถส่วนตัวเท่านั้น	ไม่ต้องการมีรถสาธารณะ แต่มีรถรับจ้างได้	นักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ด้วยเท้าเท่านั้น	ไม่ต้องการเข้าถึงพื้นที่
3. กระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับนักท่องเที่ยว	ต้องการมีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในทุกผลิตผลชุมชน	ต้องการมีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในผลิตผลส่วนใหญ่	ต้องการมีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในบางผลิตผลชุมชน	ต้องการมีกระบวนการมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมชุมชน	ต้องการมีถ่ายทอดความรู้แต่ไม่มีการมีส่วนร่วม	ไม่ต้องการมีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
4. กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว	ต้องการมีกิจกรรมการมีส่วนร่วม และกิจกรรมปฏิบัติการการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม	ต้องการมีกิจกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม	ต้องการมีกิจกรรมร่วมทางวัฒนธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม	ต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการเยี่ยมชม	ต้องการมีวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ยังไม่ต้องการมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	ไม่ต้องการมีส่วนร่วมวัฒนธรรมท้องถิ่น
5. รูปแบบการนำเสนอการท่องเที่ยวชมมรดกวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต	ต้องการมีระบบการนำเสนอการท่องเที่ยวชมมรดกวัฒนธรรม (มีตารางเวลาและราคาแน่นอน)	ต้องการมีการนำเสนอการท่องเที่ยวชมประเพณี วิถีชีวิต (มีตารางเวลาแน่นอน)	ต้องการมีการนำเสนอการท่องเที่ยวชมประเพณี (มีกิจกรรมเฉพาะช่วงเทศกาล)	ต้องการมีการนำเสนอการท่องเที่ยวชม วิถีชีวิต	ไม่ต้องการมีการนำเสนอการท่องเที่ยวชม	ไม่ต้องการมีการเที่ยวชมมรดกวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต
6. การสร้างสรรค์การแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น	ต้องการมีรูปแบบการแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น ที่มีตารางเวลา และการจัดการแน่นอน	ต้องการมีรูปแบบการแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น แต่ยังไม่มีความแน่นอน	ต้องการกิจกรรมสร้างสรรค์ด้านการแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น เฉพาะช่วงเทศกาล	ต้องการ การนำเสนอวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นแต่ยังไม่ใช้รูปแบบการแสดง	ไม่ต้องการมีรูปแบบการแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น	ไม่ต้องการมีวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น
7. กระบวนการด้านการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีการทำงานฝีมือท้องถิ่น	ต้องการมีโปรแกรมการเรียนรู้งานฝีมือมีสอนนักท่องเที่ยวมีตารางเวลาและราคาที่แน่นอน นำงานฝีมือกลับบ้านได้	ต้องการมีโปรแกรมเยี่ยมชมได้ มีสอนกับนักท่องเที่ยว	ต้องการมีโปรแกรมเยี่ยมชมได้ มีสอนเฉพาะคนในท้องถิ่น	ต้องการมีโปรแกรมเยี่ยมชมได้ แต่ยังไม่มีการสอน	ไม่ต้องการมีโปรแกรมการเรียนรู้งานฝีมือท้องถิ่น	ไม่ต้องการเรียนรู้งานฝีมือท้องถิ่น

- ข้อเสนอแนะกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่ท่านต้องการ

.....

.....

ภาคผนวก ค ข้อมูลจากการศึกษารายละเอียดชุมชนและการสำรวจพื้นที่ 12 ชุมชนตัวอย่าง ในเขตพื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร

จากการลงพื้นที่ศึกษาโดยใช้เครื่องมือแบบประเมินทรัพยากรในการศึกษารายละเอียดชุมชน 12 ชุมชน ได้แก่ บ้านนาต้นจั่น บ้านหาดเสี้ยว บ้านหนองอ้อ บ้านคุกพัฒนา บ้านท่าชัย บ้านใหม่ตะพังทอง ชุมชนตระพังทองกลาง ชุมชนลิไทย ชุมชนศรีชุม บ้านทุ่งหลวง บ้านพรานกระต่าย และบ้านนครชุม โดยแต่ละชุมชนมีรายละเอียดดังนี้

1.) บ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ด้านทรัพยากร

ตารางที่ 7. 1 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

กิจกรรมสร้างสรรค์		วิธีการ
ผลิตภัณฑ์	✓	ผ้าหมักโคลน ผ้าทอ ตักดาบาริโหน ตะเกียบ
สาธิตวิธีผลิต	✓	การทอผ้า การย้อมผ้า ทำข้าวเป็ป
การแสดง	✓	รำวงย้อนยุค รำวงบูกเบิก ลีเก้ก้อง
วิถีชีวิตชนบท	✓	ทำนา ทอผ้า
โฮมสเตย์	✓	เจ้าของบ้านพาชมชุมชน
เล่าเรื่องเก่า	×	
เส้นทางประวัติศาสตร์	×	
เส้นทางวิถีชีวิต	✓	ปั่นจักรยาน รถอีแต๊ก
สอนอบรม	✓	ทอผ้า ย้อมผ้า ข้าวเป็ป
workshop	✓	ทอผ้า ย้อมผ้า ข้าวเป็ป

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนบ้านนาต้นจั่น ได้ชื่อมาจากในชุมชนมีต้นจั่นมากมาย ในอดีตคนในชุมชนประกอบอาชีพ ทำไร่ (ข้าวโพด) ทำนา ทอผ้า ในปี พ.ศ. 2534-2541 นางเสี่ยม แสงวงลาภ เป็นสมาชิก อบต. จึงจัดตั้งกลุ่มทอผ้ามีสมาชิก 21 คน และส่งชุมชนเข้าประกวด ในโครงการ “หมู่บ้านอุตสาหกรรมชนบทเพื่อการท่องเที่ยว” และมีโอกาสได้ไปศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่นในเรื่อง 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ หลังจากศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่น จึงได้แนวทางการทำโฮมสเตย์ และในปี พ.ศ.2547 เริ่มเปิดบ้านของตนเองเพื่อเป็นโฮมสเตย์หลังแรก ต่อมาปี พ.ศ. 2551 มีโฮมสเตย์ในบ้านนาต้นจั่น 16 หลัง ปัจจุบันมีโฮมสเตย์ทั้งหมด 23 หลังและนักท่องเที่ยวยังให้ความสนใจอย่างต่อเนื่อง โดยแนวคิดในการจัดการชุมชนของป้าเสี่ยม เริ่มจากการสร้างศรัทธาในตนเอง ทุ่มเท และอยากให้คนในหมู่บ้านมีรายได้เสริมที่ไม่ต้องรอคอยนักท่องเที่ยวแต่เรามีความพร้อมตลอดเวลาที่นักท่องเที่ยวมา ใช้ชีวิตตามปกติรักษาความเป็นบ้านนาต้นจั่นไว้ให้นักท่องเที่ยวรู้สึกว่ามีมาเที่ยวให้เหมือนมาเที่ยวบ้านญาติ

กิจกรรม ประเพณีที่สำคัญในชุมชน

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นโฮงสร่งน้ำเจ้าหมื่นดั่ง (ช่วงสงกรานต์ อ.บ้านดึก), ประเพณีออกบุญ (ช่วงออกพรรษา), งานสลากภัต, ประเพณีลงผี (ประเพณีดั้งเดิมทำในชุมชนทำหลังสงกรานต์)

ที่เกี่ยวเฉพาะถิ่น และของขึ้นชื่อในชุมชน

- ปางช้างภูนก (อ.บ้านดึก ช้างใช้ในพิธีแห่ผ้าขึ้นโฮง)
- ผ้าหมักโคลน การทอผ้าใต้ถุนบ้าน (ผลิตภัณฑ์ OTOP)
- ข้าวเป็ปข้าวแบ
- ตูกตาบาร์โหน บ้านดาวงค์ (ผลิตภัณฑ์ OTOP)
- ลานดอกไม้ตะเกียบ

ผลิตผลชุมชนที่สอดคล้องตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV)

- ผ้าทอหมักโคลน เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่ได้รับการสืบทอดมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่นของชาวบ้านในชุมชนบ้านนาต้นจั่น กว่า 200 ปี เกิดจากวิถีชีวิตที่ได้รับอิทธิพลจาก แหล่งที่ตั้งของเมืองศรีสัชนาลัย ที่มีความเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งมีทั้งความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่และแหล่งน้ำ โดยมีกลุ่มคนอพยพมาจากเมืองโยนก เมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เดินทางมาถึงพื้นที่กลางภูเขาที่เต็มไปด้วยต้นจั่น ซึ่งเป็นสถานที่เหมาะสำหรับการตั้งถิ่นฐานจึงเริ่มมีการทำนาเกิดขึ้น และการทำผ้าหมักโคลนนั้นเกิดจาก ยามชาวบ้านออกไปทำนา เสื้อผ้าส่วนล่างที่ใส่ไปนั้น ก็จะเปื้อนโคลนทุกครั้ง หลังจากกลับบ้านมาซักผ้าเพื่อทำความสะอาดแล้ว จึงสังเกตว่าผ้าในส่วนล่างที่เปื้อนโคลนนั้น มีความนิ่มกว่าผ้าส่วนบนที่ไม่เปื้อน โคลน หลังจากการช่างสังเกตของบรรพบุรุษชาวบ้านบ้านนาต้นจั่น จึงเกิดเป็นการทำผ้าหมักโคลนขึ้น และกลายมาเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่ส่งต่อมาถึงปัจจุบัน

(ที่มา : ภูมิปัญญาบ้านนาต้นจั่น, <https://sites.google.com/site/phumipayyabannaca/kheng>, สืบค้นเมื่อ 23 ก.ค. 61)

- ข้าวเป็ปหรือมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ก่วยเตี๋ยพระร่วง เป็นอาหารประจำถิ่นของบ้านนาต้นจั่น มีลักษณะเป็นแป้งมาละเลงบนผ้าคล้ายก่วยเตี๋ยปากหม้อใส่ไส้วุ้นเส้นและผักลวกแทนเส้นก่วยเตี๋ยเป็นการดัดแปลงมาจากข้าวแคบ ซึ่งผู้ที่เริ่มทำข้าวเป็ปที่บ้านนาต้นจั่น คือนางคำเครื่อง วงศ์สารสิน ซึ่งข้าวเป็ปที่บ้านนาต้นจั่นนั้นมีอายุมากกว่า 40 ปีมาแล้ว เป็นอาหารที่เกิดภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงสอดคล้องกับตำนานเรื่องเล่าของเมืองศรีสัชนาลัย คือ ตำนานพระร่วงนั่นเอง

(ที่มา : ข้าวเป็ปยายเครื่องอร่อยนี้ที่บ้านนาต้นจั่น, <https://www.posttoday.com/travel/539914>, สืบค้นเมื่อ 23 ก.ค. 61)

ซึ่งผ้าหมักโคลน และข้าวเป็ปแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านบ้านนาต้นจั่นในอดีตจนมาถึงปัจจุบัน และเป็นสิ่งที่สามารถยืนยันถึงหลักฐานทางวัฒนธรรมการใช้ชีวิตในอดีตที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

รูปที่ 5. 3 ผ้าหมักโคลน
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 4 ข้าวเป็ญหรือ ก๋วยเตี๋ยวพระร่วง
ที่มา: www.wongnai.com (มิถุนายน 2561)

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชน

มีชาวบ้านเป็นผู้สื่อความหมายชุมชน ในการพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมชุมชน โดยมีลักษณะเด่นคือ เจ้าของบ้านจะทำหน้าที่เป็นนักสื่อความหมาย หากมีแขกเข้ามาพักโฮมสเตย์ของตน หากมีชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีไกด์ติดตามมาด้วยจึงไม่มีปัญหาด้านการสื่อสาร ที่พักทั้งหมดเป็นแบบโฮมสเตย์ กิจกรรมในชุมชน ได้แก่ การปั่นจักรยานชมวิถีชีวิตชุมชน ชมนาข้าวและเดินสะพานไม้ไผ่กลางนาข้าว เรียนรู้การทอผ้าและวิธีการทำผ้าหมักโคลน นั่งรถอิตักนำเที่ยว ช่วงเย็นถึงค่ำจะมีการรับประทานอาหารแบบขันโตก มีพิธีรับขวัญนักท่องเที่ยวและการแสดงพื้นบ้านโดยผู้สูงอายุและเยาวชนในชุมชน

รูปที่ 5. 5 ลักษณะการท่องเที่ยวชุมชนบ้านนาต้นจั่น
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 6 ลักษณะการท่องเที่ยวชุมชนบ้านนาตันจัน
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และสถานที่ท่องเที่ยวทั้งดั้งเดิมและที่สร้างใหม่

- สะพานไม้ไผ่ชมทุ่งนา (สร้างใหม่)
- รถอีแต๋นนำเที่ยว (สร้างใหม่)
- ชมการแสดงลิเก และรำวงย้อนยุค (สร้างใหม่)
- บายศรีสู่ขวัญนักท่องเที่ยว (สร้างใหม่)
- พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตบ้านนาตันจัน (สร้างใหม่)
- ตักบาตรพระตอนเช้า (ดั้งเดิม)
- รับประทานขันโตกที่โฮมสเตย์ (สร้างใหม่)
- ร้านค้าของฝากผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ผ้าทอหมักโคลน (ดั้งเดิม)
- ตลาดนัด ผักผลไม้ ทุกวันศุกร์-เสาร์ (สร้างใหม่)
- การเย็บชมทุ่งข้าวโพด (สร้างใหม่)
- แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติภูอก ชมพระอาทิตย์ขึ้น (ดั้งเดิม)

รูปที่ 5. 7 กิจกรรมที่สร้างขึ้นใหม่ของบ้านนาตันจัน
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

แหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ได้เรียนรู้ และลงมือทำ)

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่บ้านนาต้นจั่นจะมีลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวลงมือทำ เช่น การทอผ้า การทำผ้าหมักโคลน และสอนทำอาหาร

- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว แสดงการย้อมผ้า การทอผ้า หมักโคลน สามารถลองทอผ้าและลองต้มผ้าหมักโคลนได้โดยมีเจ้าหน้าที่สาธิตให้ชม
- พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญานาต้นจั่น
- ทำข้าวเป็ปร้านยายเครื่อง

รูปที่ 5. 8 สาธิตการทำผ้าหมักโคลน
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 9 สาธิตการทำข้าวเป็ปร ข้าวแ่บ อาหารพื้นถิ่นของบ้านนาต้นจั่น
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

วิถีชีวิตปัจจุบัน

ปัจจุบันคนในชุมชน ทำการเกษตร ทอผ้า และมีการทำโฮมสเตย์เป็นอาชีพเสริม มีการใช้ชีวิตในชุมชนตามปกติ ชาวบ้านมีความคุ้นเคยและเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย มีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาบ้างจากการแนะนำของไกด์นำเที่ยว

ปัญหาที่พบเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวพบน้อยมากจะมีในเรื่องเสียงดังรบกวนในเวลากลางคืน จากการสอบถามเกี่ยวกับเรื่องความปลอดภัยในชุมชนพบว่ามีความปลอดภัยดีโดยคนในชุมชนช่วยกันเป็นหูเป็นตา แต่มีการเล่าถึงเรื่องผลไม้หายบ้างตามฤดูกาล เช่น ทุเรียน

ผู้นำชุมชนรู้จักการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และมองอนาคตของชุมชนว่าจะคงรูปแบบวิถีชีวิตเดิม และจะรับนักท่องเที่ยวตามกำลังของทรัพยากรที่มีในชุมชนเพื่อป้องกันผลกระทบทำให้ชุมชนมีความเปลี่ยนแปลง ปัจจุบันบ้านนาต้นจันทน์มีโฮมสเตย์ทั้งสิ้น 25 หลัง รองรับนักท่องเที่ยวพักค้างคืนได้เกือบ 300 คน โดยต้องจองล่วงหน้าและจะไม่รับนักท่องเที่ยวชาวกรีนในยามวิกาลเพื่อความปลอดภัยของเจ้าของโฮมสเตย์และชุมชน

2.) บ้านหาดเลี้ยว อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุโขทัย

ด้านทรัพยากร

ตารางที่ 7. 2 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านหาดเลี้ยว อ.สหัสขันธ์ จ.สุโขทัย

กิจกรรมสร้างสรรค์		วิธีการ
ผลิตภัณฑ์	✓	ผ้าทอไทพวน
สาธิตวิธีผลิต	✓	สาธิตการทอผ้าพื้นเมือง และการเดินลายผ้าตีนจก
การแสดง	×	
วิถีชีวิตชนบท	×	*กำลังสร้างบ้านไทพวนเพื่อแสดงวิถีชีวิตการทอผ้าไทยแบบไทพวน บ้านหาดเลี้ยวโดยสร้างขึ้นที่ร้านสุนทรียาผ้าไทยคาดว่าจะแล้วเสร็จปลายปี พ.ศ.2561
โฮมสเตย์	×	
เล่าเรื่องเก่า	×	
เส้นทางประวัติศาสตร์	×	
เส้นทางวิถีชีวิต	×	
สอนอบรม	✓	สาธิตการทอผ้าพื้นเมือง
workshop	✓	ทอผ้าเช็ดหน้าลายพื้นเมือง

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

- ชุมชนบ้านหาดเลี้ยวเดิมเป็นชาวไทพวนซึ่งคำว่าหาดเลี้ยวมาจากลักษณะของชุมชนที่ติดทำนบน้ำมีเนินทรายเป็นเลี้ยว เป็นแหล่งจำหน่ายผ้าทอพื้นเมืองที่ชาวบ้านในชุมชนทอมาตั้งแต่สมัยโบราณในอดีตมีแหล่งปลูกฝ้ายเองในชุมชนเป็นจำนวนมากในอดีตชาวไทพวนจะมีกี่ไวทอผ้าใช้เองกันทุกครัวเรือน ปัจจุบันผู้คนเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นจึงปลูกฝ้ายลดลงและใช้ฝ้ายสำเร็จรูปแทน ปัจจุบันยังมีการทอผ้าตามบ้านในชุมชนแต่จะทำตามรายการสั่งซื้อจากร้านใหญ่ๆ ส่วนด้านอีกฝั่งของแม่น้ำคือบ้านหาดสูงจะมีการทอผ้าเช่นเดียวกัน เช่น ซิ่นตีนจก ผ้าขาวม้า ผ้าคลุมต่างๆ เกือบทุกบ้านจะมีกี่ทอผ้าตั้งอยู่และจะใช้เวลาหลังเลิกงานทอผ้าเพื่อเป็นอาชีพเสริม

กิจกรรม ประเพณีที่สำคัญในชุมชน

- งานประเพณีบวชช้างหาดเลี้ยว ของชาวไทพวน มีทุกวันที่ 7 เมษายน ของทุกปีโดยจัดพร้อมกันทั้งตำบล ก่อนบวชเจ้าภาพจะจัดให้นาคนั่งบนคอช้าง พร้อมด้วยญาติมิตรนำอัฐบริวารขึ้นบนหลังช้างแห่เป็นริ้วขบวนยิ่งใหญ่รอบหมู่บ้านและแห่ไปยังวัดหาดเลี้ยว สัญลักษณ์ของชาวไทพวนคือการใส่เสื้อม่อฮ่อมและนุ่งผ้าทอไทพวนไปร่วมงาน
- งานของดีศรีสนาญชัย การประกวดทอผ้า

รูปที่ 5. 10 งานประเพณีบวชช้างหาดเลี้ยว

ที่มา: <http://www.sac.or.th/databases/rituals/detail.php?id=86>, สืบค้นเมื่อ 11 ก.ค. 61

ที่เกี่ยวข้องเฉพาะถิ่น และของขึ้นชื่อ

- ผ้าทอหาดเลี้ยว

รูปที่ 5. 11 ผ้าทอหาดเลี้ยว จากร้านสารธร ผ้าทองคำ

ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

ผลิตผลชุมชนที่สอดคล้องตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii

- ผ้าทอไทพวนเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้รับการสืบทอดมาจากชาวไทพวนที่อพยพจากแขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาอยู่ในประเทศไทยบริเวณเมืองศรีสนาญชัยเนื่องจากเมืองศรีสนาญชัยมีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่และมีแหล่งน้ำ ชาวไทพวนได้ลงหลักปักฐานในบริเวณริมแม่น้ำยม บ้าน

หาดเลี้ยว ตำบลหาดเลี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีวิถีชีวิตประจำวันของผู้หญิงคือการทอผ้าที่นำภูมิปัญญาติดตัวมาจากแขวงเชียงขวาง ซึ่งผ้าทอหาดเลี้ยวนี้มีเอกลักษณ์ของลวดลายที่มาจากชีวิตประจำวันและเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น ช้าง ม้า พญานาค คน ดอกไม้ ชาวไทพวนที่บ้านหาดเลี้ยวยังใช้ผ้าทอในการประกอบพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ ในชุมชน เช่น งานบวชนาคช้าง งานวันสังขานต์หรือวันสงกรานต์ งานกฐิน การทอผ้าทอไว้ห่อคัมภีร์ในวัด เป็นต้น วัฒนธรรมการทอผ้าของชาวไทพวนมีรูปแบบที่ผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมแบบท้องถิ่นสุโขทัยกับกลุ่มวัฒนธรรมไทยวนล้านนา ทำให้ชุมชนไทพวนบ้านหาดเลี้ยวได้มีการดำรง รักษาการทอผ้าและประเพณีดั้งเดิมไว้และปรับเปลี่ยนเพื่อสอดคล้องกับปัจจุบัน (เชลียงพล เดือนเพ็ญ, 2559) ผ้าทอไทพวนเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

รูปที่ 5. 12 ผ้าทอไทพวน ลายช้าง
ที่มา: เชลียงพล เดือนเพ็ญ 2559

รูปที่ 5. 13 ผ้าทอไทพวน ลายนกแก้ว
ที่มา: เชลียงพล เดือนเพ็ญ 2559

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชน

- ชุมชนหาดเสี้ยวจะมีลักษณะการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในช่วงเทศกาลบวชนาคช้าง เดือนเมษายน ของทุกปี และช่วงนอกเทศกาลในชุมชนจะเป็นแหล่งขายผ้าทอเฉพาะถิ่นซึ่งมีที่หาดเสี้ยวที่เดียวซึ่งบางร้านจัดให้มีการสาธิตการทอผ้า และผู้ที่สนใจสามารถลงมือผ้าเองและนำกลับบ้านได้ (ทอลายผ้าเช็ดหน้า)

กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และสถานที่ท่องเที่ยวทั้งดั้งเดิมและที่สร้างใหม่

- กิจกรรมทดลองทอผ้า (สร้างใหม่)
- พิพิธภัณฑ์ชาวไทพวนสร้างที่ร้านสุนทรผ้าไทย (ดั้งเดิม)
- บ้านไทพวนแสดงตัวอย่างวิถีชีวิต (สร้างใหม่)
- พิพิธภัณฑ์สารพัดทองคำ (ดั้งเดิม)

แหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ได้เรียนรู้ และลงมือทำ)

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่บ้านหาดเสี้ยวจะมีลักษณะเป็นหน้าร้านขายผ้าทอ และมีการสาธิตการทอผ้าภายในร้าน หากมีผู้สนใจสามารถติดต่อจะมีการสอนและให้นำผ้าที่ทอเองกลับบ้านได้ คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้ทำอาชีพทอผ้าแล้ว หากมีผู้สนใจจะเรียนทอผ้าหรือสนใจอยากเห็นการทอผ้าจะต้องไปที่ร้านขายผ้าทอซึ่งจะมีการสาธิตเป็นบางร้าน เช่น ร้านสุนทรผ้าไทย นอกจากนี้ที่ร้านสารพัดทองคำยังมีพิพิธภัณฑ์ผ้าทอทองคำที่มีการรวบรวมผ้าโบราณ (มีการจำลองวิถีชีวิตหมู่บ้านชาวไทพวน) เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ผ้าโบราณแก่ผู้สนใจ

รูปที่ 5. 14 การสาธิตการทอผ้า ร้านสุนทรผ้าไทย
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 15 พิพิธภัณฑ์สารพัดทองคำ
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

วิถีชีวิตปัจจุบัน

ปัจจุบันคนในชุมชน ทำการเกษตร ค้าขาย และทอผ้า ซึ่งอาชีพทอผ้านั้นเป็นอาชีพเสริมที่ใช้เวลารว่างจากการทำงานหลักเนื่องจากการทอผ้ามีความยากและใช้เวลานานจึงไม่ค่อยมีคนสืบสานต่อ

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยจะนิยมมาเพื่อซื้อผ้าทอหาดเสี้ยวเป็นหลัก ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติมีไม่มาก มักจะมาเป็นลักษณะทัวร์โดยแวะที่ชุมชนหาดเสี้ยวเพื่อเป็นทางผ่านไปท่องเที่ยวที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ไม่พบปัญหาที่พบเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวชาวไทยแต่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติพบปัญหาการไม่รักษาความสะอาดในการใช้ห้องน้ำตามแหล่งท่องเที่ยว

3.) บ้านเกา่น้อย ตำบลหนองอ้อ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ด้านทรัพยากร

ตารางที่ 7. 3 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านเกา่น้อย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

กิจกรรมสร้างสรรค์		วิธีการ
ผลิตภัณฑ์	✓	เครื่องสังคโลก สีเขียวไข่กา ลายไทย (พยายามไม่ให้เหมือนสังคโลกสุโขทัย)
สาธิตวิธีผลิต	✓	สาธิตการทำเครื่องสังคโลกและเครื่องปั้นดินเผา
การแสดง	×	
วิถีชีวิตชนบท	×	
โฮมสเตย์	×	
เล่าเรื่องเก่า	×	
เส้นทางประวัติศาสตร์	✓	มีเส้นทางเชื่อมต่อกับชุมชนไปที่พิพิธภัณฑ์เตาทุเรียง เนื่องจากอยู่ในบริเวณเดียวกัน
เส้นทางวิถีชีวิต	×	
สอนอบรม	×	
workshop	✓	สาธิตการทำเครื่องสังคโลก ให้งาสี และปั้น นำกลับบ้านได้ มีบริการส่งไปรษณีย์

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

- ชุมชนบ้านเกาะน้อย ตั้งอยู่ในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ริมฝั่งแม่น้ำยม ตำบลหนองอ้อ อำเภอศรีสัชนาลัย เป็นแหล่งหัตถอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาหรือเครื่องสังคโลก ในอดีตมีการขุดพบเตาเผาเครื่องสังคโลกจำนวนมากเรียงรายไปตามริมฝั่งแม่น้ำยมจึงเป็นอาชีพของผู้คนในชุมชนละแวกนั้นที่ขุดพบและนำไปขาย ต่อมาเมื่อมีการขึ้นทะเบียนพื้นที่เป็นอุทยานประวัติศาสตร์จึงมีการห้ามขุดเครื่องสังคโลกขึ้นมาขายอีก ชาวบ้านจึงหันมาเริ่มทำเครื่องสังคโลกเองซึ่งจะทำในช่วงหลังจากฤดูทำนา โดยรูปแบบการปั้นเครื่องสังคโลกนั้นเลียนแบบมาจากเครื่องสังคโลกโบราณต่างๆที่เคยขุดพบ เช่น ถ้วยจานลายปลา โถและแจกัน นอกจากนี้จะพบเครื่องสังคโลกโบราณแล้วที่บ้านเกาะน้อยยังพบตุ๊กตาเสียบบาลเป็นจำนวนมาก

กิจกรรม ประเพณีที่สำคัญในชุมชน

- แห่กัณฑ์หลอนในประเพณีออกพรรษาจัดขึ้นในช่วงเดือนพฤศจิกายน (บ้านเกาะน้อย หมู่ 6 ชาวไทยครึ่ง)

รูปที่ 5. 16 ชาวไทยครึ่ง หมู่ 6 บ้านเกาะ

ที่มา: <http://info.dla.go.th/public/travel>, สืบค้นเมื่อ 23 มิ.ย. 61

ที่เกี่ยวเฉพาะถิ่น และของขึ้นชื่อ

- พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
- เครื่องสังคโลก แบบศรีสัชนาลัย

รูปที่ 5. 17 พิพิธภัณฑเตาทุเรียง
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 18 เครื่องสังคโลกบ้านเกาะน้อย
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

ผลิตผลชุมชนที่สอดคล้องตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii

- เครื่องสังคโลก บ้านเกาะน้อยเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุโขทัย และเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและอารยธรรม ในอดีตชาวศรีสัชนาลัยสามารถสร้างเตาที่ใช้เผาเครื่องสังคโลกคุณภาพดี และดำเนินการผลิตจนสามารถส่งออกขายอย่างแพร่หลายในตลาดต่างแดนได้ แหล่งเตาศรีสัชนาลัยเป็นแหล่งอุตสาหกรรมเครื่องสังคโลกที่สำคัญ มีการขุดพบเตาจำนวนมากตั้งเรียงรายอยู่บริเวณสองฝั่งของแม่น้ำยม บ้านเกาะน้อยเป็นที่ตั้งของกลุ่มเตาเผาเครื่องสังคโลกที่สำคัญในศรีสัชนาลัย ในพุทธศตวรรษที่ 20 เครื่องสังคโลกศรีสัชนาลัยเป็นสินค้าเศรษฐกิจที่แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับของท้องตลาด

(ที่มา : หัตถกรรมเครื่องสังคโลกสุโขทัย, <http://kanchanapisek.or.th/kp8/skt/skt504b.html>, สืบค้นเมื่อ 23 ก.ค. 61)

ปัจจุบันมีการขุดพบเครื่องสังคโลกมากมายในบริเวณ อ.ศรีสัชนาลัย ซึ่งบ้านเกาะน้อยมีการผลิตดัดแปลงและทำเครื่องสังคโลกเลียนแบบเครื่องสังคโลกโบราณ มีกระบวนการผลิตที่ค่อนข้างประณีตและใช้เวลานานเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ เครื่องสังคโลกบ้านเกาะน้อยจึงถือได้ว่าเป็น

มรดกทางภูมิปัญญา และเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชน

- เป็นการท่องเที่ยวแบบเรียนรู้วิถีชีวิต ส่วนเครื่องสังคโลกจะมีร้านวางขายอยู่ใกล้กับพิพิธภัณฑ์เตาทุเรียง สามารถฝึกทำเครื่องสังคโลกได้สำหรับบุคคลที่สนใจ

กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และสถานที่ท่องเที่ยวทั้งดั้งเดิมและที่สร้างใหม่

- ไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนที่สร้างขึ้นใหม่ แต่เริ่มมีการประยุกต์รูปแบบของเครื่องสังคโลกให้ทันสมัยมากขึ้น

แหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ได้เรียนรู้ และลงมือทำ)

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่บ้านเกาะน้อยจะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบเที่ยวชมและลงมือทำ แหล่งท่องเที่ยวแบบเที่ยวชมคือพิพิธภัณฑ์เตาทุเรียงและแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการลงมือทำอย่างมีส่วนร่วมคือภายในร้านขายเครื่องสังคโลก โดยภายในร้านจะมีผู้เชี่ยวชาญทำเครื่องสังคโลกอยู่เป็นประจำทุกวันประจำ มีการสาธิต และสามารถให้ผู้สนใจลองเรียนรู้การปั้นเครื่องปั้นดินเผา และทดลองเขียนลายบนสังคโลกสามารถนำผลงานกลับบ้านได้ และมีบริการส่งไปรษณีย์

รูปที่ 5. 19 การสาธิตการทำเครื่องสังคโลก ร้านประเสริฐแอททิก
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

วิถีชีวิตปัจจุบัน

ปัจจุบันคนในชุมชน ทำอาชีพทำนา ทำไร่ และค้าขายเครื่องสังคโลก ส่วนใหญ่ร้านทำสังคโลกจะรับรายการสั่งทำจากที่อื่นและทำตามแบบ ปัจจุบันร้านทำสังคโลกเหลืออยู่ประมาณ 2-3 ร้าน แตกต่างในอดีตที่เกือบทุกบ้านในชุมชนนิยมทำสังคโลก ยุคสมัยเปลี่ยนไปทำให้คนรุ่นใหม่นิยมออกนอกชุมชนไปทำอาชีพอื่นเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการทำเครื่องสังคโลกต้องใช้ฝีมือฝึกฝนและมีความละเอียดสูงใช้เวลาเรียนรู้นานจึงไม่ค่อยเป็นที่สนใจทำเพื่อเป็นอาชีพสำหรับเด็กรุ่นใหม่

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยจะมาท่องเที่ยวกันเป็นลักษณะครอบครัวโดยการมาเที่ยวจะมีจุดมุ่งหมายมาที่อุทยานประวัติศาสตร์ก่อนแล้วมาแวะชมเลือกซื้อเครื่องสังคโลกเพื่อเป็นของฝาก ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่เป็นชาวญี่ปุ่นและยุโรป โดยที่นักท่องเที่ยวชาวยุโรปจะสนใจขั้นตอนและวิธีการทำเครื่องสังคโลก ส่วนนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นจะสนใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สังคโลกกลับไปเป็นจำนวนครั้งละหลายๆ

ด้านความปลอดภัยในชุมชนค่อนข้างไม่มีปัญหาแต่จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการทำเครื่องสังคโลกเคยมีกรณีเรื่องของหายนมาแล้วเป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยวมากๆ ปัจจุบันไม่พบปัญหาของหายจากนักท่องเที่ยวแล้ว

4.) บ้านคุพัฒนา ต.สารจิตร อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

ด้านทรัพยากร

ตารางที่ 7. 4 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านคุพัฒนา อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

กิจกรรมสร้างสรรค์		วิธีการ
ผลิตภัณฑ์	✓	ว่าวพระร่วง สบู่ถ่าน น้ำส้มควันไม้
สาธิตวิธีผลิต	✓	สาธิต ทำว่าว สบู่ น้ำส้มควันไม้
การแสดง	×	
วิถีชีวิตชนบท	✓	วิถีชีวิตชนบทประจำวัน
โฮมสเตย์	✓	ทำอาหาร เก็บผักสวนครัว
เล่าเรื่องเก่า	✓	ตำนานพระร่วง
เส้นทางประวัติศาสตร์	×	
เส้นทางวิถีชีวิต	✓	วิถีชีวิตชนบทประจำวัน, ภาษาถิ่น
สอนอบรม	×	
workshop	✓	สอนประดิษฐ์ว่าว นำกลับบ้านได้

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนบ้านคุพัฒนา ชื่อบ้านคุมาจากตำนานพระร่วง ซึ่งตำนานกล่าวไว้ว่าพระร่วงคุเข้าเสียใจที่ไม่สมหวังในความรักที่ตรงบริเวณนี้ จึงกลายมาเป็นชื่อหมู่บ้าน “บ้านคุ” นั่นเอง คนในชุมชน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา เฝ้าถ่าน แต่เมื่อองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหรือ อพท.4 เข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน จึงเริ่มมีการศึกษา ดูงาน และจัดการท่องเที่ยวขึ้นโดยเที่ยวชมวิถีชีวิตมีการรื้อฟื้นประเพณีดั้งเดิม เช่น ประเพณีกิน 4 ถ้วย การทำว่าวพระร่วง ปัจจุบันหลังเสร็จจากฤดูทำนาชาวบ้านบ้านคุจะมีการปรับพื้นที่นาเพื่อเป็นลานเล่นว่าวและมีการทำว่าวประกวดกันด้วย การแข่งขันทำว่าวถือเป็นประเพณียอดนิยมของชุมชน โดยจะแบ่งเป็นสองช่วง คือ การประกวดของบ้านคุเองกับการประกวดของจังหวัด โดย

งานจะจัดช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นเช่น เตาเผาถ่านโบราณ และ ผลิตภัณฑ์จากถ่าน

กิจกรรม ประเพณีที่สำคัญในชุมชน

- ประเพณีว่าว พระร่วง-พระลือ (ประกวดทำว่าว)

รูปที่ 5. 20 การประกวดว่าวพระร่วง-พระลือ

ที่มา : http://tis.dasta.or.th/dasta_survey/public/tourist/detail/761.php สืบค้นเมื่อ 23 ก.ค.61)

ที่เกี่ยวเฉพาะถิ่น และของขึ้นชื่อ

- ว่าวพระร่วง มีลักษณะเศษที่มีสีขาว ว่าวพระลือสีแดง โดยจะมีฐานคล้ายผู้หญิงที่มีเอวคอด ขาวยาว ต่างจากว่าวจุฬาที่ลักษณะกว้างเอวหนากว่า

รูปที่ 5. 21 ว่าวพระร่วง

ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

ผลิตผลชุมชนที่สอดคล้องตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii

- ว้าว พระร่วง เป็นการละเล่นพื้นบ้านที่ชาวบ้านคุกพัฒนาได้ร่วมกันอนุรักษ์ สะท้อนให้เห็นถึงที่มาของตำนานพระร่วง กษัตริย์แห่งเมืองศรีสัชนาลัย ที่เล่าขานสืบต่อกันมา ว่า “ทรงสามารถเอาเท้าเกลี่ยดินไปมาก็สามารถสร้างถนนสำเร็จใช้วิ่งว่าสวนพระองค์ได้” ปัจจุบันคือตำนานของถนนพระร่วง ซึ่งในส่วนองถนนพระร่วงเริ่มต้นที่ตำบลสารจิตรและตัดไปที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยและอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย นอกจากนี้ยังมีการประกวดว่าวพระร่วงที่มีลวดลายสวยงามบนตัวว่าว เช่น ลายปลาที่แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของเมืองศรีสัชนาลัยที่ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว และเป็นการถ่ายทอดวิถีชีวิตของคนในชุมชน ประเพณีการเล่นว่าวพระร่วงของบ้านคุกพัฒนาจึงถือเป็นการสืบสานศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของศรีสัชนาลัยที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

รูปที่ 5. 22 ว้าวพระร่วง

ที่มา : <http://esanunity.com/?p=623>, สืบค้นเมื่อ23/07/61

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชน

เป็นการท่องเที่ยวแบบเรียนรู้เกษตรพอเพียงสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน และธรรมชาติช่วงเทศกาล มีกิจกรรมให้เรียนรู้ เช่นการทำว่าว การทำผลิตภัณฑ์จากถ่าน

กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และสถานที่ท่องเที่ยวทั้งดั้งเดิมและที่สร้างใหม่

- ประเพณีประกวดว่าว (จัดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2556) (สร้างใหม่)
- โฮมสเตย์ (สร้างใหม่)
- ทุ่งนา ชมวิถีชีวิต (ดั้งเดิม)

รูปที่ 5. 23 ที่พักโฮมสเตย์ในชุมชนบ้านคูกพัฒนา
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

แหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ได้เรียนรู้ และลงมือทำ)

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่บ้านคูกพัฒนาจะมีลักษณะเป็นการเรียนรู้เกษตรพอเพียง ตามรอย พระร่วง มีศูนย์ท่องเที่ยวสอนทำว่าวพระร่วงเป็นของที่ระลึกสามารถนำกลับบ้านได้

- ศูนย์เรียนรู้ชุมชนสอนทำว่าว และผลิตภัณฑ์จากถ่าน
- มีบ้านสะสมของเก่าลูกล้อ
- พิพิธภัณฑ์วัดสารจิต

รูปที่ 5. 24 กิจกรรมทำว่าวพระร่วง
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

วิถีชีวิตปัจจุบัน

ปัจจุบัน คนในชุมชน ทำอาชีพเกษตรกร ทำนา ทำไร่อ้อย มีสำเนียงภาษาถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น คำว่า ได้มัย พูดว่า ได้มาะ, คำว่า ฉั่น พูดว่า สั่น มีการใช้ชีวิตแบบเกษตรพอเพียง เริ่มมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน มีบ้านที่ร่วมทำโฮมสเตย์จำนวน 9 หลัง เคยมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาพักที่บ้านมากที่สุด 15 คนเคยและเคยรับผู้มาอบรมนักวิชาการเกษตรพักค้างคืนได้มากถึง 1,000 คน แต่ชาวบ้านในชุมชนยังไม่ค่อยคุ้นเคยกับนักท่องเที่ยว เจ้าของโฮมสเตย์ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ถ้ามีนักท่องเที่ยวมาพักมากเหนื่อยบ้างทำไม่ไหว ส่วนใหญ่เป็นชาวไทย นักท่องเที่ยวต่างชาติมีบ้างจะมาพักนานกว่าคนไทย เคย พักที่บ้านมากที่สุดประมาณ 15 คน

จุดเด่นของผู้นำชุมชนบ้านคูกพัฒนาที่มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาชุมชนและรู้จักการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และมองอนาคตของชุมชนว่าอยากให้ชุมชนพัฒนาและมีกิจกรรมรองรับนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี เช่น ในฤดูหนาวจะมีการสาธิตการทำนาและให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้ทำนาด้วย

5.) บ้านท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

ด้านทรัพยากร

ตารางที่ 7. 5 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

กิจกรรมสร้างสรรค์		วิธีการ
ผลิตภัณฑ์	✓	เครื่องเงินลายโบราณ
สาธิตวิธีผลิต	✓	สาธิตการทำเครื่องเงินโบราณ
การแสดง	×	
วิถีชีวิตชนบท	×	
โฮมสเตย์	×	
เล่าเรื่องเก่า	×	
เส้นทางประวัติศาสตร์	×	
เส้นทางวิถีชีวิต	×	
สอนอบรม	×	
workshop	✓	ทดลองลงยาเครื่องเงินตัวตัวเอง

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนบ้านท่าชัยตั้งอยู่ทางตอนใต้สุดของอำเภอสรีสัชนาลัย (ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำยม) มีความโดดเด่นในเรื่องของการทำเครื่องทองและเครื่องเงินลายโบราณ ย่านท่าชัย-ศรีสัชนาลัยเคยเป็นแหล่งร้อนทองที่สำคัญในฤดูแล้งแม่น้ำยมจะแห้งชาวบ้านจะมาร้อนทองกันแต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว ชาวท่าชัยเรียนรู้การทำทองจากช่างทองชาวจีนที่ล่องเรือมา ซึ่งคนแรกที่เรียนรู้คือ พ่อเจิม วงษ์ใหญ่ เจ้าของร้านทองสมสมัยต่อมาได้นำมาเผยแพร่ในครอบครัวและชุมชน การทำเครื่องเงินลายโบราณเป็นการเลียนแบบการทำทองลายโบราณซึ่งผู้ที่ต้องการฝึกทำทองลายโบราณต้องมาฝึกเป็นช่างทำเครื่องเงินก่อน ซึ่งนางเตือนใจ เบาบาง เจ้าของลำตัดเงินโบราณ เป็นผู้ที่ได้รับการฝึกสอนเป็นช่างเงิน และด้วยความคิดที่จะสร้างงานในชุมชน จึงริเริ่มผลิตเครื่องเงินลายโบราณขึ้นเพื่อจำหน่าย ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีผู้ใดทำจนกระทั่งในปัจจุบันนี้ เครื่องเงินลายโบราณของชุมชนท่าชัยจึงเป็นที่รู้จักมากขึ้น ด้วยลวดลายคล้ายคลึงกับทองโบราณแต่มีราคาถูกกว่ามาก

กิจกรรม ประเพณีที่สำคัญในชุมชน

ไม่มีกิจกรรมประเพณีในชุมชนส่วนใหญ่จะมีการจัดขึ้นในตัวอำเภอสรีสัชนาลัย
ที่เกี่ยวข้องเฉพาะถิ่น และของขึ้นชื่อ

- วัดเชิงคีรี
- การทำเครื่องเงินลายโบราณ

ผลิตผลชุมชนที่สอดคล้องตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii

- เครื่องเงินลายโบราณบ้านท่าชัย เป็นการเลียนแบบการทำเครื่องทองลายโบราณ ซึ่งลวดลายของทองศรีสังขาลย์เป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงมีการบรรจงเลียนแบบอย่างเครื่องทองสมัยโบราณได้อย่างสวยงาม การทำเครื่องเงินลายโบราณนั้นเป็นงานฝีมือทุกขั้นตอน รูปแบบที่นำมาผลิตลวดลายนั้นได้จากรูปแบบ ลวดลายที่ปรากฏผ่านลวดลายตามผนัง โบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสังขาลย์ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ลายปูนปั้นผนังโบสถ์วัด รวมทั้งลวดลายจากโบราณวัตถุเครื่องสังคโลกโบราณ ประกอบกับช่างทำได้คิดค้นลวดลายจากสิ่งต่างๆ รอบตัวขึ้นมาใหม่ด้วย ปัจจุบันนี้ เครื่องเงินลายโบราณศรีสังขาลย์เป็นที่รู้จักในหมู่นักนิยมสะสมเครื่องประดับเงิน ด้วยลวดลายคล้ายคลึงกับทองโบราณแต่มีราคาถูกกว่ามาก เครื่องเงินลายโบราณบ้านท่าชัยถือเป็นมรดกทางภูมิปัญญา และเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงหลักฐานของวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชน

เป็นการท่องเที่ยวแบบเรียนรู้ เลือกชม เลือกซื้อเครื่องเงินที่มีขายอยู่ในร้าน มีการสาธิตการทำเครื่องเงิน และเปิดให้นักท่องเที่ยวได้ชม และสามารถลองลงขายนเครื่องเงินได้ สามารถนำกลับบ้านได้

รูปที่ 5. 25 เครื่องเงินลายโบราณชุมชนท่าชัย
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และสถานที่ท่องเที่ยวทั้งดั้งเดิมและที่สร้างใหม่

- เครื่องเงินลายโบราณ (ดั้งเดิม)
- ตลาดโบราณท่าชัย จัดงานบริเวณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ทุกวันศุกร์-เสาร์ สุดท้ายของเดือน (สร้างใหม่)

รูปที่ 5. 26 ตลาดโบราณท่าชัย

ที่มา: <https://www.voicetv.co.th/read/518749> (กรกฎาคม, 2561)

แหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ได้เรียนรู้ และลงมือทำ)

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่บ้านท่าชัยจะเกี่ยวข้องกับการทำเครื่องเงินลายโบราณ โดยมีการสาธิตการทำเครื่องเงินเป็นประจำในร้านที่จำหน่ายเครื่องเงิน สามารถเข้าไปสอบถามและเดินชมได้ นอกจากนี้ยังสามารถทดลองลงยาสีบนเครื่องเงินด้วยตัวเอง หรือหากต้องการเรียนรู้วิธีการทำเครื่องเงิน เช่น การขึ้นรูป การหลอมเครื่องเงิน สามารถติดต่อไว้ก่อนได้เพื่อที่ทางร้านจะมีการจัดเตรียมการสาธิตและอุปกรณ์ให้ทดลองทำ เช่น คุ้มนูขนาดเล็ก แหวน ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนำผลงานกลับบ้านได้

รูปที่ 5. 27 สาธิตการทำเครื่องเงินลายโบราณชุมชนท่าชัย

ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

วิถีชีวิตปัจจุบัน

ปัจจุบันคนในชุมชนทำอาชีพทำนา ทำไร่ และยังมีคนที่ยังทำอาชีพทำเครื่องเงินลายโบราณอยู่ บ้างก็มีการรับกลับไปทำที่บ้านเพื่อเป็นอาชีพเสริม เครื่องเงินลายโบราณส่วนใหญ่ได้ลายมาจากลายพื้นเมืองในวัด นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาชมและเลือกซื้อเครื่องเงิน พร้อมทั้งในร้านมีวิธีผลิตเครื่องเงินเพื่อให้ผู้ที่สนใจศึกษา และมีการเปิดฝึกเพื่อทำเครื่องเงินเป็นอาชีพ ด้านความปลอดภัยในแหล่งขายเครื่องเงินมีความปลอดภัยดีเคยไม่มีของหาย

6.) ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง

ด้านทรัพยากร

ตารางที่ 7. 6 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

กิจกรรมสร้างสรรค์		วิธีการ
ผลิตภัณฑ์	✓	เครื่องสังคโลก
สาธิตวิธีผลิต	✓	สาธิตวิธีปั้น ลงสี การเผาเครื่องสังคโลก
การแสดง	×	
วิถีชีวิตชนบท	×	
โฮมสเตย์	✓	มี 2-3 หลัง
เล่าเรื่องเก่า	×	
เส้นทางประวัติศาสตร์	×	
เส้นทางวิถีชีวิต	×	
สอนอบรม	×	
workshop	✓	สอนปั้น ลงสี เครื่องสังคโลก มีบริการส่งไปรษณีย์

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชน บ้านใหม่ตะพังทอง ย้ายมาจากบริเวณที่ใช้สร้างอนุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงรวมกับชุมชนวัดตะพังทองเดิมเป็นหมู่บ้านปัจจุบันเทศบาลเข้ามาตั้งเป็นชุมชน ผู้คนส่วนใหญ่ในอดีตมีอาชีพพูดของเก่าขายเช่นเครื่องสังคโลก ต่อมา นายสุเทพ พรหมเพชร (ประธานกลุ่มผู้ผลิตเครื่องสังคโลก) เริ่มเรียนรู้และจัดทำเครื่องสังคโลกเองเนื่องจากมีความชอบและมีใจรักต่อมาจึงได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้ลูกหลานในครัวเรือนจึงเกิดเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นในเรื่องการทำเครื่องสังคโลก

กิจกรรม ประเพณีที่สำคัญในชุมชน

ไม่มีงานกิจกรรมในชุมชน ส่วนใหญ่จัดในอำเภอจัดร่วมกัน 12 ชุมชน

ที่เกี่ยวเฉพาะถิ่น และของขึ้นชื่อ

- วัดกลางน้ำ วัดตะพังทอง
- เครื่องสังคโลก
- ไม้แกะสลัก

ผลิตผลชุมชนที่สอดคล้องตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii

- สังคโลก ชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง เป็นชุมชนที่ผลิตเครื่องสังคโลกมายาวนาน ซึ่งคำว่าสังคโลกสันนิษฐานว่า เพี้ยนมาจากคำว่า “สวรรคโลก” อันเป็นชื่อแหล่งผลิตเครื่องสังคโลกที่ใหญ่และสำคัญที่สุดนั่นเอง เครื่องสังคโลกของชุมชนบ้านใหม่ตะพังทองเป็นเครื่องปั้นดินเผาคุณภาพดี ที่มีการทำสืบทอดมาหลายรุ่นมีลักษณะเด่น คือ ตัวผลิตภัณฑ์มีสีขาว สีเขียว และสีน้ำตาลแดงเนื้อละเอียด แตกต่าง เพราะผ่านการ

เคลือบน้ำยาที่มีการคิดค้นเองเป็นสูตรเฉพาะของแต่ละบ้าน มีลวดลายที่สวยงามสื่อถึงความเป็นสุโขทัย เช่น ลายปลาสื่อถึงเมืองสุโขทัยที่อุดมสมบูรณ์ในน้ำมีปลาในนามีข้าว ในอดีตบริเวณในเขตเมืองเก่าสุโขทัยมีการขุดพบเครื่องสังคโลกโบราณเป็นจำนวนมาก และเครื่องสังคโลกนั้นถูกผลิตขึ้นเพื่อใช้ในศาสนพิธีหรือพิธีกรรมตาม ลัทธิความเชื่อ เช่น กระถางรูป หรือ ถ้วย ชามที่ถวายแก่พระสงฆ์ และนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ถ้วย จาน กระปุก ตลับ กุณฑี กุณฑี และหม้อมัน เป็นต้น (ที่มา: รอยอดีตอันล้ำค่าที่เมืองสุโขทัย, <http://www.vacationistmag.com/5880-2/>, สืบค้นเมื่อ 24 ก.ค. 2561) เครื่องสังคโลกของชุมชนบ้านใหม่ ตะพังทองนั้นมีการดัดแปลงมาจากเครื่องสังคโลกโบราณที่ขุดพบในบริเวณเมืองเก่า มีกระบวนการผลิตที่ ประณีตและใช้เวลานาน เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ และยังแสดงให้เห็นถึงมรดก ทางภูมิปัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชน

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านใหม่ตะพังทองส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะเข้ามาเที่ยวที่อุทยาน ประวัติศาสตร์ และได้รับการแนะนำจากไกด์นำเที่ยวนำถึงแหล่งท่องเที่ยวตามชุมชนในเขตเมืองเก่า ชุมชน บ้านใหม่ตะพังทองเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีลักษณะโดดเด่นในเรื่องของการทำเครื่องสังคโลกที่เลียนแบบ มาจากเครื่องสังคโลกโบราณที่ขุดพบในชุมชนและมีการพัฒนาต่อยอดเป็นสูตรสีย้อมและลวดลายละเอียด ปราณีตกว่าของดั้งเดิม บริเวณหน้าร้านเครื่องสังคโลกจะมีป้ายบอกไว้อย่างชัดเจน นักท่องเที่ยวต่างชาติจะ นิยมปั่นจักรยานเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อเลือกซื้อและเรียนรู้การทำเครื่องสังคโลก

กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และสถานที่ท่องเที่ยวทั้งดั้งเดิมและที่สร้างใหม่

มีการปรับปรุงแหล่งอาคารเดิมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่เนื่องจากติดข้อกฎหมายการอนุรักษ์ พื้นที่อุทยานที่ระบุว่าห้ามสร้างอาคารใหม่ (สามารถปรับปรุงในโครงสร้างเดิมได้) จึงมีการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ เครื่องสังคโลกขึ้นจากอาคารเดิมของ นายสุเทพ พรหมเพชร (ประธานกลุ่มผู้ผลิตเครื่องสังคโลก) และปรับปรุง ของที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้ดีขึ้น เช่น “ถนนสังคโลก” ถนนริมน้ำวัดตะพังทอง โดยนำสังคโลกแตกหักมาประดับ ให้เกิดงานศิลปะบนผนังรั้วทั้งสองฝั่งถนน ซึ่งจะทำให้เกิดงานศิลปะที่น่าสนใจ สื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นการ อนุรักษ์รูปแบบดั้งเดิม มีการพัฒนาเป็นถนนคนเดินที่มีลักษณะเป็นตลาดโบราณและการปรับปรุงพื้นที่ในบ้าน ที่มีอยู่แล้วเป็นพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับเครื่องสังคโลก สำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่ คือ การนั่งเกวียนเยี่ยมชม ชุมชนซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นร่วมกับชุมชนในเขตเมืองเก่า 12 ชุมชน

รูปที่ 5. 28 พิพิธภัณฑ์เครื่องสังคโลก สุเทพสังคโลก
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

แหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ได้เรียนรู้ และลงมือทำ)

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่บ้านใหม่ตะพังทอง จะเป็นการสอนให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจปั้นเครื่องสังคโลก ลงสีเครื่องสังคโลก และมีบริการส่งไปรษณีย์ให้หลังจากที่มีการเผาเสร็จแล้ว มีช่วงเวลาการสอนครั้งหนึ่ง ใช้เวลา ประมาณ 1- 1.5 ชั่วโมง และมีพิพิธภัณฑ์สุเทพสังคโลก เป็นแหล่งเก็บรวบรวมเครื่องสังคโลกโบราณที่ขุดพบในเขตเมืองเก่าสุโขทัยเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษา

รูปที่ 5. 29 ร้านสุเทพสังคโลก
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 30 สาธิตวิธีการทำเครื่องสังคโลก ร้านสุเทพสังคโลก
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 31 กิจกรรมสร้างสรรค์ปั้นเครื่องสังคโลกร้านสุเทพสังคโลก
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

วิถีชีวิตปัจจุบัน

ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเครือญาติที่แยกออกไปทำร้านเครื่องสังคโลกซึ่งอยู่ในละแวกเดียวกัน มีการทำเครื่องสังคโลกเป็นประจำทุกวัน มีการสอนทำครั้งละ 1-1.5 ชั่วโมง และมีแบบเหมาทั้งวันค่าทำครั้งละ 3,000-4,000 บาท ชาวต่างชาตินิยมมาทำกิจกรรมปั้นและลงสีเครื่องสังคโลกโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวสเปน มีการจัดทริปท่องเที่ยวมาทุกปี

ชาวบ้านในชุมชนบ้านใหม่ตะพังทอง (จากการสอบถามด้านการท่องเที่ยวในชุมชน) มีความสนใจทำโฮมสเตย์ (เริ่มมีโฮมสเตย์บ้างแต่ยังไม่เป็นทางการ อาหารขึ้นชื่อที่ทำให้กับผู้ที่มาพักคือแกงไข่น้ำ) เนื่องจากมีชาวต่างชาติสนใจเป็นจำนวนมากมีเวลาเรียนทำเครื่องสังคโลกไม่พอ แต่ในชุมชนทำโฮมสเตย์ไม่ได้เนื่องจากมีปัญหาด้านสถานที่ไม่เพียงพอชาวต่างชาติที่สนใจการทำเครื่องสังคโลกแต่เวลาไม่พอจึงเลือกที่จะเข้าบ้านบริเวณใกล้เคียงในชุมชนแทน ปัญหาที่พบในชุมชนคือสถานที่จอดรถคับแคบ รถทัวร์ขนาดใหญ่เข้ามาไม่ได้เนื่องจากติดสายไฟ ชาวบ้านบอกเล่าว่าในชุมชนยังไม่มีเรื่องของขโมยแต่ชุมชนอื่นๆในบริเวณใกล้เคียงเริ่มมีการบอกเล่าถึงปัญหายาเสพติดเนื่องจากเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในชุมชนมีความซบเซามากที่สุดในรอบ 40 ปี (พ.ศ.2561)

7.) ชุมชนตะพังทองกลาง

ด้านทรัพยากร

ตารางที่ 7. 7 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนตะพังทองกลาง อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

กิจกรรมสร้างสรรค์		วิธีการ
ผลิตภัณฑ์	✓	ข้าวตอกพระร่วง
สาธิตวิธีผลิต	✓	สาธิตการเจียรนัยข้าวตอกพระร่วง
การแสดง	×	
วิถีชีวิตชนบท	×	
โฮมสเตย์	×	
เล่าเรื่องเก่า	×	
เส้นทางประวัติศาสตร์	×	
เส้นทางวิถีชีวิต	×	
สอนอบรม	×	
workshop	×	

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชน ตะพังทองกลาง ใช้ชื่อจาก วัดตะพังทองกลางเป็นชื่อชุมชนมีสินค้าและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ บ้านข้าวตอกพระร่วง เป็นเครื่องประดับที่ศักดิ์สิทธิ์มีตำนานเล่าว่าเกิดจากพระร่วงโปรยข้าวกันบาตรแล้ว อธิษฐานเกิดเป็นข้าวตอกพระร่วงโดยมีลักษณะเป็นแร่ธรรมชาติรูปสี่เหลี่ยมฝังอยู่ในหินต่อมาชาวสุโขทัยนำมาเจียรนัยเป็นเครื่องประดับเชื่อว่าสามารถคุ้มครองได้ยามเดินทาง (คนเมืองเก่าเล่าเรื่องเมืองพระร่วง, หน้า 29)

กิจกรรม ประเพณีที่สำคัญในชุมชน

ไม่มีงานกิจกรรมในชุมชน ส่วนใหญ่จัดในอำเภอจัดร่วมกัน 12 ชุมชน

ที่เกี่ยวเฉพาะถิ่น และของขึ้นชื่อ

- ข้าวตอกพระร่วง

รูปที่ 5. 32 ข้าวตอกพระร่วง
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

ผลิตผลชุมชนที่สอดคล้องตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii

- ข้าวตอกพระร่วง ของชุมชนตะพังทองกลางพบบริเวณเขาพระบาทใหญ่ จังหวัดสุโขทัย มีลักษณะเป็นหินก้อนเล็ก ๆ มีรูปทรงสี่เหลี่ยมลูกบาศก์คล้ายกับลูกเต๋า มีหลายขนาดเชื่อว่าเป็นแร่ศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้นในสมัยพระร่วงแห่งกรุงสุโขทัย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับตำนานโบราณของพระร่วงที่เชื่อกันว่าเป็นกษัตริย์แห่งเมืองศรีสัชนาลัย ตามตำนานที่เล่าว่าพระร่วงเป็นผู้ที่มีวาจาศักดิ์สิทธิ์เมื่อเปล่งวาจาอะไรออกไปก็จะเป็นไปตามนั้น ในขณะที่ท่านได้ออกผนวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ และได้ออกบิณฑบาตรในวันออกพรรษาคบาคูบาคูเทโว เมื่อท่านฉันอาหารเสร็จแล้วข้าวที่เหลือก้นบาตรพร้อมข้าวตอกดอกไม้นี้ท่านได้นำไปโปรยลงบนลานวัดเขาพระบาทใหญ่ แล้วทรงอธิษฐานว่า ขอให้ข้าวตอกดอกไม้นี้กลายเป็นหินชนิดหนึ่งและมีอายุยืนนานชั่วลูกชั่วหลาน ซึ่งเป็นตำนานโบราณที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของชาวสุโขทัยที่ยังคงเล่าต่อกันมาถึงปัจจุบัน

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชน

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชนตะพังทองกลางส่วนใหญ่จะจัดรวมกันทั้ง 12 ชุมชนในเขตเมืองเก่า มีบริการนำเที่ยวจากชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเมืองเก่าสุโขทัยโดยการให้แผนที่รวม 12 ชุมชนแก่นักท่องเที่ยวเพื่อเลือกไปชุมชนที่สนใจ มีบริการรถคอกหมูรอบละ 20-30 คน ราคาเที่ยวละ 300 บาท หรือนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเที่ยวชมชุมชนได้เอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในเรื่องของข้าวตอกพระร่วงโดยเฉพาะ แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนที่มีลักษณะโดดเด่นที่สุดคือบ้านข้าวตอกพระร่วงเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์และมีผลิตผลขึ้นชื่อ บริเวณหน้าศูนย์เรียนรู้มีป้ายชัดเจนภายในยังมีการสาธิตการทำเครื่องประดับจากข้าวตอกพระร่วงอีกด้วย

กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และสถานที่ท่องเที่ยวทั้งดั้งเดิมและที่สร้างใหม่

กิจกรรมในชุมชนส่วนใหญ่จะจัดรวมกันทั้ง 12 ชุมชนในเขตเมืองเก่าสุโขทัย ภายในชุมชนตะพังทองกลางไม่มีการสร้างแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่เนื่องจากติดข้อกฎหมาย ส่วนมากจะปรับปรุงของที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้ดีขึ้น เช่น การปรับบ้านที่มีอยู่แล้วเป็นพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับข้าวตอกพระร่วง

แหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ได้เรียนรู้ และลงมือทำ)

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่บ้านตะพังทองกลาง จะเป็นการเล่าตำนานข้าวตอกพระร่วงให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจ และมีขายสินค้าที่ทำมาจากข้าวตอกพระร่วง มีการสาธิตการเจียรนัยข้าวตอกพระร่วงเพื่อทำเป็นเครื่องประดับ หากมีนักท่องเที่ยวสนใจสามารถทดลองทำได้

รูปที่ 5. 33 นายเหลียง จันทรฉาย ผู้ให้ความรู้และเป็นผู้ก่อตั้งบ้านข้าวตอกพระร่วง
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 34 สาธิตการทำข้าวตอกพระร่วง
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

วิถีชีวิตปัจจุบัน

ในอดีตในชุมชนตะพังทองกลางมีการทำข้าวตอกพระร่วงเป็นจำนวนมากเกือบเกือบทุกบ้านในชุมชน จึงทำให้มีการนำข้าวตอกพระร่วงมาขายเป็นจำนวนมาก จึงเกิดการตัดราคากันเองและไม่คุ้มทุนจึงเลิกกิจการไปหลายราย ปัจจุบันคนในชุมชนไม่ได้ทำข้าวตอกพระร่วงแล้ว มีเพียงบ้านข้าวตอกพระร่วงบ้านเดียวที่ทำเท่านั้น จึงมีผู้ที่สนใจเข้ามาชมเป็นจำนวนมากเนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่หาชมได้ยากในปัจจุบัน อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์และเป็นเครื่องรางของขลัง เคยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมมากที่สุดถึง 100-300 คนต่อวัน จึงต้องมีการให้คนในชุมชนที่เป็นเครือญาติมาช่วยต้อนรับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนไทย ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่สนใจส่วนใหญ่คือ ชาวฝรั่งเศส ญี่ปุ่น อังกฤษ ซึ่ง นายเหลียง จันทรฉาย เจ้าของบ้านข้าวตอกพระร่วงสามารถสื่อสารและให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติได้

8.) ชุมชนลิไท

ด้านทรัพยากร

ตารางที่ 7. 8 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนลิไท อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

กิจกรรมสร้างสรรค์		วิธีการ
ผลิตภัณฑ์	✓	กระทงใบลาน, ล้อวัวโบราณ
สาธิตวิธีผลิต	✓	สาธิตวิธีการทำกระทงใบลาน เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน
การแสดง	×	
วิถีชีวิตชนบท	×	
โฮมสเตย์	×	
เล่าเรื่องเก่า	×	
เส้นทางประวัติศาสตร์	✓	นั่งเกวียน เป็นกิจกรรมไม่มีประจำต้องติดต่อไว้ก่อน ไม่มีเส้นทางประจำ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเส้นทางเองได้
เส้นทางวิถีชีวิต	×	
สอนอบรม	×	
Workshop	×	

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนลิไทเป็นชุมชนที่ย้ายมาจากบริเวณหน้าวัดพระพายหลวงและศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โดยใช้ชื่อพระนามของพระยาสิทธิเทพเป็นชื่อชุมชน เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตอุทยาน คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีการทำกระทงใบลานและผลิตภัณฑ์อื่นๆ จากใบลาน เช่น หมวก กระเป๋า นอกจากงานฝีมือแล้วยังมีภาษาถิ่นของผู้คนที่เป็นเอกลักษณ์

กิจกรรม ประเพณีที่สำคัญในชุมชน

ไม่มีงานกิจกรรมในชุมชน ส่วนใหญ่จะจัดงานร่วมกับ 12 ชุมชนในอุทยานประวัติศาสตร์ เช่น งานลอยกระทง งานวันพ่อขุนรามคำแหง

ที่เกี่ยวเฉพาะถิ่น และของขึ้นชื่อ

- อุทยานประวัติศาสตร์
- กระทงใบลาน

รูปที่ 5. 35 กระทงใบลานชุมชนลิไท
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

ผลิตผลชุมชนที่สอดคล้องตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii

- กระทงใบลาน ชุมชนลิไทมีชาวยมาตั้งแต่เริ่มมีงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จ.สุโขทัย เมื่อปี พ.ศ. 2520 มีรูปแบบของกระทงที่เป็นเอกลักษณ์คือการจำลองลักษณะของดอกบัวมีการพัฒนาสีสันและความซับซ้อนของกระทงใบลานให้สวยงามมากขึ้น ซึ่งกระทงมีความเกี่ยวข้องกับประเพณีการลอยกระทงที่เชื่อว่ามีมาตั้งแต่สมัยสมัยสุโขทัย โดยในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง เรียกประเพณีลอยกระทงนี้ว่า "พิธีจองเปรียง" หรือ "การลอยพระประทีป" และมีหลักฐานจากศิลาจารึกหลักที่ 1 กล่าวถึงงานเผาเทียนเล่นไฟว่าเป็นงานรื่นเริงที่ใหญ่ที่สุดของกรุงสุโขทัย ทำให้เชื่อกันว่างานดังกล่าวน่าจะเป็นงานลอยกระทง (ที่มา: ประเพณีลอยกระทงสุโขทัย, <http://loykrathong-sukhothai.blogspot.com/>, สืบค้นเมื่อ 25 ก.ค. 61) ซึ่งกระทงใบลานเป็นกระทงที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการใช้ใบตองมาเป็นใบลานเนื่องจากเก็บได้นานกว่าใบตองสดและสามารถย้อมสีเพื่อเพิ่มมูลค่าของกระทงได้ กระทงใบลานของชุมชนลิไทถือเป็นการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของสุโขทัยที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

- ล้อวัวโบราณ หรือวัวเทียมเกวียนนั้นไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเกวียนเริ่มใช้มาแต่เมื่อไร แต่จากหลักฐานที่มีความเกี่ยวข้องระหว่างเกวียนกับสุโขทัยนั้นคือ “ถนนพระร่วง” เป็นถนนที่สร้างในยุคต้นกรุงสุโขทัย เชื่อมการคมนาคมระหว่างเมืองกำแพงเพชร (ชากังราว) กับกรุงสุโขทัย และต่อจากสุโขทัยไปยังเมืองสวรรคโลก (ศรีสัชนาลัย) นับว่าเป็นถนนสายที่เชื่อมต่อระหว่างเมืองสำคัญในยุคนั้น จึงเป็นที่น่าสังเกตได้ว่ามีการใช้เกวียนกันอย่างมากมายในสุโขทัย (ที่มา : ประวัติเกวียน, <https://th.wikisource.org/wiki/เมืองไทยในอดีต/ประวัติเกวียน>, สืบค้นเมื่อ 25 ก.ค. 61) กิจกรรมการนั่งวัวเทียมเกวียนเพื่อชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เกิดจากการรวมกลุ่มของชาวนาที่ชุมชนลิไท ที่หลังจากทำนาเสร็จมีอาชีพเสริมโดยการนำเที่ยวด้วยการให้บริการพานักท่องเที่ยวนั่งวัวเทียมเกวียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมรายได้ให้แก่ชุมชนและอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีการปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตในปัจจุบันที่มีความเชื่อมโยงกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชน

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชนลือไทส่วนใหญ่จะจัดรวมกันทั้ง 12 ชุมชนในเขตเมืองเก่า มีบริการนำเที่ยวจากชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเมืองเก่าสุโขทัย โดยการให้แผนที่รวม 12 ชุมชนแก่นักท่องเที่ยวเพื่อเลือกไปชุมชนที่สนใจ มีบริการรถคอกหมูรอบละ 20-30 คน ราคาเที่ยวละ 300 บาท หรือนักท่องเที่ยวที่สนใจนั่งเกวียนเพื่อชมอุทยานประวัติศาสตร์สามารถติดต่อที่ชุมชนลือไท ส่วนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยมักจะปั่นจักรยานเข้ามาเที่ยวชมในชุมชนแต่นักท่องเที่ยวมาน้อย เพราะชุมชนส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอาศัยไม่มีแหล่งท่องเที่ยว

รูปที่ 5. 36 วิถีชีวิตคนในชุมชน
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 37 นักท่องเที่ยวภายในอุทยานประวัติศาสตร์
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และสถานที่ท่องเที่ยวทั้งดั้งเดิมและที่สร้างใหม่

ไม่มีการสร้างแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่เนื่องจากติดข้อกฎหมาย ส่วนมากจะปรับปรุงของที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้ดีขึ้น เช่น การสร้างศูนย์การทำกระถางใบลานเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และมีการจัดกิจกรรมลอยกระทงทุกวันเสาร์บริเวณหน้าวัดตะพังทองเป็นการจัดร่วมกับ 12 ชุมชนในเขตเมืองเก่าสุโขทัย

แหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ได้เรียนรู้ และลงมือทำ)

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่ชุมชนลิไทนัน ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวในเขตอุทยาน มีนักท่องเที่ยวส่วนน้อยที่เข้ามาในชุมชน แต่ในชุมชนจะมีชาวบ้านนั่งทำกระทงใบลานตั้งแต่ช่วงต้นปี เพื่อเตรียมไปขายงานลอยกระทงสุโขทัยในช่วงปลายปีเป็นประจำและกำลังจะมีการสร้างศูนย์การเรียนรู้ทำกระทงใบลาน ในปี พ.ศ. 2561 นอกจากนี้ ในช่วง 1-2 ปี ก่อนมีกิจกรรมที่ได้รับความนิยมมากและเห็นเป็นประจำคือ การนั่งเกวียนวัวโบราณหรือวัวเทียมเกวียนเพื่อชมอุทยานประวัติศาสตร์เคยสร้างรายได้เสริมให้กับชาวบ้านเป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวน้อยลง จึงเหลือเกวียนให้บริการนักท่องเที่ยวเพียง 5 เล่มเท่านั้น ซึ่งถ้าหากนักท่องเที่ยวสนใจต้องติดต่อจองไว้ก่อน วัวเทียมเกวียนสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้รอบละ 5-6 คน ราคา 300 บาท ต่อเที่ยว

รูปที่ 5. 38 การทำกระทงใบลาน
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 39 การทำกระทงใบลาน
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

วิถีชีวิตปัจจุบัน

ปัจจุบันชุมชนลิไทนันไม่ได้มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในชุมชน นักท่องเที่ยวมักจะนิยมเที่ยวในอุทยานมากกว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุมีอาชีพเสริมในการทำกระทงใบลาน โดยจะเริ่มทำกันตั้งแต่ช่วงต้นปีเพื่อที่จะทันเทศกาลลอยกระทงปลายปี มีกิจกรรมที่จัดรวมกัน 12 ชุมชนคือ การลอยกระทงทุกวันเสาร์หน้าวัดตะพังทอง นอกจากนี้ยังมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการทำกระทงในชุมชนลิไทนันไปสอนนักท่องเที่ยวที่สนใจทำกระทงนอกสถานที่ ซึ่งชมรมการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์ได้กำลังจะทำศูนย์ทำกระทงใบลานและปรับชุมชนให้เป็นชุมชนเส้นทางท่องเที่ยวโดยมีกระทงใบลานเป็นของขึ้นชื่อ

9.) ชุมชนศรีชุม

ด้านทรัพยากร

ตารางที่ 7. 9 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชนศรีชุม อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

กิจกรรมสร้างสรรค์		วิธีการ
ผลิตภัณฑ์	✓	สานปลาตะเพียนใบลาน
สาธิตวิธีผลิต	×	
การแสดง	×	
วิถีชีวิตชนบท	×	
โฮมสเตย์	×	
เล่าเรื่องเก่า	✓	ตำนานพระพุทไธ วัดศรีชุม
เส้นทางประวัติศาสตร์	×	
เส้นทางวิถีชีวิต	×	
สอนอบรม	×	
workshop	×	

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนศรีชุม ใช้ชื่อมาจาก วัดศรีชุมเป็นชื่อชุมชน มีหลวงพ่ออจนะองค์ใหญ่ที่สุด เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ (คนเมืองเก่าเล่าเรื่องเมืองพระร่วง, หน้า 75)

บริเวณหน้าวัดศรีชุมจะมีปลาตะเพียนใบลานวางขาย ซึ่งความเป็นมาของการทำโมบายปลาตะเพียนมาจากความในอดีตมีการทำข้าวต้มลูกโยน แล้วพัฒนามาเป็นสานปลาตะเพียนให้เด็กๆ เล่น ต่อมาเมื่อนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเห็นเกิดความชื่นชอบมาติดต่อซื้อ พอขายได้จึงเริ่มทำอย่างจริงจัง ซึ่งคนแรกที่ทำนั่นก็คือ ยายเฉลา บุญกลิ่น อายุ 93 ปี ซึ่งเป็นแม่ของป้าสำออง (ยายเฉลาเป็นเจ้าแรกในชุมชนศรีชุมที่ทำโมบายปลาตะเพียนขาย) หลังจากนั้นป้าสำอองก็ได้สืบทอดการทำโมบายปลาตะเพียนและทำขายมาประมาณ 35 ปี (ที่มา : ชุมชนศรีชุม, <https://sites.google.com/site/sukhothaiheritag/wisahkic-chumchn/chumchn-sri-chum>, สืบค้นเมื่อ 25 ก.ค. 61)

กิจกรรม ประเพณีที่สำคัญในชุมชน

ไม่มีงานกิจกรรมในชุมชน ส่วนใหญ่จะจัดงานร่วมกับ 12 ชุมชนในอุทยานประวัติศาสตร์ เช่น งานลอยกระทง งานวันพืชมงคล

ที่เกี่ยวเฉพาะถิ่น และของขึ้นชื่อ

- ปลาตะเพียนใบลาน
- หมอสมุนไพรรักษาโรค แต่ไม่ผ่านเกณฑ์ของกระทรวงสาธารณสุข จึงไม่เป็นที่ยอมรับ

- วัดศรีชุม มีองค์พระใหญ่ที่สุด ตำนานพระพุทไธ
- อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

รูปที่ 5. 40 วัดศรีชุม
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 41 ปลาดูเพียนใบลาน
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

ผลิตผลชุมชนที่สอดคล้องตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii

- ปลาดูเพียนใบลานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนศรีชุม ซึ่งยายเฉลา อายุ 80 เป็นผู้ที่สืบสานการนำใบลานมาย้อมสี และนำมาสานเป็นปลาดูเพียน เพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเอง ซึ่งการสานปลาดูเพียนเป็นงานหัตถศิลป์จักสานโบราณตั้งแต่สมัยสุโขทัย (โดยมีศิลปจารึกหลักที่ 2 เป็นหลักฐาน) ก่อนที่ยายน้อยจะนำไปขายให้กับนักท่องเที่ยวได้หัดสานปลาดูเพียนมาตั้งแต่เด็กโดยใช้เวลารว่างจากการทำนั้งสานปลาดูเพียน จากนั้นได้ลองนำไปวางขายที่บริเวณหน้าวัดตะพังทอง ซึ่งอยู่ติดกับอุทยานประวัติศาสตร์ มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากและด้วยสีสันที่สดใสสวยงามและฝีมือในการสานตัวปลาดูเพียนทำให้นักท่องเที่ยวต่างซื้อโมบายปลาดูเพียนเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะ

ช่วงงานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟของจังหวัดสุโขทัยแสดงให้เห็นถึงทางมรดกทางภูมิปัญญาของคนในชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับประเพณีโบราณที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม

(ที่มา : ชุมชนศรีชุม, <https://sites.google.com/site/sukhothaiheritag/wisahkic-chumchn/chumchn-sri-chum>, สืบค้นเมื่อ 25 ก.ค. 61)

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชน

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชนศรีชุมส่วนใหญ่จะจัดรวมกันทั้ง 12 ชุมชนในเขตเมืองเก่าสุโขทัย มีบริการนำเที่ยวจากชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเมืองเก่าสุโขทัยโดยการให้แผนที่รวม 12 ชุมชนแก่นักท่องเที่ยวเพื่อเลือกไปชุมชนที่สนใจ มีบริการรถคอกหมูรอบละ 20-30 คน ราคาเที่ยวละ 300 บาท หรือนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเที่ยวชมชุมชนได้เอง การท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวจะเข้ามาเพื่อเที่ยวในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชน

กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และสถานที่ท่องเที่ยวทั้งดั้งเดิมและที่สร้างใหม่

ไม่มีการสร้างแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่เนื่องจากติดข้อกฎหมาย ส่วนมากจะปรับปรุงของที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้ดีขึ้น

แหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ได้เรียนรู้ และลงมือทำ)

แหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้ในชุมชนจะมีลักษณะเป็นการเที่ยวชมอุทยานประวัติศาสตร์ มีกิจกรรมปั่นจักรยาน แต่ไม่มีกิจกรรมเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักท่องเที่ยว หากมีนักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่มใหญ่สนใจทำกิจกรรมการสานปลาตะเพียนจะต้องติดต่อเจ้าหน้าที่ชมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเมืองเก่าสุโขทัย

วิถีชีวิตปัจจุบัน

ปัจจุบันชุมชนศรีชุมตั้งอยู่ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ มีวัดศรีชุมซึ่งเป็นตำนานพระพุทไธสง เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร การทำมูลไส้เดือน และของขึ้นชื่อของชุมชนได้แก่ของที่ระลึกปลาตะเพียนสาน ไม่มีกิจกรรมเชิงสร้างสำหรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากในชุมชนจะรักษาการเป็นอุทยานประวัติศาสตร์ไว้สำหรับเยี่ยมชมเท่านั้น

10.) บ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย

ด้านทรัพยากร

ตารางที่ 7. 10 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของบ้านทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย

กิจกรรมสร้างสรรค์		วิธีการ
ผลิตภัณฑ์	✓	เครื่องปั้นดินเผา
สาธิตวิธีผลิต	✓	สาธิตการอัดดิน การปั้น การทำลวดลาย
การแสดง	✓	ต้องมีนักท่องเที่ยว 20 คนขึ้นไป แจ่งล่วงหน้า (ระบำชาวดิน)
วิถีชีวิตชนบท	✓	วิถีชีวิตชนบทประจำวัน
โฮมสเตย์	✓	เพิ่งเริ่มต้น ผ่านเกณฑ์ 3 หลัง
เล่าเรื่องเก่า	✓	เล่าเรื่องชุมชนเก่าจากสุโขทัย
เส้นทางประวัติศาสตร์	✓	เส้นทางชมวัด
เส้นทางวิถีชีวิต	✓	วิถีชีวิตชนบทประจำวัน การทำเครื่องปั้นดินเผา
สอนอบรม	✓	แบบเป็นคอร์ส สอนตามโรงเรียน
workshop	✓	การปั้นเครื่องปั้นดินเผา มีบริการส่งไปรษณีย์

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านทุ่งหลวง เป็นชุมชนหนึ่งในอำเภอคีรีมาศ เป็นหมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุโขทัย เครื่องปั้นดินเผา ที่บ้านทุ่งหลวงเป็นดินเผาแบบไม่เคลือบเมื่อเผาแล้วจะมีสีแดงโดยเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชนมาตั้งแต่อารยธรรมสุโขทัย เนื่องจากเป็นชุมชนที่ยังไม่เคยมีประวัติการย้ายถิ่นฐานเลย เครื่องปั้นดินเผาที่มีการสืบทอดหรือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนคือ หม้อกรัน (เชื่อว่าป้องกันสิ่งไม่ดีสิ่งอัปมงคลได้) ต่อมามีการพัฒนารูปแบบขึ้น เช่น โคมไฟฉลุ หม้อฉลุ หม้อลายพญานาค รูปปั้นพระอภัยมณี จนกลายเป็นที่รู้จักและนิยมกันอย่างแพร่หลาย จนกลายเป็นกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง โดยแรกเริ่มเกิดจากคนในชุมชนคิดทำของใช้ในชีวิตประจำวันไว้ในครัวเรือน เช่น หม้อ เต้า กระทะ โอ่งน้ำ ในช่วงว่างจากการทำนา ใช้ดินเหนียวที่หาได้ในท้องถิ่นเพื่อนำมาปั้น เป็นรูปทรงต่างๆ ตามวัตถุประสงค์การใช้งาน

กิจกรรม ประเพณีที่สำคัญในชุมชน

- ประเพณีสงกรานต์
- งานวัดในชุมชน

ที่เกี่ยวเฉพาะถิ่น และของขึ้นชื่อ

- เครื่องปั้นดินเผา
- วัดลาย

รูปที่ 5. 42 หม้อกรัน บ้านทุ่งหลวง
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 43 เครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

ผลิตผลชุมชนที่สอดคล้องตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii

- เครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีลักษณะเป็นดินเผาแบบไม่เคลือบเมื่อเผาแล้วจะมีสีแดงซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เนื่องจากใช้ดินที่มีคุณภาพดีที่มีเฉพาะในพื้นที่ คือดินจากแหล่งหนองอ้อ และแหล่งหนองทอง มีคุณสมบัติเหนียวไม่มีส่วนผสมของกรวดและสิ่งเจือปนอื่นๆ ในอดีตนิยมทำเครื่องปั้นดินเผาเพื่อใช้ในการประกอบอาหารและถนอมอาหาร เช่น หม้อกรันที่มีไว้ใส่ข้าวสาร ใส่น้ำดื่ม ด้วยคุณลักษณะของดินและการเผาที่สามารถกักเก็บความเย็นได้ดี

บ้านทุ่งหลวงเป็นชุมชนเก่าแก่ ดังปรากฏหลักฐานบนศิลาจารึก หลักศิลาจารึกที่ 9 จารึก วัดสรศักดิ์ โดยกล่าวถึง นายอินทศักดิ์ สร้างวัดไว้กับหมู่บ้านเมืองสุโขทัยในบรรทัดที่ 29-30 ว่า “...นากับพระวิหาร 140 อยู่บ้านนาไผ่ล้อมแล บ้านหอดนาจังหัน อยู่บ้านสุขนาพอนน้อย 200 บ้านวังคัต 20 บ้านป่าขาม 20 บ้านตาลโละ 20 บ้านหนองบัวหลวง 40 นากับหอพระ อยู่บ้านหนองยางน้อย 70...” จึงสันนิษฐานว่า “บ้านหนองบัวหลวง” ที่ปรากฏในศิลาจารึกน่าจะเป็นบ้านทุ่งหลวง เพราะในเขตทุ่งหลวง นั้นมีหนองน้ำขนาดใหญ่อยู่ด้วย โดยได้รับการทำเครื่องปั้นดินเผาจากชาวจีนที่มากำทำการค้ากับสุโขทัย สืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่น (ที่มา :

บ้านทุ่งหลวง, www.paiduaykan.com/province/north/sukhothai/thungluang.html, สืบค้นเมื่อ 24 ก.ค. 61)

ปัจจุบันบ้านทุ่งหลวงยังคงเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่มีเอกลักษณ์ ด้วยกรรมวิธีแบบโบราณซึ่งหาชมได้ยาก แสดงให้เห็นถึงทางมรดกทางภูมิปัญญาของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชน

เป็นการท่องเที่ยวแบบเรียนรู้วิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้านที่ยังคงรักษาอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละครัวเรือน เช่น การปั้นเครื่องปั้นแบบแป้นหมุน การเทลงพิมพ์ การขึ้นลายนูนต่ำ เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปศึกษาเรียนรู้และลองทำได้

รูปที่ 5. 44 วิถีชีวิตการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 45 การอัดดินเพื่อใช้สำหรับทำเครื่องปั้นดินเผา
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และสถานที่ท่องเที่ยวทั้งดั้งเดิมและที่สร้างใหม่

- เครื่องปั้นดินเผา (ดั้งเดิม)
- โฮมสเตย์ เริ่มส่งบ้านในชุมชนเข้ามามาตรฐานโฮมสเตย์ ปี 2560 ปัจจุบันมี 3 หลัง (สร้างใหม่)
- ทำพวงกุญแจเครื่องปั้นดินเผา การทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นทรงการ์ตูน เช่น คิตตี้ (สร้างใหม่)
- หออัตลักษณ์บ้านทุ่งหลวง (สร้างใหม่)

แหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ได้เรียนรู้ และลงมือทำ)

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่บ้านทุ่งหลวง เป็นการเรียนรู้การทำเครื่องปั้นดินเผา มีการสาธิตตั้งแต่การเตรียมดินมาอัด การขึ้นรูป การหล่อ การเผา และการปั้นในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะบ้านซึ่งแต่ละบ้านจะทำออกมาหลายรูปแบบไม่ซ้ำกัน มีกิจกรรม workshop สำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การขึ้นรูปแก้วด้วยแป้นหมุน การปั้นกระถาง การลงสีเครื่องปั้นดินเผา แล้วแต่ความสนใจของนักท่องเที่ยว เมื่อปั้นเสร็จแล้วจะนำไปเผาให้และมีบริการส่งไปรษณีย์ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่รวบรวมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนที่หออัตลักษณ์บ้านทุ่งหลวง

รูปที่ 5. 46 สาธิตการปั้นเครื่องปั้นดินเผาเป็นรูปปลา
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 47 สาธิตการปั้นเครื่องปั้นดินเผาเป็นรูปแกะ
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 48 สาธิตการปั้นเครื่องปั้นดินเผาและให้นักท่องเที่ยวทดลองทำ
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

วิถีชีวิตปัจจุบัน

ปัจจุบันคนในชุมชน ยังทำอาชีพปั้นเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพหลักอยู่หลายครัวเรือน ซึ่งสังเกตได้จากเมื่อเดินทางมาถึงที่หมู่บ้านทุ่งหลวงจะเห็นการทำเครื่องปั้นดินเผาแบบต่าง ๆ ตากแดดไว้ที่ลานหน้าบ้าน และมีข้าวของเครื่องใช้ เช่น โอ่งน้ำ หม้อดินเผา กระถางต้นไม้ ของประดับสวนต่างๆ บางหลังคาเรือนจะมีเครื่องปั้นดินเผาวางจำหน่ายอยู่หน้าบ้าน ภายในชุมชนจะมีศูนย์ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเครื่องปั้นดินเผา มีการจัดแสดง อุปกรณ์เครื่องมือการทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นชุมชน ปัจจุบันชาวทุ่งหลวงยังคงผลิต เครื่องปั้นดินเผาเพื่อเป็นอาชีพ โดยจะนำดินเหนียวที่ขุดจากที่นารอบหมู่บ้านมาแช่น้ำไว้ 1 วัน กับ 1 คืน จากนั้นจึงนำดินมานวด โดยในอดีตจะใช้วิธีย่ำด้วยเท้า แต่ปัจจุบันนี้มีเครื่องนวดดินมาช่วยทุ่นแรงเสร็จแล้วจึงนำดินที่นวดเรียบร้อยแล้วมาปั้น โดยวิธีปั้นจะมี 4 วิธีด้วยกัน คือการตี การขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน การล่อน้ำดิน และการปั้นด้วยมือ

ผลิตภัณฑ์ในชุมชนส่วนใหญ่ส่งจำหน่ายไปตามจุดต่างๆ เช่น พิษณุโลก อยุธยา ปากเกร็ด มีรายการสั่งทำอย่างไม่ขาดสายเนื่องจากมีเอกลักษณ์ที่การเผาดินเป็นให้เป็นสีแดงและไม่เคลือบ มีความสวยงามและทนทาน สามารถประยุกต์ใช้งานได้หลายรูปแบบมีความหลากหลายทั้งแบบดั้งเดิมและแบบประยุกต์ทันสมัย ซึ่งแต่ละบ้านจะมีการทำเครื่องปั้นดินเผาออกมาในรูปแบบที่ไม่ซ้ำกัน

คนในชุมชนเป็นมิตรแต่ยังไม่ชินกับนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมมากนัก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมาเป็นครอบครัว และเป็นนักวิชาการมาศึกษาดูงาน ซึ่งชาวบ้านสามารถสอนและอธิบายถึงความเป็นมาในการทำเครื่องปั้นดินเผาได้ หากมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาจะมีไกด์มาคอยดูแล และมีเจ้าหน้าที่ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวดูแลด้วยยังไม่มีปัญหาเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว การเดินทางต้องใช้รถส่วนตัวไม่มีรถประจำทางเข้ามาในหมู่บ้าน

11.) บ้านพรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร

ด้านทรัพยากร

ตารางที่ 7. 11 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของบ้านพรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร

กิจกรรมสร้างสรรค์		วิธีการ
ผลิตภัณฑ์	✓	หัตถกรรมไม้และกะลามะพร้าว, กล้วยกวน, กล้วยฉาบเนยสด-กล้วยฉาบนมสด
สาธิตวิธีผลิต	✓	ประดิษฐ์งานไม้ งานจากกะลามะพร้าวให้ชมได้
การแสดง	×	
วิถีชีวิตชนบท	✓	ภาษาถิ่นพรานกระต่าย
โฮมสเตย์	×	
เล่าเรื่องเก่า	×	
เส้นทางประวัติศาสตร์	×	
เส้นทางวิถีชีวิต	×	
สอนอบรม	×	
workshop	×	

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านพรานกระต่าย มีสินค้า OTOP ที่ขึ้นชื่อ ได้แก่ หินอ่อนสีชมพู เหมือนศิลาแลงและผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากกะลามะพร้าว โดยนายสมบูรณ์ ไชยรังสี ประธานกลุ่มหัตถกรรมบ้านเรือนไทยได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นจากเชียงใหม่จากที่ได้เคยศึกษามาเพื่อสอนให้กับครอบครัวและเพื่อนบ้านใกล้เคียง ต่อมาผู้ใหญ่บ้านได้เล็งเห็นความสำคัญของการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้จึงมีความคิดที่จะรวมกลุ่มสำหรับผู้ที่มีความสนใจในงานหัตถกรรมโดยได้มีการรวมกลุ่มบรรดาลูกบ้านกว่า 10 หลังคาเรือน เริ่มแรกกลุ่มยังทำขายได้ไม่คึกคักต่อมาได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านมาเป็นทุนของกลุ่มในการซื้อเครื่องมือเครื่องไม้และวัตถุดิบผลิตภัณฑ์จากกะลาจึงขายดีขึ้นเรื่อยๆจนกระทั่งขยายกลุ่มลูกค้าโดยการออกไปจำหน่ายตามงานต่างๆ เช่น งานประจำปีของจังหวัด, งานจำหน่ายสินค้า OTOP ทำให้กลุ่มและผลิตภัณฑ์กะลาเป็นที่รู้จักมากขึ้น

กิจกรรม ประเพณีที่สำคัญในชุมชน

- ไม่มีงานประเพณีในชุมชนส่วนใหญ่จัดขึ้นในจังหวัดงานกล้วยไข่กำแพงและงานนบพระเล่นเพลง

ที่เกี่ยวเฉพาะถิ่น และของขึ้นชื่อ

- หัตถกรรมจากกะลามะพร้าว
- หินอ่อนแกะสลัก
- น้ำพุร้อนพระร่วง

ผลิตผลชุมชนที่สอดคล้องตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii

- ภาษาถิ่นพรานกระต่าย เป็นภาษาพูดที่มาจากคนสุโขทัยและไม่เหมือนที่อื่น มีบางแห่งกล่าวว่าคนพรานกระต่าย มีพื้นภาษามาจากลาวพวน แต่ไม่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัดและได้พบการใช้ภาษาถิ่นพรานกระต่าย จากชาวบ้าน 2 ฝั่งถนนพระร่วงและในเขตชุมชนต่าง ในเขตอำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ทุกหมู่บ้านในอำเภอนี้ใช้ภาษาถิ่นพรานกระต่ายทั้งสิ้น ซึ่งลักษณะของภาษาถิ่นพรานกระต่าย คือคำที่มีเสียงวรรณยุกต์เอก และเสียงเอกจะเปลี่ยนเป็นเสียงจัตวาและมีคำศัพท์ที่แตกต่างไปตามท้องถิ่นอื่นๆสำเนียงคล้ายกับชาวสุโขทัย สภามุขีประเทศไม่มีอิทธิพลต่อภาษาถิ่นพรานกระต่ายเพราะภาษาของคนพรานกระต่ายจะกระจายแบบเครือข่าย สำหรับการใช้ภาษาถิ่นพรานกระต่ายบริเวณเส้นทางถนนพระร่วงในช่วงอำเภอพรานกระต่ายจะหนาแน่นมากขึ้นเป็นลำดับจนถึงเข้าเขตสุโขทัยโดยเฉพาะในเขตอำเภอกิ่วมาศจะหนาแน่นในบางหมู่บ้านแล้วค่อยๆกระจายเพี้ยนไปเข้าสำเนียงสุโขทัยมากขึ้นตามลำดับการเพี้ยนของภาษาพรานกระต่ายไม่ได้เพี้ยนไปเป็นภาษาตามภาคแต่เชื่อว่าเพี้ยนมาจากภาษาพูดของคนในสมัยโบราณ ซึ่งภาษาถิ่นแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนในชุมชนที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

ตัวอย่างของภาษาถิ่นพรานกระต่าย เช่น เสือ เพี้ยนเป็น เสือ, ข้าวสาร เพี้ยนเป็น ข้าวสำน, ไปไหนเล่า เพี้ยนเป็น ไปมั่ว, ขี้ปูน คือ ฝรั่งเศส(ผลไม้), ย้ง คือ หยุต, โตเนี้ย คือ ตรงนี้ เป็นต้น (ที่มา : ภาษาถิ่นพรานกระต่าย, <http://www.m-culture.in.th/album/120048/ภาษาถิ่นพรานกระต่าย>, สืบค้นเมื่อ 24 ก.ค. 61)

- หัตถกรรมไม้และกะลามะพร้าว ของบ้านพรานกระต่ายเป็นผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชนที่เกิดขึ้นมาใหม่โดยอาศัยแหล่งที่ตั้งของบ้านพรานกระต่ายเป็นต้นกำเนิด ก่อตั้งโดย นายสมบุญ ไซรัมย์ ได้นำเอาความรู้ด้านหัตถกรรมการทำไม้และกะลามะพร้าวมาจากบ้านเกิดคือจังหวัดเชียงใหม่มาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำให้ชุมชนมีชื่อเสียง

บ้านพรานกระต่ายมีความเกี่ยวข้องกับตำนานโบราณของพระร่วงกษัตริย์แห่งเมืองศรีสัชนาลัยตามตำนานเล่าว่า ในช่วงปี พ.ศ. 1800 พระร่วงครองสุโขทัย ทรงมีนโยบายที่จะขยายอาณาเขตให้กว้างขวางและมั่นคง จึงดำริที่จะสร้างเมืองหน้าด่านขึ้นได้รับสั่งให้นายพรานผู้ชำนาญเดินป่าออกสำรวจเส้นทางและชัยภูมิที่มีลักษณะดี กลุ่มนายพรานจึงได้กระจายกันออกสำรวจเส้นทางต่าง ๆ จนกระทั่งมาถึงบริเวณแห่งนี้ได้พบกระต่าย นายพรานได้พบกระต่ายขนสีทองสวยงามบริเวณหน้าถ้ำแห่งหนึ่งและหาย เข้าไปในถ้ำ ต่อมาจึงกราบบังคมทูลพระร่วงให้ทรงทราบและรับอาสาจะจับกระต่ายตัวดังกล่าว โดยได้ใช้ความ พยายามที่จะจับหลายครั้งแต่ไม่ประสบความสำเร็จ จึงได้สร้างบ้านขึ้นหน้าถ้ำเพื่อรอจับกระต่าย หลายปีต่อมาจึง มีคนพากันอพยพมาอยู่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นหมู่บ้านและตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านพรานกระต่าย” แม้ว่าหัตถกรรมไม้และกะลามะพร้าว ของชุมชนบ้านพรานกระต่ายเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นมาใหม่แต่สามารถสื่อให้เห็นถึงภูมิปัญญาที่ชาวบ้านพยายามสร้างขึ้นเพื่อชุมชนซึ่งในอนาคตอาจเป็นแหล่งภูมิปัญญาที่มีความสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าความทางวัฒนธรรมที่จะคงอยู่คู่ชุมชนต่อไป

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชน

- ในชุมชนยังไม่มีลักษณะของการทำเป็นแหล่งท่องเที่ยว

กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และสถานที่ท่องเที่ยวทั้งดั้งเดิมและที่สร้างใหม่

- ผลิตภัณฑ์จากไม้และกะลามะพร้าว (สร้างใหม่)
- หัตถกรรมหินอ่อนและศิลาแลง (สร้างใหม่)

รูปที่ 5. 49 ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ และลงมือทำ

ศูนย์หัตถกรรมบ้านเรือนไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการทำกะลามะพร้าวเพื่อส่งขาย สามารถเข้ามาเยี่ยมชมและทดลองทำได้แบบไม่เป็นทางการและยังไม่มีเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน

รูปที่ 5. 50 ศูนย์เรียนรู้บ้านเรือนไทย
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

วิถีชีวิตปัจจุบัน

ปัจจุบันคนในชุมชนบ้านพรานกระต่ายมีอาชีพ ทำไร่นา รับจ้าง มีเพียงบ้านเดียวคือบ้านเรือนไทยที่ทำหัตถกรรมไม้และกะลามะพร้าว ลักษณะของพื้นที่ไม่เป็นแหล่งท่องเที่ยวแต่มีศักยภาพจะพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ในเรื่องการทำกะลามะพร้าวผู้สนใจเข้ามาสอบถามและหาข้อมูลอยู่บ่อยๆชาวบ้านอยากให้ที่นี่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่เห็นว่าชุมชนยังไม่มีพื้นที่โดดเด่น การเดินทางเข้ามาในหมู่บ้านต้องใช้รถส่วนตัว ไม่มีรถประจำทาง หรือ รถสาธารณะ

12.) ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร

ด้านทรัพยากร

ตารางที่ 7. 12 แสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ของ ชุมชนนครชุม จ.กำแพงเพชร

กิจกรรมสร้างสรรค์		วิธีการ
ผลิตภัณฑ์	✓	พระพิมพ์ กระจาสาธิต
สาธิตวิธีผลิต	✓	-พระพิมพ์ workshop พิมพ์ด้วยตัวเอง นำกลับบ้านได้ -กระจาสาธิต การทอกระจาสาธิตช่วงงานกล้วยไข่
การแสดง	×	
วิถีชีวิตชนบท	✓	ตลาดเก้าย่อนยุค
โฮมสเตย์	×	
เล่าเรื่องเก่า	✓	พระยาสิทธิ
เส้นทางประวัติศาสตร์	✓	ท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์
เส้นทางวิถีชีวิต	×	
สอนอบรม	×	
workshop	✓	ทำพระพิมพ์ด้วยตัวเอง นำกลับบ้านได้

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

นครชุมตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงที่ไหลผ่านกำแพงเพชร ส่วนอีกฝั่งของแม่น้ำปิง คือเมืองซากังราวเมืองนครชุมเป็นเมืองโบราณที่ได้สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าลิไท โดยสร้างนครชุมขึ้นทางทิศตะวันตกของแม่น้ำปิง ลักษณะตัวเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าอยู่ตรงปากคลองสวนหมาก กำแพงเมืองเป็นลักษณะมีคันดินกันสามชั้น มีวัดพระบรมธาตุเป็นศูนย์กลาง ปัจจุบันถูกลำน้ำปิงเซาะพังทลายปัจจุบันมองเห็นแนวกำแพงเมืองเก่าเป็นช่วง ๆ

กิจกรรม ประเพณีที่สำคัญในชุมชน

- งานนบพระเล่นเพลง
- งานกล้วยไข่เมืองกำแพง
- ถนนคนเดิน ตลาดย้อนยุค

- งานกินก๋วยเตี๋ยว
- งานเพ็ญเดือน 3
- งานบวงสรวงพระยาสิทธิ (ที่วัดพระบรมธาตุ จัดขึ้นปี พ.ศ. 2561 เป็นครั้งแรก)
- มีต้นพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งอยู่ในวัดพระบรมธาตุ เป็น 1 ใน 63 ต้นของต้นไม้สำคัญทั่วประเทศ (จัดพิมพ์เป็นหนังสือ รุกขกรรม มรดกของแผ่นดิน)
- ประเพณีก่อเจดีย์ทรายน้ำไหล ในช่วงประเพณีสงกรานต์

ที่เกี่ยวเฉพาะถิ่น และของขึ้นชื่อ

- พระพิมพ์
- ขนมข้าวตอกตัด (ปัจจุบันไม่ได้ทำแล้ว)
- ก๋วยไช้
- กระจาสารท
- เฉาก๊วยชากังราว, เต้าฮวยชากังราว (ของดี OTOP 5 ดาว รุ่นใหม่)
- บะหมี่ชากังราว
- ตลาดเก้านครชุม
- บ้านเก่าสมัย ร.5

รูปที่ 5. 51 พระพิมพ์นครชุม
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 52 บ้านเก่าสมัย ร.5
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

ผลิตผลชุมชนที่สอดคล้องตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Outstanding Universal Value, OUV) ข้อที่ i และ iii

- พระเครื่องของนครชุม เป็นศิลปะด้านพุทธประติมากรรมที่มีความละเอียดประณีต ด้วยฝีมือของสกุลช่างกำแพงเพชร (<http://www.dasta.or.th/250761>) ซึ่งกำแพงเพชรเกิดขึ้นในยุคกรุงสุโขทัย ตั้งอยู่บริเวณปากคลองสวนหมากปัจจุบันคือนครชุม ในยุคนั้นถือได้ว่าเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนาศิลปะและสถาปัตยกรรมโดยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) ทรงสถาปนาพระศรีรัตนมหาธาตุ และทรงปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ ที่เมืองนครชุม อันเป็นตำนานของประเพณีบพระเล่นเพลงที่สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ ในภายหลังเมื่อมีผู้รื้อฟื้นวัดพระศรีรัตนมหาธาตุเจดีย์จึงได้พบจารึกบนแผ่นลานเงินในกรุ ซึ่งจารึกถึงตำนานการสร้าง “พระพิมพ์” หรือที่ในปัจจุบันเรียกว่า “พระเครื่อง” จึงส่งผลให้มีการทำพระพิมพ์หรือพระเครื่องมาในยุคปัจจุบัน โดยมีแหล่งเรียนรู้พระเครื่องที่เริ่มต้นจาก นายสมหมาย พะยอม ผู้มีถิ่นฐานอยู่ในเมืองนครชุม และคลุกคลีอยู่ในวงการพระเครื่อง ด้วยความที่มีใจรัก จึงศึกษาและจดจำวิธีการทำพระเครื่องจากช่างพระเครื่องเก่าแก่ในกำแพงเพชร แล้วนำมาทดลองทำจึงเกิดเป็นแหล่งเรียนรู้พระเครื่องขึ้น พระเครื่องนครชุมถือเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนนครชุมมีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าความเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน (ที่มา : พระเครื่องนครชุม, <http://www.dasta.or.th/ecatalog/en/component/k2/item/37-พระเครื่องนครชุม>, สืบค้นเมื่อ 27 ก.ค 61)

- วรรณกรรมเรื่องทุ่งมหาธาตุ เป็นผลงานของ ครูมาลัย ชูพินิจ นักประพันธ์ ชาวกำแพงเพชร ที่ถ่ายภาพบ้านเมืองคลองสวนหมากหรือนครชุมในอดีต ระหว่าง พ.ศ.2433-2493 ครูมาลัยเขียนเรื่องนี้จากความทรงจำรำลึก ความสำนึกในบุญคุณ และความรักในบ้านเกิด เป็นวรรณกรรมที่สะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของคนปากคลองสวนหมาก การต่อสู้กับภัยธรรมชาติและภัยพิบัติต่างๆ โดยได้ผูกโครงเรื่องและดำเนินเรื่องผ่านการต่อสู้ของตัวละครเอกในเรื่อง ผ่านภาษาที่งดงามของนักประพันธ์ทำให้มองเห็นภาพวิถีชีวิตของคนปากคลองสวนหมาก วัฒนธรรม การละเล่น การทำมาหากินของชาวบ้าน บุคคลสำคัญ และเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจน (ที่มา : วรรณกรรมท้องถิ่น, www.nakhonchum.go.th, สืบค้นเมื่อ 25 ก.ค. 61)

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชน

ลักษณะการท่องเที่ยวในเมืองนครชุมเป็นลักษณะการท่องเที่ยวแบบเชิงวัฒนธรรม ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะนิยมเที่ยวบริเวณเขตเมืองเก่า แล้วจะเข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเพื่อไหว้พระที่วัดพระบรมธาตุคูวิถีชีวิตในตัวเมืองนครชุม ซึ่งมีอาคารเก่า และตลาดเก่า เลือกซื้อสินค้า เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ เช่น เช่าพระเครื่อง กล้วยไข่ กระจาสารท และเนาแก้วชากังราว

กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และสถานที่ท่องเที่ยวทั้งดั้งเดิมและที่สร้างใหม่

- พระเครื่อง (ดั้งเดิม)
- ตลาดย้อนยุค (ดั้งเดิม)
- ถนนที่มีสถาปัตยกรรมเก่าบริเวณตลาดย้อนยุค (ดั้งเดิม)
- พิพิธภัณฑ์ต่างๆ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์วัดบรมธาตุ (สร้างใหม่), พิพิธภัณฑ์แห่งชาติกำแพงเพชร (ดั้งเดิม)
- งานบวงสรวงพระยาสิทธิ จัดขึ้นที่วัดพระบรมธาตุ ปี พ.ศ. 2561 เป็นครั้งแรก (สร้างใหม่)
- มีต้นพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งอยู่ในวัดพระบรมธาตุเป็น 1 ใน 63 ต้นของต้นไม้สำคัญทั่วประเทศ (จัดขึ้นใน ปี พ.ศ. 2560 โดยกระทรวงวัฒนธรรม) (สร้างใหม่)
- ดินปั้นญี่ปุ่นรูปกล้วยไข่ (สร้างใหม่)
- ถนนคนเดิน (สร้างใหม่)

รูปที่ 5. 53 งานบวงสรวงพระยาสิทธิ
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ และลงมือทำ

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ บ้านนครชุมนั้นมีชื่อเสียงในเรื่องการพิมพ์พระเครื่อง โดยมี 2 ตำหนักการพิมพ์พระ คือ พระพิมพ์ดินและพระพิมพ์ปูนปลาสเตอร์ จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชนโดยมีผู้บรรยายที่มาของสำคัญของแหล่งเรียนรู้พระเครื่องและมีกิจกรรม work shop ให้ลงมือพิมพ์พระเครื่อง

ด้วยตัวเองและสามารถนำกลับบ้านได้ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อื่นๆ เช่น แหล่งเรียนรู้ทำขนมโบราณ ทำเมี่ยงโบราณในชุมชน (ข้อมูลจากการสอบถามคนในชุมชน, 2561) การสาธิตการกวนกระยาสารที่จะจัดขึ้นช่วงเทศกาลงานกล้วยไข่กำแพงเพชร พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกำแพงเพชรเป็นแหล่งเรียนรู้และรวบรวมของโบราณ เล่าประวัติความเป็นมาของเมืองนครชุม และพิพิธภัณฑ์วัดพระบรมธาตุ เล่าวิถีชีวิตคนนครชุม

รูปที่ 5. 54 แหล่งเรียนรู้พระเครื่อง
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

รูปที่ 5. 55 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกำแพงเพชร
ที่มา: ผู้วิจัย (มิถุนายน 2561)

ปัจจุบัน

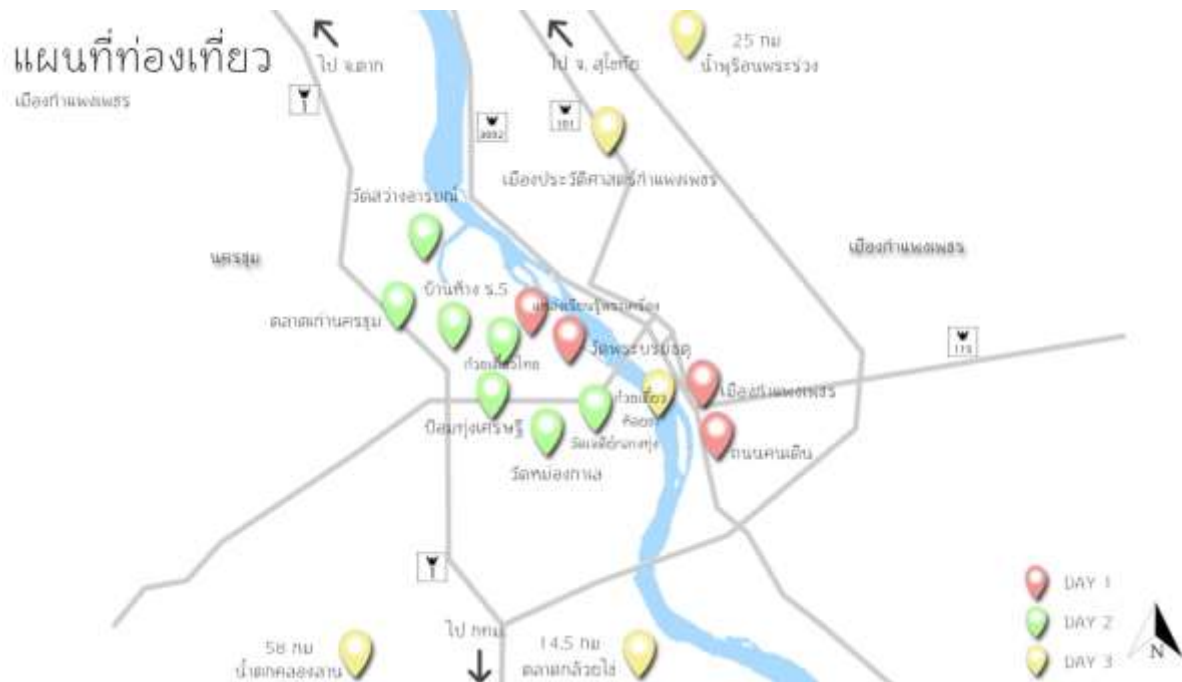
ปัจจุบันบริเวณเมืองโบราณฝั่งนครชุมยังคงเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนเก่าที่ยังรักษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมไว้ ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำไร่ปลูกมัน ปลูกข้าว ยังคงมีอาคารไม้เก่าแก่ มีตลาดเก่า พ่อค้าแม่ค้าเข็นรถเข็นขายอาหาร และมีตลาดโบราณย้อนยุคทุกวันเสาร์ - อาทิตย์แรกของเดือนโดยที่แม่ค้ามีการแต่งกายย้อนยุคด้วย

ชาวบ้านส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่ไม่ได้เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่สื่อสารภาษาต่างประเทศไม่ค่อยได้ เพราะนักท่องเที่ยวส่วนมากจะเป็นคนในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียง จะมีชาวต่างชาติมาในช่วงเทศกาลมีไกด์

แนะนำ ส่วนใหญ่เป็นชาวยุโรป อย่างไรก็ตามช่วงระยะ 3-4 ปี เศรษฐกิจเริ่มไม่ดีมีขโมยบ้างบริเวณตลาดไนท์
ปลาซ่า

ชาวบ้านบริเวณตลาดไนท์ปลาซ่าชอบให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะๆ พร้อมปรับตัวและอยากสื่อสาร
กับนักท่องเที่ยว แต่ชุมชนโดยรอบแหล่งเรียนรู้พระเครื่องไม่ค่อยสนับสนุนการท่องเที่ยวในบริเวณ เนื่องจาก
นักท่องเที่ยวเข้ามาในเขตชุมชนทำให้เกิดความพลุกพล่าน มีรถจอดมากติดกีดขวางจึงรู้สึกไม่ปลอดภัย

ภาคผนวก ง ต้นแบบโปรแกรมท่องเที่ยวเมืองกำแพงเพชรและนครชุม

รูปที่ 5. 56 แผนที่ท่องเที่ยวต้นแบบ เมืองกำแพงเพชรและนครชุม

รูปที่ 5. 57 โปรแกรมท่องเที่ยวต้นแบบ เมืองกำแพงเพชรและนครชุมวันที่ 1

รูปที่ 5. 58 โปรแกรมท่องเที่ยวต้นแบบ เมืองกำแพงเพชรและนครชุมวันที่ 2

รูปที่ 5. 59 โปรแกรมท่องเที่ยวต้นแบบ เมืองกำแพงเพชรและนครชุมวันที่ 3

ภาคผนวก จ การสัมมนาระดมความคิดเห็น

การสัมมนาระดมความคิดเห็นโดยการนำร่างแผนการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และร่างแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มาจัดการสัมมนาแบบมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนตัวแทน หน่วยงานส่วนท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อระดมความคิดเห็นต่อร่างแผนการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และร่างแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การสัมมนาระดมความคิดเห็นของชุมชนตัวแทน 3 ชุมชน โดยการใช้เครื่องมือในการสัมมนา ดังนี้

ขั้นที่ 1 อธิบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และประโยชน์จากการระดมความคิดเห็น
วิธีการ โดยใช้แผ่นชาร์ตอธิบาย

ขั้นที่ 2 อธิบายรูปแบบการท่องเที่ยว พร้อมยกตัวอย่างรูปแบบการท่องเที่ยว
วิธีการ โดยใช้แผนชาร์ต อธิบายพร้อมยกตัวอย่าง

ตัวอย่างเมืองท่องเที่ยวภูเก็ต ที่เป็นเมืองท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในด้านรายได้ และมีทิศทางการพัฒนาเมืองไปในด้านการท่องเที่ยว อย่างเห็นได้ชัด

ตัวอย่าง เมืองท่องเที่ยวแบบประเทศภูฏาน ที่เป็นเมืองที่มีทรัพยากรทางกายภาพที่โดดเด่น และมีวัฒนธรรมที่สวยงาม ซึ่งเป็นเมืองที่ไม่ได้เน้นการท่องเที่ยวเป็นหลักแต่เป็นเมืองที่ชุมชนสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง มีระบบสาธารณูปโภคและระบบสาธารณสุขที่ยังไม่มากนักแต่ดัชนีความสุขของคนในประเทศสูงมาก

โถและไข่พลาสติก เพื่อระดมความคิดเห็น

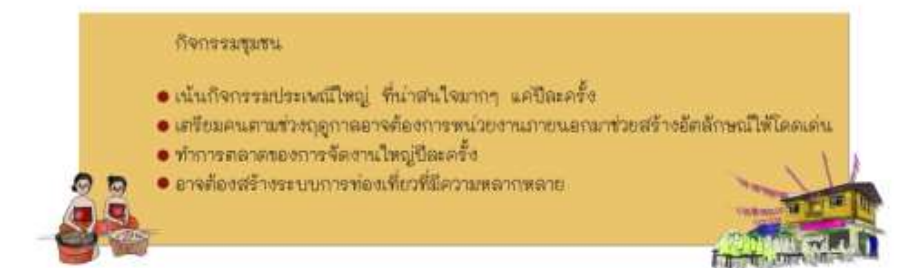
ขั้นที่ 4 อธิบายแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และโปรแกรมการท่องเที่ยว

วิธีการ อธิบายแผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และโปรแกรมการท่องเที่ยว พร้อมทั้งระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานที่ใดในแผนที่ที่สามารถเป็นประตูสู่การท่องเที่ยวของชุมชนได้ โดยการแปะสติ๊กเกอร์สีแดง ที่แจกให้กับผู้ร่วมระดมความคิดเห็นคนละ 1 ดวง และ ขอความคิดเห็นเพิ่มเติมด้านสถานที่ที่ชุมชนคิดว่ามีความสำคัญด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

แผนที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และสติ๊กเกอร์สำหรับแปะ

ขั้นที่ 5 สรุปการระดมความคิดเห็น พร้อมมอบแผนที่ให้กับชุมชนตัวแทน
วิธีการ อธิบายแผนชาร์ตสรุปแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

**สรุป
ท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีโฮมสเตย์**

- รายได้
- เน้นการนำเสนอวิถีชีวิตแบบ 24 ชม. ให้ highlight อยู่กับการเล่าเรื่องคอนสแต้นต์ค่าขายกิจกรรมระบบตัว
 - 1) เทียวเองตามแผนที่จุดที่มีเรื่องเล่าเมื่อคืน
 - 2) Package สร้างสรรค์ มีผู้นำทาง มีคนทำให้ดู ทดลองทำได้
 - สร้างจุดดึงดูดคนเข้ากิจกรรมสร้างสรรค์ไม่เยอะแยะแต่เด็ดอาจแค่ 2-3 จุด
 - เก็บค่าตัวนำก็สื่อความหมาย - คนสอนทำกิจกรรม

ภาพภาพ เพิ่มจำนวนโฮมสเตย์ + จำนวนไกด์เล่าเรื่อง (นักสื่อความหมายชุมชน)

กิจกรรมชุมชน

เน้นเพิ่มกิจกรรมให้เจ้าของบ้านเป็นนักเล่าเรื่อง แห้วเรื่องเล่าพระร่วง หรือภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้าน (อาจต้องปรับทัศนคติให้เจ้าบ้านเขยี่ยม ขุดคุ้ย เล่าเรื่อง เติมน้ำรับลูกศิษยาจารย์) อาจต้องสร้างระบบการรวมกลุ่ม และกระจายรายได้สู่ส่วนกลาง เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาไปให้เท่าเทียมกันต้องการหน่วยงานภายนอกช่วยเหลือช่วง ตั้งตัว อะไรบ้าง ?

ภาคผนวก ฉ สัมภาษณ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ 3 ชุมชนตัวแทน

สำนักงานพื้นที่พิเศษ 4 (อพท.4) สัมภาษณ์ คุณประคอง สายจันทร์ ผู้จัดการสำนักงานพื้นที่พิเศษ 4 (อพท.4) (วันที่ 9 ต.ค.61 เวลา 09.30 น.-12.00 น.)

ความหมายของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของหน่วยงาน อพท.4 มีความหมายเดียวกับการเที่ยวที่มีการทำกิจกรรม DIY ซึ่ง อพท.4 ได้เคยทำโครงการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร ตั้งแต่ ปี 2554 มีทั้งหมดกว่า 140 โครงการ ซึ่งใน ปี 2559 รัฐบาล กำหนดเขตท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สุโขทัย – ตาก- กำแพงเพชร-พิษณุโลก

กระบวนการทำงานของ อพท.4 ในการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ การใช้การประเมินแหล่งท่องเที่ยว 4 ข้อเป็นเครื่องมือ ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านหน่วยงาน ด้านชุมชน และเกณฑ์การประเมิน CT 10 เกณฑ์ ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (CT) ของ อพท.4 มองว่า ไม่จำเป็นต้องรวมกันทั้งชุมชนก็ได้ ถ้าชุมชนมีการประเมินแล้วตรงตามความเป็นสร้างสรรค์ก็ทำได้เลย และหลังจากนั้นต้องมีการยกระดับ CT และ CBTT เพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้การทำชุมชนให้เป็นตัวอย่าง ให้ชุมชนอื่นเห็นว่าทำการท่องเที่ยวแล้วจะส่งเสริมรายได้ ชุมชนอื่นก็จะสนใจทำตาม ทั้งๆที่บางชุมชนไม่มีเที่ยว เค้าก็จะพยายามหาแล้วสร้างขึ้นใหม่

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ ชุมชนนครชุม

2.1) เทศบาลเมืองกำแพงเพชร สัมภาษณ์คุณฟ้า อัญชิสา เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองกำแพงเพชร ฝ่าย เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว

เทศบาลเมืองกำแพงเพชรมีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับด้านการท่องเที่ยวโดยเป็นผู้จัดหาโครงการร่วมกับ อพท. สร้างชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และสนับสนุนกิจกรรมท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เทศบาล ซึ่งมีลักษณะของแผนการทำงานด้านการท่องเที่ยวสังกัดอยู่ในแผนงานประเพณีวัฒนธรรม อยู่กองศึกษา

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น การจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวกำแพงเพชร, ร้านค้าจำหน่ายสินค้า OTOP ของกำแพงเพชร, รถรางชมเมือง มีรอบเช้า และเย็น ราคารอบละ 350 บาท ถ้าเป็นช่วงเทศกาล เช่น เทศกาลกล้วยไข่ งานนบพระเล่นเพลง บริการฟรี วังเฉพาะในเขตเมืองกำแพงเพชร, การฝึกมัคคุเทศก์น้อย (เจ้าบ้านน้อย) ช่วยกระจายรายได้แก่ชุมชน, จัดให้มีถนนคนเดิน ที่มีการสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เมื่อใกล้เทศกาลลอยกระทงจะมีการสอนทำกระทง (ปัจจุบันชุมชนสามารถต่อยอดถนนคนเดินได้เอง) และที่กำลังพัฒนา คือ การทำโปรสการ์ดจากผงศิลาแลง, โคมบายมะกรูด เนื่องจากฝั่งเมืองกำแพงเพชรมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกันมากจากคนภาคกลาง จึงพยายามหาผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของตัวเมืองที่มีอยู่แล้ว

ซึ่งหน่วยงานที่มีส่วนร่วมอื่นๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จากการทำด้านการท่องเที่ยวฝั่งเมืองกำแพงเพชรพบปัญหา คือ ความร่วมมือของหน่วยงาน การคมนาคมขนส่งไม่เพียงพอ และมีการประชาสัมพันธ์ไม่ค่อยทั่วถึง

2.2) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาสุโขทัย สัมภาษณ์ คุณ อ้อ เจ้าหน้าที่กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาสุโขทัยมีหน้าที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ จัดการประชาสัมพันธ์ ออกบูทต่างจังหวัด ร่วมกับ ททท. และร่วมกับ 4 จังหวัด กลุ่มท่องเที่ยว ตามมหาไทย กำหนด ได้แก่ พิษณุโลก ตาก กำแพง สุโขทัย และเป็นตัวกลางเพื่อประสานงานให้ระหว่างชุมชนกับภาครัฐในด้านการท่องเที่ยว

กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น โอท็อปวิถี บ้านทุ่งสูง บ้านคลองแตงโม และการเปิดเส้นเชื่อมโยงห้วยขาแข้งเข้ามาเมืองมรดกโลก โดยสนับสนุนรูปแบบการท่องเที่ยวแบบนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเอง (FIT)

ปัญหาที่พบ การรวมตัวของหน่วยงาน การจัดกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง และคิดว่าหน่วยงานเองยังประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวไม่ทั่วถึง

2.3) เทศบาลตำบลนครชุม สัมภาษณ์ คุณ เอ๋ นางสาวนิภาภรณ์ ประสงค์พันธ์ เจ้าหน้าที่งานธุรการ เทศบาลตำบลนครชุม และเป็นที่ปรึกษาของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนนครชุม

เทศบาลตำบลนครชุม มีโครงการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเป็นโครงการที่ถูกบัญญัติอยู่ในเทศบัญญัติ โดยมีนโยบายจากการสร้างงานสร้างรายได้เพื่อชุมชน ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ทำในรูปแบบชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อรองรับการทำงานร่วมกับ อพท. 4. โดยที่ อพท.4 จะเข้ามาสอนเนื้อหาและวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวให้

กิจกรรมด้านท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบันที่รับผิดชอบโดยเทศบาล เช่น ตลาดย้อนยุคนครชุม ทำมา 8 ปี, โปรแกรมการท่องเที่ยวในชุมชน คล้ายกับ Creative Tourism แต่ไม่ใช่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้งหมดโดยมีกิจกรรมที่เคยทำ คือ การทำพระพิมพ์ ขนมข้าวตอกอัก ขนมจีบแป้งสด ปั่นจักรยาน ชมชุมชน นักรถรางชมตลาดเก่า กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง เก็บผัก ทำเมี่ยงนครชุม และการกวนกระยาสารท ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้นักท่องเที่ยวต้องติดต่อเข้ามาก่อน ทางชุมชนจึงจะเตรียมการเพื่อรับนักท่องเที่ยว และโครงการถนนปลอดถัง (ขยะ)

ปัญหาที่พบในด้านการท่องเที่ยว เช่น คนในพื้นที่มีลักษณะเฉพาะตัว คือ ไม่ค่อยเปิดรับนักท่องเที่ยว ปัจจุบันเริ่มมีการเปิดรับนักท่องเที่ยวมากขึ้น ด้านค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมมีค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมบางกิจกรรมค่อนข้างสูง เช่น การทำขนมจีบแป้งสด และบางกิจกรรมผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านไม่มีเวลา ต้องติดต่อเพื่อเตรียมตัวก่อนให้นักท่องเที่ยวเข้าไป เช่น การเปิดสวนเพื่อทำเก็บผัก รถบริการในชุมชนมีน้อย

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ ชุมชนบ้านทุ่งหลวง

3.1) เทศบาลตำบลทุ่งหลวง สัมภาษณ์ รองโอดิต คุณนายวันชัย โมรัชเสียร รองนายกเทศมนตรีตำบลทุ่งหลวงและประธานกลุ่มเครื่องปั้นดินเผา และคุณเพียว สยมพูน นกหงส์ นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการและที่ปรึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผา

เทศบาลตำบลทุ่งหลวงหน้าที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีการจัดตั้งกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาขึ้นมาใหม่จากที่ขาดช่วงไป และสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน โดยมีแผนงานอยู่ในแผนพัฒนา งบประมาณที่ได้ส่วนใหญ่มาจากกลุ่มภายนอกที่สนับสนุน เช่น ธนาคารเจบีก อุตสาหกรรมจังหวัด อพท. ททท. พช มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

กิจกรรมด้านท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบันที่รับผิดชอบโดยเทศบาล เช่น พัฒนากลุ่มเครื่องปั้นดินเผา หมู่ 12, การออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ใหม่ๆเพื่อโปรโมท, การทำโฮมสเตย์ ที่ผ่านการพิจารณา จำนวน 3 หลัง

ปัญหาที่พบ ในด้านการท่องเที่ยว บุคลากร คนในชุมชนขาดความรู้ การประชาสัมพันธ์ไม่ชัดเจน การคมนาคมภายในชุมชนไม่เพียงพอ งบประมาณน้อย ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆที่ได้รับการปรับปรุงขายไม่ค่อยได้ แหล่งท่องเที่ยวที่ให้บรรยากาศใกล้ชิดธรรมชาติน้อย

3.2) เทศบาลเมืองสุโขทัยธานี สัมภาษณ์ คุณพิเชษฐ ไทยกกล้า นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองสุโขทัยธานี

เทศบาลเมืองสุโขทัยธานี จะมีแกนหลักในการรับผิดชอบเรื่องท่องเที่ยว โดย อบจ.ซึ่งปัญหาที่พบส่วนใหญ่ คือ พื้นที่ในการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่ๆไม่เหมาะสม เช่น ตลาดน้ำ นักท่องเที่ยวอยู่ไม่นานติดกฎหมายเมืองอนุรักษ์

4.) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ ชุมชนบ้านคูกพัฒนา

องค์การบริหารส่วนตำบลสารจิตร์ สัมภาษณ์ คุณนิรันดร์ แผลงสร เจ้าหน้าที่ธุรการ และผู้ดูแลด้านการท่องเที่ยว และ ผู้ใหญ่หนูช นางทรรศวรรณ ลีสวน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 12 บ้านคูกพัฒนา ต. สารจิตร์ อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

องค์การบริหารส่วนตำบลสารจิตร์ มีหน้าที่สนับสนุนด้านการท่องเที่ยวและประเพณีรวมไปถึงหมู่ 12 บ้านคูกพัฒนา ซึ่งจะทำตามแผนพัฒนา โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น อพท.4 เข้ามาเป็นผู้ให้ความรู้ตั้งแต่เริ่มต้น, หน่วยงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเข้ามาให้ความรู้และรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์, วัฒนธรรมจังหวัดเข้ามาในการช่วยเหลือเรื่องงบประมาณ และหน่วยงานอื่นๆ เช่น มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

กิจกรรมที่รับผิดชอบอยู่ในปัจจุบัน เช่น การจัดงานประเพณีว่าวบ้านคูกพัฒนา และกิจกรรมที่จะทำในอนาคต คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหนองจะเข้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแห่งใหม่